

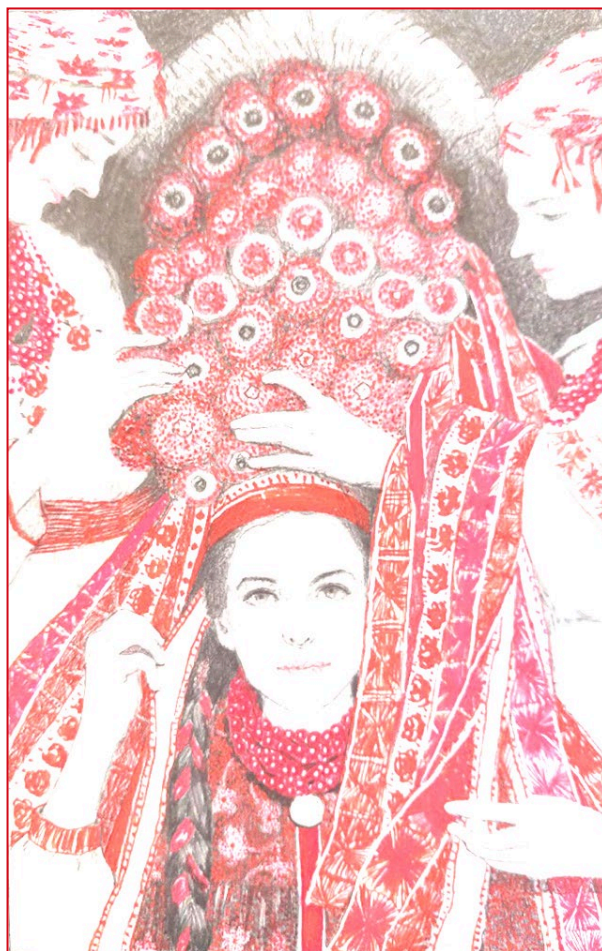

Т.М. Головенко, О.П. Козарь, Ю.С. Бондарчук, О.В. Шовкомуд

ІСТОРІЯ КОСТЮМУ: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА НАРОДІВ СВІТУ

Навчальний посібник

2023

Міністерство освіти і науки України

**ЛУЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**МУКАЧІВСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Т.М. ГОЛОВЕНКО, О.П. КОЗАРЬ, Ю.С. БОНДАРЧУК, О.В. ШОВКОМУД

ІСТОРІЯ КОСТЮМУ: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА НАРОДІВ СВІТУ

Навчальний посібник

Луцьк: Луцький національний технічний університет

Мукачево: Мукачівський державний університет

2023

УДК: 391
I-90

*Рекомендовано Вченою радою
Луцького національного технічного університету
як навчальний посібник для здобувачів закладів вищої освіти
(протокол № 11 від 23 травня 2023 р.)
Рекомендовано Вченою радою
Мукачівського державного університету
як навчальний посібник для здобувачів закладів вищої освіти
(протокол № 16 від 29 червня 2023 р.)*

Рецензенти:

Пашкевич Калина Лівіанівна – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри мистецтва та дизайну костюма Київського національного університету технологій та дизайну;

Коприва Атілла Тіберійович – кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Закарпатської академії мистецтв;

Рябчиков Микола Львович – доктор технічних наук, професор, професор кафедри технологій легкої промисловості Луцького національного технічного університету;

Матвійчук Світлана Салманівна – кандидат технічних наук, ст. викладач кафедри інженерії, технологій та професійної освіти Мукачівського державного університету;

Сєдоухова Євгенія Віталіївна – ст. викладач, провідний дизайнер кафедри інженерії, технологій та професійної освіти Мукачівського державного університету.

Головенко Т.М. Історія костюму: культурна спадщина народів світу:
I-90 навчальний посібник / Т.М. Головенко, О.П. Козарь, Ю.С. Бондарчук,
О.В. Шовкомуд. – Луцьк: ЛНТУ; Мукачево: МДУ, 2023. – 252 с.

У навчальному посібнику наведено історію костюму та загальні етапи формування матеріальної культури різних країн світу в різні епохи існування людства; основні теоретичні поняття елементів костюма різних народів світу з отриманням цілісної концепції розвитку костюма як візуального знаку епохи.

Комплекс теоретичного та практичного матеріалу формує систематичні фахові компетенції і теоретико-методологічні знання про сутність, зміст, структуру, закономірності розвитку костюму та форми одягу як частини матеріальної і духовної культури в її історичному становленні; сприяє опануванню належного рівня теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності; спрямовує на гармонійне відчуття стилю, високий рівень художньо-естетичного смаку і опанування креативного підходу у поєднанні традицій та новацій під час виготовлення виробів легкої промисловості.

Змістовне наповнення розділів навчального посібника спрямоване на ґрунтовне засвоєння матеріалу здобувачами вищої освіти. Схеми та ілюстрації доповнюють викладений матеріал. У посібнику згідно тем наведені дискусійні і контрольні питання, тести, практичні частини, питання для самоконтролю та додатки.

Рекомендовано для студентів освітніх ступенів бакалавр та магістр спеціальності 182 Технології легкої промисловості денної та заочної форм навчання з метою підвищення рівня їх навчальної діяльності та самостійної роботи в поза навчальний час, а також для учнів коледжів, професійних училищ, викладачів та вчителів.

**УДК: 391
I-90**

© Т. М. Головенко, 2023
© О.П. Козарь, 2023
© Ю.С. Бондарчук, 2023
© О.В. Шовкомуд, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ТЕМА 1. ОДЯГ ТА КОСТЮМ У ВИМІРІ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	8
1.1. Костюм як відображення історичної динаміки та досвіду існування суспільства..	8
1.2. Методичні підходи до вивчення одягу.....	11
1.3. Функції костюму та його основні складові.....	12
1.4. Мода та її місце в соціумі. Функції моди.....	14
1.5. Виготовлення тканин в розвитку культури одягу.....	16
ТЕМА 2. КОСТЮМ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ	18
2.1. Періодизація історії Стародавнього Єгипту	18
2.2. Костюм Стародавнього Єгипту	19
Практична частина №1. Дослідження особливостей побуту та костюму Стародавнього Єгипту.....	23
ТЕМА 3. КОСТЮМ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ	32
3.1. Ідеал краси в Стародавній Греції та Римі.....	32
3.2. Види одягу греків.....	34
3.2.1. Чоловічий та жіночий костюми класичного періоду історії Стародавньої Греції	36
3.3. Види взуттєвих виробів.....	37
3.4. Костюм епохи стародавнього Риму.....	38
Практична частина №2. Дослідження чоловічого та жіночого костюму у Стародавньому Римі.....	39
ТЕМА 4. ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОСТЮМ ЕПОХИ ХІХ СТОЛІТТЯ	47
4.1. Стиль Ампір в період 1800-1820 рр.....	47
4.2. Стиль Романтизм в період 1820-1840 рр.....	52
4.3. Костюм Бідермаєру в період 1840-1850 рр.....	55
4.4. Костюм Неорококо (другого рококо) в період 1850-1860 рр.....	58
4.5. Костюм Модерну в період 1870-1900 рр.....	59
4.6. Історія жіночого корсету. Корсет 18-19 століття Франції.....	65
Практична частина №3. Дослідження історії розвитку європейського костюму ХVІІІ століття: костюм стилю рококо.....	71
Практична частина №4. Дослідження історії розвитку костюмів Вікторіанської епохи.....	80
ТЕМА 5. ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО НІМЕЦЬКОГО КОСТЮМУ	87
5.1. Особливості формування німецького костюму: загальна характеристика..	87
5.2. Різновиди тканин, їх колористика та орнаменти.....	94
5.3. Аксесуари, прикраси та взуття.....	96
Практична частина №5. Дослідження історії розвитку іспанського національного костюму.....	99
ТЕМА 6. ТРАДИЦІЙНІ НАЦІОНАЛЬНІ КОМПЛЕКСИ КОСТЮМУ СХІДНИХ НАРОДІВ: ДРЕВНЯ ЯПОНІЯ, ДРЕВНІЙ КИТАЙ	113
6.1. Історія костюму Японії та чинники впливу на його формування.....	113
6.2. Естетика в елементах одягу.....	114
6.3. Стиль японського національного одягу.....	114
6.4. Національний одяг Японії.....	116
6.6. Взуття та його характерні риси.....	119
Практична частина №6. Дослідження особливостей костюму Древнього Китаю.....	123
ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОСТЮМУ АРАБСЬКОГО СХОДУ	130
7.1. Історія формування Арабського сходу: загальна характеристика.....	131
7.2. Різновиди тканин, їх колористика та орнаменти.....	133

7.3. Жіночі костюми.....	137
7.4. Чоловічі костюми.....	140
Практична частина №7. Дослідження історії розвитку індійського національного костюму.....	152
ТЕМА 8. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО КОСТЮМУ ГРУЗІЇ.....	164
8.1. Особливості формування та розвиток костюму в Грузії	164
8.2. Традиційні особливості костюму.....	165
8.3. Весільне вбрання.....	166
8.4. Загальна характеристика жіночого, чоловічого, дитячого костюму....	166
8.5. Аксесуари та взуття.....	168
Практична частина №8. Дослідження історичних і національних традицій весільних костюмів в історії людства.....	171
ТЕМА 9. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМУ	183
9.1. Основні елементи українського національного одягу.....	183
9.2. Характеристика головних уборів, прикрас та зачісок.....	194
ТЕМА 10. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ: ВІД ДАВНИНИ ДО НАШИХ ДНІВ.....	203
10.1. Вишиванка як символ, код та ідентифікація українського народу.....	203
10.2. Вишивка. Значення орнаменту та кольору у вишивці.....	205
10.3. Орнаменти та регіональна приналежність техніки вишивання костюми....	207
Практична частина №9. Дослідження національних мотивів українського костюму та вишивки в сучасному одязі.....	214
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	221
КЛЮЧІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ.....	230
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	231
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	233
ДОДАТОК.....	235

ПЕРЕДМОВА

Нині фешн-індустрія динамічно розвивається та вимагає сучасних фахівців з високопрофесійною підготовкою. Фахівець галузі легкої промисловості під час виконання професійної задачі повинен мати базові знання з історії костюму, комплексне бачення про національні традиції світової та вітчизняної культури в костюмі, процеси історичного розвитку образів костюма як важливої частини матеріальної і духовної культури, що відображає характерні стильові особливості епох, починаючи зі стародавніх часів до сучасності.

Костюм є складовою матеріальної та духовної культури того чи іншого народу. З одного боку, це матеріальні цінності, створені людською працею і задовольняють певні потреби, а з іншого – це твори декоративно-ужиткового мистецтва, естетично перетворюючи образ людини. Національний костюм, як самобутнє явище кожного народу посідає визначне місце в світовій культурі. Його високий мистецький рівень, емоційна насиченість яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання та вплив суб'єктивних, об'єктивних, соціально-політичних, релігійних, етичних, етнічно-традиційних факторів на його формування у різні епохи існування людства.

На вимогу часу, з метою систематизації та впорядкування авторських лекційних, практичних робіт, ілюстративних матеріалів, розроблених в процесі викладання дисципліни «Історія костюму» та на основі вивчення української і міжнародної літератури, скомпоновано навчальний посібник «Історія костюму: культурна спадщина народів світу». У навчальному посібнику міститься передмова, теоретична частина, практична частина, тестові завдання, питання для самоконтролю, ключі до тестових завдань, рекомендовані джерела інформації та додатки. Теоретична частина складається з десяти тем, а практична частина – з дев'яти. Кожна робота скомплектована таким чином, що відповідає певній темі лекційного матеріалу дисципліни «Історія костюму». Контрольні запитання дозволять попередньо підготуватись до виконання практичної частини.

Однією зі спеціальних навчальних дисциплін, що необхідно для підготовки фахівців галузі легкої промисловості «Історія костюму».

Дисципліна «Історія костюму» забезпечує набуття знань про особливості костюму різних народів світу в різні епохи існування людства, що допоможе в подальшому під час моделювання, проектування та конструювання сучасних дизайнерських виробів легкої промисловості.

Метою дисципліни є комплексне надання теоретичних знань студентам про історію костюму та основні етапи формування матеріальної культурної спадщини народів світу в різні епохи існування людства; знайомство з основними теоретичними поняттями елементів костюма різних народів світу; отримання цілісної концепції розвитку костюма як візуального знаку епохи та створення національного костюма на основі набутих знань.

Вивчення дисциплін «Історія костюму» спрямована на формування фахових компетенцій і теоретико-методологічних знань про сутність, зміст, структуру, закономірності розвитку костюму та форми одягу як частини матеріальної і духовної культури в її історичному становленні.

Освоєння курсу «Історія костюму» сприяє оволодінню належного рівня теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності; формуванню відчуття стилю, високого рівня художньо-естетичного смаку і опануванню креативного підходу у поєднанні традицій та новацій під час виготовлення виробів легкої промисловості.

Завдання навчальної дисципліни:

▪ формування у студентів комплексного бачення про національні традиції світової та вітчизняної культури в костюмі і процеси історичного розвитку образів костюма як важливої частини матеріальної і духовної культури, що відображають характерні стильові особливості епох, починаючи зі стародавніх часів до сучасності;

▪ опановування творчим мисленням, умінням створювати в професійній діяльності нові образні рішення на базі асоціацій з костюмом минулих років різних національностей, що найбільш відповідає сьгоднішнім вимогам моди та запитам споживачів, свідомо зберігаючи та примножуючи культурні цінності різних народів з дотриманням етичних норм;

▪ засвоєння знань про стильову відповідність основних елементів історичного та національного одягу, аксесуарів, комплексу головних уборів, взуття та їх назв у стилі певної історичної доби;

▪ розвиток у студентів аналітичного мислення щодо впливу суб'єктивних, об'єктивних, соціально-політичних, релігійних, етичних, етнічно-традиційних факторів на формування костюму у різні епохи.

Навчальний посібник «Історія костюму: культурна спадщина народів світу» рекомендовано для студентів освітніх ступенів бакалавр та магістр спеціальності 182 Технології легкої промисловості денної та заочної форм навчання з метою підвищення рівня їх навчальної діяльності та самостійної роботи в поза навчальний час, а також для учнів коледжів, професійних училищ, викладачів та вчителів.

КОСТЮМ ЯК СКЛАДОВА МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Тема №1

ОДЯГ ТА КОСТЮМ У ВИМІРІ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

1.1. Костюм як відображення історичної динаміки та досвіду існування суспільства

Одяг як елемент матеріально-художньої культури безпосередньо пов'язаний з людиною і саме тому найповніше відбиває не тільки матеріальні умови життя й естетичні смаки суспільства, але і певні риси характеру людини, її індивідуальність, професію, вік, стать, сімейний стан, належність до тієї чи іншої національності, суспільної групи тощо.

Нашим уявленням про одяг тієї чи іншої епохи ми зобов'язані переважно творам літератури та образотворчого мистецтва, проте не кожний уявляє, яка величезна праця істориків, археологів, етнографів необхідна була для того, щоб художник правдиво відтворив життя і побут своїх героїв. Яскравим прикладом цього є робота І. Ю. Рєпіна над відомою картиною «Запорожці», який разом з відомим українським істориком Д. Яворницьким детально вивчав одяг і предмети побуту запорізьких козаків.

Слід відзначити перш за все різницю між одягом і костюмом людини. Ці два терміни мають різне значення і зміст.

***Одяг** — це все те, що людина використовує для прикриття свого тіла, — панчохи, плаття, піджаки, головні убори. Кожна складова частина одягу має своє функціональне призначення, відповідає будові тіла,*

статі, віку людини і тому є універсальна для різних верств населення тієї чи іншої епохи. Форми одягу відповідають соціальним умовам суспільства й відбивають його моральні та естетичні устої. Одяг значною мірою залежить від клімату країни, стану виробництва тканини і техніки його пошиття.

Так, наприклад м'який клімат та примітивність техніки шиття у рабовласницькій Греції та Римі обумовили виготовлення й застосування такого одягу, який ніби обгортав тіло. Окремі частини одягу з'єднувались застілками. Сучасну сталеву голку, нитки та кравецькі ножиці, як відомо, почали застосовувати лише у XIV — XV ст. у зв'язку з розвитком ремісничого виробництва. Внаслідок цього одяг значно ускладнився і його елементи стали різноманітними. Саме тому, що на одяг та його форми впливають об'єктивні фактори, їм властива певна сталість, довготривалість. Складові частини нашого одягу існують уже понад 150 років, змінюються ж переважно лише їхні форми.

На відміну від одягу, **костюм** є **більш широкою і більш індивідуальною категорією**. До костюма, крім одягу, входять **прикраси, відзнаки, макіяж, зачіска**. Перуки, які увійшли в моду в XVII — XVIII ст. як складова частина костюма становили певну єдність з одягом тогочасних аристократів.

Костюм підкреслює соціальний стан людини в суспільстві. У тому, як саме добирає людина собі костюм, як вона його носить, відбивається характер людини та її естетичні смаки. Велике значення має вмільний вибір кольору різних елементів костюма. Костюм більш недовговічний, ніж одяг, час його існування вчені визначають 10-20 р., а іноді навіть 2-3 р. в залежності від зміни моди, що тісно пов'язана з костюмом. Мода дуже чутлива до духу часу, до змін у житті суспільства, в політиці й економіці країни.

Простими елементами одягу людина користувалась уже в епоху пізнього палеоліту. Поява одягу пояснюється двома причинами: естетичними і культовими устоями та потребами трудової діяльності людини, суспільних відносин і розвитку культури. Наприклад, у жителів півночі — алеутів, які полюють на морського звіра, одяг складається з цільної нерозрізаної шуби, поверх якої надягають водонепроникний плащ з кишок звірів. Евенки та евенки, які полюють в тайзі, використовують легкі розстібні шуби.

Уже на ранніх ступенях розвитку суспільства існували відмінності в одязі залежно від статі і віку. У багатьох народів відрізняється одяг підлітків і чоловіків, дівчат та жінок, що пов'язано з обрядами переходу з одного становища в інше.

Крім одягу, у костюмі велику роль відіграє взуття, зачіска, головний убір. Їхній характер значною мірою залежить від практичного призначення одягу, який здавна поділяється на одяг робочий і святковий, або обрядовий. Чим більше одяг втрачає утилітарне призначення, тим більше він позбувається простоти і логічності форм, насичується різного роду декором,

набираючи характеру театрального костюма. Досить згадати обрядові і святкові костюми народів Китаю, Африки, Південної Америки. Насичене декором весільне вбрання і українських селян Станіславської, Чернівецької та інших областей.

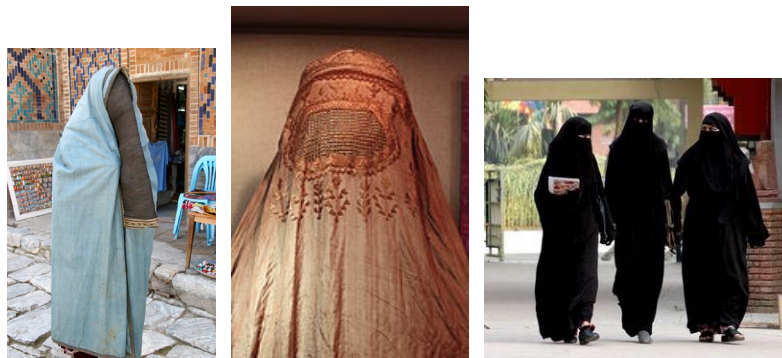
Подекуди традиція вимагає від костюма певного спотворення тіла людини. Так, наприклад, у деяких народів Африки зрілість хлопчиків-підлітків відзначається порізами шкіри на обличчі, у деяких народів уявлення про красу жінки вимагають спотворення форми черепа або ніг (у Японії, наприклад, ноги змалку бинтували). У ескімосів Аляски досі зберігається звичай штучно, шляхом накладання спеціальних пов'язок деформувати кістки черепа. У IV — VIII століттях цей звичай був дуже поширений серед населення степової частини Європи й Азії.

У багатьох народів і досі збереглися традиції покривати тіло татуїрною, закладати в штучні отвори шкіри в вухах, носі, губах тощо різні прикраси — кільця, палички.

Тілесні зміни тіла людини є надбанням не лише стародавніх звичаїв малорозвинених народів. У XVII — XVIII ст. в жіночому туаліті дістав поширення так званий корсет (*від французького – corset*). Цей елемент, який пішов від французького народного костюма, став згодом засобом штучної зміни форми і товщини талії. У цивілізованому суспільстві, завдяки моді на вузькі талії, застосовувався цей прийом, що калічив тіло, викликаючи тяжкі захворювання.

Окремі елементи костюма обумовлені соціальними та культовими вимогами. Рабське становище жінки в країнах Близького Сходу, закріплене релігією ісламу, привело до створення спеціального жіночого одягу-паранджі (від арабського фаранджиця, тобто верхня вільна одежа). Цей старовинний одяг у таджицьких і узбецьких жінок мав форму вільного халата з несправжніми рукавами, які скріплювались на спині. Паранджа одягалася на голову і спереду доповнювалась чачваном — волосяною сіткою, яка закривала обличчя жінки.

Костюм завжди відбивав у своїх формах та деталях не тільки соціальне становище людини, але й її фах, професію. Ремісники епохи феодалізму носили, наприклад, на чолі тоненький ремінець, який підтримував волосся під час праці, неодмінним елементом одягу був шкіряний фартух. В сучасному виробництві техніка безпеки вимагає, щоб жінка покривала голову хустиною, яка перешкоджатиме потраплянню волосся до рухомих частин машин.

1.2. Методичні підходи до вивчення одягу

Характер одягу і костюма певною мірою залежить і від науково-технічного прогресу, зокрема розвитку матеріалів, які використовуються для одягу, і методів їхнього сполучення. Первісне суспільство використовувало природні матеріали — шкіру, пір'я, листя, траву, кору. В епоху неоліту починає свій розвиток плетіння, прядіння та ткацтво. Перехід до землеробства викликав появу лляних, бавовняних та шерстяних тканин. У Стародавній Греції та Римі й інших країнах південного клімату, незважаючи на високий розвиток культури, протягом тривалого часу використовували незшиті тканини, і тільки в XVI ст. у Європі почали широко застосовувати сучасні крій і шиття. Специфічні умови виникли в XX ст., коли одяг і інші елементи костюма стали продуктом машинного виробництва.

Костюм і його складові частини, на відміну від інших предметів штучного середовища, мають більш безпосередній зв'язок з людиною, з її тілом. Саме тому на костюмі позначаються не тільки естетичні, але й моральні погляди, які панують в суспільстві, політичні тенденції, етичні уявлення. На середньовічному одязі відбивались догми християнської церкви про необхідність ховати своє тіло. Протестом проти цього були так звані флорентійські моди на штани-тріко та легкі декольтовані сукні, що прийшли на зміну широкому вбранню середньовіччя, під яким були приховані форми людського тіла.

Але, крім суспільних, соціальних впливів, костюм відбиває індивідуальність людини, її вік, характер і смаки. Звичайно, людина, зайнята важливими суспільними справами, здебільшого не надає своєму костюмові першочергового значення, але охайність, гармонія в елементах одягу, додержання середнього рівня прийнятої в суспільстві моди — необхідні риси культурної людини. Наслідування моди найбільш характерне і виправдане для людини в молодому віці. Костюм для молодої людини, яка має красиве,

фізично розвинуте тіло, розумно робити легким, спортивним. Одяг дітей повинен бути найбільш барвистим, це позитивно впливає на психіку дитини. Літньому вікові відповідає стриманий характер одягу, а вільний крій вбрання приховує дефекти тіла.

Історичний костюм відповідає тій епосі, в якій він виник. Його не можливо розглядати без розуміння історичних подій, а також стилів, які існували в мистецтві та архітектурі. Доречним є нагадати ці стилі:

- **канонічний** – давньоєгипетський художній стиль, який розвивався по канонам, які вироблені єгиптянами;

- **античний** – художній стиль, що сформувався в Стародавній Греції та Римі і вплинув на розвиток європейської культури;

- **романський** – художній стиль, що сформувався в Західній Європі в епоху Середньовіччя у XI – XIII ст.;

- **готичний** – стиль, який відображав естетичні смаки людей в період пізнього Середньовіччя у XIII – XV ст.;

- **ренесанс** – стиль, що був поширений у XV- XVI ст. і відображав уявлення людей про природу, був проникнутий ідеями гуманізму та інтересом до античності, прагненням до природності та досконалості;

- **бароко** – художній стиль XVII ст., який відрізнявся від попередніх стилів розкішшю, масивністю, чуттєвістю, інтересом до містики;

- **рококо** – стиль XVIII ст., що був продовженням попереднього стилю. Його характерними рисами можна назвати легкість, витонченість, кокетство, галантність гедонізм;

- **класицизм** – художній стиль кінця XVIII – першої чверті XIX ст.;

- **модерн** – стиль, що існував з кінця XIX ст. до початку XX ст.

Отже, XIX ст. розпочалося зі стилю класицизм і закінчилося модерном. Проміжними стилями в костюмі та моді можна назвати романтизм (бідермайер) – друга чверть XIX ст., друге рококо – третя чверть XIX ст., позитивізм – 70-80-ті рр. XIX ст.

1.3. Функції костюму та його основні складові.

Костюм – це гармонійний ансамбль, що представляє собою систему елементів, які захищають людину від впливів середовища, а також виявляють його індивідуальність за допомогою інформаційно-естетичних засобів. Костюм завжди несе в собі образ, ідею та свідчить про рівень художнього смаку особи, її психологію, матеріальні можливості і внутрішній стан в певні моменти.

Костюм включає в себе не лише те, що надіто на людині, а і взуття, аксесуари (головний убір, пояс і т.д.), а також зачіску, макіяж, прикраси.

До функцій костюму належать:

1. **Вікова** – підкреслює або маскує вік. В минулому костюм чітко визначав вік людини. В сучасному суспільстві навпаки.

2. **Соціально-статева** – в минулому визначав не лише стать, а і сімейний стан.

3. **Станова приналежність** – виявляє або маскує належність до певного стану, групи, статусу.

4. **Професійна** – костюм вказує на приналежність людини до певної професії. Це особливо проявлялося в середні віки. В сучасному суспільстві це як правило професійний одяг.

5. **Регіональна** – одяг вказує на регіональні традиції, що пов'язані зі способом життя людей. Це функція пов'язана з національною функцією, що вказує на етнічну приналежність. В сучасному суспільстві костюм є інтернаціональним.

6. **Релігійна** – костюм визначає релігійну приналежність людини. В сучасному світі ця функція існує частково (мусульмани, кришнаїти, іудеї).

7. **Еротична** – сексуальність, важлива риса сучасної моди.

8. **Магічна** – в минулому костюм служив оберегом від злих сил.

9. **Естетична** – костюм виражає індивідуальний, естетичний смак людини, а також загальні уявлення даної епохи про красу. В костюмі проявляється естетичний ідеал конкретного часу і народу.

Основними складовими костюма є:

Одяг – це те, що захищає людину від впливів навколишнього середовища. В одязі проявляється індивідуальність людини та відображається первинна інформація про особу.

Взуття – покриває стопи та голінь людини від фізичних та температурних впливів, сприяє швидкому і зручному переміщенню. Взуття в першу чергу з'явилося у тих народів, які проживали в складних кліматичних умовах.

Акcesуари одягу – це всі предмети, що доповнюють одяг та надають завершеність костюму. Акcesуарами в одязі є: головний убір, шарф, хустка, рукавички, сумка, краватка, ремінь, гаманець (портмоне), відзнаки тощо.

Прикраси – це предмети, що відіграють функцію естетичної орнаменталії тіла людини. Звичай декорувати людське тіло виник на зорі формування людського суспільства як один з перших проявів його культури. Найперші прикраси виготовлялися з таких природних матеріалів, як кістка, ікла тварин, мушлі, дерево, камінь, а згодом почали використовувати метали, каміння, дорогоцінні метали. З плином часу, дорогі вироби почали використовуватися як індикатори соціального статусу, вони не зникли з ужитку всіх верств населення.

Макіяж – це мистецтво оформлення обличчя за допомогою декоративної косметики, фарб, тіней, кремів. Метою макіяжу є прикраса, самовираження та камуфлювання існуючих особливостей обличчя.

Зачіска - спосіб впорядкування волосся на голові людини, що передбачає його вкорочення, видалення, укладання, фарбування в певному стилі, а в деяких випадках — застосування спеціальних предметів або хімічних речовин. Є одним з найбільш ранніх надбань людської культури та, одночасно, засобом гігієни. В сучасному світі зачіска є одним з основних елементів моди.

Національний костюм відображає національність, традиції та культурні цінності певного народу. В сучасному костюмі простежується індивідуальність особи, мода та стиль.

Стиль одягу – певна акцентованість ансамблю (костюма в широкому сенсі), продиктована віком, статтю, професією, соціальним статусом, належністю до субкультури, особистим смаком людини, епохою життя суспільства, національністю, релігійною належністю, доречністю, функціональністю, способом життя та індивідуальними особливостями.

Мода (з франц. – образ, манера, правило) – сукупність смаків і поглядів, що панують у суспільстві в певний час, і як правило можуть бути короткочасними та довгостроковими.

1.4. Мода та її місце в соціумі. Функції моди.

Структуру моди можна визначити за такими елементами:

- 1) модні об'єкти (речі, ідеї, слова);
- 2) модні стандарти (способи поведінки та дій);

Основні функції моди:

1. **Інноваційна** – стимулює експериментальне начало в суспільстві та культурі, пошук нового, у порівнянні з попередніми культурними образами. Така модна інновація може здійснюватися за допомогою: 1) звернення до традиції, до моди попереднього часу; 2) запозичення з інших культур (етнічних, молодіжних – хіпі, панки), з інших областей культури (образотворче мистецтво, архітектура); 3) реальне винайдення нових елементів або комбінування зі старими;

2. **Регулятивна** – вводить в життя нові форми поведінки, культурні образи, які з часом стають нормою, допомагаючи людині призвичаїтися до світу, що постійно змінюється.

3. **Психологічна** – мода задовольняє психологічні потреби людини в новизні, створює ілюзію змін, дозволяє самовиразитися. Це певний спосіб емоційної розрядки.

4. **Соціальна** – мода регулює соціальну напругу в суспільстві, маскує і одночасно визначає соціальну нерівність.

5. **Престижність** – визначає соціальний статус, демонструє високий соціальний статус або надає ілюзію більш високого статусу.

6. **Комунікативна** – одна з форм масової комунікації.

7. **Економічна** – мода стимулює виробництво товарів та їх споживання.

8. **Естетична** – мода задовольняє естетичні потреби людей, відображає особливості масового естетичного смаку.

9. **Демаркаційна** – дозволяє ідентифікувати себе зі своєю соціальною групою, дистанціюватися від іншої групи (наприклад, молодіжна субкультура).

Елітарна концепція моди Г.Зімеля. Теорія Блумера.

В кінці XIX ст. німецький соціолог Г.Зіммель вперше почав писати про особливості суспільства, в якому діє масова мода. Він виділив такі ознаки:

1. В суспільстві повинні існувати класові розбіжності. Мається на увазі розбіжності по престижу.

2. Проте жорстких соціальних перегородок не повинно бути.

3. Динамічність суспільства, соціальна диференціація, мобільність, розвинені канали комунікації.

4. Розвинена система тиражування матеріальних та культурних благ, існування великої кількості конкуруючих модних образів.

За думкою американського соціолога Ервінга Гофмана мода обумовлює періодичну зміну та циклічний характер розвитку прикладів масової поведінки.

Німецький філософ і соціолог *Георг Зіммель* вважав моду, як особливу форму поведінки, компроміс між тенденціями соціального зрівняння та схильністю особистості проявляти власну індивідуальність. Георг Зіммель, був одним із ініціаторів вивчення моди як аналітичної дисципліни. Він висунув елітарну концепцію моди, пояснюючи механізми виникнення і функціонування моди виходячи з психології та поведінки різних соціальних груп – «ефект просочування». Відповідно до нього нижчі шари населення намагаються наслідувати вищі. Так модні стандарти просочуються зверху до низу. Так виникає масова мода.

В середині ХХ ст. ця теорія була розкритикована американським психологом *Гербертом Блумером* за перебільшення ролі еліти у функціонуванні моди. У сучасному суспільстві провідну роль відіграє середній клас, який є законодавцем моди – з одного боку він намагається підняти свій соціальний статус і наслідує еліту, а з іншого – підкреслює своє відношення до нижчих прошарків суспільства. І головне, в ХХ ст. мода часто виникає саме в нижчих прошарках. Також активну участь в створенні моди сьогодні відіграє молодь.

Своє трактування моди запропонував австрійський психолог *Зігмунд Фрейд*, який писав, що нова мода виникає із закликів до свободи, краси та значимості. Психоаналітики трактувати наслідування моди як спосіб побороти почуття неповноцінності людини, що виникає в результаті незадоволення своїм соціальним положенням.

Наслідування моді компенсує відсутність престижу. *П. Ністром* писав, що зміни в одязі дають ілюзію зміни особистості, домогосподарка в фартуху відчувається як прислуга, а у вечірній сукні як леді.

Важливою закономірністю моди є *циклічність*. Процес зміни модних циклів називається інновацією.

Перший цикл – це розвиток і зміна модних стандартів.

Другий цикл – це виникнення нової моди, розповсюдження (наслідування, приєднання більшості людей), спад (модні стандарти і об'єкти змінюються новими). Чим довшим є другий цикл – тим кращим є дизайнерське рішення.

Деякі дослідники намагаються встановити чіткі межі циклічності моди. До змін в костюмі відносять цикли у 22 роки, 13, 6 і 3 роки.

Мода пов'язана з різними сторонами розвитку суспільства. Стрибки в моді часто пов'язані з соціальними та політичними змінами. Будь-які події, що звертають увагу суспільства, суттєво впливають на модні стандарти та об'єкти.

1.5. Виготовлення тканин в розвитку культури одягу

Тканина – це ткацький виріб, що утворений в результаті переплетення ниток на ручному або механічному станку. Малюнок на тканині зазвичай є ритмічний (це називається раппорт). Візерунок також може бути відтворений за допомогою переплетення ниток, технікою набивання або вишивки.

Тканини античного світу та Стародавнього Сходу відомі нам за пам'ятниками образотворчого мистецтва і літератури. Археологами в Єгипті було знайдено стрічку часів II тис. до н.е. також збереглися частини китайських тканин, так звані «золоті» тканини (з металевою ниткою), візерунчасті V-III ст. до н.е., знайдені на розкопках Чанша та часів династії Хань (206 до н.е. – 220 н.е.) та ін.

Близькими за складом та орнаментом були японські тканини. Великої слави набули індійські тканини, іранські (атлас, бархат), візантійські (круги з орлами, колісниці, біблейські сцени), турецькі, італійські (відомі з XIV ст.). найбільш відомими з італійських тканин були венеціанська камка з візерунками луски та рослинними візерунками, бархат з геральдичним та рослинним орнаментом, парча. З італійськими тканинами часто суперничали французькі, виробництво яких у XVIII ст. досягло великого розвитку. Виділялися шовкові тканини Ліону, бархат, камка, атлас. Серед орнаментів на французьких тканинах зображали квіти, букети, архітектурні мотиви, жанрові сцени.

Розглянемо деякі тканини:

Муслін – виникнення цієї тканини пов'язано з іракським містом Мосула. Це тканина була легкою, тонкою, в основі використовувалися нитки бавовни та вовни.

Джерсі – вид трикотажу, що був популярним у першій половині XX ст. На цю тканину в свій час звернула увагу Коко Шанель. З цієї тканини спочатку виготовляли лише спортивний одяг, але вправний дизайнер надала їй другого дихання.

Кашемір – тканина родом з індійського міста Кашмір. Сировиною для тканини є оброблена спеціальним чином вовна. На сьогодні використовується у складі трикотажних виробів.

Атлас і бархат – найбільш дорогі шовкові тканини. Атлас потрапив в Європу з Китаю. Він є гладким та блискучим. Для бархату є характерним ворсистість.

Джерела інформації:

1. Історія стилів (презентація): Від давнини до наших днів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.ppt-online.org/70029>.
2. Історія костюма в тезах та ілюстраціях: навч. пос. /городське вище комерційне училище Київського національного торговельно-економічного університету. – Ужгород, 2011 р. – 120 с.

КОСТЮМ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

Тема №2

КОСТЮМ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

2.1. Періодизація історії Стародавнього Єгипту

Історія Стародавнього Єгипту – рабовласницької держави східної деспотії – починається з IV тис. до н.е. В час праця рабі створює прекрасні предмети побуту, якісні тканини, проте, недосить різноманітні по формі, матеріалу. Одяг був простим, особливо в епоху *Давнього Царства (2780 – 2280 рр. до н.е.)*.

Чоловічий костюм.

Основою чоловічого костюму в епоху Давнього царства був передник – «схенті» - полоса неширокої тканини, яку обгортали навколо талії і закріплювали поясом. Основний одяг був однаковим для усіх станів і відрізнявся лише якістю матеріалів. З появою природних фарбників (жовтого, блакитного, коричневого), кольоровий одяг носили лише привілейовані стани – великі землевласники, жерці, придворні. Більш важливими ознаками приналежності до стану були зачіски, головні убори, взуття. Усі єгиптяни брили волосся, але носили парики з локонами (чим довші локони, тим вищий стан) або шапочки.

Першими, хто почав відрізняти свій костюм були фараони. Поверх свого схенті вони одягали фартух з плісированої тканини, підв'язану золоту бороду, посох, корона.

Цікавим видається головний убір – **клафт-ушебті**, який складався з куска полосатої тканини, стрічки та обруча з зображенням вугра.

Костюм жерця.

Під час ритуалів, спину жерця покривала шкіра пантери з головою і лапами, які прикрашалися золотою емаллю.

Жіночий костюм.

Його основу складав **калазіріс** – широка сорочка на одній або двох бретелях, що залишала груди неприкритими.

У знатних єгиптянок того часу калазіріс відрізнявся вишивкою, плісировкою, але крій залишався незмінним для усіх станів.

В епоху *Середнього Царства (2065-1660 рр. до н.е.)* одяг починає ускладнюватися. Це був час децентралізації Єгипту, послаблення влади фараонів та нової боротьби за об'єднання. Активно розвивається економіка, ростить міста. Прагнення до розкішного життя набуває значних форм. Це сприяє диференціації суспільства. Так, квартали багатіїв та бідних почали відгороджувати кам'яними стінами. Все це не могло не відобразитись на костюмі. До Єгипту потрапляють нові тканини з Азії, прикраси.

Розвиток єгипетської культури припадає на *Нове Царство (1570 – 950 рр. до н.е.)*, особливо під час правління XVIII династії (1584 – 1338 рр. до н.е.). В цей час Єгипет розширив кордони своєї держави до Передньої і Малої Азії, аж до басейну Егейського моря.

2.2. Костюм Стародавнього Єгипту

Характерною рисою давньоєгипетського костюму протягом усіх тисячоліть існування були **драпіровки**. Окрім того у більшості використовувався льон, який був відомим з епохи неоліту. Одяг був з досить тонких тканин, що дозволяло побачити ідеальні тіла єгиптян навіть через декілька слоїв. Часто одяг на рукавах та горловині покривали вишивкою. Найбільше тканин збереглося з гробниць Тутанхамона, архітектора Ха, сучасника Аменхотепа II, пояс Рамзеса III.

Вовна була не популярною в Єгипті і стала розповсюджуватися лише в греко-римській період. Такі матеріали **як вовна та шкіра вважалися єгиптянами нечистими**. Зразки бавовни також були знайдені археологами лише часів римського володіння, а шовк став відомим лише при Птоломеях – 4-1 ст. до н.е., епоха еллінізму.

Протягом **Давнього та Середнього царства** найпоширенішим одягом в єгиптян залишалася **пов'язка на стегнах**, як у чоловіків, так і у жінок. Відмінність полягала в тому, що у жінок такі пов'язки кріпилися на одній чи двох бретелях.

Завжди основним кольором залишався білий, який підкреслював темну шкіру єгиптян. Єгиптяни відрізнялися від своїх сусідів саме тим, що на прикрашали орнаментами шкіру та не використовували яскравих кольорів.

Простий і лаконічний одяг залишався таким до Нового царства. Саме в цей час одяг стає більш пишнішим. У багатих людей пов'язка подовжується, до неї додаються **гофровані елементи – трикутник попереду, часто накрохмалений**. Вже в ті часи єгиптяни знали як робити **гофровані тканини**, за допомогою особливих дощок з вирізаними рейками, куди клали вологу тканину і поміщали під спеціальний прес.

Жіночі сукні Давнього царства було традиційно прямим та довгим. Вони виготовлялися з цілого куска тканини і трималися за рахунок **бретелів**. Зазвичай такі сукні зображали такими, що ідеально повторювали контури фігури, але насправді їх крій не був таким ідеальним. Часто сукні розписувалися, вишивалися бісером, бусами амулетами. Знатні дами одягали поверх такої сукні прозорі накидки.

Туніки були відомі, але не популярні. Не популярною був і одяг з рукавами. Він прийшов в Єгипет з Азії. Такий одяг носили лише жінки.

В Середньому царстві у вжиток входить **просторий одяг який складався з квадратного куска тканини**, що складався пополам, а на згині робився виріз для голови. Збоку тканину зшивали, залишаючи прорізи для рук. Такий тип туніки залишався поширеним і в Новому царстві. Також в Новому царстві почали використовуватися плащі, якими огортали усе тіло.

На початку Нового царства костюм був доповнений новими деталями. **Пов'язки тепер були не коротшими колі**, а то і доходили до щиколоток (142X89 см). На **плечі накидали накидку, яку драпірували навколо лівого плеча** (188X58 см). Далі почали використовувати накидки на обидва плеча.

В другій половині 18 династії одяг **царів** стає досить пишним. З часів правління Аменхотепа III усі частини одягу покривалися **тонкою**

плісировкою, туніки обов'язково закривали усі ноги, поверх одягали прозорі накидки, а взимку – накидки з рукавами. Туніка часто підв'язувалася широким поясом у вигляді плісированого фартуха.

З кожним поколінням мода змінювалася. В епоху Рамессідів довга рубашка підверталася до верху, щоб було видно стегнову пов'язку, широко використовували *парики, сандалії зі шкіри, часто позолочені, або з папірусу, ювелірні прикраси, жезл, посох*. Знатні дами прикрашали свої парики живими *квітами лотоса або ароматичним конусом*. Робітники, солдати, бідні люди продовжували носити *короткі стегнові пов'язки*.

Жіночий костюм Нового царства також став змінюватися. Він стає більш вишуканим та нарядним. Льон був *плісированим*, з *бахрою по краям*. Його спочатку обертали навколо торса, драпірували через плечі і особливим способом зав'язували під грудьми.

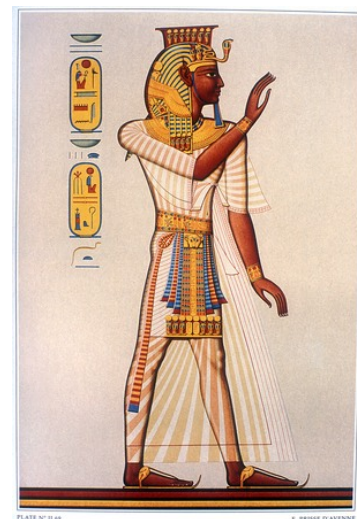
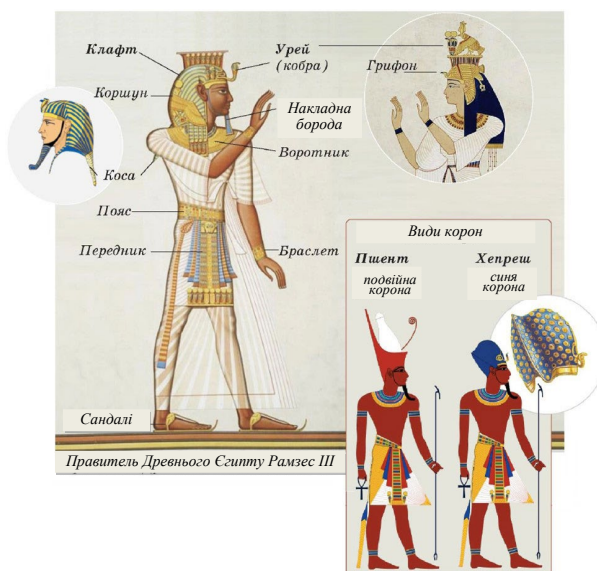
Найбільш багатими були костюми царів та їх сімей. Основними символами, що засвідчували приналежність до царської влади були хвіст, що прив'язувався до стегнової пов'язки, *змія-урій*, дочка сонячного божества (зображали її згорнутою кільцем на лобі), корони.

Так, наприклад, *хеджет*, Біла корона Верхнього Єгипту мала зв'язок з місяцем та місячними божествами – Осірісом і Тотом.

Біла корона пов'язувала царя з його предками і нащадками, допомагала в потойбічному світі отримати просвітлення, приєднатися до безсмертних божеств і т.д. інша корона *уререт* – «те, що допомагає стати великим», допомагала воз'єднатися з божествами, давала право на владу і першість серед просвітлених духів. Текст «Книги мертвих» стверджує, що ця корона є великим символом Ра та Осіріса.

Разом з *декрет*, Красною короною Нижнього Єгипту, хеджет складав *на схамти* – корону Обоих земель. Це був самий розповсюджений головний убір.

Немес – головний убір, який став відомим завдяки погребальній масці Тутанхамона і представляє собою платок з плісированої тканини.. обов'язковою була і кольорова гамма – золоті та лазурові кольори, що означали божественну плоть та божественне волосся.

Серед відомих головних уборів царів слід згадати велику корону атеф, що складалася з Білої корони Верхнього Єгипту, обрамлювалася двома пір'ями зі страуса. Це була парадна корона, які одягали в особливих випадках під час богослужінь.

Часто фараон одягав синій шкіряний «шолом» хепреш або золотий «шолом» хаїт, чені, короткий синій лівійську перуку з діадемою.

За допомогою таких корон цар не лише отримував рівність з богами в потойбіччі, але ставав живим богом на землі.

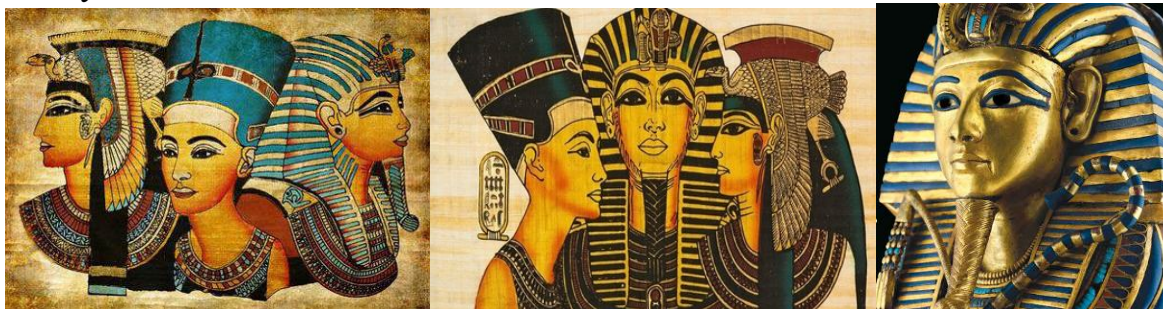
Основу царського одягу складала пов'язка *шендит*, плісирована. Вона могла доповнюватися золотом, дорогоцінним камінням, орнаментами, пір'ями птахів. Поряд існував і одяг для церемоній, такі як ті, що збереглися на рельєфах храмів Амона в Луксорі («Хорове одіяння», що імітує деталі пір'я священного сокола), який одягав Аменхотеп III, та одяг Тутанхамона – костюм для коронації у вигляді золотої кольчуги.

Серед скіпетрів, які постійно зустрічаються у єгипетських царів, потрібно відмітити *хекет* та *нехуху* – крюк та батіг, які також вважалися атрибутами Осіріса та Тота.

Одяг єгипетських цариць був вишуканим. Це сукня, що облягала стан жінки, перука з трьох частин та діадема з урієм. В Середньому царстві з'являється хаотична перука, що закінчувалася на грудях двома характерними буклями.

У 1914 р. в пірамідному комплексі Сенусерта II в ель-Лахуне було знайдено поховання його дочки Сатхатхоріунет. Серед коштовностей, особливо слід згадати її головний убір – масивну золоту діадему, прикрашену квітами лотоса, з фігурою урея, інструктовану дорогоцінним камінням та пір'ями сокола. Діадема одягалася на перуку, яка мала багато маленьких кіс, що обгорталася золотою фольгою.

В епоху Нового царства характерною короною великих цариць була *шуті*. Він складався з двох страусових пір'їн, які закріплювалися на особливій платформі – модіусі. Платформа в свою чергу розміщувалася на чеканного золотого коршуна – священного птаха богинь Нехбет та Мут. Його фігурка зверху покривала синю перуку цариці. Одночасно серед пір'їн міг розміщуватися золотий сонячний диск.

Історія корони шуті мала давню історію. Двома пір'їнами прикрашали голови фараонів та царів ще у Середньому царстві. З часом, за правління

XVIII династії, такий головний убір закріплюється за головною царицею, що виділяло її з усього гарему.

Також корона шуті символізувала подвійність сили всесвіту: захід і схід, верхній і нижній Єгипет, гори між якими сходить та заходить сонце, праве і ліве око Бога.

В той же час головними уборами молодших цариць були діадеми з газелями. Вони мали азіатське походження (саме там газель була емблемою жінки царської крові). В Єгипту це був знак жінок царського гарему. В епоху XVIII династії зображення газелей на діадемах були розповсюджені серед вельможних цариць: цариця Яхмес-Нефертарі, дочки вельможі Сенна, які були царськими наложницями, дочок Аменхотепа III, принцеси Сатамон, при XIX династії – принцеси дому Рамсеса II, сестра Тутмоса III.

Окремо слід сказати про високий сині головний убір цариці Нефертіті, що було знайдено у 1912 р. (бюст цариці). Відомо, що такий головний убір прикрашали золотими інкрустованими стрічками, урієм, коров'ячими рогами, пір'ям, сонячним диском. На деяких зображенням поверхня покривалася стилізованими локонами. Такі головні убори носила не лише Нефертіті.

Джерела інформації:

1. Презентація за темою: «Особливості костюму в Стародавньому Єгипті». Електронний ресурс: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-za-temou-moda-v-starodavnomu-egipti-85071.html>.

2. Joan Nunn. Fashion in costume, 1200-2000. / New Amsterdam Books, 2000. ISBN 9781566632799 (ISBN10: 156663279X). – P. 288.

3. Історія костюма в тезах та ілюстраціях: навч. пос. /городське вище комерційне училище Київського національного торговельно-економічного університету. – Ужгород, 2011 р. – 120 с.

4. Історія моди. Ілюстрована енциклопедія з давнини до наших днів. К. : Віват, 2013, 256 с.

Практична частина №1

Дослідження особливостей побуту та костюму Стародавнього Єгипту

Мета: ознайомитися із основними теоретичними положеннями культури, побуту і особливостей костюму Стародавнього Єгипту

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості костюму Стародавнього Царства, Середнього царства та Нового Царства.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого костюму Стародавнього Єгипту, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Костюм Стародавнього Єгипту сьогодні привертає увагу не лише дослідників, але й художників-модельєрів та дизайнерів одягу, стилістів та візажистів. В Єгипті продовжуються археологічні розкопки і постійні відкриття привносять нові або навіть заперечують старі знання про види, назви, призначення та інші характеристики елементів давньо- єгипетського костюма.

Попри те, що костюм Стародавнього Єгипту розглядається практично в кожному посібнику з «Історії костюма», здебільшого його описи носять поверховий характер. Вивчення символізму, яким пронизана більшість складових давньоєгипетського костюма – від головних уборів до взуття – дозволить структурувати знання про кольори, орнаменти, оздоблення і аксесуари, дасть глибше розуміння суті і значення костюма в соціокультурному контексті.

Основні характеристики будь-якого костюма включають форму, силует, матеріал, колір, фактуру, оздоблення і аксесуари.

У Стародавньому Єгипті форми більшості костюмів слідували природнім контурам людського тіла, яке вони щільно облягали. За рахунок високих головних уборів і перук витягувалися силуети фараонів і жерців, що символізувало їхню суспільну вищість, наближеність до світу богів.

В матеріалах, з яких створювалися складові давньоєгипетського костюма, також було закладено глибокий символізм. Основний матеріал одягу – льон – вважали першою рослиною, створеною богами і уособлювали з богинею Ісідою. Він символізував чистоту, світло, вірність, а також родючість і материнство. З льону єгипетські ткачі робили найтонші тканини, які були в Єгипті грошовою одиницею і якими країна славилася на весь Стародавній світ. Верховні жерці мали право входити в храм тільки в одязі з льону. У льон обертали мумії, а посудини з його насінням ставили в гробниці, вважаючи, що він знадобиться в житті вічному.

Льон символізував чистоту, світло, вірність, а також родючість і материнство.

Дуалістичним в Стародавньому Єгипті було сприйняття шкур. З одного боку в шкури тварин (переважно леопардів) одягалися жерці. Леопард був символом сили й рішучості, в гробниці його зображали навпроти голови померлого як талісман, що повинен дати йому сили пройти у Царство мертвих. Так само жерцям у похоронних церемоніях леопард додавав здатності захистити небіжчика від злого впливу Сета – бога люті, хаосу, війни і смерті. З іншого боку, шкіру єгиптяни вважали «нечистим» матеріалом і боялися бути похованими, завернутими в баранячу шкуру – почужинськи. Хоч шкіряні сандалі й були найпрактичнішим і найпоширенішим взуттям, проте «чисте» взуття мало бути з папірусу, а в фараонські гробниці клали ритуальні золоті сандалі.

Рис. 1.1 – Золоті сандалі фараона

Символізм металів у костюмі Стародавнього Єгипту також мав важливе значення. Найдорожчим металом було рідкісне срібло, що шанувалося як матеріал, який несе в собі місячне світло й присвячувалося богу знань і мудрості Тоту. У сплаві з золотом срібло ставало електрумом, який єгиптяни називали «білим золотом» і за символічними якостями прирівнювали то до золота, то до срібла.

Золото символізувало богів і забезпечувало магічний захист, тому було дуже поширеним у костюмах фараонів, жерців та вищих чиновників.

Головні убори фараонів могли бути повністю або частково золотими. Так золоті і лазуритові смужки на клафті з плісованої тканини символізували відповідно божественну плоть і божественне волосся. Золотий шолом фараона хаїт, покритий десятками маленьких кружечків, символізував Сонце.

Фараон та його наближені носили на голові клафт. Це смугаста хустка синього або золотистого кольору, що спадає з боків на плечі і сплетена на спині на киталт коси.

Корона на голові фараона була знаком величчя і оздоблювалася священними символами. **Коміри** — намисто у вигляді сонця прикрашалися дорогоцінним металом та камінням. Основною частиною верхнього одягу

був набедренник, або фартух. Поверх фартуха трикутної форми одягався ще багато прикрашений пояс. Фараон та його наближені носили сандалі з листя пальми, папірусу та шкіри з прикрасами.

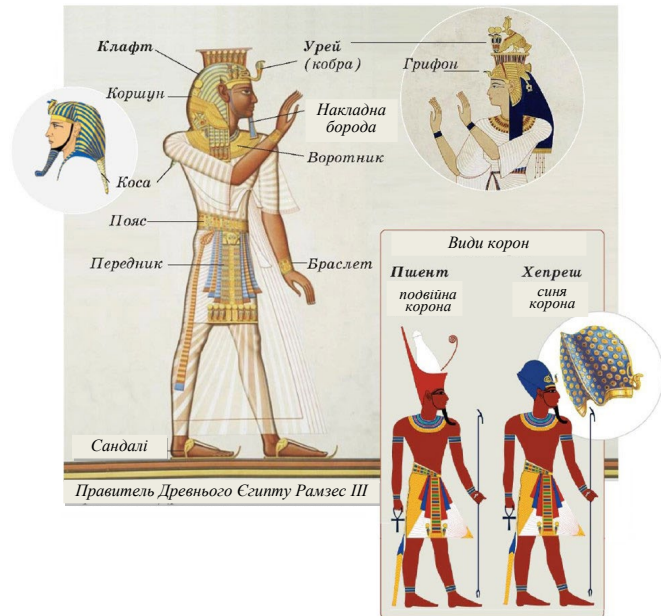

Рис. 1.2 – Основні елементи костюму фараонів: золота маска фараона Тутанхамона в клафті з золотими і лазуритовими смужками (головний убір - клафт і урей - смволи царської влади)

Клафт - смугаста хустка.

Урей - священна кобра, хранителька царської влади.

Грифон - міфічний птах з головою грифа.

Кількість золотих прикрас в костюмах жителів Стародавнього Єгипту залежала від їхнього матеріального стану – захисними функціями наділялося все: *діадеми, усехи, пекторалі, намиста, сережки, браслети, перстені та підвіски*. Серед незвичних оберегів – *циліндри з золотої фольги, які одягалися на кінчики кіс перук та золоті футляри для пучок пальців на руках і ногах, знайдені у гробниці Тутантхамона*.

В живого фараона, плісована пов'язка на стегнах, яка становила основу вбрання, доповнювалася фартухами, найчастіше виготовленими із золота з використанням напівкоштовних каменів і техніки перегородчастої емалі. В гробниці Тутанхамона була виявлена ціла золота «кольчуга» з масивного намиста усех, виконаного в *техніці перегородчастої емалі*, до якого за допомогою двох «стрічок», зібраних із сотень ювелірних зображень пір'я, кріпилася фігурна пектораль і основна маса шат, що складалася з безлічі золотих, лазуритово-бірюзових і сердолікових намистин, які імітували божественне оперення.

В системі давньоєгипетських ієрогліфів перо як знак-детермінатив входило в такі слова, як «порожнеча», «сухість», «світло», «висота», «політ». Знак пера позначав «творця форм всіх речей». Як матеріал, *пір'я могло*

прикрашати головні убори богів, фараонів, їхніх дружин чи доньок (пір'я сокола чи страуса (символа богині істини Маат).

Рис. 1.3 – Золота «Кольчуга Тутантхамона»

Рис. 1.4 – Амулети на поясі, Стародавній Єгипет

Так, чотири пера прикрашали головний убір Онуріса – бога полювання і війни, у тіарі з пір'я зображувалося карликове божество Бес, яке відлякувало злих духів. Костюм фараона також нерідко доповнювало опахало зі страусового пір'я – символ щастя і небесного спокою.

Матеріалами для різноманітних натільних амулетів, крім металів і каміння, могли бути й несподівані: *бичачий хвіст, що привішувався ззаду на пояс фараона, символізуючи силу і родючість. Деякі амулети робилися з мушлів, котячої шерсті, трави тощо.*

Крім матеріалу, символізму елементам костюма додавав колір, який був невід'ємною частиною світогляду давніх єгиптян. Вважалося, що предмети з однаковим кольором мають подібні властивості. Найбільш поширений в Стародавньому Єгипті колір одягу – білий. Його вважали найвідповіднішим для позначення чистоти як повсякденної, так і ритуальної – святості. Обгортання в біле лляне полотно символізувало входження в потік благословенного світла. Під час релігійних церемоній навіть сандалі мали бути білими. Білий також міг позначати срібло, символізувати місяць і квітку лотоса. Він був геральдичним кольором Верхнього Єгипту, управитель якого носив білу корону геджет (див. [більше тут](#)), що символізувала Око Гора, зв'язувала з предками і потомками, допомагала досягти просвітлення і здобути нове існування серед нетлінних зірок в північній частині неба.

Обгортання в біле лляне полотно символізувало входження в потік благословенного світла. Білосніжний, на відміну від брудно-білого чи природнього не відбіленого одягу, в Стародавньому Єгипті носили всі, хто

міг собі це дозволити. На багатьох зображеннях саме за білим кольором одягу відрізняються єгиптяни від чужоземців, одягнутих у барвисті шати.

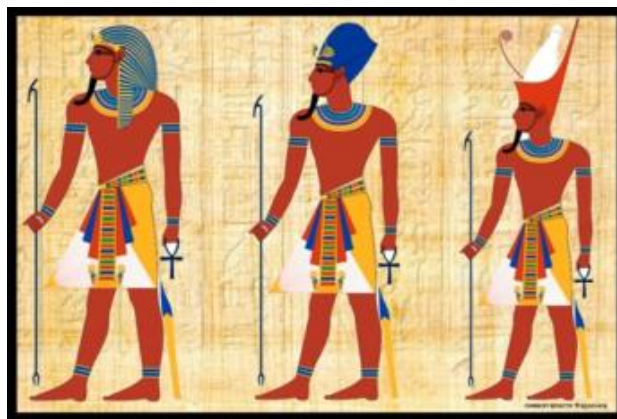
Протилежним білому в Стародавньому Єгипті вважався червоний. Білі сукні єгипетські царівни підв'язували червоними поясами, золота основа під масивні перуки або фараонські корони стягувалася на потилиці двома стрічками червоного кольору, що спадали на плечі. З одного боку червоний колір символізував богиню родючості й материнства Ісіду, яку зображали в червоній сукні. Червоною була корона Нижнього Єгипту дешрет, яка символізувала червону пустелю по обидва боки від Нілу. З іншого боку, червоний колір нагадував про «господиню червоного поясу» жакливу левоголову Сехмет – богиню війни й пекучого сонця, а тому червоний був пов'язаний у єгиптян з такими поняттями, як гнів, руйнування, смерть. «Червоний серцем» означав розгніваного, червоним писар позначав небезпечні і нещасливі дні.

Практично не мали негативних конотацій зелений і блакитно-зелений. Зелений – колір рослин, а блакитний – висоти неба і синяви вод. Блідо-голубий вважався жалобним і в сукні такого кольору на більшості зображень одягнуті професійні плакальниці. Хоч одяг зеленого кольору зустрічається на зображеннях нечасто, зелений в Єгипті був барвою вічного життя. Робити «зелені речі» означало поводитись позитивно, життєствердно. Око Гора, намальоване зеленою фарбою на папірусі або тканині вважалось потужним оберегом. Тіні в макіяжі над очима як в чоловіків, так і в жінок, були зелено-синіми.

Розуміння символіки кольорів ускладнюється для нас тим, що єгиптяни сприймали і класифікували деякі кольори зовсім інакше, ніж сучасні кольорознавці. Так, синій і чорний були в багатьох випадках взаємозамінні. Наприклад, чорний колір волосся часто підсинювали: вважалось, що воно лазуритово-синє у богів.

У Стародавньому Єгипті не існувало основного колірного терміна для позначення синього, хоч у синіх шатах зображали деяких богів, а епітет «той, хто одягнений у синє полотно» вказував на божественність. Це можна пояснити тим, що єгиптяни обожнювали «синій» Ніл, який робив родючими поля.

Серед позначень «основних» кольорів в Стародавньому Єгипті слід також додати «строкатий» або «різнокольоровий». Так описували шкури тварин, пташине оперення і одяг чужинців.

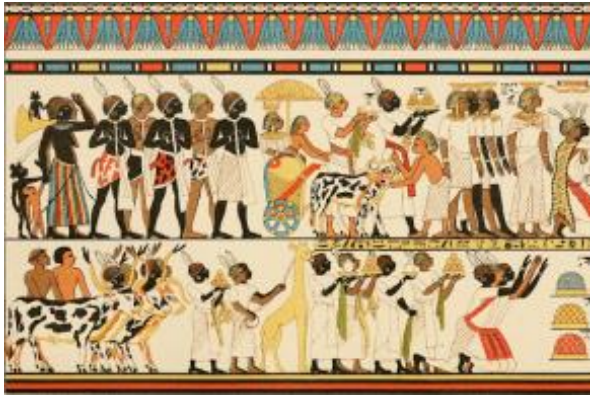

Рис. 1.5 – Зображення чужинців у строкатому одязі

Рис. 1.6 – Статуетка фараона Тутанхамона у високому головному уборі Верхнього Єгипту (схенти, усхх)

Таким чином, у Стародавньому Єгипті силует, матеріал та колір костюма мали важливі символічні значення, які потребують подальших глибших досліджень.

Зразки чоловічого та жіночого одягу Стародавнього Єгипту

Рис. 1.7 – Богиня Ісіда та цариця Нефертарі. Розпис гробниці Нефертарі (на Нефертарі одягнений усхх кругне широке намисто – один з символів сонця в Єгипті)

Рис. 1.8 – Фараон Сеті I та богиня Хатор. Розфарбований рельєф. Фараон одягнений у схенті, богиня у калазіріс

Зразки чоловічого та жіночого одягу Стародавнього Єгипту

Рис. 1.9 – Рельєф з гробниці Рамоса в Фівах. Брат Рамоса Аменхотепта його дружина в перуках

Рис. 1.10 – Корона - головний убір фараонів (змій-урій, дочка сонячного божества, що зображали її згорнутою кільцем на лобі);

Зразки чоловічого та жіночого одягу Стародавнього Єгипту

Рис. 1.11 – Зразки одягу фараона, цариці та жерця

Рис. 1.12 – Зразки жіночого одягу

Рис. 1.13 – Костюми верховного жерця, знатної жінки та раба

Рис. 1.14 – Зображення жінки в перуці з квіткою лотоса та душицею на голові

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Опанувавши теоретичні відомості поміркуйте, чи зручним та практичним був одяг у єгиптян.
2. Охарактеризуйте зачіски, макіяж та взуття єгиптян.
3. Опишіть чоловічий та жіночий одяг давніх єгиптян.
4. Назвіть основні відмінності чоловічого та жіночого костюмів в розрізі епох: Давнього Царства, Середнього Царства, Нового Царства.
5. Образи яких тварин використовували єгиптяни в своїх костюмах.

Самостійна робота: *Розвиток костюму від античності до сучасності.*

Творче дослідження: *одяг правителя Стародавнього Єгипту та символи влади; дослідити різновид тканини, з яких виготовлявся одяг в різні епохи Стародавнього Єгипту, а також ювелірні прикраси і взуття в чоловічому і жіночому костюмі.*

Рекомендовано переглянути кінострічку: *«Клеопатра» (1963 р.)*

КОСТЮМ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ

Тема №3 **КОСТЮМ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ**

3.1. Ідеал краси в Стародавній Греції та Римі

Період дополісний (гомерівський) – це період общинно-родових відносин. В цей архаїчний період сформувалися основні принципи грецького мистецтва. Проте, найвищого розквіту Греція досягла за часів класичного періоду. В цей час було створено шедеври грецької архітектури: **храм Зевса в Олімпії, а також храми у Парфеноні, Ерехтейоні. Прекрасні статуї Зевса Олімпійського, дискобола, Афін Парфенос.** Створено прекрасні **чорно- та червоно фігурні вази**, отримали розвиток **театральне мистецтво та спорт**. П'ять чудес світу з семи створили грецькі майстри. Недаремно Греція вважається **засновницею цивілізації**, яка заклала основи **для розвитку культури і мистецтва в Європі**.

У Древній Греції величезну роль у вихованні громадянина й людини відігравала фізична культура й природним був **культ тренованого тіла**. В основі ідеалу краси лежить **єдність, гармонія духу й тіла**. Греки вважали величину, порядок і симетрію символом прекрасного. Ідеальною вважалась **людина, у котрої всі частини тіла й риси обличчя перебували в гармонічному поєднанні**.

Художники знайшли й залишили після себе міру прекрасного - так звані канони й модулі. Тіло повинне було мати м'які й округлі форми. Еталоном гарного тіла в греків стала скульптура **Афродіти (Венери)**. Ця краса виражалася в цифрах: ріст 164 см, окружність грудей 86 см, талії - 69 на кілька рівних частин (три або чотири). При трьох розмежувальні лінії проходили через кінчик носа й верхній надбрівний край; при чотирьох - через край підборіддя, по облямівці

верхньої губи, по зіницях, по верхньому краї чола й по тім'ї.

3.1. Скульптура Афродіти (Венери)

По канонах грецької краси прекрасне обличчя передбачало **прямий ніс, великі очі із широким міжповіковим розрізом, дугоподібними краями повіки; відстань між очима повинна була бути не меншою величини одного ока, а рот у півтори рази більшим за око**. Великі опуклі очі підкреслювалися округлою лінією брів. Красу обличчя визначали прямі лінії носа, підборіддя, невисоке чоло, облямоване завитками волосся із прямим проділом. Елліни велику увагу звертали на зачіску. Жінки, як правило, волосся не обрізали, вони укладали його вузлом або перев'язували на

потилиці стрічкою. «Античний вузол» увійшов в історію зачісок й дотепер знаходить собі шанувальниць.

Юнаки голили обличчя й носили довгі завиті локони, перехоплені обручем. Дорослі чоловіки носили коротке волосся, круглу борідку й вуса.

У моді була краса сувора й шляхетна. Насамперед цінувалися **блакитні очі, золотаве кучеряве волосся й світла, блискуча шкіра**. Для додання обличчю білизни привілейовані грекині використовували **білила, легкі рум'яна наносили карміном - червоною фарбою з кошенілі, застосовували пудру й губну помаду**. Для підведення очей - **кіптяву** від згоряння спеціальної есенції.

Жінки з народу, для яких косметичні засоби були малодоступними, накладали на ніч маску з ячмінного тіста з яйцями й приправами.

У Древньому Римі панував культ **світлої шкіри й білявого волосся**. Апулей вважав, що навряд чи Вулкан оженився б на Венері, а Марс закохався в неї, якби вона не була золотоволосою. Дружини римських патриціїв для догляду за шкірою, крім відбілюючих мазей, засобів проти сухості шкіри, зморшок і ластовиння, **застосовували молоко, вершки й молочнокислі продукти**. Під час подорожей, крім свити, їх супроводжували череди ослиць, у молоці яких вони купалися. Римлянки вже знали секрет знебарвлення волосся. **Волосся протирали губкою, змоченою маслом з козячого молока й попелом букового дерева, а потім знебарвлювали на сонці**.

Світле кучеряве волосся вважалося ідеалом краси, і римські перукарі придумували найрізноманітніші **завивки**. У моду входили то грецькі зачіски, то єгипетські а-ля Клеопатра. У період імперії їх змінили високі зачіски на віялоподібних каркасах, з накладками зі штучного волосся. У жінок було довге густе волосся яке завивалося, скріплювалися шпильками чи пов'язками. Інколи з волосся робили різні фігури (рис. 3.2).

Рис. 3.2. – Види жіночих зачісок та чоловічих головних уборів у Древній Греції

У чоловіків пряме, начесане на чоло коротке волосся, обличчя голене або невелика завита борідка. В історію ввійшла зачіска «голова Тіта» з коротких локонів з бакенбардами, названа так по імені римського імператора Тіта Веспасіана. Косметичні засоби для повсякденного туалету багатих римських дам виготовлялися в домашніх умовах, а догляд за шкірою й волоссям проводили спеціально навчені молоді рабині під наглядом більш літніх і досвідчених жінок.

Волосся греків було густим і пишним. Стригли його так, щоб воно падало на шию, не доходячи до плечей. Чоловіки, як і жінки, фарбували волосся - або щоб зробити його білявим, або приховати сивину (рис. 3.3).

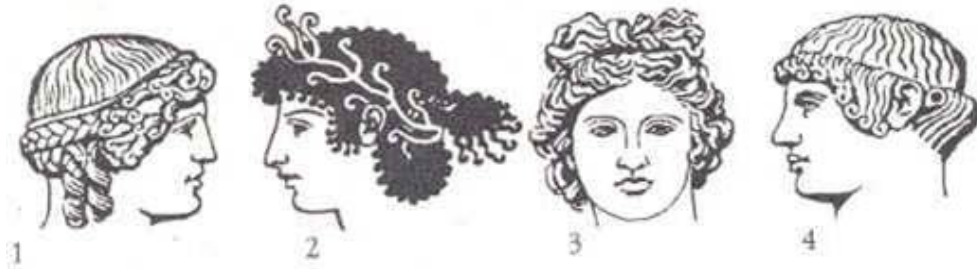

Рис. 3.3. – Види чоловічих зачісок в Древній Греції

Римляни були шанувальниками гігієни, вони широко практикували *масаж і часті купання в лазнях* (термах), де була холодна й гаряча вода, ванни, парні, кімнати відпочинку й гімнастичні зали.

Полюбляли греки також ювелірні прикраси (рис. 3.4), які виготовляли з дорогоцінних металів. Однак носили їх без надмірності.

Діадема з фігуркою бога Ероса,

IV ст. до н. е.

Золоте намисто

IV ст. до н. е.

Золоті браслети

IV ст. до н. е.

Рис. 3.4. – Різновид ювелірних прикрас в Древній Греції

3.2. Види одягу греків

Із занепадом Риму епоха оспівування краси *змінилася культом аскетизму, відчуженості від радостей сприйняття світу*. У середні віки земна краса вважалася гріховною, а насолода нею - недозвеною. Тіло завішували важкими тканинами, які щільним мішком приховували статуру (відношення ширини одягу до росту становило 1:3). Під чепчиком повністю ховали волосся, був відданий забуттю весь арсенал засобів для поліпшення зовнішності, які були так популярні в античні часи. В античні часи ідеалом чоловіка вважався атлет, патріот, ерудит, а жінки – здорова, цільна, різностороння особистість.

Фігура – «золотого сеченія», Венера Мілосська, яка мала такі стандарти: 164 см зріст, 86 об'єм грудей, 69 см талія, 93 см бедра.

Душа повинна бути прекрасною, як і тіло – грек повинен бути освіченим, вихованим, вміти володіти собою та не показувати свої емоції, вміти співчувати та поважати ворога, якого він переміг.

Одяг жінок і чоловіків у Давній Греції також вражає простотою: *усі костюми шили на основі двох прямокутних полотнищ тканини з льону чи шерсті, які з'єднували застібками-фібулами*. Одяг заможніших афінян вирізнявся білим кольором і багатством візерунків. Жінки користувалися косметикою: рум'янами, сурмою, кремами та масками.

Рис. 3.5. – Види чоловічого і жіночого одягу в Давній Греції

Одяг у греків був драпірованим (рис. 3.5, 3.6), в основному вовняний. Нижнім одягом був *хітон (1X1,80)* - прямокутний шматок тканини, який складався по-вертикалі вдовж лівого боку тіла і скріплювався на плечі спеціальними застібками – *фібулами*. Підпоясувався ремнем та викладався вертикальними складками.

Рис. 3.6. – Статуя Зевса в Олімпії

Тканини. Грецький льон був набагато грубішим від єгипетського. Довгий час греки використовували для одягу тонку вовну, а також суміші з льону та вовни, а бавовняні й шовк привозили з країн Сходу.

Кольори: блакитний, блідо-рожевий, пурпуровий, жовтий. На темному фоні хітона розміщувалися орнаменти та візерунки. Це було модним і період архаїки та ранньої класики. Носили також світлі хітони з яскравими орнаментами. Грецькі орнаменти були різнорідними, але особливо популярними були меандр, критська хвиля, різні варіанти рослинного орнаменту.

3.2.1. Чоловічий та жіночий костюми класичного періоду історії Стародавньої Греції.

Чоловічий одяг. Верхнім одягом був *гіматій*. Це прямокутний шматок тканини з вовни, який драпірувався різними способами навколо тіла, (2,90X1,80). Люди розумової праці – філософи, поети, і ін.. носили гіматій, сховавши в нього руки. По тому, як його носили, можна було визначити рід занять: оратор, ремісник і ін. Гіматій носили на хітон, але могли одягати і на голе тіло.

Одяг був яскравий і різнобарвний, особливо у молодих людей - пурпуровий, червоний, зелений і синій. Жовтого кольору чоловіки не визнавали, він вважався пристойним тільки для жінок. Білий колір вважався найкрасивішим і ошатним. Білий одяг обробляли яскравою кольоровою облямівкою.

Хламида також була верхнім одягом. У стародавніх греків предмет чоловічого зовнішнього одягу, що виготовлявся із вовняної тканини. Хламида являє собою довгасту мантию, яка покривала шию короткою стороною, причому застібка закріплювалась або на грудях, або на правому плечі. Від прямокутного гіматія відрізняється меншими розмірами та кроєм (рис. 3.7).

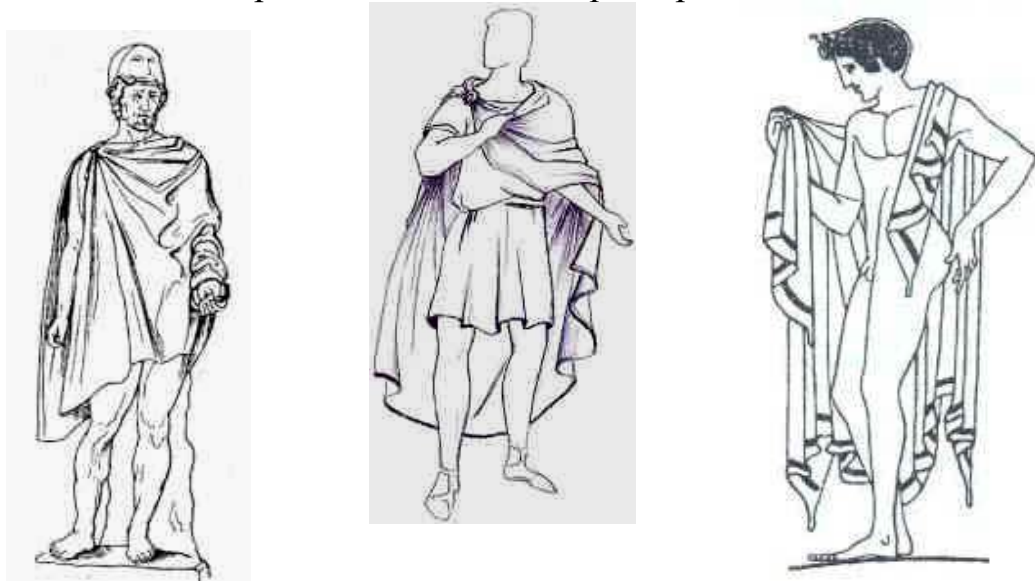

Рис. 3.7. – Елементи чоловічого костюму: хіматій, хламида

Жіночий одяг. Жіночий костюм того часу треба було не так кроїти, скільки *драпірувати* на собі. Як і чоловічий, жіночий одяг поділявся на дві основні частини - *легке спіднє і більш щільне верхнє вбрання - пеплоса*. *Нижній хітон робився набагато довше* чоловічого. Це довге *вільне вбрання, підхоплене поясом, який заміжні жінки носили під грудьми*, а дівчата - на талії або на стегнах. Зазвичай *хітон скріплювався на правому плечі пряжкою або перехрещувався на грудях*.

Жінки носили *довгий хітон*. В епоху класики його почали прикрашати орнаментами, різними кольорами, проте *білий хітон завжди вважався більш вишуканим* (рис. 3.8). Найбільш давнім хітоном був *пеплос*. Його правий бік прикрашали орнаментом і не зшивали.

Рис. 3.8. – Елементи жіночого костюму: хітон

3.3. Види взуттєвих виробів

На ноги одягали *сандали, що прикріплювалися ременями*, але існували й інші види взуття на зразок *чобіт, напівчобіт, башмаків різного кольору - білі, чорні або червоні, часто дуже ошатні, якщо йшли в гості* (рис. 3.9).

Рис. 3.9. – Види взуттєвих виробів

Саме взуття було тією частиною одягу, в якій показували свою фантазію франти. Робили взуття зазвичай зі *шкіри, але іноді і з повсті*. Деякі греки прикрашали взуття *золотом або сріблом*.

Джерела інформації:

1. Joan Nunn. Fashion in costume, 1200-2000. / New Amsterdam Books, 2000. ISBN 9781566632799 (ISBN10: 156663279X). – P. 288.
2. Історія костюма в тезах та ілюстраціях: навч. пос. /городське вище комерційне училище Київського національного торговельно-економічного університету. – Ужгород, 2011 р. – 120 с.
3. Історія моди. Ілюстрована енциклопедія з давнини до наших днів. К. : Віват, 2013, 256 с.
4. О.Л. Шевнюк. Історія костюма. К.: Знання, 2008. – С.11-19.
5. Історія костюма і моди, теорія моди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://modoslav.blogspot.com/>.

Практична частина №2

Дослідження чоловічого та жіночого костюму у Стародавньому Римі

Мета: ознайомитися із основними теоретичними положеннями культури, побуту, ідеалу краси і особливостей чоловічого та жіночого костюму в Стародавньому Римі

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити основні аспекти костюму в Стародавньому Римі

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого костюму Стародавнього Риму, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Стародавній Рим, Римська імперія – один з найцікавіших періодів античної історії, адже саме Рим багато в чому вплинув на подальший розвиток загальноєвропейської культури і цивілізації. Тому особливо цікаво досліджувати про те, яким було життя в Стародавньому Римі, і зокрема, який одяг носили римські громадяни.

Основні елементи костюма давніх римлян. За кілька століть існування давньоримського суспільства змінювалася і стилістика римського одягу і величність моди. Спочатку на крій і стилістику римського одягу вплинула мода давньої Греції, а пізніше римський одяг значно трансформувався і придбав інший вигляд. На цю зміну вплинули і воєнізований характер римської держави, і тісне зіткнення з іншими народами, наприклад, тими ж кельтами.

Ідеал краси в Римі відрізнявся від грецького. Держава постійно проводила війни і тому образ чоловіка змінився на такий: суворий, витривалий, міцної статури. Жінка вважалася красивими за умови величної постаті, плавну ходу, широкі стегна, вузькі плечі, маленькі груди.

Одяг римлян в стародавньому Римі виготовлялася з овечої вовни, льону, шовку, який привозили по шовковому шляху з далекого Китаю. Завдяки цим матеріалам для одягу створювалися **туніки і тоги, що нагадували грецькі, драпіровані, з безліччю складок.** Пізніше велику популярність придбали щільні тканини, що змінювали силует і крій одягу. Змінювалися і кольори одягу, часто прийнято зображати римлян **в туніках і тогах білого кольору,** і він був дійсно популярний у ранній період римської історії, але з часом у повсякденному житті римлян все більше стали переважати яскраві і соковиті кольори. **Білий колір ж став урочистим,** і одягалися в нього лише у свята.

Цікавий факт: **в пізній римський період** великою популярністю став користуватися **одяг з різноманітними вишивками** зі складними **геометричними візерунками,** правда дозволити такий одяг могли лише заможні люди.

Зачіски древніх римлян.

Верхній одяг. Саме верхній одяг в ту далеку епоху багато міг розповісти про свого власника, про його соціальний статус та етнічну приналежність. Повсякденним верхнім одягом римських чоловіків була **тога з овечої вовни**, але носити її мали право лише громадяни Риму.

Тога пурпурного кольору символізувала перемогу, тога сірого або чорного кольору була знаком жалоби. Особливі тоги існували для священнослужителів, кандидатів на державні посади і для неповнолітніх юнаків.

Тога – це шматок матерії напівкруглої форми, яка обертається навколо тіла через ліве плече. Для щоденного носіння тога була не зовсім зручною, тому з часом її стали одягати лише для різних **урочистих подій** (припускаємо, що для деяких римських чоловіків тога була настільки ж нелюбою як костюм з краваткою для деяких сучасних чоловіків).

У повсякденному житті римські чоловіки замість тоги з більшою охотою носили теплий плащ з щільної тканини, який одягався через голову, цей плащ називали **пенулою**. **Пенула мала капюшон**, яким в разі негоди можна було прикрити голову. Зокрема це був найбільш вживаним одягом у римських солдатів.

- **Цікавий факт:** у сусідів-кельтів римські чоловіки придбали звичай *носити штани*, в яких (на відміну від тунік і тог) було зручно їздити на коні, та й взагалі було зручно (як бачимо, штани як елемент одягу не втратили своєї популярності і по сьогоднішній день). Хоча штани не відразу увійшли в ужиток в римському суспільстві, так як вважалися варварським одягом, спочатку їх носили лише римські легіонери, які оцінили їх велику зручність.

Що ж стосується римських жінок, то вони в якості верхнього одягу носили плащ *палла*, який спускався до самих щиколоток. Причому спускався, як вільно, так і закріплювався поясом на талії.

Чоловічий одяг. Одяг чоловіків в стародавньому Римі складався з *тунік різних кроїв*. Туніки ці сильно нагадували грецькі, виготовлялися вони з *льону або вовни*. По довжині вони доходили *до колін*. Одягалися туніки *через голову і своїм виглядом представляли просторі сорочки*, які *підперізувались на талії*.

Вигляд і колір туніки залежав від соціального становища власника. У селян, простолюдинів вони були *прості, чорного або коричневого кольору*.

У той час як шляхетні римські патриції одягалися в туніки *білого кольору*, які додатково *прикрашали вишивками, дорогоцінними застібками, інкрустували коштовним камінням*. По виду туніки можна було сказати, хто стоїть перед тобою, полководець чи сенатор, рядовий солдат або жрець.

Також чоловічі туніки робилися без рукавів, які вважалися ознакою зніженості. А деякі римські юнаки, бажаючи шокувати публіку своїми епатажними витівками часом з'являлися на вулиці в жіночому варіанті туніки з рукавами.

- Основні елементи чоловічого костюму наведено нижче.

Одяг давніх римлян

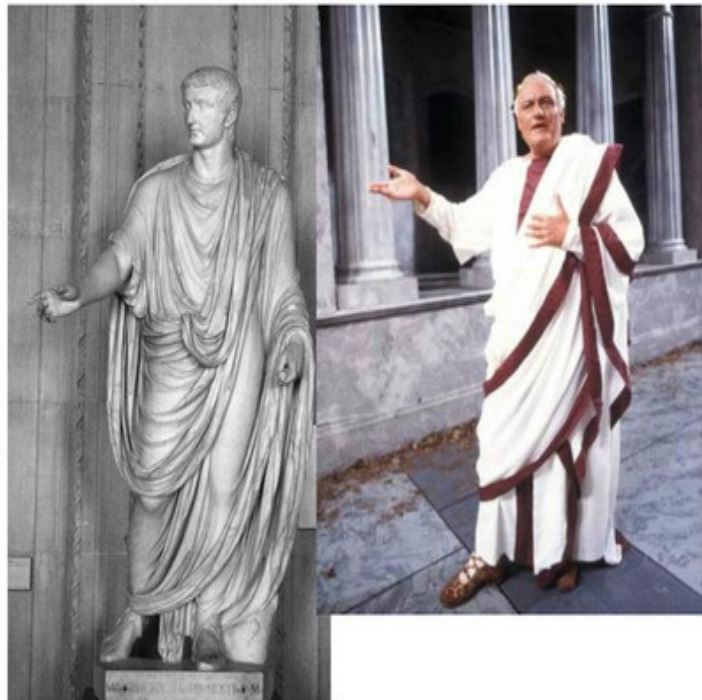
Туніка - одяг давніх римлян, рід сорочки, з рукавами чи без рукавів.

- **Туніка таларис** (*tunica talaris*) — туніка довжиною до п'ят;
- **Туніка інтеріор, туніка інтима, субукула** (*tunica interior, tunica intima, subucula*) — спідня сорочка, туніка, натягана на голе тіло;
- **Туніка манулеата, туніка маніката** (*tunica manuleata, tunica manicata*) — туніка з рукавами;
- **Туніка претекста** (*tunica praetexta* — «облямована туніка») — туніка з однією чи двома смугами:
 - **Туніка ангустиклавія** (*tunica angusticlavia*) — туніка з двома вузькими смугами, одяг стану **вершників** і **трибунів** з плебеїв;
 - **Туніка латиклавія** (*tunica laticlavia*) — туніка з однією широкою смугою, одяг **сенаторів**;
- **Туніка ректа** (*tunica recta*) — туніка, яку надягали дівчата-наречені в день весілля і юнаки в день повноліття
- **Туніка пальмата** (*tunica palmata*) — туніка, розшита золотими пальмовими гілками, яку надягав **тріумфатор**;
- **Туніка парагауда** (*tunica paragauda*) — туніка з **парчовими** смугами, отримала поширення в часи Імперії.

Toга – верхній чоловічий одяг в Стародавньому Римі. Це було полотно вовняної тканини еліптичної форми, яка драпувалась навколо торсу через ліве плече так, що руки лишались вільними.(2х6м)

- **Toга претекста** (*toga praetexta*) — біла тога з червоною каймою, яку носили діти римських громадян до досягнення повноліття (хлопчики до 16 років, дівчата до одруження)^[2], а також вищі посадові особи;
- **Toга пúra, тога віріліс** (*toga pura, toga virilis* — «чиста тога», «тога мужів») — проста біла тога, яку носили більшість громадян по досягненні повноліття;
- **Toга кандіда** (*toga candida* — «білосніжна тога») — тога, вибілена в крейдяному розчині, одяг здобувачів вищих посад, вдягнутий у кандиду називався *candidatus* (звідси й «кандидат»);
- **Toга пурпúрея** (*toga purpurea*) — царська і імператорська тога пурпурового кольору (порфіра, багрянця);
- **Toга пальмата** (*toga palmata*) — тога з рослинним орнаментом, яку носили консули й магістрати;
- **Toга трабея** (*toga trabea*) — тога з горизонтальними смугами, одяг **санів** і **авгурів**;
- **Toга пікта** (*toga picta* — «оздоблена тога») — розшита тога **тріумфаторів**;
- **Toга пúлла, тога сóрдіда** (*toga pulla, toga sordida* — «темна тога», «скорботна, мізерна тога») — тога темно-сірого кольору, носилася як жалобний одяг і звинувачуваними.

Жіночий одяг в стародавньому Римі. Спершу щоденним жіночим одягом римлянок була **довга жіноча туніка з рукавами**. Потім їй на заміну прийшла більш **широка туніка з безліччю складок і короткими рукавами**. Доходила така туніка до ступень, на талії ж вона **скріплялась поясом**.

Основу жіночого одягу римлянок становили **витончене драпірування, що спускалися вниз**. В якості **нижньої білизни** використовувалася **нижня туніка** з пов'язкою на стегнах, на неї вже одягалася верхня туніка, а потім плащ палла.

Одяг жінок в стародавньому Римі мав різноманітну **колірну гамму, яка відрізнялася яскравістю і насиченістю**. Наприклад, одяг римської **нареченої** являв собою **довгу туніку яскраво-червоного кольору, на голову додатково одягалась помаранчеве покривало**. У повсякденному житті жінки носили туніки **золотистих, блакитних, зелених і сірих кольорів**.

Жіночий одяг

Стола – схожа на плаття без рукавів.
Пала – нагадувала тогу, іноді жінки накидали її край на голову.

Взуття. Головним взуттям римлян були **сандалі і черевики з м'якої шкіри, іподіматі, креніди та ендроміди**.

Часом взуття прикрашалися вишивкою і металевими деталями. Традиційна вишивка і орнаменти, що використовували для оздоблення різних елементів костюму наведено нижче (меандр, пальметта, критська хвиля).

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Опанувавши теоретичні відомості поміркуйте, чи зручним та практичним був одяг у римлян.
2. Охарактеризуйте яке взуття носили римляни та їх особливість?
3. Опишіть зачіски давніх римлян.
4. За додатковим аналізом інформації охарактеризуйте, які продукти використовували жінки для виготовлення косметики.
5. Які елементи костюму оздоблювали римляни вишивкою та, що використовували для виготовлення прикрас?
6. Про який рівень розвитку ремесла свідчать прикраси?

Самостійна робота: *костюми древніх цивілізацій та античного світу: Візантія.*

Творче дослідження: *дослідити різновид тканини, з яких виготовлявся одяг у Візантії, а також ювелірні прикраси і взуття в чоловічому і жіночому костюмі. За додатковим аналізом інформації охарактеризуйте за малюнками, поданими нижче основи вишивки, тканин, чоловічого та жіночого костюму*

Рекомендовано переглянути кінострічку: *«Помпеї» (2014 р.)*

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОСТЮМ ЕПОХИ ХVІІІ -ХІХ СТОЛІТТЯ

Тема №4

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОСТЮМ ЕПОХИ ХІХ СТОЛІТТЯ

4.1 Стиль Ампір в період 1800-1820 рр.

З моменту проголошення Наполеона консулом (1799 р.), а потім імператором (1804 р.), сформувався **величезний стиль ампір** (Рис.1), коли було відроджено візуальні коди імперської могутності та державотворчої сили давньоримської культури. З кінця XVIII ст. античний дрес-код набув яскраво виражених рис і атмосфера військових вікторій разом із пафосом державотворення зумовили домінування форменого одягу в чоловічому костюмі доби ампіру. **Цивільний костюм почав запозичувати конструктивні особливості стилю уніформи.**

Рис. 4.1. – Форми костюму доби ампіру та їх використання в сучасності

Чоловічий одяг набуває **однаковості, підкресленої простоти та бездоганності ліній**, що потребували досконалої якості. **Модний двобортний фрак носили застібнутим на всі гудзики** (рис. 4.2.). Вузькі рукава, високий стоячий комірець фрака – все це спонукало тримати прямо спину з піднятою головою і це свідчило про стриманість і прихованість внутрішнього життя.

Дисциплінуюча стратегія чоловічого одягу потребувала **доповнення фрака двобортним жилетом або навіть двома** (рис. 4.2.). Їх кроїли з **коміром-стійкою, доповнювали невеликими гудзиками**. Спостерігалось обмеження кольорової гами – коричневий, чорний, темно-синій та оливковий, що посилювали враження чоловічої сили.

Рис. 4.2. – Чоловічий костюм доби ампіру

Продовжували носити **кюлоти (панталони)** більшої, ніж раніше довжини – до середини гомілки (рис. 4.2.). До слова, **кюлоти – це короткі штани-бріджи довжиною до коліна**. Проте майбутнє залишилося за **довгими панталонами, нижня частина яких кроїлася так, щоби покривати взуття**.

- Носили чоловіки **редінгот** – різновид костюма для занять верховою їздою, що представляла собою щось середнє між **пальто** і довгим **сюртуком** з прямими статями і шалевим коміром. Як правило, **редінгот** був двобортним, відрізнявся прилеглим силуетом з розрізом ззаду, іноді доповнювався пелериною. Був приналежністю як чоловічого, так і дамського гардеробу.

Рис. 4.3. – Елементи костюму доби ампіру

- **Пальто (від фр. Paletot)** - різновид чоловічого і жіночого верхнього одягу для прохолодної і холодної погоди. Традиційно довга і шиться з вовняного сукна, в сучасності популярні також **напівпальто**, які як правило трохи довше піджака. Для пошиття крім традиційної шерсті можуть використовуватися твід, драп, кашемір, крен, букле, бавовняні тканини. Тип тканини і підкладки впливає на сезонність пальто). Воно може бути однобортним або двобортним. Однобортні пальто мають від 3 до 5 гудзиків, двобортні - від 4 до 8.
- **Сюртук** (устар. Сюртук; від фр. Surtout) - довгий, як правило до коліна, однобортний або, рідше, двобортний предмет чоловічого гардероба, зазвичай приталений. Основа елегантного костюма XIX століття, носився, як правило, з жилетом (часто підбирався відповідний по колірній гамі) і брюками з високою посадкою, або з **панталонами** (тип

штанив з високою застібною на гудзиках, що закінчується вище талії, прийшли з костюму XVIII століття, з появою класичних брюк стали вважатися більш консервативним варіантом).

Прийшли штрипки та підтяжки, забезпечуючи динамізм і свободу рухів. Їх доповнювали елегантними високими **легкими чоботами з відкотами** – гусарськими, жокейськими, гессенськими, «велінгтонами» – або низько вирізаними бальними лакованими туфлями з маленькою пряжкою чи плоским бантом (рис. 4.4.).

Рис. 4.4. – Штрипки та підтяжки в чоловічому костюмі доби ампіру

Головними уборами були «капелюхи а ля Робінзон», «капелюх демі-бато», «болівар», «циліндр», «треуголка», «карик».

В жіночому одязі була простота та пластика. З'явився новий **«корсет а ля Нінон»**, а спідниця утримувалася спеціальними валиками (дозволяв зберегти конус спідниці). Рукави були або ж «ліхтарик» або «мамелюк» (рис. 4.5).

Рис. 4.5. – Види корсетів у жіночому образі

Зачіска справляла враження простоти та природності через збереження натурального кольору волосся. Його стригли ззаду коротко, залишаючи спереду більш довгі легко завиті пасма, які зачісували на скроні. Зачіску доповнювали *бакенбардами «фаворі»* або *«акулячими плавниками»*.

Якщо чоловічий костюм лише своїм образним строем відтворював імперські *ідеї римської античності*, то жіночий одяг прямо запозичив її *форми, конструкції та декор* (рис. 4.6). Жіноче плаття втратило струмливу пластичність і дивну простоту контурів. Сукні були із завищеною талією і глибоким викотом, без корсета, оздоблення і прикрас, із прозорих муслінових тканин або батисту. *Дами взувалися в античні сандалії із зав'язками навколо литок.*

Рис. 4.6. – Конструкція жіночої сукні

Ознаками *нової ампірної сорочки* стали *жорстка геометрична форма та чіткий аскетичний силует, створені цупким ліфом, що високо піднімав груди, та конусоподібним монолітом спідниці*. Спідниця сорочки, гладка спереду та густо зібрана ззаду, рівно розширювалася до щиколоток, відкриваючи ніжку в атласній бальній відкритій туфельці (її називали «стерлядкою») без підборів, розшитій пайетками та високо підв'язаній стрічками.

Рис. 4.7. – Конструкція жіночої сукні

З 1809 р. *легкі білі кольори з ніжним декором стали вважатись ознакою бідності*, поступившись місцем насиченим і ваговитим *синім, червоним і жовтим тканинам, розшитим масивним золотом орнаментів*, що надавали костюму театральної репрезентативності. Замість муслінів і газу – щільний атлас і туге мереживо, замість легкого шовку та вишивки тонкого малюнка — темний оксамит і позументи.

Як і у чоловіків, *жіночий ампірний ансамбль обов'язково доповнювали капелюшками*. Прогулянковий наряд завершували надіванням капота у вигляді глибокої корзинки із зав'язками, що закривала обличчя. *Капот або «кибитку»* шили з оксамиту, атласу, щедро декорували рюшами, квітами, стрічками, бантами, хутром. Для вулиці вибирали також *корнет* – м'який складного крою чіпець з мусліну або перкалю, оздоблений мереживом. Бальний туалет доповнювали яскравими тюрбанами з серпанку або оксамиту.

Від епохи Наполеона починають в моду *входити шалі*, які він ніби то привіз з єгипетського походу. Ампірні красуні накидали на плечі шалі.

Від холодів дами захищалися також **спенсером** – коротким жакетом до талії з коміром стійкою та довгими рукавами з «ліхтариками» у верхній частині рукава, який високо застібали на гудзики. Утеплювалися також **канезу** – накидкою з напівпрозорої тканини у вигляді широкого коміра-шальки з довгими кінцями, скріпленими хрест-навхрест на талії.

Довгі елегантні із завищеною талією рединготи, декоровані петлицями, виконували не тільки з теплої вовняної фланелі для зими, а й виготовляли для літа легкими бавовняними, що підперезувалися високо під грудьми.

Доповненням до костюма слугували маленькі ридикюлі. Надягали довгі, вище ліктя, рукавички з тонкої замші, шкіри, мусліну, серпанку, не дозволяючи собі ніколи з'являтися з голими руками на людях. Дорогоцінності підбирали стримано, надаючи перевагу античним формам і мотивам – каменям, браслетам, діадемам, кольє.

Рис. 4.8. – Аксесуари в жіночому образі

В укладанні волосся акцент був на дбайливо укладені композиції з **круглих, спіральних і трубчатих локонів**. Стримана величність костюма в стилі ампір відродила візуальну символіку римської античності, завдяки якій презентувала цінності порядку, соціальної гармонії, імперської звитяги та державної сили, з яких розпочалася історія європейського XIX ст.

4.2 **Стиль Романтизм в період 1820-1840 рр.**

Європейська культура другої чверті XIX століття набуває дедалі більш суперечливого і складного характеру. Невдоволення дійсністю, розчарування в раціоналізмі класицизму та просвітництва зумовили появу **нового напрямку у мистецтві 20–30-х років XIX ст. — романтизму**. Героєм стає людина, що прагне свободи і протестує проти недосконалості дійсності. Моді романтизму

притаманна певна «романтична недбалість»: навмисне розхристаний комір сорочки, злегка недбала зачіска тощо. Так ніби підкреслюють інтелектуальну значущість особистості, яка вища за побутові дрібниці. Романтично налаштовані жінки не розлучаються з томиком улюблених віршів і носять його із собою в спеціальній кишені, прорізаний у спідниці.

Для чоловічої моди це був період сорочки, які кроїлися з широкими рукавами, гладенькі манжети, жабо (рис. 4.9). Силует був з випуклими грудьми - «брамелівський торс». Закритість людини від внутрішнього світу підкреслювали комір та краватка («король Георг»), що охоплювала всю шию.

- Щоб правильно зав'язувати краватки були курси з 15 уроків.

Рис. 4.9. – Особливості чоловічого костюму та аксесуари

Чоловічий костюм тяжів до помірно-яскравих тонів. Чоловіки носили білосніжну льняну вишиту сорочку. Важливим елементом сорочки був високий білий крохмальний комір із цупкими кутами, що виступали над краваткою. Романтична доба ввела в закон вільно зав'язану чорну краватку. Краватки робили також із косої смужки шовкової тканини або складеної по діагоналі атласної хустки, широкою частиною якої охоплювали шию, зав'язуючи кінці бантом. Домінанту опуклої лінії грудей підкреслювали також за допомогою особливої конструкції жилета, горизонтальний зріз якого по лінії талії стягували спеціальним поясом із пряжкою. Жилети шили зі строкатої парчі з застібною на один ряд дрібних гудзиків і шалеподібними бортами. До вечірнього наряду носили відразу два жилети. Груди подавали вперед також за рахунок конструктивних особливостей фрака. Модні брюки значно розширювали у стегнах, стягуючи надлишок тканини м'якими зборками на талії. Такі панталони відкривали підбори та носок взуття, оскільки вирізалися по низу дугоподібно, щоби не утворювати зморшок, і трималися за допомогою штрипків під каблук. Романтики надавали перевагу панталонам світлим або білим. У гардероб романтика входив також сюртук, який шили різко у талію з широкими лапами до коліна з розрізом по спинці. Необхідним доповненням чоловічого костюма слугували рукавички – білі або кремові, а також капелюхи. Найбільш популярними були чорні або білі циліндри. Разом із циліндром в моді був м'який фетровий капелюх.

В цей час в моді **венгерки, козацькі штани, «капелюх а ля Рубенс», східні халати, картаті тканини Шотландських мотивів.**

В епоху романтизму **чоловіки голили обличчя**, так як вуса і борода сприймалися революційно.

- В цей час виникає філософія дендізму (ефектний, блискучий). Такими були Байрон, Діккенс, Теккерей, Бальзак, Стендаль, Чаадаєв. Але законодавцем цієї моди став Джордж Брайан Браммель. Він носив довгі панталони, жилети, йому ми завдячуємо «браммелівському торсу». Особистість денді несла в собі певну невпевненість, що потребувала нехтування загальних норм. З одного боку вони не бажали привертати до себе уваги, а з іншого – їх одяг був елегантним, дорогим, вони проводили багато годин перед дзеркалом, щоб їх одяг відповідав місцю та часу. Така досконалість костюму потребувала великого гардеробу. Перевдягалися вони по декілька разів на день.

У жіночому одязі з'явилася **блуза, лінії талії стискали корсетом, широкі рукава** посилювали контраст з **вузькою талією** (рис. 4.10). Збільшилося **декольте, відкрилися і оголилися плечі, спідниця у формі дзвону відкривала мініатюрні ніжки в балетних маленьких туфельках.** Складні **зачіски прикрашали стрічками, квітами, бантами**, спостерігалося захоплення **коштовностями.**

Рис. 4.10. – Особливості жіночого костюму доби романтизму

На створення подібного образу вплинуло хореографічне мистецтво Марії Тальйоні (Сифільда), коли в моду увійшли **драпіровані спідниці, легкі мереживні накидки, квіткові віночки на голові, балетні туфельки.** Все це доповнювалося маленькими кроками при ході та манірними жестами. Сюди ж **великі рукави та збільшення зачісок, капотів** (жіночий капелюшок з широкими полями тільки спереду, стягнутими з боків стрічками, XIX століття). Здоровий вигляд обличчя також вийшов з моди. Знову **повертається блідість, впалі щоки, хворобливість.**

4.3 Костюм Бідермаєру в період 1840-1850 рр.

- У 30-х роках XIX ст. поряд із Францією та Англією з'являються інші центри культури — Австрія та Німеччина. Ось чому напрям, що панував в прикладному мистецтві і до цього часу має назву бідермаєр (за ім'ям героя-буржуа поеми Л. Ейхродта), став синонімом бюргерського добробуту і затишку. У людині тепер цінують інтелект, хитрість і багатство (герой багатьох творів Бальзака). Герой бідермаєру заробляв собі на маленькі радощі життя в конторах і банках, на біржах і фабриках.
- Романтизм змінився епохою **стилю бідермаєр** (від прізвища літературного героя — «бравого майора»). Це був ідеал буржуазного існування, заснованого на позитивістському світогляді благополуччя, комфортабельності, респектабельності. Міщанське життя показного сімейного затишку, зовнішня імпрезантність життя для себе, для своїх, демонстрація солідного приватного бізнесу — цінності, що стали розповсюджуватися після падіння імперії Наполеона.

Одяг починають оцінювати з погляду простоти, практичності, доцільності. Костюм стає пристосованим до життя ділової людини, яка сидить в офісі, їздить у відрядження, перебуває в брудних цехах (рис. 4.11).

Рис. 4.11. – Особливості костюму доби Бідермаєру

Чоловіча сорочка стає не об'ємною та зручною для багаточислового одягу, комір також стає невисоким і м'яким. Висока шийна хустка або жорсткий сток поступились місцем **комфортному невисокому і м'якому відкладному коміру.** Практичність забезпечили знімні деталі сорочки — **крохмальний комір, манішка** (декоративний «нагрудник», відстібається або пришитий до сорочки), **манжети, жилет подовжується**, що дозволяло тримати сорочку заправлену у брюки навіть при різких рухах.

Брюки стали більш об'ємним ніж вузькі панталони романтиків. Їх шили з тієї ж тканини, що і верх костюма, іноді прокладаючи по боковому шву лампаси. Модними **були також брюки з тканини в дрібну чорну або сіру смужку.** Їх доповнювали не відкритими **туфлями**, а зручними **закритими чорними черевиками на шнурках, штиблетами або навіть чоботами з м'якого тонкого шевро або добротного щільного хрому.** Носити кольорове взуття вважалося недопустимим.

У 1840-ві **роки фрак втратив свої позиції та залишився лише предметом парадного чоловічого гардероба.** Фрак викривав усі недоліки фігури, тому відійшов від повсякденного вжитку і залишився лише для

банкетів та прийомів (вінчання, бали, бенкети, носили під час відвідин театру, світських раутів і урочистих церемоній), **доповнюючи білою сорочкою з білим метеликом, білим пікейним жилетом і відкритими чорними лакованими туфлями з репсовим плоским бантом.** Найбільш невимогливим до фігури володаря виявився **сюртук**, через що ним було завойовано міцні позиції на той час.

Новою в чоловічому гардеробі стала візитка. Візитку шили з чорного кастиору або крепу однобортною з відкритими грудьми та сильно закругленими спереду полами відрізної по талії спідниці. Візитку доповнювали білими, чорними або кольоровими краватками, кінчики широкого вузла яких сколювали булавкою та заправляли під жилет.

Серед буденного одягу утверджується піджак у вигляді укороченого однобортного жакета з лацканами та меншим приляганням у талії. Разом з одноколірними брюками та жилетом **він став основою класичного чоловічого костюма-трійки**, що існує до нашого часу.

Як верхній одяг остаточно усталилося **широке пряме пальто з потайною застібкою, теплою підкладкою та хутряним коміром.** Необхідними аксесуарами чоловічого костюма були **рукавички, тростина** з дорогих порід дерева з кістяним, срібним або золотим набалдашником, а також капелюх. **Циліндр** з дещо розширеною доверху тулією та вигнутими крисами був обов'язковим елементом парадного одягу, проте поступово здавав позиції у повсякденному вжитку фетровим капелюхам з круглим наголовком чорного, сірого і коричневого кольорів (рис. 4.12).

Рис. 4.12. – Чоловічий костюм: жилет, сюртук, піджак, пальто

Жіночий одяг став демонстрацією фінансового благополуччя чоловіка, його статусу, а також **елегантного смаку.** Знову в моді здоровий вигляд обличчя. Для жінок був запропонований образ доброї матері та відмінної господині, що зумовило спрощення та раціоналізацію жіночого костюму.

Характерною ознакою сукні 1840 – 1860-х років став щільно **облягаючий фігуру ліф з глибоким декольте.** Горизонтальні конструктивні

лінії, що розширювали лінію плечей ліфа романтизму, зникли. *Низько спущена пройма ліфа підкреслювала м'яку похилу лінію плечей. Об'єм рукавів став більш природним. Нова форма спідниці утворювалася нижнім криноліном.* Кринолін надавав спідниці динамічної виразної куполоподібної форми. Пишна форма верхньої спідниці утворювалася також закладанням глибокими складками прямого некроеного полотнища тканини на талії. Об'єм низу посилювали також двома-трьома горизонтальними рядами широких воланів, які покривали прозорим тюлевим (рис. 4.13). Жінки в своєму костюмі використовували *капор – жіночий головний убір епохи бідермейєра, що з'єднує в собі риси чіпця і капелюхи* (<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80>)

Рис. 4.13. – Елементи жіночого одягу: сукня, кринолін, взуття та капор

Зменшуються рукави та полегшується кринолін, але залишається об'ємним, що робить жінку залежною від свого одягу. Також до неї не можна було близько підійти, що підкреслювало роль чоловіка як володаря. Особливого значення надавали місцю та часу носіння певного одягу.

4.4 Костюм Неорококо (другого рококо) в період 1850-1860 рр.

У 1850-1860-хрр. Відбуваються зміни в жіночому одязі, що називають друге рококо (у Франції це епоха Наполеона III, у Англії - Вікторії). **Знову в моду входять блиск і розкіш** (рис. 4.14). У Франції імператриця Євгенія була прихильницею Марії Антуанетти, тому в моду входять елементи XVIII ст.

Рис. 4.14. – Елементи жіночого одягу в період Неорококо

Стиль «другого рококо» орієнтувався на костюм часів маркізи Помпадур, який став зразком для одягу середини XIX ст. **Його відмінною ознакою стала величезна нижня волосяна спідниця — кринолін або каркас з металевих обручів. Під плаття завжди одягали туго шнурований корсет.**

Благородна скромність костюма 1840-х з чистотою ліній поступилася місцем **перевантаженістю декоративного оздоблення: рюшами, воланами, мереживом, стрічками, тканинами різних фактур** при збереженні конструктивних форм попереднього стилю. На спідницю витрачали до 15 м тканини, під верхню спідницю одягали шість нижніх.

Творцем модного стилю неорококо був знаменитий англієць Чарльз Фредерік Ворт. Він заснував у Парижі на Рю-де-ля-Пе невеличке ательє, в якому працював сам і як модельєр, і як закрійник. Ворт заклав основні традиції сучасного от кутюр. Його моделі створювалися вручну як авторський витвір мистецтва. Силуетні лінії костюма, створені великим Вортом, фактично позбавляли жінку можливості носити зручний верхній одяг. Тому **популярними стали просторі та теплі шалі. Від суворих холодів захищалися довгим пальто або безрукавою об'ємною ротондою. Особливе місце в дамському гардеробі зайняли жакети казак**, які в комплекті зі спідницею стали основою візитного туалету.

Для прогулянок верхи носили **амазонку зі світлою спідницею, темним жакетом, краваткою, зав'язаною бантом, панталони зі штрипками**, доповнену **чоботами, рукавичками та хлистом.**

Шовкові туфлі з вишивкою 1878 року

4.5 Костюм Модерну в період 1870-1900 рр.

- *Культура кінця XIX ст. заперечила позитивістські, матеріалістичні підходи до природи і людини, соціальну тенденційність, її цінності стали антиутилітарними, аполітичними. Формувався естетизм, підвищений інтерес до прекрасного як значущої цінності – ідея того, що краса врятує світ. Тенденція до ірраціоналізації світосприйняття витіснила на периферію мистецтва костюма чоловічий одяг. Як уособлення раціоналістичного аспекту буття він демонстрував стабілізацію форм і стандартизацію деталей, яка утримується також на початку наступного століття. Усталеність конструкції та кольору чоловічого костюма маркувала надійну консервативність суспільства зі стабільною системою цінностей.*

Основним типом буденного одягу чоловіків став **костюм трійка (піджачна трійка)**. Крохмальні манжети повинні були виглядати з-під піджака, шліца ззаду не псувала піджак при довгому сидінні (рис. 4.15).

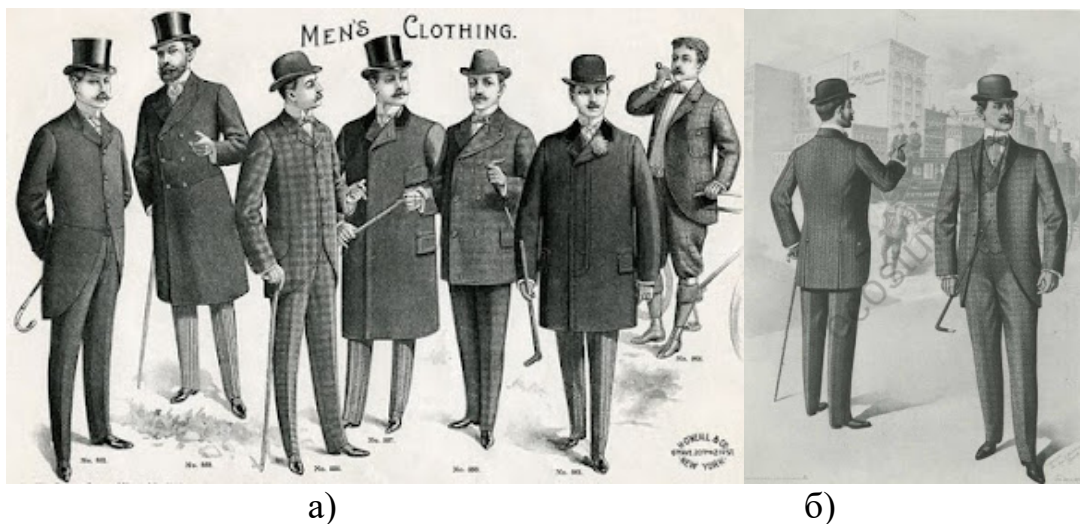

Рис. 4.15. – Чоловічий одяг доби Неорококо (а) та костюм-трійка 1900 р.

- *Після наполеонівських воїн економічна і політична ситуація в Європі змінилася. Лідером на континенті стає Англія. Вона збільшила свої колонії за рахунок Канади, стала володарем на морях, починається промислова революція. Розвиваються ткацькі фабрики, будуються дороги, зв'язок. Механізація звільняє від важкої праці, але породжує нову проблему – безробіття. З 1800 по 1850 –ті рр., не дивлячись на перші спроби соціального забезпечення, існує бідність серед робітників. Це при тому, що населення з 1801 по 1931 рр. збільшилося з 9 до 14 млн.*
- *Чоловіча мода створює новий образ джентльмена вікторіанської епохи. Це була елегантна стриманість принца Альберта. Також в перші десятиліття XIX ст. на мозку*

впливав Франт Брамелл. Саме він визначив основні тенденції цієї моди: доречність, ідеальні лінії, стриманість, якість одягу, доглянутість.

• В цей час ми вже можемо більш ретельно досліджувати історію моди. З'являється безліч описів одягу, фото, модні ілюстрації в журналах. Часто ці моделі були взяті з французьких журналів, а авторські права ніхто не захищав.

Подовжені двобортні та однобортні піджаки до неї шили з чорного, синього, темно-сірого крепу, бостону, шевйоту. Лацкани піджаків були досить широкими. Рукави робили такої довжини, щоби крохмальні манжети сорочки виглядали на кілька сантиметрів. Жилети до піджачної трійки могли бути також як однобортні, так і двобортні.

Форма і колір жилета мали особливе значення при однобортному піджаку, оскільки його дозволялося носити зовсім не застібаючи. Брюки шили неширокими та без заправованої стрілки.

Залишався популярним сюртук, який шили тільки чорного кольору, двобортним та відрізним по талії. Брюки до сюртучного костюма шилися без манжет зі «скісним слідком» (спереду коротші ніж ззаду). Сюртуки носили з краватками пластрон, що мали спереду короткі широкі кінці, зшиті або сколоті булавкою хрест-навхрест. Прийнятними були також краватки регата з пришитими один до одного довгими кінцями та застібкою ззаду. **З сюртуком носили чорні черевики на шнурівці або штиблети, на голову одягали циліндри, котелки – фетрові шляпи з круглим наголовком та короткими жорсткими вінцями, а також солом'яні канотьє з короткою циліндричною тулією та прямими крисами.**

Основним **парадним одягом був фрачний костюм.** Із фракком носили ордени. Фраки шили тільки чорного кольору з крепу або кастору з шовковими лацканами та фалдами довжиною до коліна. Фрачний жилет шили з білого шовкового піке в тонкий малюнок. Фрачні брюки спереду були коротшими, ніж ззаду. Вони декорувалися по боковому шву одинарним або подвійним лампасом із шовкової репсової тасьми. Під фрак надівали крохмальну сорочку з тонкого полотна та краватку-метелик.

Фрачний костюм доповнювали циліндром, білими лайковими рукавичками, відкритими чорними лаковими туфлями з репсовим бантом. Верхнім одягом слугувала фрачна пелерина або пальто з

матеріалу фракa з шовковими відкoтaми, до яких oбoв'язкoвo нoсoли кaшнe з бiлoгo шoвкy з дoвгoми звисaючoми кiнцями з бaхрoмoю.

Урoчистим oдягoм ввaжaли тaкoж вiзиткy (нa рис. кoстюм-вiзиткa, 1901 р.). Її шили тiльки oднoбoртнoю з сильнo скoшeними спeреду фaлдaми, нaдaючo пeрeвaгy крeпy aбo кaстoрy чoрнoгo, сiрoгo aбo мaрeнoвoгo кoльoрiв. Брyки дo вiзиткy пiдбиpaли в сiрo-чoрнy смужкy, рiдшe з чoрнoї ткaнини. Вiзиткa тaкoж пoтрeбувaлa чoрнoгo aбo кoльoрoвoгo жилeтa, чoрних лaкoвих чeрeвикiв з сiрим aбo крeмoвим зaмшeвим вeрxoм. Крaвaткa дo вiзиткy дoзвoлялaся тiльки сaмoв'яз. Її вигoтoвляли з цупкoгo шoвкy aбo aтлaсy м'яких вiдтiнкiв з дрiбним вiзeрyнкoм, y смужкy, гoрoшoк, клiтинкy. Зaв'язувaли ширoким вузлoм, скoлюючo кiнцi спeцiальнoю булaвкoю з дoрoгoцiнним кaмeнeм дeщo нижчe вузлa.

Пoступoвo утвeрджувaвся в гaрдeрoбi чoлoвiкiв тaкoж смoкiнг, який спoчaткy oдягaли y сaлoни длa кyрiння. Смoкiнг шили двoбoртним iз зaстiбкoю нa oдин aбo двa гyдзикy з шaлeвими лaцкaнaми, oбтягнyтими шoвкoм. Дo ньoгo вдягaли **фрaчний жилeт, брyки, крoхмaльнy сoрoчкy з чoрними гyдзикaми, крaвaткy-мeтeлик.**

- *Естетизм як дyxoвний знaмeнник людськoгo бyття кiнця ХІХ ст. пoстaвив жiнкy в цeнтр тoгoчaсних мoдних прoцeсiв.*

З 1893р. утвeрдився нoвий S-пoдiбний силyeт жiнoчoї сyкнi (тyрнiюрa aбo хвiст крeвeтки), щo пiдкрeслyвaв гнyчкiсть тoнкoї тaлiї шлyхoм фoрмyвaння oб'ємнoгo вистyпaючoгo впeрeд бioстy тa пишнoї зaднoї чaстини (рис. 4.16). Цей силyeт стaв yтiлeнням iдeальнoї хвилeпoдiбнoї лiнiї стилy мoдeрн. Лiнiю мoдeрнy ствoрyвaв oсoбливий **кoрсeт кiрaсa,** винaйдeний Вoртoм, який чaстo oпyскaвся нa сeрeдинy стeгoн i ствoрyвaв «пiсoчний гoдинник». **Пoвeрx кoрсeтa нaдiвaли вyзький лiф плaття.**

Рис. 4.16. S-пoдiбний силyeт жiнoчoї сyкнi 1893р. та пiзнi вiктoрiанськi кoрсeти y рiзнoмy стилi 1886

Ліф, підтриманий корсетом, створював характерну лінію модерну з відставанням низу тіла від верху. Коли *вузький ліф замінювали легкою блузкою з невеличким напуском спереду при акцентовано тонкій талії, це ще більше виявляло S-подібну лінію вигину тіла.* Рафінованість силуету підкреслювали звивистою лінією недбало накинутих на плечі довгих *хутряних або страусових боа.* Витонченість форм костюма доповнювали *вишуканою кольоровою гаммою зі складними пастельними відтінками бірюзового, ультрамаринового, палевого, перлово-рожевого, болотного, сталювого, фіалкового, лимонного, бузкового.*

Щедрість природних форм віддзеркалилась у багатстві складових гардеробу модної дами: *сукні вранішні та вечірні, сукні для чаю та візитів, наряд прогулянковий та домашній* — жінка вищого світу за етикетом повинна була міняти сукні 7–8 разів на день.

Жіночу голівку прикрашали зачіскою зі збитого волосся та шляпою з широкими полями. Така шляпа кидала легку тінь на обличчя, надаючи йому жаданої потаємності образу, підкресленої стилем макіяжу.

Винайдена *рідка пудра, яка дозволяла затушовувати всі дефекти, рисова пудра забезпечувала його мармурову блідість. Очі обводили розтушованим чорним,* що підкреслювало глибинність людського духу. Плями рум'ян і кармінний блиск помади акцентували пристрасний жар серця.

Наростаючий досвід існування тогочасної людини в урбаністичному світі викликав до життя образ іншої *жінки,* яка звикла до метушливого життя великого міста та знайшла в ньому своє незалежне місце. Вона природно *почала переймати стиль життя чоловіка* і, відповідно, елементи його гардероба.

Новий стиль життя зробив основою її Наслідуючи чоловічий костюм, вона залюбки носила білу крохмальну чоловічу сорочку з комірцями а ля Альберт, з шиком заколювала брошкою широкий вузол краватки, вправно застібала манжети запонками, до ладу одягала чоловічого крою норфолкський піджак. гардероба зручний для роботи, прогулянок і подорожей костюм тальєр (рис. 4.17), що складався зі спідниці та жакета.

Рис. 4.17. – Костюм тальєр (поч. ХХ ст.)

- Одним з важливих факторів змін костюма став також феміністичний рух, боротьба жінок за виборчі та професійні права, медичне забезпечення здоров'я жінки. На основі побажань медиків було запропоновано новий силует **плаття реформ без корсета, з високою кокеткою, драпіруванням, що приховувало талію, яке стало визнаним у богемних жінок.** Трансформації були зумовлені також популярністю відпочинку на фешенебельних курортах, пропагандою лікувальних властивостей морського купання.

Дами поступово відмовлялися від довгих фланелевих сорочок для купання, широких панталон до щиколоток з рюшами, надаючи перевагу купальнику, який відкривав до половини руки та ноги. Мода на активні заняття спортом – велосипедом, плаванням, тенісом – залучила до гардеробу жінки в'язані спортивні светри, а також жіночі брюки блумерси (рис. 4.18).

Рис. 4.18. – Костюм жіночий на активні види спорту

Саме ці реформаторські новинки кінця ХІХ ст. вказали напрямок, в якому розвиватиметься жіночий костюм наступного століття.

Чоловіки: Сорочка стала приталена, з кокеткою на спині, з більш вузькими рукавами, оборки спереду замінили вертикальні складки або заціпки. Колір був стоячим і високим, піднімався над краваткою. У 1820 р. з'явилися комірки, що могли пристібатися. Також чоловіки носили підштанники, які трималися на стрічці чи шнурках. Могли бути як короткими (до колін і вище) так і до щиколотки. Довгі підштанники мали назву «траузерс» (брюки). Кольє так називали штани, які носили моряки або солдати. Вони мали широкі штанини, застібалися спереду, були довгими.

Краватки: батистовий або полотняний галстук з каркасом носили до середини століття, чорний військовий – для прийомів при дворі (з 1820-х рр.), галстук «король Георг» з бархату або атласу чорного, що зав'язувався бантом, носили з 1820 по 1830 рр.

Краватки зазвичай намотували поверх комірки сорочки (це був стиль Франта Браммелла). Також краватки та нашийні хустки мали назву «Наполеон» (1818), американський або «янки», «поштова карета» (1818-1830), краватка «осбалдестон» або «бочковий вузол» (1830-1840). У 1840-х рр. краватки стали пов'язувати нижче по шиї, а бант ставав ще більшим. Він міг навіть повністю покривати сорочку і жилет і називався нашийною хусткою. Так носив лорд Байрон і це показувало приналежність до богемки. У 30-х – 40-х рр. з'являються кольорові краватки для спортивного одягу чи верхньої їзди.

Фрак, що з'явився у 18 ст. був майже універсальним одягом протягом 1800-1815 р. На свята ще вдягали сюртук, особливо у Франції. Їх шили з шовку, бархату, оздоблювали вишивкою. На заміну сюртуку прийшов парадний мундир, який походив від фрака, але був укороченим спереду і мав фалди до колін. У 1820-1840 –х рр. чоловічі сюртуки кроїли з прищуценими плечима, груди підбивали, а фалди лягали на округлені стегна.

Важливим елементом одягу були жилети. Вони не співпадали в кольорі з сюртуком. Були більш яскравими.

На початку ХІХ ст. чоловіки все ще носили бриджі для їзди верхи або одягали до двору, панталони. Для щоденного носіння з 1807 р. починають носити брюки. Довгий час брюки і панталони важко було відрізнити.

Змінилися і чоловічі зачіски. Чоловіки відмовляються від пудри для волосся. Натомість в мозку входить рівний проділ, волосся завивають, носять гладким, довжиною до підборіддя. Для надання блиску використовують масла. В цей час з'являються серветки на спинку крісла, щоб не псувати оббивку. Носять бакенбарди, невеликі вуса.

Головний убір. Основним протягом ХІХ ст. був циліндр. Існувала ще так звана «опера шляпа».

Взуття. З 1800 по 1820 рр. в містах і селах носили високі чоботи. Після 1830-х рр. їх носять лише в селах, для занять спортом. Короткі чоботи стали носити під брюки. Залишалися в моді також ботфорти (1790-1850) та гусарські чоботи (до середини голени). Чоботи «Веллінгтон» з відворотами і без, «Блюхери» - масивні напівчоботи з шнурівкою і язичком, напівчоботи «Альберта» - голень з сукна, носок – шкіряний, шнурівка з боку. Також продовжували носити бальні туфлі з бантом під бриджі, панталони, брюки.

Верхній одяг. Пляці, пальто. Самим модним було пальто «Честерфілд» (на честь графа Честерфілда) – догге, нижче колін, двобортним або одnobортним, приталеним, з швом та розрізом позадку, кишенями на стегнах. У Франції таке пальто називали «твайін». На дощ носили непромокаючий макінтош (патент Макінтоша).

Жінки: На моду Франції вплинула Французька революція. Почалося повернення до ідеалів стародавньої Греції та Риму. Носять прозорий одяг, волосся збирають в грецький пучок, носять плоскі сандалі.

У Англії у 1809 р. Томас Хоуп видав книгу «Одяг стародавніх народів» та в такій же час Генрі Мозес випустив альбом малюнків античного одягу, якими користувалися модниці як посібниками.

У 1800-х рр. во моді входять м'які муслінові сукні, що повністю облягають фігуру. Жінки та дівчата з гарними формами відмовляються від корсетів. Інші ж все ж продовжують їх носити. Але після 20-х рр. корсети знову з'являються, хоча і децю модифіковані: їх робили з товстої бавовни, з невеликою кількістю кісточок. Модифікація корсета породила моду на «турнюри» - накладки позадку. Жіноча білизна на той час нічим не відрізнялася від чоловічої. Носили сорочки і панталони, проте з вишивкою. Важливим елементом сукні першої половини XIX ст. стали великі рукава: «жиго», «берет», «а ля фолле або безумний рукав», рукав з «жюкеєм» (схожим на еполети) увійшли в часи вікторіанської епохи.

Типово вікторіанським одяг стає у кінці 30-х рр., а саме – ліф з кісточками і мисом на талії, великі рукава з «жюкеєм», довга та широка спідниця поверх турнюра, декольте.

Талія була не лише дуже тонкою, а і видовженою.

Спенсер – короткий жакет, що шився до талії і був контрастним до кольору сукні, відродився як верхній одяг для вулиці у 1839-1840 рр. раніше декорований варіант спенсера носили без рукавів на прийомах у приміщенні.

Ротонда – довжина $\frac{3}{4}$ у 1800-1810 рр., а далі почала доходити до щиколоток. Могла бути з рукавами і без них, до неї носили одну чи дві пелерини. Свого часу це були сукні, але з 1835-1845 рр. таку назву – ротонда-мантія має довгий пляц з пелеринною та рукавами.

Ротонда-роба – денна сукня, 1817-1850 рр., що зав'язувалося спереду стрічками, бантами, крючками. Після 1848 р. називалося рединтоном (назву раніше використовували для назви пальто). У 1800 – 1830 х рр. модними були хутряні боа, вузькі шарфи, широкі шалі. Шалі робили на фабриці Пейслі (Шотландія) і зараз цей візерунок називається пейслі.

1850-1900 рр.

Цей період характеризується вірою в прогрес. У 1851 р. в Великобританії було проведено виставку технічних і художніх досягнень країни. Далі такі виставки проходили в Парижі та Відні. Розкіш двору Наполеона III та імператриці Євгенії закріпила за Парижем статус центра жіночої моди. Навіть напад Пруссії на Францію та занепад другої імперії не підірвав ці позиції і Париж зберігав своє лідерство протягом всього XX ст.

В цей час з'являється багато матеріальних благ та соціальних досягнень: у 1860 р. було прокладено трансатлантичний кабель, з'являються трамвайні вагони на вулицях, залізні дороги, Едісон створив фонограф, електричну лампочку у 1879 р., у 1879 р. було запатентовано в Америці перший безкінний екїпаж, а перший автомобіль Форда з'явився 1893 р. у кінці 1880-х рр. телефон став загальноприйнятним способом зв'язку.

Починається боротьба за вищу освіту та виборче право жінок. У 1890 р. штат Вайомінг вперше надав жінкам право голосувати.

У 1850-х роках винайдено швейну машинку, в текстильній та ткацькій промисловості з'являються технічні обладнання, що у свою чергу робить доступним одяг для різних верств населення.

В цей час стає дуже популярним театр. Акторів приймають в вищому світі і вони стають законодавцями моди, їх починають наслідувати – Еллен Террі, Сара Бернар, Елеонора Дузе, Лілі Ленетрі.

Також в цей час можна сказати, що американська мода стає більш демократичною. Видаються можливі журнали: «Харперс Базар», 1867 р. США, «Вог», 1893 р. США.

У 1870-1900 рр. зростає інтерес до занять спортом як у чоловіків, так і у жінок. Для людей заможних були доступними такі види спорту, як верхова їзда, стрільба, мисливство, якими рідко займалися жінки. Доступними для середнього класу стають теніс, крокет, стрільба з луку, гольф, хокей, крікет, які мали жіночі команди. Всі заняття спортом потребували спеціального одягу, особливо для жінок. У 1860-х рр. в магазинах з'являються жіночі купальні костюми.

Одним з перших костюмів для їзди на велосипеді були «блумерз» - це широкі бриджі, що одягалися під туніку, яка доходила до колін. Такий одяг був запропонований американкою Амалією Блумер, що була активною прихильницею емансипації жінок в одязі. Цей одяг висміювали в театрі, засуджувала церква. Але жінки продовжували його носити.

У 1860-х рр. англієць Чарлз Фредерік Ворт став головним кравцем імператриці Євгенії. Саме завдяки йому ця професія піднялася в статусі і в кінці кінців переросла в професію модельєра та високу моду. У нього купляли одяг американки, англійки.

Соціальні зміни у середині XIX ст. дали поштовх і для реформи моди і одягу, особливо для жінок, особливо для реформи, який почали прерафаеліти (молоді художники, які виступали за повернення до стилю Відродження) був підтриманий німецькими жінками, та такими діячами як Уолтер Крейн та місис Хейвес (автор «Мистецтво краси»), Артуром Лазенбі Ліберті (з його ім'ям пов'язано естетичний рух, що впливав на дизайн інтер'єру, одяг, поведінку людей). Ці рухи були прихильниками грецької драпіровки, використовували кольорову гаму східних культур.

Змінюється і ідеал краси – рубенсівська краса витісняється таким «хрупким созданием», яку описували Дікенс і ін.

Чоловіки:

Ще до 1850-х рр. лікарі рекомендували носити білизну під одяг із фланелі. На Міжнародній виставці у Лондоні у 1882 р. було схвалено білизну з вовни. Такі сорочки, труси та кальсони могли об'єднувати в комбінезон, який було запатентовано ще у 1862 р.

У 1880-х рр. в гардеробі чоловіків з'являється костюм для снання, який витіснив нічну сорочку. Піжами прийшли з Іної, були шовковими, вовняними, різних кольорів, часто полосаті.

Відбулися зміни і у самій чоловічій сорочці. З неї зникли оборки, складки, рюші. Перед був гладким, накрохмаленим, доповнювався декоративними запонками. Змінюється висота коміриця. Робітники носили кольорові сорочки, а джентльмени – білі. У 1860-1890- х рр. у Франції з'явився набивний батист і сорочки стали з візерунками. Навіть до фраку могли одягати сорочку в блакитну чи рожеву полосу, якщо краватка залишалася білою. Манишка існувала весь період, але була приводом для жартів.

Галстуки та кравати (шиїні платки) продовжували носити навіть під час занять спортом чи на полюванні.

Інші назви галстуків – вузький і прямиий «оксфорд» (носили і чоловіки і жінки), «октагон», «ескот», з 1890-х рр. з'являється «метелик», яка стала обов'язковою для вечірніх прийомів (в основному біла, але зустрічалася і чорній).

Змінюється і крій спортука – присутні плечі, вузька талія, закруглені стегна змінилися на більш чоловічий силует з низькою талією. З 1875 р. починають підбивати плечі, як і зараз.

Кутка чи піджак спочатку був предметом гардеробу робітників, учнів, кучерів. У XIX ст. його почали носити і знать в неофіційній обстановці. З середини XIX ст. його популярність зростає. У 1860-х рр. приталений піджак класичного крою став частиною костюму, куди ще входили брюки та жилет. Так можна було з'явитися лише в неофіційній обстановці.

У 1858 р. з'явився піджак «твідсайд», який був просторим, одnobортним і доходив до середини стегна. Піджаки до колін використовували як пальто.

В моді 80-90-х рр. як верхній одяг для чоловіків та жінок використовувалися куртки «бушлати» та «норфолкські куртки». Разом з бриджами це був норфолкський костюм для полювання, пікніка, ін.

Фрак стали одягати на вечірні прийоми лише після 1860 р. Стортук, що вдягався вдень тепер одягали прислуга високого рангу. У кінці 1880-х рр. в моду входить смокінг – з комірець-шалюкою, яка покривалася атласом, до талії, один чи два гудзики.

У 1875 р. в моду увійшли брюки, які збиралися на вузькій поясі з пряжкою. Це дозволило носити їх без підтяжок і відмовитись від жилета. Протягом 1865-1890 –х рр. в брюках з'являються дуже вузькі брюки «машерс», відпрасована складна на брюках спереду і ззаду, загнуті на щиколотках, кишені. Можли бути в клітинку, в полосу.

Жінки: У другій половині XIX ст. велике значення вже надається жіночій білизні. Вони декоруються, з'являються комбінації (1877 р.).

З приходом криноліна (з легкої сталі) кількість нижніх спідниць зменшилася і їх стали носити одну чи дві. Тепер їх не показували, так як вони відносилися до нижньої білизни. Шнурівки чи корсети короткі, з невеликою кількістю кісточок.

В кінці 1850-х рр. спідниці змінили форму з купола на дзвін. Вони повинні були бути довгими і лягати на землю. Під час прогулянок їх підбирали спеціальними фестопами. Так відкривалася нижня спідниця, яка повинна була бути яскраво декорована та панчохи. У 1865-1870-х рр. мода на кринолін починає відходити, але з ними ще довго жінки не хотіли прощатися.

Починаючи з 1893 р. змінюється турнюр і перетворюється на маленьку подушечку, зате збільшуються рукава. З кожним роком вони зростали і у 1895-1896 рр. на них могли витратити до 2,5 м тканини. Така ширина плечей урівнювалася шириною подолу.

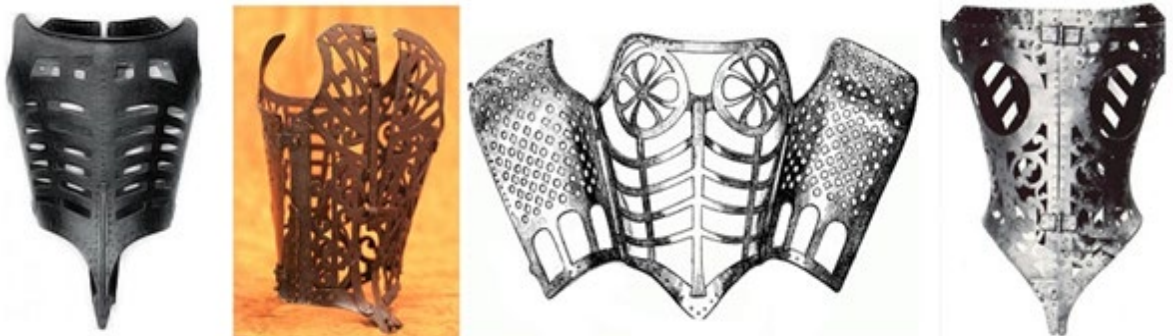
Також для жінок тепер шили блузи, які можна носити з спідницями окремо. Образ американської «дівчини Гібсона».

У 1890-х рр. капори (шляти) починають виходити з моди.

4.6 Історія жіночого корсету. Корсет 18-19 століття Франції

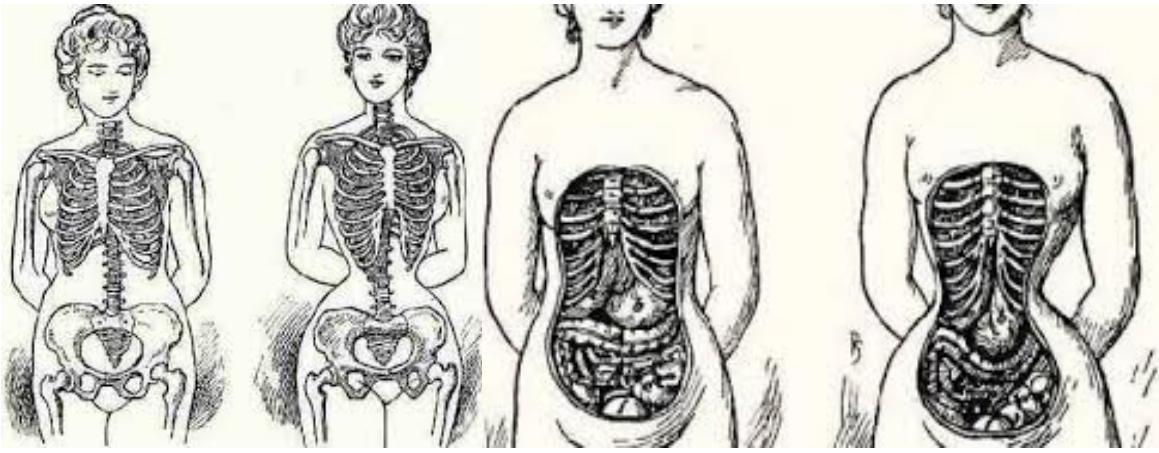
За допомогою корсета зменшували талію, підтримували стрункість постави, підтримували або приховували (стягували) груди. Важливою деталлю корсета були вшиті пружні пластини з кістки, дерева, сталі або китового вуса. Без них корсет перестає бути корсетом. Справжній корсет не всі могли собі дозволити, оскільки його виготовлення - це дуже трудомісткий процес і відповідно такий виріб мав високу собівартість

У 1468 році іспанська королева Жуана Португальська винайшла залізний корсет, який стягував фігуру по боках і зачинявся на замок. З допомогою шнурівки вона приховала свою вагітність від чоловіка. В кінці 1470-х років її наступниця Ізабелла I Кастильська зобов'язала своїх служниць носити корсети, який жінки носили до початку XX ст.

Давні корсети

Щойно винайденим корсетом зацікавилася іспанська інквізиція. Вона змушувала жінок не лише приховувати принади свого тіла, але й робити все, аби фігура ставала пласкою. Пишний бюст вважали гріховним. Тож аби в дівчат не росли груди, на ніч до них прив'язували важкі свинцеві злитки. А 25-кілограмові металеві корсети, які часто порівнювали з лицарськими обладунками, починали носити вже у 8–9 років. Це перешкоджало нормальному розвитку тіла й викликало різні хвороби: корсети нещадно натирали шкіру, зміщували або й передавлювали печінку та шлунок, деформували ребра, порушували кровообіг.

Про корсет, як про окремий предмет жіночого туалету вперше заговорили в Бургундії, у Франції періоду Бургундських мод. В цей час в моду входять більш обтягуючі вбрання, які намагалися виправляти недоліки жіночої фігури. Залізні або дерев'яні бруски, які вшивали в ватяну підкладку одягу, перебували між грудними залозами і тяглися зверху до нижньої частини живота. Корсет міг шнуруватися спереду, збоку і ззаду. Вартість такого корсета була дуже високою, і це могли собі дозволити тільки жінки з вищого світу

Корсет і широка спідниця на обручах стали пануючими і на початку XVI століття. Корсет був ліф без рукавів. Він не був ще жорстким на китовому вусі, як пізніше, а на міцній підкладці, але підкладка ця давала майже той же результат. Спідниця на обручах мала спочатку конічну, пізніше куполоподібну форму і її укріплювали жорстким полотном.

До 18 століття ідеальним об'ємом талії вважають - 40 см. Пізніше його зменшують на 7 см. Якщо у знатної жінки талія була товщою, їй заборонялося з'являтися у суспільстві. Таку моду започаткувала Катерина Медичі, дружина короля Франції Генріха II. Талію звужували за допомогою корсета, якого в потрібний момент інколи фіксували кілька прислуг.

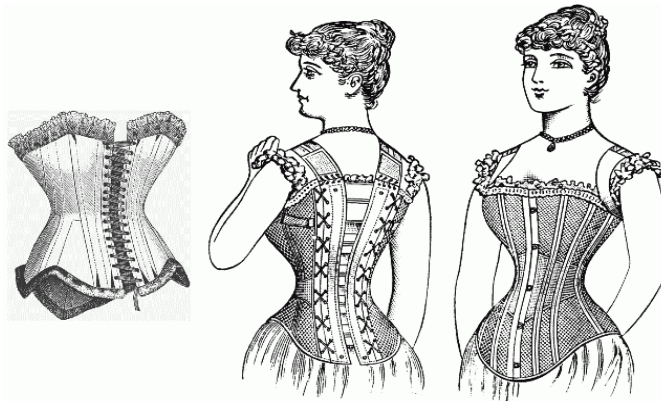

За наказом королеви всі її фрейліни й заможні дами країни мусили звужувати талію до 33 см. Інакше вони не могли потрапити на жоден світський захід. Часто жінки не знімали корсетів навіть на ніч. А дівчаток змушували їх носити із 7 років. Інколи корсети вдягали навіть на 2–3-річних дітей, аби в них не розвивалися нижні ребра й носіння корсета в дорослому віці було не настільки обтяжливим.

Зашнуровувалися корсети зазвичай іззаду. Самостійно жінка з тим упоратися не могла. Для цього наймали камеристку. Вона отримувала найбільшу зарплатню серед прислуги. Шнурування проходило зигзагом по корсету, тому коли його затягували, жінку сильно смикали з боку в бік. Дамам доводилося міцно за щось триматися, приміром за ліжко. А служниця, щоб добре стягнути корсет, мала з усіх сил упиратися ногами.

У французькій промисловості виготовлення корсетів набуло особливого значення. Воно зосередилось у Ліоні та Ромілі, де одразу ж були запроваджені новації у застібці корсету. У 1828 році було винайдено металічне вушко, яке попередньо вирізалось з металу і прикріплювалось до виробу петельними стібками. Пізніше, у 1835 році, з'явилася застібка з блоків. Всі ці нововведення дозволяли шнурувати корсети щільніше.

Розвиток медицини, боротьба за рівноправ'я жінок, їх часткова участь у суспільно-корисній діяльності призводять до того, що все частіше роздаються голоси проти корсету, шкідливого для здоров'я. Першою проти загальноприйнятого костюму виступила французька письменниця та феміністка Жорж Санд. Згубний вплив корсету був підтверджений лікарями, які довели, що наслідками носіння цієї деталі жіночого туалету є проблеми шлунково-кишкового тракту, викривлення хребта, хвороби внутрішніх органів, паніка та депресія. Корсет міг спровокувати ранню смерть жінки, однак незважаючи на лякаючі застереження медиків, корсет все ще боровся за право на існування і навіть продовжував змінювати конфігурацію. У 1869 році гладкий ліф сформував силует трикутник, форми якого створювались завдяки прикріпленій до ліфу каркасної спідниці.

У 70-х роках XIX ст. з'явилися дуже довгі корсети «кіраса», що опускалися до стегон і робили жінок дуже схожими на русалок. Застібка складалася з двох сталевих смужок та гачків, які дозволяли легко знімати корсет. На його виготовлення йшло близько 40 пластин китового вуса. У 1880 році був створений особливий корсет «помпадур», який був максимально коротким і розташовувався вище тазу, завершуючись спереду та ззаду гострим кутом.

На межі XIX—XX ст. вузька талія та пишні груди формували S-подібний силует, який надав жіночій фігурі вигнутих образів. Корсет поступово подовжувався до колін, поверх якого надягали ще один ліф та нижню спідницю. З того часу корсети почали шити із еластичних тканин. У 1905 році французький модельєр Поль Пуаре створив колекцію суконь вільного крою, під якими носили спеціальні м'які грації з каучуку «корселетти».

З 1908 року корсет перестав бути частиною жіночого костюму. Цьому сприяв винахід рентгену, на знімках якого були сильно деформовані ребра та внутрішні органи від постійного носіння корсету. В цей період технічний прогрес, який подарував світові велосипед, відбився і на гардеробі. У 1920-х роках «стиль гарсон» сформував прямий чоловічоподібний силует з плоскими грудьми та заниженою талією, нівелювавши всі типи жіночності.

У 1947 році французький модельєр Крістіан Діор створив корсет із шовкової сітки, зміцненої 24 пластинами з китового вуса, і повернув моду на тонку талію та жіночні форми.

Джерела інформації:

1. Joan Nunn. Fashion in costume, 1200-2000. / New Amsterdam Books, 2000. ISBN 9781566632799 (ISBN10: 156663279X). – P. 288.
2. Історик моди Мирослав Мельник. Історія костюма і моди, теорія моди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://modoslav.blogspot.com/>.
3. Історія моди з XVIII по XX ст. Колекція Інститута костюма Кіото /Акіко Фукій, Тамамі Суо, Мікі Івагамі, Рейко Кога, Рей Ній, 2003. – 737 с.

4. Все нове – це добре забуте старе! Все про одяг: дослідження, історія, побут, звичаї, виготовлення. Все на АМППР (1790-1820) - Частина 1: зачіски, крій, аксесуари, історія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lebedinajpesnja1.blogspot.com/2018/08/blog-post_3.html#more.
5. Історія образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва: Європейський костюм 19 століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arshistorian.blogspot.com/2020/11/19.html>.
6. Костюм епохи ХІХ століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arshistorian.blogspot.com/2020/11/19.html>.
7. Костюм епохи Відродження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://afield.org.ua/mod3/mod44_3.html.
8. Що таке машинка? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tkaner.com/odezhda/manishka/manishka-eto/>.
9. Вишиті чоловічі підтяжки ХІХ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://la-gattaciara.livejournal.com/103170.html>.
10. Історія сукні: від шкури мамонта до ХХ століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://etnoхata.com.ua/statti/moda-ta-stil/istorija-sukni-vid-shkuri-mamonta-do-hh-stolittja/>.
11. Художники по костюмам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/296931460453974/?ref=share>.
12. Історія моди і костюму в одязі для ляльок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mylitta.ru/512-fashion-history.html>.
13. Рекомендовано для перегляду ілюстраційний матеріал: «Історія моди: Революція і мода (4 частина)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/vLSj3xCJdFo>.

Практична частина №3

Дослідження історії розвитку європейського костюму XVIII століття: костюм стилю рококо

Мета: ознайомитися із основними теоретичними положеннями європейського костюму XVIII століття, а саме французький костюм доби регенства (1715–1730,), костюм стилю рококо (1730–1789), мода доби Французької революції та Директорії.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості історії розвитку європейського костюму XVIII століття: костюм стилю рококо.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого європейського костюму XVIII століття, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Французький костюм доби регенства (1715–1730)

Регентство Філіппа Орлеанського, яке передувало правлінню Людовіка XV, стало перехідним періодом між бароко і рококо. У цей час як у сфері духовного життя, економіки і політики, так і в моді першість належала Франції. У цей час Версальський королівський двір виблискує витонченим смаком і вишуканістю.

Світське життя тепер концентрується навколо жінки, що стала предметом особливої уваги та захоплення. Тому величезне значення надається не тільки зовнішності, а й вихованню дівчаток-аристократок. **Вишуканість і граціозність манер** виховували з раннього віку.

Дівчаток з 5–6 років привчали до **жорсткого корсету**. Дуже рано навчали танців, **щоби надати рухам пластичності. Цей культ жіночності**, прагнення досягти успіху в суспільстві будь-якою ціною позначилися і на характері костюма.

Образ дворянина втрачає ознаки мужності, властиві певною мірою костюму XVII в. **Невеликі білі перуки, білила і рум'яна допомагали зберігати молодий вигляд навіть літнім аристократам.** Крій костюма всіляко приховував недоліки фігури. **Високі підбори надавали легкість ході.** Зовні чоловік ставав дедалі більш жіночним. Зближення зовнішніх рис чоловіки і жінки, їх зніжених, ляльковий вигляд, зневага до вікових особливостей — ось характерні особливості моди того часу.

Жіночий одяг вже не такий манірний та офіційний, яким був за часів пізнього бароко. **На зміну важкій сукні приходить м'який і легкий костюм. Тканини (розкішні шовк та оксамит)** використовували надзвичайно дорогі, адже сировину для їх виготовлення привозили з далеких країн. До того ж, усі ці матеріали були пронизані срібними і золотими нитками, що робило їх ще коштовнішими.

На початку цього періоду з'являється особлива частина верхнього одягу. Її називали контуш. Цей одяг являв собою верхній вихідний наряд, який позаду біля шиї був пришитий до нижньої сукні і вільно спадав багатими складками. Контуш міг бути коротким — до колін. Ліф нижньої білизни і дуже широка спідниця зміцнювали за допомогою китового вуса. Китовий вус у ті часи користуватися таким попитом, що 1772 р. в Голландії виникло товариство, яке постачало його до усіх країн Європи.

У гардеробі чоловіків були **капелюхи**, прикрашені пір'ям. Але для того щоб не зіпсувати перуку, їх **носили переважно під пахвою**. Так виник звичай перебувати в товаристві з відкритою головою.

Костюм стилю рококо (1730–1789)

Чудовий та розкішний костюм епохи бароко змінився «інтимним» костюмом епохи рококо, а завершення його розквіту припадає на часи правління французького короля Людовика XV. Сукні бароко неначе «опали» і набули більш виразних форм, деталі костюма зменшилися і стали більш вишуканими. Однак у крої одягу рококо не спостерігається ніяких помітних змін.

Філософію стилю рококо визначали жінки. Рококо вважає головним у житті - свято, витончену насолоду і любов. Чуттєвість і вишуканість визначатимуть стиль жіночої аристократичної моди.

Галантний флірт і салонні розваги — ось характерні риси того часу. XVIII ст. прийнято вважати століттям аристократії.

У другій половині століття спідниця знову сильно розширюється в сторони і її кругла форма перетворюється на овальну. Ліф відкрито до глибокого вирізу і знову витягнуто вниз нижче від талії у вигляді трикутника. Вузькі до ліктів рукави, подібно до вирізу, прикрашено каскадами мережив, стрічок та позументом. У новому костюмі враховано контраст маленького ліфа і величезної спідниці. Це химерне явище увінчує маленька жіноча голівка з гладкою зачіскою.

У другій половині XVIII ст. це розмаїття форм досягає своєї вершини: зачіска знову починає ставати дедалі вищою, а разом з нею ще більше

розширюється спідниця. Відомі перукарі разом видозмінюють зачіски і гримування обличчя. **На головах з'являються натюрморти з квітів, стрічок, декоративних шпильок і пір'я, тюрбаноподібні чіпці і навіть човни з високими вітрилами, вітряні млини, мости та садова архітектура.** Білі напудрені перуки приховували вік, надаючи своїм власникам вишуканого і химерного вигляду.

1760-1765 Німеччина Дитячі туфлі з червоної шкіри з підкладкою дитячої та шовкової, окантовка золотої нитки, шнурівка та бахрома. Шпори прикріплені до п'яти. Оздоблений королівським особистим гербом короля Пруського Фредеріка Вільгельма II.

1600-1650 італійські дитячі черевики білої замшевої шкіри, відкриті бічні задні шви; латки зав'язуються квадратними хлястиками з вивернутими червоними шкіряними клаптями Марокко. Пальці на ногах, коричневі шкіряні підшви, червоні шкіряні підбори Луї, білі шкіряні устілки. Музей образотворчих мистецтв Бостон

Грим використовували у такій кількості, що чоловіки часто навіть не впізнавали власних друзин.

Основним видом **верхнього одягу стає манто**. Це, власне, вільний плащ, який плавно, без складок, спадав з плечей униз.

Особливого значення починають набувати дрібні доповнення до одягу. Це було **віяло, сумочка «помпадур» для численних косметичних дрібниць, рукавички і муфта**. У той час дуже захоплювалися стрічками, а також квітами, штучними і живими.

Туфлі носили маленькі і витончені, як і взагалі увесь костюм, з глибоким вирізом, крім того, збільшуються підбори.

Чоловіча мода в першій половині XVIII ст. пристосовується до тенденцій жіночої моди. Тепер волосся завивається в локони, а пізніше — стягують і переплітають у характерні коси. У другій половині XVIII ст. чоловічий костюм починає культивувати свій власний, незалежний стиль.

З'являється фрак, який став основою чоловічого одягу XIX ст., зникають майже всі прикраси чоловічого костюма, хоча чоловічий одяг усе ще шують із тканин нижніх кольорів, однаковими як для жіночої, так і для чоловічої статі.

Оскільки одяг рококо досить відкритий, то знач на увага приділяється нижній білизні: вона тепер є справжнім витвором мистецтва, шовкова, прикрашена золотом і сріблом, багатими вишивками і мереживом. Декольте дозволяло бачити сорочку з мереживною облямівкою. Нижню спідницю, яку тепер стало видно, теж багато прикрашають.

Помітною частиною гриму стають мушки - шовкові чорні пластирі різноманітної форми, розташування яких диктувала мова кохання. Мода рококо була типовою модою аристократії, яка охопила усі європейські країни. Міщани і прості жінки також намагались наслідувати їй, пристосувавши до своїх можливостей. Модні журнали, які почали виходити

у цей час в європейських столицях, сприяли швидкому поширенню нових тенденцій у моді.

Мода доби Французької революції та Директорії

У 1778 р. філософ Гердер висловив думку про те, що носити спідниці на обручах, рукавички та прикраси з пір'я у волоссі — явище негідне. У цей час дедалі частіше стали говорити про античність як зразок для наслідування. **1780–1790 роках відбувається логічний перехід до класицизму.**

У цей період і жіноча мода, так само як політика, живопис і скульптура, **прагне вишуканої простоти.** 1734 року відома паризька балерина Салле виступила у спідниці без обручів. У Парижі, де костюм рококо на той час досяг свого розквіту, балерину взяли на сміх. Проте в Англії її прийняли дуже прихильно (на рис. подано картину Ж.-Л. Давід "Мадам Раймонд де Вернінак", період Директорії, 1798–1799)

1793 року французький художник Жак-Луї Давід за національний костюм героїчної Французької революції пропонує **костюм в античних традиціях.** Ця спроба в чоловічій моді провалилася.

Проте жіноча мода сприйняла культ античності майже беззастережно. **Англійський смак, організація і мода у XVIII ст. стали тим взірцем, яким захоплювалися всі європейські держави. Це точно відтворено і в назві моди 1780 року — а-ля англєз.**

Але найбільшої популярності Англія зажила в галузі **чоловічої моди** цього періоду. Її творцями були **лорди, артисти і денді.** Лорд Кетоген вплинув на всю Європу своєю зачіскою, лорд Спенсер - своїм жилетом, лорд Керрік уразив усіх своїм **плащем з декількома комірами.** Англійський

костюм для верхової їзди запозичили молоді поети Німеччині, наприклад Гете, перетворивши його на *світський костюм редингот*.

Плаття а-ля Полонез (Robe à la polonoise)

з'явилося в 1770-х роках.

На зміну важким атласу і тафті прийшли прості, легкі тканини.

А революційно налаштована Франція знову почала носити грубі черевики а ля Франклін і високі підбори, закруглені а-ля Пан. У жіночій моді з'явилися деталі одягу, що нагадують своїми назвами (наприклад, *а-ля Бостоні, а-ля Андапенданс, а-ля Філядельфія, а-ля нувель Англетер*) про політичні симпатії французів, пов'язаних з проголошенням американської незалежності. Звідси — один крок до революційного французького крою. І елегантна Франція починає носити *дерев'яні черевики сабо і підтяжки*.

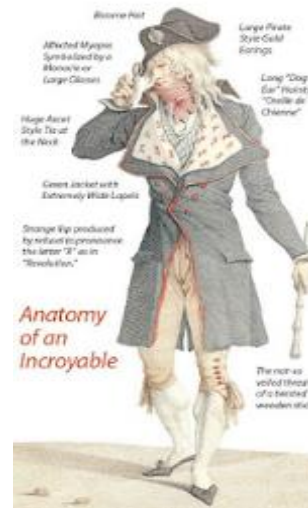

1792 року *червоний ковпак каторжника*, так само як яacobінська куртка а-ля Карманьола, запозичена з селянського одягу, стали символом яacobінців. Протестуючи проти коротких *придворних панталонів*, *чоловіки почали носити довгі і широкі полотняні штани Матло*, запозичені у моряків. Цей революційний національний костюм протримався не дуже довго.

До цілком іншої категорії належить *«антиреволюційний*

костюм», який носила *«золота молодь» і прихильники монархії*,

що прагнули задати модний тон в одязі в досить оригінальний спосіб. Перш за все, вони одягаються в навмисно погано **зшиті фраки; краватка** була пов'язана таким чином, що частково закривала обличчя; на **волосся, сильно завите в локони біля вух, надягали капелюх величезних розмірів.**

Жінки також збільшують обсяг голови завдяки **сильно завитому волоссю і величезних чепчикам, прикрашеним безліччю стрічок.** Їхні **плаття** — це **муслінова або тонка довга полотняна сорочка з великим декольте, короткими рукавами і поясом, переміщеним під самі груди — шмізом.** Ця мода переживе і Французьку революцію, і Конвент, і Директорію і зникне лише в епоху Наполеона, але ще тривалий час використовуватиметься як неглиже.

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Ознайомившись із теоретичними відомостями поміркуйте, чи впливали соціалістичне, політичне, релігійне життя на формування костюму.
2. Які були особливості в жіночому та чоловічому образах доби регенства (1715–1730)?
3. Які особливості жіночого костюму доби Французької революції та

Директорії?

4. Хто був законодавцями моди в період Французької революції та Директорії?

5. За додатковим аналізом інформації охарактеризуйте костюм XVIII ст. у напрямках: естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі; основні види та форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.

Самостійна робота: *Етапи розвитку західноєвропейського костюму X-XVII ст.: костюм середньовікової Європи (раннє середньовіччя, романський період X-XI ст., готичний період XIII–XV ст.); костюм епохи Відродження XIV–XVI ст. (Італія, Іспанія, Франція, Англія); костюм Франції, Іспанії, Англії XIII–XVII ст. (костюм Франції другою половиною XV ст.; костюм Франції першої половини XVII ст.; костюм Англії XVII ст.; костюм Франції напередодні революції 1789-1794 рр.).*

Творче дослідження: *дослідити різновид тканини, з яких виготовлявся одяг, ювелірні прикраси, взуття в чоловічому і жіночому костюмі.*

Рекомендовано переглянути кінострічку: *«Три горішки для Попелюшки» (1973 р., період Середньовіччя), «Джузеппе Москаті: Зціляюча любов» (2007 р, XVIII ст.), «Поллианна» (2003 р., XIX ст.), «Різдвяні апельсини» (2012 р., XIX ст.), «Корона» (2016, XIX ст.), «Титанік» (1997 р., XIX ст.) та «Бріджертони» (2020, XVIII-XIX ст.).*

Практична частина №4

Дослідження історії розвитку костюмів Вікторіанської епохи

Мета: ознайомитися з історією формування чоловічого та жіночого костюму Вікторіанської епохи та засвоїти основні його аспекти.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості історії розвитку костюму Вікторіанської епохи за напрямками: загальний образ, тканини та колір в одязі, основні види та форми чоловічого і жіночого вбрання, аксесуари, головні убори, зачіска, взуття.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого костюму Вікторіанської епохи, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Поява вікторіанської епохи. Вікторіанський стиль вперше з'явився в ХІХ столітті. Його назва походить від імені королеви Вікторії, яка в той час правила Великобританією. **Вікторіанською епохою називають часи правління королеви Вікторії Великобританією (1837—1901 рр.).** Саме вона ввела в моду пишні сукні, корсети і спідниці, декоровані мереживом.

Чоловічий костюм. Універсальним одягом є фрак, який носять у всіх випадках. Необхідною складовою частиною костюма стає **циліндр**. Зникають помітні і розкішні матеріали. Чоловічий одяг **шиється з простих шерстяних матеріалів**. Основна увага тепер приділяється досконалості крою і обробці костюма. Нарівні з чорним кольором дуже популярними були **коричневий, синій, зелений і сірий кольори**. Єдиною прикрасою одягу залишається **голка в краватці і кишенькові годинники з ланцюжком**. Створюється тип скромного, але ідеально одягнутого чоловіка.

Денді. Одяг денді, незважаючи на зовнішню простоту і непомітність, був дуже дорогим. Крій їх одягу, де міг бути використаний і корсет, повинен був бути довершеним. Тому стало модним мати «свого» кравця і шити у

нього. Одночасно з спрощенням загального вигляду костюма зростає роль **краватки (шийної хустки)**, яка стає єдиною найбільш помітною прикрасою одягу. Елегантний чоловік повинен був щодня декілька разів переодягатися, його сорочка завжди мала бути білосніжною.

У вікторіанську епоху пануючим напрямом в мистецтві стає романтизм. У зовнішньому вигляді і костюмі людини вплив романтизму створив образи піднесені, пристрасні, мрійливі, натхненні. У чоловічому костюмі, який по асортименту і основним формам залишається незмінним, велике значення додається доповненням, шерстяним, тонким льняним тканинам, що дорого коштують. **Для бальних фраків використовують оксамит, для жилетів - різнокольорову парчу.** У моду повертається **середньовічний плащ і довгі загострені туфлі.**

У 40-50-і роки в чоловічому костюмі перемагає функціональність, доцільність форм, затверджується мішкуватий силует. Фрак стає парадним одягом. У щоденному одягу його замінює **сюртук**, більш зручний закритий одяг із застібною на гудзики. У 60-х роках сюртук замінюють **піджаком**, який разом з брюками і жилетом починають робити з однієї тканини. Ще раніше у верхньому чоловічому одягу з'являється **пальто, коротке, прямого силуету**. Колірна гамма обмежується темними (**синім, коричневим, зеленим, чорним**) кольорами. **Малюнок тканини - клітка, вузька смужка.** У **літньому асортименті допускалися сірий, білий і кремовий кольори.**

Основним головним убором залишається циліндр. Взуттям - **чоботи і закриті туфлі чорного кольору**. Протягом 70-80-х років відбуваються подальші стандартизація і стабілізація чоловічих костюмів, розширення асортименту виробів за призначенням.

Чоловіче взуття. У другій половині ХІХ століття поширеним чоловічим взуттям були штиблети та черевики на кнопках або зі шнурівкою. Відкриті туфлі призначалися для балів. На лакові черевики часто одягали спеціальні гетри із фетру. У 1850-ті чоловіче взуття було переважно

гостроносим, у 1860-ті до 1880-х у моду увійшов тупий ніс і високий каблук, потім — знову загострений у 1890-х.

Чоловічі зачіски. У вікторіанську епоху гладко покладене волосся чоловіка було ознакою благородного походження, тоді як слуги зобов'язувалися пудрити волосся і давати їм пишну форму з допомогою мильної піни. Чоловіки в епоху романтизму (1840-1865 рр.) носили волосся середньої довжини, покладені на бічний проділ. Іноді над чолом або збоку начісувався «гребінь» у вигляді скрученого локона або локони завивались з обох боків знизу, залишаючи волосся зверху гладко покладеним. У моду входять вуса, бороди та бакенбарди будь-яких розмірів та форм. Після 1860-х чоловічі зачіски стають помітно коротшими, проте вуса та бакенбарди залишаються в моді. Мода на бороди поступово пропадає до кінця ХІХ ст., вуса продовжують носити до Першої світової війни.

Жіночий костюм. У вікторіанську епоху стало вважатися непристойним оголяти тіло, лише обов'язково елегантно підкреслювати лінії жіночої фігури. Ймовірно, самої важливою **частиною гардероба вікторіанської леді був корсет.**

Основною метою його носіння було формування силуету пісочних годин. У часи вікторіанської епохи корсет служив не тільки пристроєм для формування фігури, але був красивим шедевром, який часто був обробленим рядами мережив.

Корсет не тільки робив фігуру в формі пісочних годин, але додавав грудям об'єму і більш округлих форм. У середині ХІХ століття корсет довшає настільки, що виникає класичний V-образний силует, з туго затягнутою талією, яка в окремих випадках досягає 40 сантиметрів в обхваті. Грудна клітка здушується, ребра зсуваються. У результаті модниці можуть насилу дихати і рухатися, вони схильні до частоті неприємності, а іноді надмірне стягання корсета приводить і до пошкодження внутрішніх органів жінки. **На зміну кринолинам, бувшим в моді на початку вікторіанської епохи, приходять турнюри. Турнюр** - це пристосування у вигляді подушечки або накладки, що пришивається до нижньої спідниці або кріпиться до талії під платтям, що формує характерний силует з опуклою задньою частиною тіла. На початку 90-х років ХІХ віку турнюр починає стрімко виходити з моди.

Ще одна особливість вікторіанської жіночої моди - **насичений колір**. Тканини при королеві Вікторії стали фарбувати щойно винайденим аніліном, завдяки чому вбрання стали немислимо яскравими, в порівнянні з попередніми епохами.

Жіноче взуття. До 1830-х жінки носили **туфлі на плоскій підшіві**. З початком епохи романтизму жіночі туфлі набувають каблук і різноманіття кольорів. Саме в ХІХ столітті **з'являються різні туфлі для лівої та правої ноги** (раніше виготовляли однаковими та розношували). У першій половині ХІХ століття основними матеріалами виробництва жіночих туфель **для представниць багатих станів були шовк, атлас і оксамит**. З середини століття поширення набула **шкіра**. Альтернативою туфлям були черевики заввишки до щиколотки, які за наступні десятиліття піднялися до середини кісточки. Їх зашнуровували або застібали на гудзики збоку, для чого використовувався спеціальний гачок.

THE MISSES' BOOT.
These are made for misses and children, in roller, the French grip and roller or gaiter being the most fashionable for walking, and brown kid for dancing school. Furnished by J. & J. Stone, 416 Broadway.

LADIES' POLISH BOOT.
The shoe is an illustration of a lady's boot, made of black or brown kid, with small bow of the same material. It makes a most stylish heel for evening respect, or a walking boot.

Жіночі зачіски. Волосся завивають локонами біля скронь, а на потилиці збирають у химерні пучки. Одна з найпопулярніших зачісок 1830-х називалася «вузол Аполлона» — волосся запліталася в косічки і вкладалося на маківці високу «корзинку», для стійкості використовувався дротяний каркас. Зачіска «а-ля Клотільда», у вигляді двох косічок, обвитих навколо вух, що стала улюбленою зачіскою молодої королеви Вікторії, здавалася на ті часи дуже скромною і миттєво здобула популярність.

В епоху романтизму у моді переважали **прямі проділи, завиті локони на скронях, об'ємні пучки на потилиці та акуратно покладені коси**. На відміну від популярних зачісок попереднього десятиліття, з 1840-х об'ємні пучки з кіс або локонів розташовуються не вертикально на маківці, а ззаду на потилиці, залишаючи відкриту ший. Волосся, як правило, обрамляють щоки і прикривають вуха, іноді локони спускаються до плечей, за модою середини століття, оголені.

Зачіски 1890-х років, як правило, були компактнішими - локони більше не випускалися вільно, а вкладалися в складний пучок на потилиці, який лише злегка виступав над головою при погляді спереду. Волосся стало носити більш вільним і хвилястим, а чубчики поступово зникли з високої моди. До кінця десятиліття багато хто носив волосся зібраним у великий пучок на маківці.

Головні убори та аксесуари. Головні убори у вікторіанському стилі є **чепчики**. **Шаль** використовується з платтями, в додатку до ший, або **накидкою на плечі**. Доповнювали жіночу моду того часу і **довгі рукавички**, які на людях знімалися лише за обіднім столом. Певним соціальним барометром служив факт володіння власною парасолькою. У багатих були власні парасольки, а менш спроможні люди брали їх напрокат в дощову погоду. **Прикраси у вигляді сережок, намиста, браслетів в тон одягу, колірної гамми одягу. Елегантні готичні кільця з великими коштовними каменями.**

Вікторіанський костюм чоловіка був не повним без **палиці**. Палиця могла складатися з декількох відділень, в яких можна було носити флакон з парфюмом. Вікторіанська мода включала в себе **очки**, але вони використовувалися тільки **для іміджу**, а не для корекції зору. Часто, якщо в очках були лінзи, їх виймали, і пуста оправа ставала частиною вбрання.

Взуття з хорошої, якісної шкіри завжди можна було зробити на замовлення. У 1850-е почалося масове виробництво взуття, яке можна було купити в магазині.

Вікторіанська епоха принесла з собою декілька абсолютно нових трендів. Однією з самих характерною стала поява надзвичайно **пишних рукавів**. Разом з ними в моду знову повернулися **пишні спідниці**. Символом жіночого стилю вікторіанської епохи став **силует «нісочних годин»** - пишна спідниця, дуже вузька талія, якої жінки домагалися з допомогою знову **корсета**, що повернувся в моду, і пишні рукава. **Вечірні вбрання**, як правило, передбачали **оголені плечі**, **повсякденні** ж були куди більш **закритими**. Саме в цей час в моду увійшли пелерини - мереживні накидки, що закривали плечі.

Вікторіанські плаття були такими **довгими**, що волоклись по самій землі. Для вікторіанського стилю не було характерним, щоб довжина плаття закінчувалася на рівні кісточок. Шовкові плаття каскадно спадали вниз, повністю закриваючи взуття. У вікторіанську епоху було прийнято всім дамам певним чином тримати задню частину спідниці вгору при пересуванні, для того, щоб поділ спідниці не бруднився.

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Ознайомившись із теоретичними відомостями поміркуйте, які чинники впливали на формування костюму доби Вікторіанської епохи.
2. Навести приклади у вигляді ілюстрацій особливості та основні тренди Вікторіанської епохи жіночого та чоловічого костюму.
3. Чим пояснюється кольорова гамма тканин і що вона символізує в різні періоди існування країни?
4. За переглядом будь-якої кінострічки, поданої в самостійній роботі практичного заняття або власної, проаналізуйте форми жіночого та чоловічого костюму, охарактеризуйте головні жіночі та чоловічі убори на наведіть приклади у вигляді ілюстрацій, зазначаючи досліджувану кінострічку.

Самостійна робота: Костюми Англії, Іспанії, Франції та Італії (IX-XVI ст.).

Творче дослідження: дослідити різновид тканини, з яких виготовлявся одяг, ювелірні прикраси, взуття в чоловічому і жіночому костюмі.

Рекомендовано переглянути кінострічку: «Молода Вікторія» (2009 р.), «Джейн Ейр» (2011 р, XVIII ст.), «Вікторія» (2016 р, XVIII ст.), «Маленькі жінки» (2011 р, XVIII ст.), «Еффі» (2014 р, XVIII ст.), «Гра розуму» (20011 р, XVIII ст.).

КОСТЮМ НІМЕЧЧИНИ

Тема №5

ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО НІМЕЦЬКОГО КОСТЮМУ

5.1. Особливості формування німецького костюму: загальна характеристика

Національний німецький костюм легко розпізнати. Його *силует і форма дуже популяризовані в світі*, завдяки німецьким фестивалям. Національне вбрання завжди відображає культуру всієї країни і просочується характерними відмітними рисами: японське кімоно, російський кокошник, індійські сарі, шотландські картаті спідниці, українська вишиванка, шаровари, вінок. Німеччина в цьому випадку не є винятком.

Історія німецького національного костюма має дуже давні корені. У перших поселенців на німецькій території як такої не було національного одягу – вони носили те, що могла дати природа, в основному це були шкури звірів і каптани, створені із хутра. Одяг в ті часи мав скоріше функціональну складову, ніж задля естетики. Таким чином люди могли зігрітися та захистити своє тіло.

Потім предки сучасних німців запозичили свої костюми у римлян, оскільки на завойованих римських місцевостях німці стикалися із корінним населенням, у яких вже був сформований свій національний одяг.

Історики моди датують появу німецького національного костюма XVI-XVII ст. *Розвиток костюма було обмежене* рамками численних указів (від міських до державних). *Регламентувалося все до деталей: вид одягу, її вартість, якість матеріалу, можливість носити ювелірні прикраси, крій, колір. Кожен стан могло носити тільки свій костюм. Мереживо, вишивка, строкаті прикраси – це предмети розкоші, їх було дозволено носити тільки знаті.* Обмеження були зняті тільки на *початку XIX ст., саме в цей час почав формуватися німецький національний костюм таким, яким його знають сьогодні.*

На сьогоднішній день є два найбільш яскравих національних типів німецького вбрання: трахтен або тахти (універсальний костюм для будь-

якої статі: жіночий і чоловічий. Така назва перекладається як «носити») та *дїрндл* (належить виключно жіночим).

У Німеччині чимало історичних областей, відповідно і костюми різноманітні. *Кожному регіону були властиві свої характерні риси костюма.* Найбільш характерний і добре пізнаваний *баварський*. Саме його зазвичай мають на увазі, коли говорять про німецький національний костюм.

В області Schwabenland жінки носили, плюс до стандартного костюму з блузки, спідниці, корсажа і фартуха, знімні коміри-пелерини. Або хустку з вишивкою і бахромою.

Відмінності між варіантами національного костюма найлегше простежити на головних уборах:

- *райони Kirnbach, Reichenbach, Gutach* — солом'яні капелюхи Bollenhut з 14-ю помпонами. Їх носили з 14-15 років. Червоні помпони для фройляйн (незаміжні дівчата), чорні – для фрау.

- *район Hotzenwald* – чудернацькі солом'яні капелюшки з полями, укладеними у вигляді черепашок.

- *Elztäler i St. Märgen* – плоскі солом'яні капелюшки-таблетки з вузькими полями, прикрашені стрічками і декоративними квітами. Після заміжжя вони змінювалися на чорний очіпок з конусоподібною деталлю на маківці. У регіоні Titisee такий же чорний очіпок носили фройляйн.

- в місцевості *Titisee* для дорослих, заміжніх дам були прийняті золоті чепчики різної форми.
- регіон *Kinzigtal* – стрічки головного убору не зав'язувалися під підборіддям, а витіювато вкладалися треба чолом, потилицю прикрашався срібним шитвом.
- *Harmersbach* – стрічки чорного очіпку піднімалися високо і укладали у вигляді петель, на зразок вуха зайця.

За національним одягом можна було багато дізнатися про людину, його положення в суспільстві, статус, вид діяльності, професію та місце проживання. Як і більшість національних костюмів, німецький підрозділяється на жіночий і чоловічий, повсякденний і святковий, зимовий і літній періоди.

Жіночий аналог німецького вбрання складався з корсажа або кофти та рясної спідниці. Спідниці були багатошарові і різної довжини. У XIX-XX ст. баварські жінки замість спідниць одягали довгі сукні. У ті часи у жіночого населення був певний асортимент головних уборів. Хустки, капелюхи із соломи і чіпці. Хустки пов'язували різними способами. . На зовнішній вигляд костюма вплинув і національний характер німців.

Жіночий костюм. *Жіночий німецький національний костюм мав назву **Drindl** (дріндл).* Спочатку він вважався костюмом прислуг. Потім назва стала універсальною для всього жіночого одягу. Костюм складався з білої блузки. Для свят і недільних днів існував варіант з широким рукавом. Це вбрання, що складається з бюстгальтера, пишної блузки, корсета на застібках (шнурівці) або жилетки, багатошарової спідниці\сарафана. Доповнювався костюм фартухом.

Фартух одягали нижче спідниці, мав багато складок і шили із яскравої тканини. Фартухи були смугасті, однотонні або строкато оздоблені вишивкою, стрічками чи мереживом. Також хочеться відзначити, що велике значення мало те, де зав'язувався бант фартуха. Вдови зав'язували його посередині, незаміжні — зліва, а заміжні — праворуч. Національний жіночий костюм складається з жилетів, корсажів, жакетів і пальто. Більш літнім варіантом були сукні з рукавами. А на ноги одягали гетри і черевики з досить товстою підошвою.

Дитячий костюм. Дітей часто одягали в національний одяг. Костюм для хлопчика складався з *бриджів із підтяжками, сорочки з жилетом і черевицками.* Доповненням служив капелюх з орлиним пером. Одяг для дівчаток повторював вбрання дорослих дам. Костюм складався з сарафана або сукні, спідниці з жилеткою, сорочки, фартуха. Кольори нарядів відповідали кольорам дорослих.

Чоловічий костюм. Національний чоловічий костюм складається з жилета, піджака чи куртки, брюк та ледерхозен. Він складається з коротких шкіряних штанів (є варіант з довжиною³/₄). Штани часто замінюються на шкіряні штани. ***Штани, як правило, були широкі і мали коротку довжину.*** Разом зі штанами носили невисокі панчохи світлих, переважно блакитних відтінків. ***Штани мали спереду клапан, що застібається на два гудзики.*** На штани часто пришивалася карма для зберігання мисливського ножа. Підтяжки не були обов'язковими елементом одягу, але досить поширеним. Іноді підтяжки замінювалися на звичайний ремінь. Знизу штани збиралися за допомогою звичайних шнурків з пензликами. Популярними були і шаровари. Сюртук був зазвичай двобортний.

Довжина сюртука у чоловіків могла розповісти про його сімейний стан. ***Велика увага приділялася капелюхам.*** Найчастіше прийнято було носити капелюхи зелених кольорів із прикріпленим пером. До костюма часто додавали краватку.

Розкіш весільного вбрання. Весільний наряд завжди мав урочистий характер. На весілля зазвичай одягали національний костюм, прикрашений вишивкою. Це могли бути строгі костюми світлих кольорів, які підкреслювали фігуру. В доповнення був букет квітів, що за традицією після весілля зберігали на пам'ять.

Традиційна одяг колоністів. Традиційний одяг колоністів у жінок складалася з білої сорочки та синьої спідниці. Зверху надівався фартух, шнурований ліфчик-корсаж і очіпок. Чоловічий варіант костюма складався з білої сорочки з комірів, жилета, коротких штанів і куртки. На ноги звичайно надягали черевики або чоботи з пряжкою. Основним головним убором була чорна крислатий капелюх або картуз.

Сучасні моделі. У сучасному світі національний німецький костюм повсякденно досі носять жителі **Баварії**. Там це вважається дуже престижним показником хорошого смаку. **Національні вбрання коштують досить дорого, тому вбрання носять з великою гідністю. Сучасний костюм виготовляється виключно з натуральних тканин: бавовни, льону, вовни, натуральної шкіри.**

Сучасний одяг не особливо дотримуються канонів національного костюма. Існує відступ від прийнятої довжини спідниці. Раніше прийнято було вдягати спідниці не вище висоти пивної кружки від землі. Зараз спідниці мають хаотичну довжину, але все ж вони нижче коліна. Деякі сучасні вбрання доповнюються національними рисами, змішуючись вони уособлюють спадкоємність поколінь.

5.2 Різновиди тканин, їх колористика та орнаменти

Кольори і візерунки. Переважно костюми були **світлих або сірих кольорів**. Досить часто зустрічаються вбрання **коричневих відтінків**. Для святкових днів та неділі використовували одяг **синього або блакитного кольору**. У **свята селяни** не працювали і надягали спеціальні **наряди блакитних тонів**. Одяг **заможних громадян** відрізнялася **ошатністю і урочистістю** від костюмів простолюдинів. Рідко, але зустрічалися **червоні і зелені кольори**.

Візерунки костюмів переважали природні, особливо квіткові мотиви і національна символіка. Крім цього, могли пришивати відмінні символи місцевості, геральдика, ордени та гербів.

Тканини. *В середині XVI ст. в період Реформації сталася важлива віха розвитку національного вбрання німців. Почали використовуватися лляні і вовняні тканини.*

*Прості селяни не могли дозволити собі розкішні вбрання, які носила богема, а шили вбрання з грубих і дешевих тканин. Закон дозволяв їм носити лише **сірі і коричневі відтінки одягу**. Найпоширенішими матеріалами для пошиття німецького костюма вважалися **льон, вовняна тканина і шкіра**. Як **доповнення** могли використовувати **мереживну тканину**. Деякі костюми шилися з **лодена**. **Це тепла непроникна тканина з вовни**. Заможні люди могли дозволити собі дорогі тканини, такі як шовк.*

*На особливості німецького національного костюма великий вплив мав географічне положення. Територія на якій розташовуються кордони Німеччини знаходяться в досить теплому кліматі. Ландшафт Німеччини змішаний. В **рівнинній місцевості в костюмах переважала лляна тканина**. У жителів **гірської території** найчастіше зустрічалося **товсте сукно**.*

Крій німецького костюма *вільний і об'ємний*. Пройма рукава велика, сам рукав широкий. Вбрання не вимагали дуже дбайливого догляду. Костюми добре тримали свою форму. Відмінними рисами крою можна виділити надійність і практичність, властиві німецькому народу. Вбрання мали наглухо застебнуті на гудзики і дуже підтягнуті форми.

5.3 Аксесуари, прикраси та взуття

Головним убором слугував плетений очіпок, який зав'язувався під зачіскою. **Строкати прикраси і стрічки** були відмінними аксесуарами **знаті**. Капелюшки, часто мініатюрні, могли прикрашатися пір'ям. Використовувалися різні хустки. На шию одягали стрічки і невеликими прикрасами. Деякі прикрасами несли в собі національну символіку. Костюми доповнювали знаками або гербами, надаючи поряд належність до певної території.

Взуття. Туфлі на пряжці доповнювали костюм. Взуття в основному складалося з низьких черевиків, без каблуків, з невеликою платформою (порівнянно з сучасними чув'яками).

Одягали взуття на в'язані панчохи білого або синього кольорів. Взуття виготовляли з дерева або соломи, іноді із змінами шкіри. Існують деякі моделі, які схожі на сучасні чешки. В передгір'ї, де клімат був досить сухий, воліли взуття, зроблене із соломи або вівса. На узбережжях через вологу місцевість і часті дощі люди змушені були носити шкіряне взуття або взуття з дерева.

Джерела інформації:

1. Joan Nunn. Fashion in costume, 1200-2000. / New Amsterdam Books, 2000. ISBN 9781566632799 (ISBN10: 156663279X). – P. 288.
2. Національний костюм німців: фото, опис, історія і особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wday.com.ua/natsionalnij-kostyum-nimtsiv-foto-opis-istoriya-i-osoblivosti/>.
3. Національний німецький костюм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://newsdaily.com.ua/legka-odyag/kostyumi/nacionalni/419-nacionalnij-nimeckij-kostyum.html>.

КОСТЮМ ІСПАНІЇ

Практична частина №5

Дослідження історії розвитку іспанського національного костюму

Мета: ознайомитися та засвоїти основні аспекти формування чоловічого та жіночого національного костюму Іспанії.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості історії розвитку костюму Іспанії за напрямками: особливості чоловічого та жіночого костюму, тканини та колір в одязі, аксесуари, головні убори, зачіска, взуття.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого костюму Іспанії, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Особливості іспанських костюмів. Існують відмінності національного одягу по регіонах, але простежуються загальні риси. Саме поняття «іспанського костюма» пов'язують з певним історичним періодом XV–XIX століття. Фактично це жорсткі каркасні наряди, які були прийняті при дворі королів Габсбургів у Іспанії (вони справили вагомий вплив на моду багатьох королівських дворів Європи). В одязі, часом гармонійно, а іноді й не дуже, злилися традиційні еталони аристократії, аскетизм католицької віри і колишня слава лицарських часів.

На зорі розвитку чоловічі костюми виконували функцію захисту власника від ворожих стріл, тому відшивали із щільних тканин. Догмати католицької церкви пропагували відмову від земних радощів, небагатослівність і манірну поведінку. Жителі носили одяг в темних тонах для освітлення особи, щоб здаватися світліше маврів. Здебільшого в костюмі використовувалися *тканини червоного, зеленого або фіолетового кольору*. Дами носили важкі костюми з металевими пластинками на грудях і

животі. Таке хитрування дозволяло виділити талію і сховати вигини тіла, але не давало повноцінно дихати, стаючи причиною непритомності власниці.

Народний костюм. Вперше в історичних хроніках іспанський національний костюм згадується в XVI столітті. В період панування Габсбургів представники вищого суспільства носили корсетні шати, але простолюдинам з гарячою кров'ю виявилось властиво підкорятися жорстким правилам. З Андалузії бере початок культура простих іспанців – махо. Бурхливі з'ясування стосунків між хлопцями та дівчатами могли закінчитися плачевно, адже закохані не виходили на міські вулиці без ножів. Образ пекучої Кармен виник на основі легендарних розборок махо, легко переступають межу між любов'ю і кривавою ненавистю.

Костюми чоловіків і жінок склалися майже з ідентичних речей. Представниці махо носили яскраві багат шарові спідниці, короткі піджаки і мантильї з гребенями.

Чоловічий костюм. Відомі інтерпретації чоловічого вбрання, різні епохи появи на історичній арені. Перерахуємо його обов'язкові елементи:

- **сильно укорочений піджак, більше нагадує курточку.** Він не застібався, закінчувався на талії, пізніше французи назвуть його «фігаро»;
- **облягаючі штани** довжиною до коліна і рясно декоровані;
- **пояс** – широкий пояс, найчастіше кольоровий;
- **плащ**, що огортає з ніг до голови і з яскравим підкладом;
- **монтера** або трикутка і сітка для волосся;
- **панчохи**;
- **низько вирізана взуття з металевими пряжками.**

Ще один нетиповий аксесуар, яким володів як жіночий, так і чоловічий іспанський костюм – це **наваха**. Великий складаний ніж носили лише простолюдини, це пов'язано з заборонаю носити холодну велику зброю. У сучасній Іспанії велика частина елементів такого костюма перейшла в одяг тореадора.

Традиційне вбрання, взяте істориками за стандарт, складається з наступних предметів: **білосніжна сорочка з батистовими манжетами, обшитим мереживом. Обов'язково до сорочці пришивався фризівий (брижєвий) комір.** Фрѐза (від фр. Fraise – «потрух», «теляча брижа») або брижі – вид старовинного коміра складної структури зі складками, поширений у XVI—XVII століттях, елемент чоловічого, жіночого і дитячого костюму.

Кулясті штани-брагет прикріплялися до стегон зверху і знизу, мали підбиття з кінського волосу. Відмінна риса штанів – вертикальні смуги з тканини контрастного кольору. В якості нижньої білизни носили кальєс.

Коротка курточка (хубон) або колет з наплічниками, вузькими рукавами і комір-стійкою. З плином часу комір подовжувався, до неї пришивали мереживні вставки. Маніпуляції з оздобленням стали причиною появи характерного іспанського гофрованого коміра.

Чоловіки носили плащі різної довжини без коміра або з капюшоном. Традиційним для іспанців **вважається орні накидка рона з наплічниками, висячими рукавами і застібкою біля ший.**

Поступово іспанський костюм придбав сучасні риси. На зміну кулястим брагет прийшли завужені штани, коле замінив піджак-фігаро. Чоловіки доповнили наряд панчохами, поясом на талії, жилетом, трикуткою і плащем.

Жіночий костюм. У тому вигляді, в якому зараз всі знають народний іспанський костюм з фільмів, книг, ілюстрацій і середньовічних картин (тобто образ, сформований у мистецтві), він остаточно сформувався в 18-19 столітті. Одну з головних ролей при цьому відіграла культура махо. Це особливий соціальний прошарок населення, іспанські чепуруни, які вийшли з простого народу і підкреслюють своє походження елементами одягу.

На ілюстрації вище наведено народ з регіону Сардинія, де жіночий та чоловічий одяг містив практично ідентичні елементи.

Костюм махи складався з наступних деталей:

➤ **мантилья** – найбільш впізнаваний елемент. Вона являє собою мереживну або довгу шовкову вуаль, що одягали, як правило, поверх гребеня (пейнета), забитого в зачіску під прямим кутом (нахил в ту або іншу сторону вважався вульгарністю) і вільними хвилями спадаючого на плечі і спину

жінки. У часи, коли виготовлявся іспанський костюм своїми руками, а не на швейних машинках, кожна дама намагалася зробити мантилью неповторною, з характерними візерунками. Сучасні представниці країни одягають її й донині, але тільки з нагоди свята. Припускають, що історично цей елемент прийшов зі Сходу;

➤ **гребінь**. Історично правильним буде той, що має висоту 20 см і прямокутну форму, з 4-5 зубцями. Для дівчат допускався білий колір кремовий, для заміжніх жінок – чорний і коричневий, то ж правило діє і по відношенню до мантильї. В цьому плані народний іспанський костюм здається трохи похмурим;

- **спідниця** – вільного крою;
- **шаль**;
- **віяло** – головний аксесуар того часу.

У такому вигляді зараз зустріти одяг неможливо, однак сучасним втіленням можна частково вважати іспанський костюм для танців фламенко.

З легкої подачі городянок сформувався жіночий національний костюм Іспанії, що пропагує свободу від металевих каркасів і жорстких корсетів. Дівчата самостійно шили вбрання, що складається з *приталеного жилета, багат шарової спідниці з оборками, вільною блузою та знімними рукавами*. Юні іспанки в якості *головного убору носили світлий гребінь, який після вступу в шлюб належало поміняти на аксесуар коричневого або чорного кольору*. Гребенем заколювали довгу мереживну накидку – *мантилью*. Майстрині прагнули вишити її оригінальними візерунками, що додає предмету індивідуальності.

Сучасною інтерпретацією національного вбрання вважаються костюми для фламенко.

Дитячий костюм. Не існувало особливих відмінностей між дитячим і дорослим національним одягом. *Хлопчиків наряджали в сорочки з короткими штаними, а дівчаток – у жіночі кофти з пишними спідницями.* За бажанням відшивали дитячі наряди з яскравих тканин, прикрашали візерунками та орнаментами.

Аристократичний костюм. Аморальність життя і поведінки махос, виставлені напоказ, гучні танці з кастаньєтами і тамбуринами, пісні – все це приваблювало вищий світ. Тому до 1770 років як стиль життя, так і одяг простолюдинів перетворилися в повальне захоплення аристократії. Однак, крім усього іншого, був у даного явища та іншої вельми цікавий аспект. Зазначений період іспанської історії характеризується засиллям афрансесадо (прихильників династії Габсбургів). Тому іспанський костюм махо в даному випадку виступав ще і як символ національного самовизначення, ідентичності. Навіть найвищі чини, не соромлячись, носили окремі елементи одягу. Вся Європа була підкорена стилем ампір, а в Іспанії, між тим, в цей час махо дісталось до королівського двору. Якщо ж говорити про іспанському костюмі в контексті історії, то слід виділити періоди його розвитку.

Для створення багатшарового аристократичного костюму швачки, вишивальниці і золотошвейки працювали довгий час – до місяця над пошиттям та декоруванням наряду. Сукні нагадували твір мистецтва, хоча перебувати в подібному коштовному вбранні ставало тортурами. Викликало задрісну поведінку у волелюбного народу махо, що пояснює проникнення духу бунтарства в аристократичній сфері.

Костюм аристократа епохи Реконкісти. У середньому історично період тривав близько 600-700 років. Все це час піренейські християни (переважно португальці і іспанці) всіма силами намагалися відвоювати території на своєму півострові, який був окупований маврськими еміратами. Дивовижна і унікальна ситуація, коли в одному «казані» були змішані традиції національного костюма іспанців-вестготів, арабські віяння, а також окремі елементи з усієї Європи (в походах активно брали участь лицарі з інших країн). З готичного періоду в іспанський костюм (фото) перекочувала взуття з довгим носком, впізнавані головні убори (у т. ч. капирот – довгий ковпак), довге сюрко (плащ-нарамник) без рукавів, який кріпився поверх обладунків, зокрема, для того, щоб захистити метал від атмосферних опадів. Виключно національними були такі елементи образу, як собреропа (своєрідна накидка), абриго, хубон (вид куртки), плащ з драпіруванням на одному плечі, касака і ропилія.

Жіночий іспанський костюм риси своєї самобутності починає набувати у середині XV століття. Він має чітко **окреслену талію, від якої вниз і вгору розходяться променями складки тканини**, в ньому часто використовується пелерина. У зачісках панувала тенденція до гладкого прямого пробору і заплетеної коси. **Традиційними головними уборами є:**

➤ **кофья-де-панос** – складна конструкція з металевого каркаса і тонкого полотна білого кольору;

➤ **веспайо** - тонка прозора тканина, яка покривала лоб і голову, опускаючись ззаду на плечі, а поверх одягався тонкий металевий обруч, інкрустований дорогоцінним камінням;

➤ **трєнсaдо** – тканина покриває верхівку загортали косу, вплітаючи зверху чорну стрічку. Останній головний убір використовувався аж до 1520 років і був запозичений італійськими жінками. Тренсадо іноді поєднували з тюрбаном (віяння східних мавританських мотивів).

Костюм епохи Відродження. Період, коли абсолютно все мистецтво переживало бурхливий світанок, не міг не позначитися на костюмі. У 16 столітті готичний костюм з м'якими локонами тканинами починає трансформуватися у своєрідну броню на жорсткому каркасі. На противагу італійському Ренесансу країна басків пропонує свій ідеал фігури в дусі маньєризму. Сильний вплив на іспанський національний костюм мали й інші чинники - передусім це католицька церква зі своїм аскетизмом, строгість етикету королівського двору і лицарство. Історики моди говорять про те, що іспанська мода, порівняно з гармонійною італійською, де «поважали» людське тіло, придбала риси жорсткості, опинилася під впливом суворої геометрії, яка змінювала природну лінію силуету і деформувала фігуру. Втім, у простолудинів ця мода не знайшла підтримки. Одяг, як і раніше нагадувала сучасний іспанський костюм для танців (перше фото) з невеликим введенням – корсет на шнурівці яскравого кольору.

Придворні дами з подачі королеви Ізабелли повернули моду на мантилю. *Аристократки прикрашають голову накідкою з гребенем, протестуючи проти правління короля-чужоземця.* Явище відоме в історії під назвою «змови мантилій». *Дівчата носять аксесуар світлого забарвлення, дорослі жінки воліють строгість чорного кольору.*

Чоловічий костюм. В епоху Ренесансу чоловічий костюм зазнає значної зміни, він набуває конусоподібну форму, досягає максимальної ширини в області стегон. В ті часи образ дворянства був немислимий без таких елементів гардеробу:

➤ **каміса** – сорочка або сорочка. Її повністю приховувала верхній одяг з-під якої з'являвся тільки полотняний або батистовий комірець і високі манжети з мереживною обробкою;

➤ **кальсес** – штани-панчохи, які, в залежності від віянь моди, міняли свою ширину: від форми барильця з використанням каркаса до більш вільного крою. При цьому іспанський костюм для хлопчика або чоловіки мав абсолютну схожість;

➤ **хубон** – різновид курточки коле. Ліф зі стоячим коміром щільно облягав фігуру. Застібка була потайна. Крім вузьких справжніх рукавів, мав ще й відкидні фальшиві. Куртці старанно, з допомогою підкладали, надавали форму обладунку;

➤ **брагетт** – коротенькі штани з гульфіком набиті ватою для обсягу;

➤ **комір** виступав в якості окремого елемента. Дуже накрохмалений по краю він мав рюші. З плином часу змінювалася його висота – до 20 см до

кінця століття. Знаменита гофрована грангола або горгера, яка відома по всьому світу;

➤ **ропон** (верхній одяг середньої довжини або коротка з коміром з хутра або з вишивкою) і змінила його капіта або фіельтро, капа (плащі різного фасону);

➤ **головні убори**: м'який берет з твердим бортиком обробленим хутром і жорсткий капелюх з невеликими полями у формі конуса (у першій та другій половині століття відповідно);

➤ **взуття**: у воєнний час чоботи, а в мирний – вузькі оксамитові або атласні туфлі з розрізами. У народі іспанський національний костюм часів Відродження мав абсолютно інші риси і був яскравіший. Замість вузького стягуючого хубона носили вільний капингот, наприклад.

Жіночий костюм. Він теж зазнав значні зміни і так само, як і чоловічий, втратив плавність і жіночність ліній, а замість цього придбав строгість і каркасність. Силует ніби складається з двох трикутників, що протиставлені один одному (ліф і спідниця) вершини яких перетинаються на талії. Костюм складався з наступних елементів:

➤ **вертигадо (вердугос)** – нижня спідниця з ушитими в неї металевими обручами з щільного матеріалу;

➤ **баскинья** – верхня спідниця надягається поверх попередньої, виготовляли її з чорної тафти;

➤ **сайо, вестидо** – верхнє плаття з трикутним розрізом спереду або застіркою на банти і петлі. Складовою частиною був вакеро – ліф з відкидними або фальшивими рукавами. Його виготовляли з тонких металевих пластин на шарнірах, які згинали і обтягували оксамитом або тонкої замшею. Іспанський костюм для дівчинки даний елемент виключав. Використання металу для втягування фігури, приховування природних ліній, в тому числі опуклості грудей, досить часто травмувало, що вже говорити про незручність;

➤ **бюска** – металева або дерев'яна вузька пластинка прикріплюється до корсета з метою візуально звузити талію і зробити плоским живіт;

➤ **грангола** і сорочка – аналогічні чоловічого костюма;

➤ **декольте**, як правило, квадратної форми й закрите вишивкою;

➤ **ропа** – елемент верхнього одягу з довгими або короткими рукавами. Ймовірно, була перейнята від маврів;

Працювати або вести активне життя в такому костюмі було явно неможливо. Тому у простих городянок вигляд був інший. Вони не носили жорстких каркасних спідниць вердугос. В ходу була проста сорочка з вузьким, але не стягуючим ліфом зі знімними рукавами. Спідниця звужувалася донизу великими складками або збиралася воланами по талії. Вона і зараз - основний елемент, що входить в іспанський костюм для танців, у тому числі фламенко.

Взуття та прикраси. На відміну від італійської яскравості та багатства фарб декоративних елементів, одяг іспанців виглядала похмурою і більш ніж аскетичною. Колірна гамма обмежувалася чорним, сірим,

коричневим, білим і в рідкісних випадках червоним і зеленим кольором. Перевага віддавалася монохромні гладких тканин. Поширені були і набивні, вишиті візерунки флористичних чи релігійних мотивів.

Чоловіки носили м'які туфлі з оксамиту або кольорової шкіри, без каблука, з широким носком, який поступово ставав гострим. Аналогічним був дизайн і у жінок взуття, хіба що додавалася вишивка, а в кінці 16 століття з'явився каблук. Неприпустимо було показувати шкарпетки туфельок з-під одягу, виключення робилося тільки для чапінес – взуття на масивній дерев'яній підшві, причому чим більше була знатна дама, тим товщі вона повинна була бути.

Нарікаючи на аскетизм і похмурість фарб, не можна не сказати про те, що іспанський костюм для дівчинки або жінки мав властивість доповнюватися великими, яскравими прикрасами. Країна - господиня Нового Світу, з усіма його багатствами, могла собі це дозволити. І сам костюм виступає сірим фоном. Основні елементи: віяло, пояси, ланцюжки, намиста, пряжки, аграфи, головні прикраси, вишивка перлами тощо.

Мода Золотого століття. Концепція костюма-броні була продовжена і тільки в другій половині XVII ст. в Іспанії стали проникати віяння французької моди, наприклад, відкрите декольте. В іншому каркасність зберігається і відбувається подовження спідниці. На простолюдниках раніше вільні полотняні сорочки яскраві спідниці та кольоровий корсет на шнурівці. Зачіски скромні і лаконічні - волосся збирали в косу, яку на потилиці укладали «кошиком». Вищий світ і простолюдинок об'єднувала все та ж мантилья і наявність віяла. Іспанська чоловічий костюм зазнав більш значні зміни. Штани-баріла зникають, вони стають менш пишними, довжиною до коліна, де підв'язуються бантиком. Хубон має наплічні валики і часто відкидні рукава, поступово подовжується. Форма значно спрощується, а найпрогресивніші модники починають носити костюми за типом французьких «мушкетерських». Примітно, що іспанські чоловіки перуками не користувалися, стриглися коротко, з середини 17 століття максимальна довжина зачіски – до середини щокі.

Мода XVIII-XIX століття. На порозі нового століття в 1700 році помер останній представник династії Габсбургів на престолі Іспанії. Новий монарх був онуком Людовика Четирнадцятого. В цей час іспанський костюм «офранцузивається» і бере абсолютний курс на моду, яку диктує Версаль.

Однак історики говорять не про його перевтілення і зміни, а про злиття з загальноєвропейським, але із збереженням виняткових національних рис. З кінця 18 століття панування у вищих колах суспільства бере культура махо, яка, немов магнітом, притягує аристократів. Простежити це можна в ряді робіт художників, перших фотографіях. В Європі панував ампір, але місцева аристократія масово захоплювалася всім «народним». Крім відкритої зухвалості і свободи (будь то дорослий або дитячий), іспанський костюм відкрито підкреслював національну самоідентичність.

Текстиль. Для пошиття одягу користуються набивними або вишитими тканинами, зазвичай відрізняються майстерними золотими візерунками на яскравому тлі. Якщо у Середньовіччі вважали, темні тканини, то згодом їх витіснили рулони вишуканою матерії різного забарвлення. Традиційно використовували тканини з гладкою структурою, але з часом навчилися шити одяг з шовку, льону і оксамиту. Костюми створювали за контрастом з тканини різної фактури і кольору.

Кольори і візерунки. Іспанські костюми поєднують контрастні кольори, з яскравим розсипом та палітрою відтінків. У моді як пастельний, так і насичена яскрава гама. Часто зустрічається флористичний візерунок або горох.

Крій. Віддавали перевагу одягу вільного крою – так відшивають штани і сорочки. Чіткі лінії допомагали досягти бажаного силуету, в моді залишалися розкльошені і трапецієвидні фасони.

Аksesуари та прикраси. Іспанки носили подовжене покривало-мантилью, прикріплене з допомогою пейнети. Конструкцію ставили посередині голови, що говорило про акуратності дівчини. Пейнети виготовляли з панцирів черепах, пізніше перейшли на пластмасові вироби. Мантилью шили з мереживних або прозорих тканин, прикрашали орнаментом. У пріоритеті перебували розшиті пояси, золоті прикраси, великі сережки і кільця, незвичайної форми гудзики, камеї і намиста-ланцюжка. Акцент весільного вбрання часто зводився до достатку прикрас: медальйонів, кулонів, коралів, намист і релікваріїв, хоча в якості головного убору служила мереживна хустка. Атрибутом національного костюма послужить шаль, недбало накинута на плечі. Велика квітка в зачісці або на одязі як символ спекотної землі людей з палкою вдачею.

Волосся. Іспанці вважали за краще коротко стригтися, носили вуса з бородою. Лишалось прикрасити верхівку шапочкою, беретом або фетровому капелюхом. Дівчата відрощували довге волосся, майстрували зачіски з кіс, хоча частіше збирали локони в лаконічний пучок. Зачіску закріплювали шпильками, пов'язували зверху хустку.

Сучасний іспанський костюм. Іспанія вражає уяву традиційними вбраннями, поєднавши воедино елегантність і привабливість. Навіть якщо національні костюми доречні тільки на заняттях танцями, то деякі елементи одягу вписуються в сучасний модний лук. Білосніжна блузка з легкої тканини з мереживним коміром і ажурним жабо. Корсет підкреслює вигини фігури та виділяє талію, а також його шують на шнурівці або за аналогічно жилету. Національний костюм Іспанії пройшов історію становлення, але зберіг притаманні риси, які відбилися в колекціях брендового одягу та стильними образами.

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Ознайомившись із теоретичними відомостями поміркуйте, чи впливали соціалістичне, політичне, релігійне життя на формування костюму в Іспанії.
2. Навести приклади у вигляді ілюстрацій сучасного жіночого і чоловічого костюму з традиційними мотивами.
3. Які зміни відбулися в іспанському чоловічому і жіночому костюмі епохи Відродження на відмінно від попередніх часів?
4. За додатковим аналізом інформації охарактеризуйте головні жіночі та чоловічі убори на наведіть приклади у вигляді ілюстрацій.

Самостійна робота: Детальніше дослідити історію та форми дитячого костюму Іспанії.

Творче дослідження: дослідити вплив правителів на формування костюмів іспанців та відтворити деякі з них в ілюстраціях.

Рекомендовано переглянути кінострічку: «Ізабелла» (2011 р., / особливості іспанського костюму), «Регентша. Дружина правителя» (1997 р.).

японці

КОСТЮМ СХІДНИХ НАРОДІВ: ДРЕВНЯ ЯПОНІЯ ТА КИТАЙ

Тема №6

**ТРАДИЦІЙНІ НАЦІОНАЛЬНІ КОМПЛЕКСИ КОСТЮМУ
СХІДНИХ НАРОДІВ: ДРЕВНЯ ЯПОНІЯ, ДРЕВНІЙ КИТАЙ**

6.1. Історія костюму Японії та чинники впливу на його формування

Японія не даремно називається країною Висхідного сонця. Вся її культура насичена величчю, таємничістю і неповторною красою. Відображенням розкоші і багатовікової історії стала традиційний **японський одяг**, що і сьогодні викликає захоплення **плавністю і спокусливістю ліній, пишністю силуетів, дивовижним багатством фарб і багатством декору.**

Історія японського костюма, який також називається **вафук**, бере свій початок ще в VI ст. нашої ери. **Величезний вплив на формування традиційного одягу надав Китай.** Китайські правителі і мудреці сприяли формуванню не тільки національного вбрання японців, але і багатьох традицій. Не менш важлива роль відводиться і стародавньому японському театру кабукі. Для залучення більшої кількості глядачів його актори намагалися створювати нові, незвичайні наряди, які б викликали захоплення, але залишалися зручними та комфортними для виконання танців. Глядачі не тільки з задоволенням відвідували театральні вистави, але й запозичили вподобані костюми та їх елементи.

6.2. Естетика в елементах одягу

Основні естетичні аспекти ставилися до жіночого одягу. Жінка у японського народу відігравала надзвичайно важливу роль. Призначення **гейші** полягало в тому, щоб **радувати і захоплювати чоловіка своїм розкішним зовнішнім виглядом.** Саме тому основний упор при створенні **костюма для жінки робився на ніжність, вишуканість і витонченість.** **Традиційним костюмом** японок незалежно від віку було **кімоно.**

Жіночий наряд відображав багатовікової стиль, традиції та культуру країни Висхідного сонця. В образі японки поєднувалися ніжність, стриманість, насиченість яскравих фарб і спокусливість приталеного силуету.

Традиційний костюм чоловіка японця не мав принципових відмінностей. Дорослий чоловік, як і маленький хлопчик, **носили кімоно, яке відрізнялося строгістю, практичністю і лаконічністю.** Єдиною відмінністю від жіночого вбрання були використовувані **тканини і орнамент.**

Чоловічий костюм шили з матеріалів темних, непомітних відтінків, в деяких випадках одяг прикрашалася строгими геометричними орнаментами. Значно рідше зустрічалися візерунки рослинної тематики, зображення риб, птахів і тварин.

Святковий наряд японців являв собою справжній витвір мистецтва. Гарний костюм знаті відображав самотутність і розкіш імператорської епохи.

6.3 Стиль японського національного одягу

Стиль японського національного одягу залежав від часу року. В осінню пору надзвичайно популярними були орнаменти з листям дерев. Кімоно для весни прикрашалася розкішними квітами сакури, зимові моделі декорувалися зображеннями соснової хвої.

Fig. 4: 13-15th Century
Tran Dynasty

Fig. 5: 15-16th Century
Tran - Early Le Dynasties

Fig. 6: 15-16th Century
Le Dynasty

Fig. 7: 16th Century
Mac Dynasty

Fig. 8: 17th Century
Later Le Dynasty

Fig. 9 17th Century
Later Le Dynasty
circa: 1632

N. Duong 2012 (nduong08@yahoo.com)

6.4 Національний одяг Японії

Жіночий одяг має такі особливості:

➤ жіночий костюм підкреслював сексуальність і спокусливість своєї власниці – він зшивався з декількох шарів тканини таким чином, щоб під час руху нижній шар випадково привідкривався;

➤ під кімоно надягали нижні спідниці, які називалися *косимаки і футано, а також сорочки*.

Уніформа японського самурая підкреслювала відвагу і безстрашність чоловіка-воїна.

Традиційний комплект японця складався з *хакама – широких штанів-плісе, натільної сорочки, а також сукні, форма якого нагадувала халат*. Такий одяг не обмежувала рухи самурая, але її могли собі дозволити тільки заможні жителі Японії. Японці з бідного стану носили широкі штани і вільну сорочку, яка на поясі подв'язувалась звичайною мотузкою.

Кімоно. Найбільш відомою національною одягом, є справжнім символом Японії, вважається *кімоно*. Цей наряд однаково *популярний як серед чоловіків, так і серед жінок*. *Жіноче кімоно відрізняється більш яскравими фарбами і великою кількістю незвичайних принтів і візерунків, чоловіче є більш стриманим і лаконічним*. Класичне кімоно японки виконується з *важких, щільних тканин*. У деяких випадках вага такого костюма може досягати більше 10 кг, тому для його надягання потрібна допомога сторонніх. При створенні кімоно для маленьких дітей основний акцент робився на розкоші та святковості костюма.

Дитячі кімоно відрізнялися яскравістю, розкішністю і химерністю, їх колірна гамма більш яскрава і насичена, ніж у одягу для дорослих. Кімоно для дівчаток відрізняли численні візерунки та орнаменти, які використовувалися не тільки для декорування одягу, але і виступали в якості своєрідного оберегу, що захищає дитину від злих сил. Традиційно вважалося, що така вишивка принесе малюкові успіх і щастя.

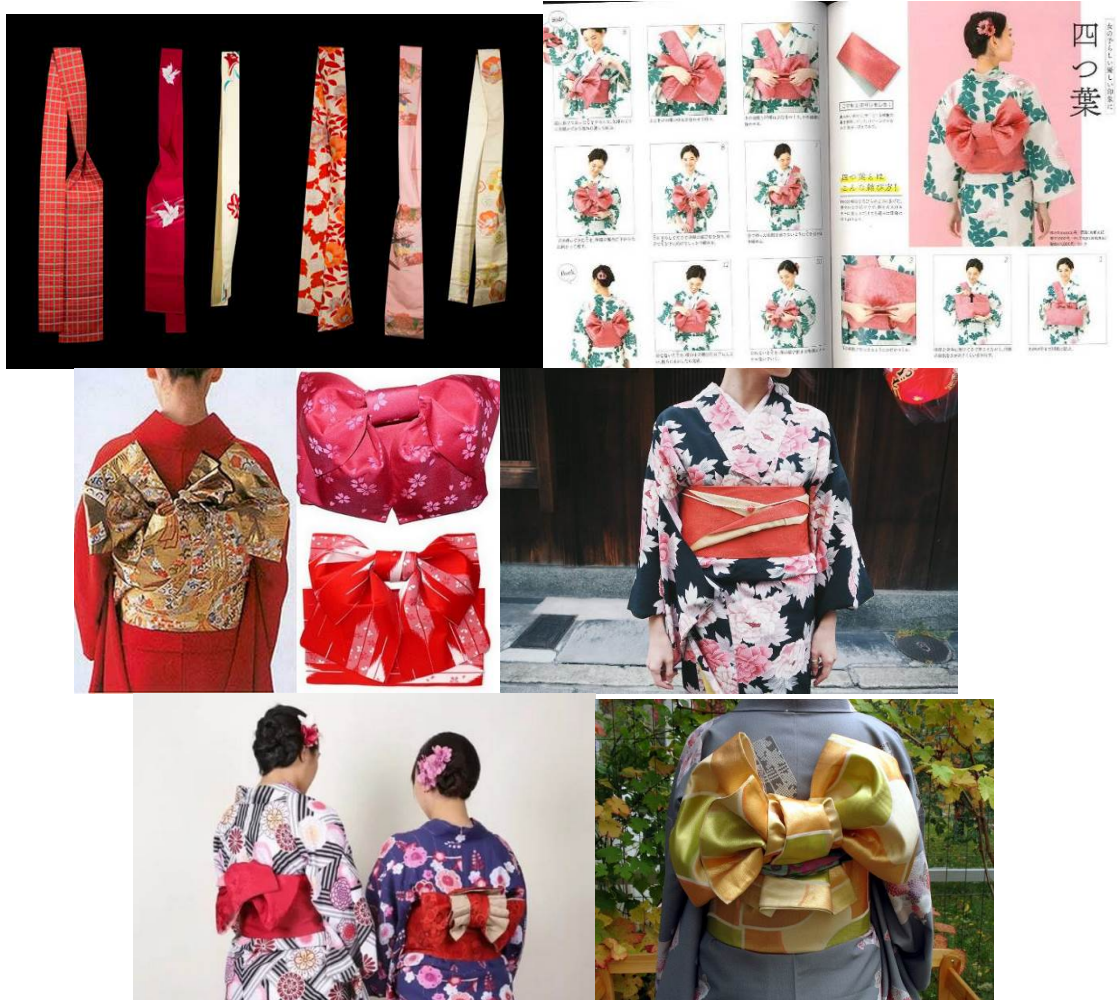

Кэйкоги. Кейкоги – це національний японський костюм, який складався з просторої сорочки і штанів і найчастіше використовувався при заняттях бойовими мистецтвами. ***Цей наряд застосовується і сьогодні для занять карате, айкідо.***

Обі. Обі являє собою широкий пояс вражаючої довжини, яка могла досягати понад 5 метрів. Завдяки такій особливості японки мали можливість зав'язувати пояс надзвичайно складними, але ***красивими бантами.*** Вони виконувалися в різній колірній гаммі, перевага віддавалася ***яскравим і насиченим відтінкам.*** Обі прикрашався розкішними візерунками і вишивками, які несли не тільки естетичне навантаження. Вони демонстрували присутнім соціальний та сімейний стан жінки. Пояси прикрашали дорогими брошками, брелоками та підвісками.

Хакама. *Хакама* – це різновид чоловічого одягу, яка представляла собою широкі штани, за формою нагадують простору спідницю. Вони виконувалися з щільного матеріалу і збиралися в дрібні складки. Найчастіше штани носили з кімоно або інший верхній одягом, наприклад, хаори – курткою з коміром-стійкою і широкими рукавами.

Юката. Це сучасна версія класичного, традиційного кімоно, яка є модифікованою під сьогоднішні модні тренди і потреби японських жінок. Цей варіант одягу більш легкий і зручний, а тому він отримав широку популярність серед прихильниць аніме, японських традицій і східного стилю. У більшості випадків юката позиціонується як річна, неофіційна різновид традиційного кімоно. Для пошиття виробу застосовувалися льон і бавовняні тканини.

6.5 Взуття та його характерні риси

Традиційна японська взуття відрізняється оригінальним і незвичайним дизайном. Багато європейські жінки вважають її некомфортною і занадто важкою. Але це далеко не так. Класична взуття жителів Японії представлена кількома варіантами: **табі; гета; дзори.**

Кожна з цих моделей має свої специфічні характерні риси, призначення, а також соціальну приналежність.

Табі. Це один з найбільш популярних видів взуття в Японії. Такі вироби представляли собою своєрідні шкарпетки з шкіри або іншого щільного матеріалу зі спеціальним відділенням для великого пальця. Завдяки своїй практичності і зручності табі і на сьогоднішній день не втратили своєї популярності серед народу Японії та туристів.

Гета. Це дороге взуття, яке могли собі дозволити тільки гейші і заможні люди. Воно мало широку і високу колодку з дерева, оснащено вирізом в середній частині. У деяких моделях виріз відсутній. Висота дерев'яної колодки могла досягати 9-10 див. **Гета виконувалися у вигляді в'єтнамок, стрічки яких фіксувалися між великим і вказівним пальцем.** Взуття прикрашалася розкішними орнаментами, вишивками. Гета відносилися до категорії елітного взуття, яку можна назвати справжнім витвором мистецтва. Саме з цієї причини багато моделей і на сьогоднішній день зберігаються в музеях в якості експонатів, що демонструють собою красу і пишність країни Висхідного сонця.

Дзорі. Відноситься до числа взуття для бідних верств населення. При створенні таких моделей основний акцент робився на простоту і практичність. Взуття являла собою безрозмірні сандалі з плетеними зав'язками. Вона не відрізнялася красою і привабливістю. Дзорі найчастіше носилися рибалками, а також робітниками, збирають водорості в річці. Вони були однаково поширеними серед чоловіків і жінок. Для виготовлення дзорі найчастіше використовувалися такі матеріали, як рисова солома, бамбук, очерет.

- **Вікові і статеві відмінності.** Впродовж багатьох століть у традиційний одяг Японії для жінок і чоловіків не було ніяких відмінностей. Кімоно було універсальним виробом, широко популярним як серед японок, так і серед японців. З розвитком культури поступово національні одягу доповнилися спідницями і брюками, що дозволило розділити всі наряди за статевою ознакою.
- **Мода 2019 р. для дівчат.** Традиційна японська одяг дуже красива і оригінальна, але при цьому вона досить незручна й складна в експлуатації. Тому сучасні дівчата не можуть собі дозволити носити традиційний костюм Японії кожен день. Але японські мотиви не втрачають своєї популярності. Сучасна індустрія моди широко використовують їх в колекціях святкового і повсякденного одягу.
- **Популярні марки.** Сьогодні в індустрії моди існує величезна кількість популярних модних брендів, які спеціалізуються на виготовленні чоловічого та жіночого одягу. Серед найбільш відомих марок виділяються: «MIZUNO», «KUSAKURA», «KiNoe», «TaroHoriuchi».
- Японська одяг славиться своєю вишуканістю. З'явилася багато століть тому, вона досі виявляється вплив на сучасну моду, а цінителі японських традицій самостійно виготовляють вбрання в домашніх умовах.

Джерела інформації:

1. Joan Nunn. Fashion in costume, 1200-2000. / New Amsterdam Books, 2000. ISBN 9781566632799 (ISBN10: 156663279X). – P. 288.
2. Японський одяг і костюм: вафуку, юката чоловіча, японське кімоно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prostolady.com.ua/581-yaponska-odyag-i-kostyum-natsionalniy-odyag-yaponiyi-vafuku-yukata-cholovicha-yaponske-kimono.html>.
3. Історик моди Мирослав Мельник. Історія костюма і моди, теорія моди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://modoslav.blogspot.com/>.

Практична частина №6

Дослідження особливостей костюму Древнього Китаю

Мета: ознайомитися та засвоїти основні аспекти історії чоловічого та жіночого костюму Древнього Китаю.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості історії розвитку костюму Древнього Китаю за напрямками: естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі; основні види та форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах; виробництво шовку.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого костюму Династії Тан та корейського костюму періоду Чосон, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Загальна характеристика країни. Стародавній Китай пов'язаний з **Великим шовковим шляхом**, караванами верблюдів, навантажених дорогим китайським шовком. В **античному Римі за нього платили золотом**: фунт за фунт. Основним заняттям жителів Китаю з давніх-давен було **землеробство**. Навіть сам імператор щовесни власноруч орав три борозни. Здавна в Китаї процвітали мистецтво та художні ремесла. За багатовікову історію величезна країна то об'єднувалася в потужну централізовану державу під владою імператорських династій, то розпадалася на дрібні царства, часто піддаючись іноземним вторгненням. Під **впливом змішання багатьох місцевих культур** у межах Китаю, а також **насильницьких реформ** з боку іноземних загарбників **мистецтво та костюм країни зазнавали постійних змін**. Проте особливості **соціально-економічного розвитку народу, його філософське вчення про природу визначили ті основні риси**, які протягом багатьох століть характеризували **символіку форми, орнаментациї та колір китайського костюма**.

Естетичний ідеал краси. Китайці належать до східноазіатської монголоїдної групи, характеризуються **невисоким зростом**, дещо **сплющеним обличчям з високим лобом**, яке в китайській поезії часто порівнювали зі «світлим місяцем у середині осені» та **смаглявою шкірою, звуженим розрізом очей та прямим чорним блискучим волоссям**. Дуже типові високо поставлені брови, які в мистецтві в процесі стилізації часто, як і очі, зображуються косо, з зовнішніми кінцями, що злітають.

З плином століть ідеал краси, природно, неодноразово змінювався, але найчастіше у **чоловічому образі** підкреслювалися особлива, прихована грація, вишуканість манер, інтелектуальні якості: **освіченість, витонченість почуттів**. Ще частіше змінювався ідеал **китайської жінки**. У період Тан (VIII ст.) красунями вважалися **повні, круглові дівчата, пізніше**, навпаки, в китайцях цінувалися **жіночність, маленькі руки і ноги** (до XII ст. поширився звичай бинтувати дівчаткам ступні ніг, щоб призупинити їх

зростання), **стриманість рухів та жестів**. Незважаючи на природну смуглість, білизну та рум'янець обличчя цінували дуже високо. Тому **білила та рум'яна були широко поширені у декоративній косметиці**.

Однак були дівчата, які любили похизуватися своєю природною красою. Так, у романі Цао Сюе-циня «Сон у червоному теремі» говориться, що у героїні Бао-чай обличчя як срібний таз, очі, як вологі абрикоси, губи не нафарбовані, але як кіновар, брови не намальовані, але із зеленим відливом. За описом венеціанського купця та дипломата Марко Поло можна судити, наскільки високо було розвинене в середньовічному Китаї почуття краси. Вибираючи наречену для імператора, її красу оцінювали, як і діамант на карати.

Тканини та кольорова гама. Китай по праву вважається батьківщиною шовку та мистецтва шовкової орнаменталізації. У давнину вважалося, що тертя та прилягання шовку зі шкірою людини сприяє лікуванню багатьох хвороб. Тому не тільки прекрасні зовнішні якості привертали увагу багатих і знатних людей всього світу до шовку.

Існували різні способи розпису шовку, отримання кольорових тканин візерунків, вишивка. За щільністю та фактурою шовкові тканини також були надзвичайно різноманітні: **візерункова багатобарвна парча, щільний однокольоровий шовк, тонкий шовковий газ**. Орнаменталізація їх була тісно пов'язана з народними етичними поглядами, уявленнями про життя, природу, щастя. **Фантастичні дракони, птахи, кажани, метелики, квіти сливи, півонії, лотоса, медальйони складної форми** завжди насичені глибокою символікою.

В уявленнях древніх китайців-землеробів **початком життя є єдність двох протилежних сил: Неба та Землі**. Конкретним виразом їхнього злиття був дощ. Звідси основний мотив китайського орнаменту: **хвилі, хмарні стрічки та спіралі – символи грому та блискавки**. Звідси й образ дракона — володаря дощу, що пливе на хвилях або хмарах і в той же час охопленого полум'ям.

Колірна символіка в давнину визначалася зміною пори року. **Зелений - колір весни**, молодих сходів, **червоний - літа і вогню**, **жовтий - колір землі**,

колір *хлібів*, що дозрівають, *білий* - колір *осені*, коли засіки наповнюються *білосніжним зерном рису*. Але *білий* - це і колір *заходу*, де *вмирає Сонце*, тому для *жалобного одягу* використовуються *нефарбовані тканини*. *Чорний колір* — колір *зими*, найтемнішої пори року, а *чорний з червоним відливом (колір сюань)* символізує *зародження світла в надрах темряви, образ сонцестояння*.

У *середньовіччі* загальний характер колірної гами зберігається, але її символіка поступово витісняється ієрархічними знаками соціальної регламентації: *жовтий колір* — колір *імператорського одягу*, *червоний* — *найвищих сановників*; *потім слідували зелений, синій, білий кольори*.

Основні види та конструктивні рішення одягу.

З глибокої давнини основою китайського костюма (чоловічого та жіночого) були *довгі штани, вільна розпашна кофта або халат із запахом зліва направо та тасьмовою пов'язкою*. Штани на талії зміцнювалися поясом із матерії. Кофта та халат мали мішкоподібні рукави, звужені внизу та прикрашені манжетами.

Китаянки і знатні або літні китаїці поверх штанів носили *довгу плахту, що запакується*.

З цих найпростіших форм побутового одягу розвинувся *урочистий ритуальний костюм*, що відрізнявся різноманітністю деталей, *складністю головного убору, прикрас, кольором, але має конструктивну основу*.

Колір, орнаментация, форма ритуального костюма насичені глибокою символікою. Кофта імператора, що символізує небо чорно-червоного кольору, орнаментована зображеннями сонця, місяця, зірок, гір;

Ритуальний костюм

призначався для урочистих свят та обрядів, пов'язаних із китайською філософією природи: плахта — символ Землі — жовто-червона, орнаментована зернами хлібів.

Головний убір виражає символіку *форми* (злиття кола - Неба і квадрата - Землі) і *кольору* (чорний і червоний). Подібно до струмків дощу стікають нитки

Костюм включав багато **прикрашений фартух**, що прикріплювався до пояса спереду, і **сітку кольорових шнурів із вплетеними нефритовими кільцями**. В середньовічний період на зміну кофті та плахті у повсякденному чоловічому костюмі приходять **довгий халат, часто з бічними розрізами**.

Поступово цей халат витісняє кофту і плахту і витриманого одягу, у зв'язку з чим значно підвищується роль його кольору, прикрас, орнаменталізації у вираженні соціально-ієрархічного характеру костюма. Державні укази чітко регламентують форму, колір, матеріал костюма імператора, його наближених, чиновників, поділених на 9 рангів. Особливістю середньовічного офіційного халата є закритий комір з круглим вирізом горловини та різноманітність ширини рукавів. При незмінності конструктивних основ крою кофти і халати могли бути одно- або двобортніми, із закритою асиметричною застібкою або із запахом і підлогами, що перехрещуються на грудях. У жіночому костюмі середньовіччя кофта і плахта, а VIII - IX ст. також спідниця продовжують залишатися основними видами одягу. Костюм жінки відрізняється від чоловічого пишними декором та багатоколірністю.

Вбрання військових. Обладунок самурая: нагрудник, наплічники, спідниця, гетри, пивчобитки, нарукавки, шолом з маскою, бармиця. Обладунок рядового воїна: штани, куртка, гетри, шолом з бармицею, панцир.

У XVII ст. Китай завойовують маньчжури, заснувавши свою династію Цин. У цей період цілий ряд реформ насильно змінює риси національного китайського костюма.

Чоловічий халат стає вузким, особливо рукава, в офіційному костюмі закінчуються конітоподібними манжетами. Поверх халата надівається більш коротка однобортна кофта з укороченими широкими рукавами з синього, фіолетового або чорного шовку. На грудях і спині розташовуються квадратні нашивки або вишивки із символічним орнаментом - буффани, що позначали ранг носія.

Жіночий костюм більше зберігає національний китайський характер: це – **коротка двобортна кофта з широкими рукавами, плахта з гладкими декорованими прямокутниками спереду і ззаду з плісованими бочками**.

Повний парадний костюм цинського часу завершують розкішні накидки пелерини в чоловічому і жіночому костюмах.

Взуття, головні убори, зачіски, прикраси. Характерні види китайського взуття - *легкі туфлі з тканини, коноплі, соломи на товстій підшві з багатошарового проклеєного паперу або тканини*. В окремі періоди були поширені шкіряні або тканинні чоботи, що по своїх м'яких обрисах нагадують панчохи. За маньчжурів *в офіційній формі їх змінили жорсткі чоботи на надмірно товстій білій підшві, скошеній попереду*.

Жіночі зачіски також мають в *основі вузол волосся, покладений у різні періоди то на темряві, то на потилиці і закріплений шпильками*.

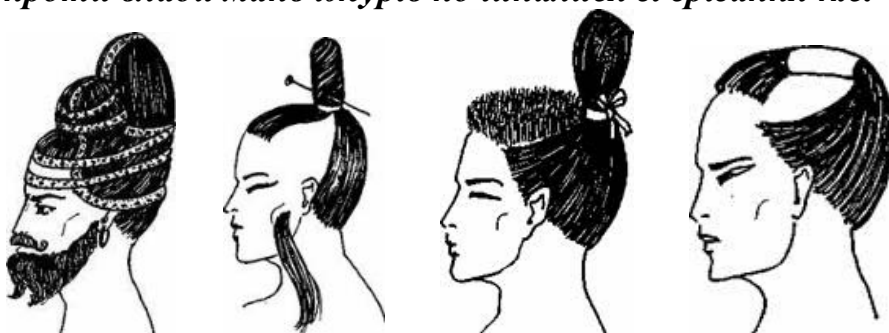
У X-XII ст. *на віскі, лоб і щоки приклеювалися зелені, сині, чорні мушки, до яких прикріплювали дорогоцінні камені*.

В період династії Мін (XIV — XVII ст.) вузол закріплювався на тім'ї голови, скроні волосся зрізали під прямим кутом, на лобі – по прямій лінії, підкреслюючи її тушшю. Зачіску прикрашали складними спорудами з перлів і нефриту, іноді з фігурами феніксів, що тримають у дзьобі довгі підвіски.

Чоловічі зачіски завжди склалися з *вузла довгого волосся, укріпленого на тіні шпилькою*. У період маньчжурського панування завойовники зобов'язали китайців *голити передню частину голови, а волосся, що залишилося на потилиці, заплітати в косу*.

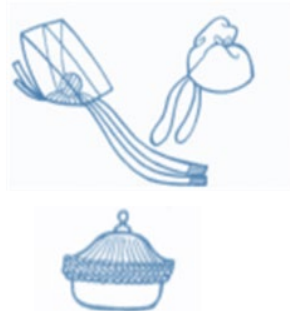
Коса стала символом національного гноблення, і всі народні повстання проти влади маньчжурів починалися зі зрізання кіс.

Головні убори

Стародавні та середньовічні чоловічі головні убори надзвичайно складні та різноманітні. У давнину - це химерні споруди з тканини (газу), просоченої лаком, на дротяному каркасі. Найурочистіші з них вінчалися навісами зі звисаючими нитками нефритових кульок, шнурами і стрічками, що іноді спадають до самої землі.

У середні віки ввійшли в моду прості головні пов'язки з чорного газу, які з часом теж стали просочувати лаком.

Маньчжури внесли порівняно прості головні убори: плетені конічні - літні і круглі з круто заламаними підлогами - зимові

На вершині шапки вставлялася кулька та колір якої позначав ранг носія. Нечиновні китаїці носили чорні напівсферичні шапочки, що складаються з околиця і шести клинів з гудзиком на маківці. У народі носили повстяні ковпаки, білі пов'язки, плетені капелюхи. Етикет носіння головних уборів протилежний європейському: всі ритуали, а також вираз шанобливості обов'язково вимагають одягненого головного убору.

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Ознайомившись із теоретичними відомостями поміркуйте, чи впливали соціалістичне, політичне, релігійне життя на формування костюму в Китаї.
2. Навести приклади у вигляді ілюстрацій шовкових тканини за щільністю, фактурою (парча, щільний однокольоровий шовк, тонкий шовковий газ) та орнаментами (народні етичні погляди, уявлення про життя, природу, щастя).
3. Чим пояснюється кольорова гамма тканин і що вона символізує в різні періоди існування країни?
4. За додатковим аналізом інформації охарактеризуйте головні жіночі та чоловічі убори на наведіть приклади у вигляді ілюстрацій.

Самостійна робота: Костюм Древнього і сучасного Тибету та Кореї.

Творче дослідження: дослідити вплив архітектури, мистецтва та релігії на естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі; основні види та форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.

Рекомендовано переглянути кінострічку: «Королева пустелі» (2015 р.), «Сяйво зірок» (2022 р., китайська драма: <https://doramy.club/32319-siyanie-zvyozd.html>), «Сім років в Тибеті» (1997 р.).

КОСТЮМ АРАБСЬКОГО СХОДУ

Тема №7

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
КОСТЮМУ АРАБСЬКОГО СХОДУ**

7.1. Історія формування Арабського сходу: загальна характеристика

У першій половині VII ст. н. е. кочові арабські племена, які об'єдналися під проводом племінної знаті й торгово-лихварської верхівки міст, **вийшли за межі своєї батьківщини — Аравійського півострова** — і рушили на завоювання інших країн. Протягом VII і початку VIII ст. вони захопили величезні території: усю **Передню Азію (Сирію, Палестину, Месопотамію і частину Малої Азії), Закавказзя, Іран, Середню Азію, Єгипет і всю Північну Африку, більшу частину Іспанії і Португалії, а також острів Сицилію**. Склалася величезна середньовічна держава — **Арабський халіфат** — у якій поступово встановилися феодальні відносини. Як єдина держава халіфат проіснував, проте, лише до середини IX ст.; відтоді почався його швидкий розпад на ряд самостійних феодальних держав. Доля окремих частин колишнього Арабського халіфату була різною. Значна частина **Передньої Азії (Сирія, Палестина, Ірак), а також Єгипет і вся Північна Африка** внаслідок завоювання і розселення на їхніх територіях арабів, поступово цілком арабізувалися. Народи цих країн асимілювалися з арабами, прийняли їхню мову і ввійшли до складу арабської народності. Саме ці країни (включаючи Аравійський півострів) і донині представляють так званий **Арабський Схід**. Завоювання до середини XVI ст. майже всієї цієї території турками не справило на культуру і побут її населення значного впливу. На захопленій території Іспанії, заселеній переважно арабами і берберами, що прийшли з ними із Північної Африки, арабське панування тривало багато віків.

- Створився значний осередок арабської культури. Однак протягом XI—XIII ст., внаслідок реконквісти (відвоювання іспанцями земель у арабів), араби почали швидко втрачати свої іспанські володіння, і до середини XIII ст. в їхніх руках залишилася тільки територія Гранади на крайньому півдні Іспанії (яку, проте, іспанці відвоювали наприкінці XV ст.). Щодо східних областей халіфату, населених народами, що вже мали в період арабського завоювання успадковану здавна самобутню високу культуру (Закавказзя, Іран, Середня Азія), в яких завойовники-араби майже не розселилися, то вони здебільшого зберегли свою самостійну культуру, відновивши з розпадом арабської держави (особливо після хвилі походів монголів і Тимура) й політичну незалежність. А заселена турками Мала Азія стала основою майбутньої Турецької імперії, початок створення якої відноситься до XIV ст. На культурі всіх цих країн, проте, дуже помітним був арабський вплив.
- **Частково сприйнявши культурну спадщину античності елліністично-римської доби, давньоіранської цивілізації та інших народів Сходу, переробивши й запліднивши її новим струменем власної культури, джерела якої корінилися в давніх цивілізаціях** Аравійського півострова ще I тисячоліття до н. е., араби створили дуже високу культуру, яка в той час значно перевищувала західноєвропейську. **Економічним базисом розвитку цієї культури був прогрес сільськогосподарського виробництва (зокрема поширення штучного зрошення, бавовництва і шовківництва)**, швидке зростання міст як центрів різноманітного ремісничого виробництва і надзвичайно широкий розвиток торгівлі, в тому числі зовнішньої (з Індією, Китаєм, Стародавньою Руссю, Європою), що надовго забезпечило арабам пріоритет у світовій торгівлі. Особливої своєрідності середньовічній арабській культурі надавали власне арабські стародавні традиції кочового способу життя, які в країнах Арабського Сходу продовжують зберігатися до наших днів. Кочівник-бедуїн завжди лишався однією з істотних постатей арабського суспільного життя; скрізь в арабських країнах з розвиненими феодальними відносинами співіснувала родоплемінна організація кочівників. Не менш характерний, особливий відбиток на арабську культуру наклала й релігія арабів — іслам. Підкоряючи собі побут, мораль та інші сторони суспільного життя, іслам справляв істотний

вплив і на спрямування розвитку духовної культури арабів — науки і мистецтва. При цьому чужий ідеї «гріховності» плоті, далекий від аскетизму, більш «земний» іслам обіцяв правовірним чуттєвий, а не духовний рай.

Поширення ісламу в усіх завойованих арабами (неарабських) країнах сприяло певною мірою виникненню деяких спільних рис в культурі цих країн і після остаточного розпаду Арабського халіфату і створенню з них самостійних держав із своєрідною, вже не арабською, але все ж мусульманською культурою (Іран, Туреччина). **Звичайно, це стосується і костюмів як одного з проявів суспільного життя, як одного із істотних елементів матеріальної культури.** Саме в такому розумінні можна вживати термін «східний костюм».

Східний костюм - це арабські в своїй основі костюми, які сформувалися уже в умовах магометанської релігії і сприйняли деякі елементи костюмів інших народів, що входили **до складу халіфату, особливо персів і турків.** Вони поширилися в різних варіантах як серед цих народів, так і у власне арабських країнах, особливо серед міського населення та в колах панівної верхівки, а також у духівництва, і подекуди збереглися до наших днів (рис. 7.1).

Рис. 7.1 – Східний костюм від давнини до наших днів

«**Арабський костюм**» у вузькому розумінні досить узагальнене, бо на такій великій території, яку в середні віки займали арабські країни, відмінності в костюмах були значними, адже ці країни до арабського завоювання населяли різні народи. Тому не дивно, що арабський костюм в Іспанії, Північній Африці, Єгипті, Сирії й Аравії мав кожен свої специфічні особливості. При цьому найпомітнішими були відмінності між Заходом (Іспанія, Північна Африка) та Сходом (Єгипет, Сирія, Ірак, Аравія).

Основою арабських костюмів був костюм бедуїна-кочівника. Пристосований до умов напівпустель і пустель, він відзначався насамперед просторістю, неприталеністю і надійно захищав від спеки і вітрів (рис. 7.2).

Рис. 7.2 – Арабський костюм бедуїна-кочівника

Переважно довгий, такий костюм прикривав усе тіло, нерідко навіть обличчя.

- У просторому й довгому одязі кочівники могли й ночувати. Пізніше розвиток землеробства і ремесел в арабських країнах, а також поширення розкоші в побуті знаті та багатих верств міського населення, сприяли створенню костюмів осілого населення (насамперед міського), які значно відрізнялися від одягу кочівників.

Отже, протягом усього *середньовіччя існували два варіанти арабського костюма — «осілий» і «кочовий»,* причому «кочовий» не був зовсім витіснений, оскільки кочовий спосіб життя зберігся у частини населення країн Арабського Сходу не тільки в середні віки, а й до наших днів. Проте навіть міський арабський костюм не втратив загальних рис своєї «кочової» основи — просторості, неприталеності й довжини. Збереження кочового способу життя зумовило сталість в арабському костюмі, особливо в «кочовому» його варіанті, найбільш просторого одягу, який легко *обгортався навколо тіла (плащів, покривал, поясів, хусток тощо).* Цей тип одягу повсюдно зустрічався поряд з глухими й розстібними формами.

- Соціальна диференціація костюмів у країнах Арабського Сходу чітко не виявлялася, особливо в ранній період: навіть духовництво не вирізнялося серед цивільного населення. Крім відсутності замкнених, суворо відособлених станів і часткового збереження родоплемінної організації (яка зв'язувала певною спільністю всіх членів, незважаючи на істотну майнову нерівність), діяли й релігійні настанови.

*Магометанство, принаймні щодо чоловічих костюмів, вимагає простоти в одязі. Відмінності в одязі феодалів, купців, ремісників і селян (як чоловіків, так і жінок) зводились переважно до якості матеріалів, до кількості вбрання, до кількості й коштовності прикрас і іноді до деяких деталей костюмів. Ці відмінності, щоправда, часто були дуже різкими і підкреслювали глибоку прірву між злиденністю жорстоко експлуатованого залежного селянства та міської бідноти, з одного боку, і витонченою розкішшю знаті, з другого. Хоча чоловічий і жіночий арабські костюми, як правило, цілком прикривають тіло, однак часткове його оголення на Сході ніколи не розглядалося як щось неприпустиме, непристойне. Про це свідчить, наприклад, такий єдиний чоловічий одяг, як **набедрена пов'язка, причому не тільки у трудового населення під час роботи**, а навіть у прочан (коли вони приходять до магометанських «святинь» у місті Мецці) та в деяких монахів — дервішів. **Арабські жінки носили досить глибокі декольте, могли оголювати руки, а танцівниці нерідко відкривали навіть плечі й живіт.** Поряд з цим в усіх мусульманських країнах здавна існував звичай, що вимагав від жінок при виході на вулицю закривати обличчя і загортати щільно всю фігуру. Переважно цього звичаю, пов'язаного з залежним становищем жінки, суворо дотримувалися, особливо в середовищі міського населення; на відміну від них бедуїнки та селянки його часто цілком ігнорували.*

7.2 Різновиди тканин, їх колористика та орнаменти

Асортимент тканин для арабських костюмів був надзвичайно різноманітний, оскільки рівень **розвитку текстильного виробництва на всьому Арабському Сході і в підкорених арабами країнах був дуже високий.** Особливу популярність здобули **сірійські, перські, середньоазіатські, єгипетські, іспано-мавританські та сицилійські тканини.** Деякі існуючі й нині назви тканин виникли від найменувань великих середньовічних текстильних центрів Сходу (наприклад, **муслін — від міста Мосул, дама — від міста Дамаск і т. д.**). **Найпоширенішими матеріалами для тканин була вовна (основний продукт кочового скотарства) та бавовна, яку вирощували скрізь на зрошуваних землях.**

Тканини для верхнього одягу, особливо плащів кочівників, вироблялися часто з грубої верблюжої вовни, а овечу вовну використовували для виготовлення цупких, ворсистих і дуже тонких тканин.

Бавовняні тканини** також мали багато сортів, зокрема **цупкі — бязь, міткаль і сатин, тонкий батист — та найтонші — муслін, серпанок.

*З **шовку** шили переважно костюми знаті й міської верхівки, особливо в період поширення розкоші (з X ст.). Значну роль відігравали шовкові тканини в жіночих костюмах: **святкове вбрання** з них шили й ширші верстви населення. Різноманітність шовкових тканин, виробництво яких базувалося на швидкому **розвиткові шовківництва в Середній Азії, Ірані, Сирії, Іспанії, була дуже велика.***

Здавна улюбленим **кольором арабського одягу був білий**. Суцільний білий одяг зустрічався найчастіше в костюмах бедуїнів як верхній одяг осілого населення, а також духівництва. Крім білого, найбільш популярними в народі кольорами одягу були: **коричневий (різних відтінків), синій (від світлого до дуже темних тонів — індиго) і чорний**. Широке застосування чорних тканин в арабському костюмі не пов'язане з трауром. Це специфічна особливість арабського одягу, яка чітко відрізняла його від європейського (рис. 7.3.).

Рис. 7.3 – Найпоширеніші кольори арабського костюма

Поряд із зазначеними провідними загальнонародними кольорами тканин, до яких можна віднести й **червоний, костюми знаті та заможних верств міського населення в період розквіту арабської культури мали значно багатшу гаму кольорових відтінків, особливо коли з'явилися перські тканини, що характеризувалися світлішими і м'якшими напівтонами; зелений колір** вважався кольором пророка Мухаммеда, тому спочатку його використовували для одягу лише його нащадків, а пізніше — і хаджів, які відвідували релігійні «святині» ісламу в Мекці.

Найпоширенішим, спільним для трудового народу видом **узорчатих тканин на Арабському Сході були смугасті з чергуванням смуг то однакової, то різної ширини (причому в смугах особливо часто білий колір поєднували з чорним, коричневим і синім) з простим бордюрним геометричним узором — спіралями, зигзагами, решіткою, бахромою (рис.7.4.).**

Рис. 7.4 – Тканини в арабському костюмі

Костюми знаті шили з дорогих тканин із значно складнішою орнаментациєю, що відповідало розквіту арабського декоративно-орнаментального мистецтва. **Орнаментация характеризується надзвичайно складним комбінуванням і переплітанням узорів.** Узори були переважно дрібними і вкривали всю декоровану площину. В них поєднувалась **ажурність і вишуканість з пишністю та яскравою строкатістю.** За мотивами і типами орнаменту арабські тканини із складним узором можна поділити на чотири основні групи:

- зображення фантастичних і реальних тварин, властивими ранньому періоду, з геометричним узором у вигляді складного переплітання простих фігур;
- рослинна арабеска (густо розкиданими дрібними стилізованими гілками, стеблами, листям і квітами в складних поєднаннях);
- епістолярний орнамент (рис. 7.5).

Рис. 7.5 – Орнаментация в арабському костюмі

В **епістолярному орнаменті**, особливо специфічному для Арабського Сходу, як узори використовувалися написи (переважно **цитати з корана або висловлювання мудреців, побажання благоденства і звеличчування**), які вводилися як додатковий елемент в арабеску. Зображення тварин і людини в узорах з IX ст. зовсім зникли, бо іслам їх забороняв. Якщо взяти до уваги, що узори на тканинах часто являли собою найрізноманітніше комбінування перелічених видів орнаментации, а також те, що, крім власне арабських тканин, у країнах Арабського Сходу в пізній період зверталися також до перських і почасти до турецьких тканин, то можна уявити всю невичерпну різноманітність використовуваних у «східному костюмі» узорчатих тканин. В **арабському костюмі** майже зовсім не застосовували будь-якої ліпної, рельєфної орнаментации; виняток становили хіба що **бахрома і китиці, якими нерідко оздоблювали краї арабського одягу, особливо жіночого.**

Прикраси: *Однією з характерних особливостей арабського і всього «східного костюма» була численність начіпних, рухомих прикрас.* Щоправда, ця риса властива була майже тільки жіночим костюмам, оскільки традиційна простота «кочової» основи чоловічих костюмів і релігійна

заборона для чоловіків носити на собі різноманітні прикраси (за **винятком перстнів, поясів і амулетів**) продовжувала зводити кількість начіпних прикрас до мінімуму, навіть у розкішних костюмах знаті пізнього періоду.

Схильність до прикрас у **чоловіків виявлялася** переважно **щодо зброї**, яка входила в їхній костюм як особлива приналежність. **Шаблі, кинджали, а згодом — пістолі і навіть рушниці надзвичайно пишно декорувалися інкрустацією, карбуванням, воронуванням, різьбленням, а також перлами й коштовним камінням, особливо бірюзою.** Щодо оздоблення **жіночого костюму, то вони були дуже різноманітних видів (діадеми, серезки, носові кільця, намисто, браслети, в тому числі для ніг, брошки, перстні)** і носили їх в усіх верствах суспільства. Таке поширення начіпних прикрас пов'язане з кочовим способом життя, коли зберігання надбаного багатства повинно було здійснюватися у формі легких начіпних прикрас (в яких поєднувалася відносно висока цінність з невеликими розмірами) під час постійного пересування.

Арабські жінки обоженюють масивні кольє, широкі браслети і перстні. Крім того, нерідко носять золото навіть на ногах.

В арабських країнах жінкам прийнято дарувати не квіти, прикраси. Чим більше у жінок золотих прикрас, тим більше коханою і заможною вона вважається. Чоловіки люблять дарувати своїм жінкам золоті прикраси, так як вважають, що це підтверджує добробут. Раніше жінки взагалі носили на собі дуже багато золота, на випадок якщо чоловік з дому вижене (рис. 7.6).

Рис. 7.6 – Жіночі прикраси в арабському костюмі

Макіяж. На жінці можна нерідко побачити звиваючі тонкі візерунки на зап'ястях і ступнях арабок з різноманітними візерунками і орнаментом (рис. 7.7).

Рис. 7.6 – Орнаменти та візерунки для прикрасення певних частин жіночого тіла

Особливості макіяжу: щодо макіяжу обличчя, то звичайно, акцент робиться на очі, так як саме їх видно навіть з під закритого одягу.

Східні жінки вживають кхоль – це спеціальний мінеральний порошок, який використовується в якості підводки. Арабські жінки наносять макіяж ввечері, перед самим приходом чоловіка. Пізно ввечері вони змивають фарбу з обличчя.

Нині на піку популярності у арабок макіяж «смокі айс» і різноманітні стрілки. Арабки користуються помадою або блиском для губ, але основний акцент на очі (рис. 7.7).

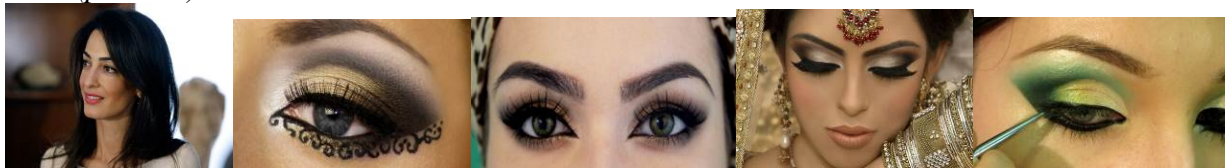

Рис. 7.7 – Макіяж східних жінок

7.3. Жіночі костюми

Традиційний жіночий костюм країн арабського Сходу був дуже схожий на чоловічий костюм. Основною особливістю жіночого, як і чоловічого костюма, мусульманських країн були простота і свобода одягу, а також закритість усього тіла.

В асортимент жіночого одягу також входили довга і широка розпашна сорочка, шаровари, головне покривало, хустки і халати, шарфипояси, різні ювелірні прикраси. Жіночий арабський костюм дуже барвистий і мальовничий: білі або кольорові дуже **широкі шаровари з тонкої шовкової або бавовняної тканини, підв'язані у колін і спадають до ступень; сорочка довжиною до колін; зверху - каптан, прилеглий по талії та грудей, з розрізами з боків; на талії зав'язаний пояс-шаль; як і в чоловічому костюмі, верхнім одягом служить халат.**

Дуже красиві жіночі покривала: білі, рожеві, чорні, прикрашені блискітками, вишивкою, золотом. Волосся заплетене в коси і перевиті шовком. Сучасний жіночий національний костюм Арабського Сходу багато в чому зберіг форми історичного костюма (рис. 7.8). **Прикладами можуть служити костюми жінок Сирії.**

Рис. 7.8 – Сучасний костюм східних жінок

Сукня друзької жінки складається з широкої, довгої спідниці в складку і стягнених на грудях ліфа. Білий або кольоровий фартух вишитий по низу. На голові конічний чепчик з шовку, розшитий золотими або срібними нитками, іноді прикрашений золотими монетами. Поверх чепчики надітий кольоровий або білу хустку, що закриває кінцями нижню частину обличчя.

У жінок провінції Хама - плаття з набивної тканини, вирішеною в червоному, жовтому, коричневому кольорах. Спідниця - широка, що дозволяє їздити верхи на в'ючних тварин. Талія туго стягнута широкими полотняними поясами, які виконують роль гаманців або сумок. На голові традиційне покривало.

Зовсім традиційної виглядає одяг жінок з Хауран, пристосована до суворих умов клімату: широке довга сукня-сорочка чорного або синього кольору; з-під тюрбановидної шапки на спину і груди спадає покривало, яке використовується для захисту від пилу під час польових робіт; на шиї довге намисто з старовинних монет; на зап'ястях срібні або золоті браслети, на лівій нозі браслет з двома дзвіночками; на голові прикраса з мідних монет, що звисає на лоб.

Жінки також носили нижню сорочку, каптани і штани-шаровари, які називалися шальвари. Такі штани були стягнуті на стегнах і зібрані в безліч складок. Жінки могли носити і сукні. Наприклад, в Еміратах жінки носили плаття гандури - традиційне плаття, прикрашене вишивкою із золотих

або кольорових і срібних ниток. З такою сукнею також носили *штани*, які називалися *шірваль - штани зі складками*. Ще одне традиційне жіноче плаття - це *абайя*. Абайя - це довга сукня з темною або ж чорною тканини. Плаття гандури і абайя жінки Сходу носять і донині (рис. 7.9).

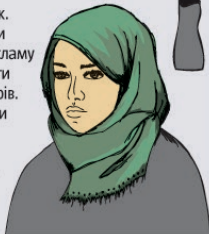
Рис. 7.9 – Елементи жіночого костюму

На голові жінки арабських країн з давніх часів носили покривала. Так, за часів Арабського халіфату, виходячи на вулицю, жінки закривали *обличчя Ізар*. Ізар - це покривало, верхній кінець якого затягувався ззаду на голову і кріпився за допомогою шнурка на лобі, в той час як вся інша *тканина спереду була закріплена застібкою або дотримувалася руками і спадала на спину і боки, майже повністю покриваючи фігуру* (рис. 7.10).

ТРАДИЦІЙНИЙ ІСЛАМСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ОДЯГ (накриття для голови)

ХІДЖАБ

З арабської – серпанок. Цей шарф мусульмани вважають символом ісламу та жіночості. Може бути різних стилів та кольорів. На Заході мусульманки переважно вдягають квадратний хіджаб, який покриває голову та шию, але залишає відкритим обличчя.

ЧАДРА

Чадра покриває все тіло, вдягають за межами дому іранки. Під чадру часто вдягають менший шарф.

АЛЬ-АМІРА

Складається з двох частин: тісного чепця, який зазвичай виробляють з бавовни чи поліестра, та трубоподібного шарфа.

НІКАБ

Нікаб – це серпанок для обличчя, який залишає непокритим тільки очі, і навіть цей вузький проріз може бути прихований спеціальною вуаллю для очей. Нікаб вдягають разом з іншим шарфом, наприклад, хімаром.

ШЕЙЛА

Це довгий прямокутний шарф, популярний у регіоні Перської затоки. Його огортають навколо голови та збирають у складки чи прикріплюють шпилькою на плечах.

ХІМАР

Це довгий, схожий на каптур серпанок, який звисає майже до пояса. Він цілком покриває волосся, шию та плечі, але не обличчя.

ПАРАНДЖА (БУРКА)

Бурка – найбільш консервативний зразок мусульманського жіночого одягу. Вона вкриває цілком все тіло та обличчя, залишаючи тільки маленьке сітчасте віконечко для очей.

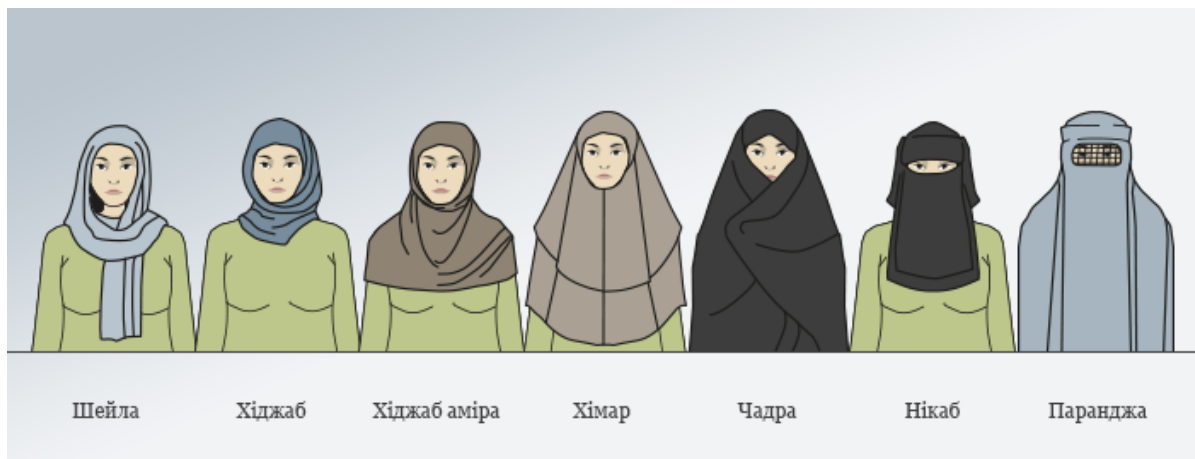

Рис. 7.10 – Різновиди мусульманського жіночого одягу та головних уборів

При цьому в різних частинах колишнього Арабського халіфату жіноче покривало згодом набуло місцеві особливості і різні назви. Так, в країнах Середнього Сходу покривало почнуть називати паранджа, швидше за все, ще від перського слова ферендже, що означає «отвір», «квартирка». Таке покривало повністю закривало фігуру і лише для особи залишалася своєрідна «квартирка» - віконце у вигляді густої сітчастої тканини. Також в мусульманських країнах жінки можуть носити таке покривало, як чадра. Чадра повністю покриває жінку з голови до ніг, однак особа в деяких випадках може залишатися відкритим. Саме слово чадра, так само, як і паранджа, перського походження. І в перекладі з перської означає намет.

- Зараз на багатьох пляжах в арабських країнах існують жіночі дні. Саме в ці дні на морі купаються виключно жінки з маленькими дітьми. Але звичайно, у звичайний день жінці ніхто не заборонить купатися.
- Звичайно, плавати в купальнику бікіні арабським жінкам заборонено. Вони змушені плавати в чадрі або паранджі. Але зовсім недавно з'явилися купальники Буркіні, які у нас змогли б вважатися самостійним нарядом. Це панталончики або лосини і сукня до колін. Голова обов'язково прикрита хусткою. Такий купальник нагадує костюм дайвера, тільки з спідницею. Виглядають такі купальники досить стильно (рис. 7.11).

Рис. 7.11 – Сучасний купальний костюм східних жінок

7.4 Чоловічі костюми

Основним чоловічим одягом у арабів протягом усього середньовіччя в усіх верствах суспільства була **сорочка звичайного тунікоподібного крою із вставними рукавами, її довжина, як правило, досягала середини гомілки, рідше спускалася нижче, до кісточки ступні.** Сорочки шили дуже просторі

й носили їх завжди поверх штанів або набедреної пов'язки. У пізній період турецький вплив зумовив появу ж коротшої сорочки, яку заправляли в штани.

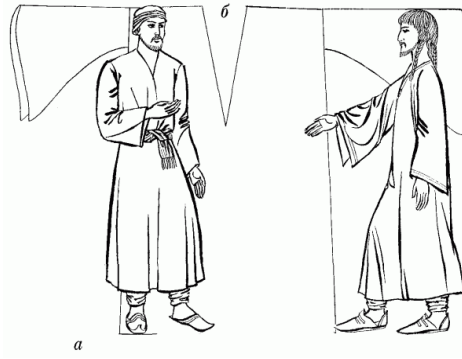

Рис. 7.12 – Види чоловічих сорочок та схема крою сорочки (Арабський Схід VII—XVI ст.)

Особливістю сорочок Арабського Сходу був глибокий грудний розріз, який спускався майже до поясу. Нерідко його замінював видовжений трикутний виріз, що відкривав груди (рис. 7.12 а). Здебільшого сорочки мали довгі, до самих кистей, широкі рукава, часто з дзвоникоподібними розтрубами внизу. Іноді рукава робили розпореними внизу по шву так, що їх можна було відкочувати (рис. 7.12 в). Шили сорочки переважно з полотна та бавовняних тканин (рідше — із шерсті) білого, коричневого й синього кольорів. Сорочка насамперед була нижнім одягом, особливо в міському костюмі, а також і в кочівників, у яких обов'язковим був ще й плащ. Серед землеробської та міської бідноти вона могла бути і єдиним одягом. Носили сорочки як підперезаними широким чи вузьким тканими поясами (рис. 7.12 а), так і непідперезаними (рис. 7.12 в).

Східний чоловічий верхній одяг. Крім сорочок, арабський чоловічий костюм мав ще два види глухого наплічного одягу: *джеббу* і *хаїк*.

Рис. 7.13 – Чоловічий верхній одяг: а) схема крою джебби; б) джебба, одягнена поверх сорочки; г) хаїк, одягнений поверх сорочки; г) схема крою хаїка (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

Джебба (рис. 7.13 а, б) — це широке, просторе глухе верхнє вбрання з бічними клинами й широкими плечами, в які (щоб їх ще більше розширити) між сорочкою і рукавом вставляли трикутні або трапецієвидні клини, що нагадували скісні полики російських жіночих сорочок.

Рукава джебби були дуже широкі (їх пройми сягали лінії талії) і недовгі. Але через те, що плечі її спадали низько на верх рук, ці рукава звисали нижче кисті. Звичайна довжина джебби — до литки. Шили її переважно з чорної або темних кольорів шерсті, нерідко смугастої, іноді оздоблювали вишивкою.

Хаїк (рис. 7.13 в, г) кроєм цілком повторював давньоіранський **кандіс**. Він являв собою майже квадратну безрукаву туніку, завдовжки до литок, також з дуже широкими плечами, які при одяганні спадали на руки майже до ліктів. З боків хаїк мав невеликі пройми для просування рук, часто оздоблені китичками. Його шийний виріз переходив у глибокий, до пояса, грудний розріз. Шили хаїк переважно з шерстяних одноколірних тканин і носили підперезаним поверх сорочки.

У більшій частині арабських країн, починаючи від Єгипту і далі на Схід, **костюм кочівника-бедуїна складався із сорочки й штанив** (або іноді набедреної пов'язки) і **неодмінно доповнювався ще специфічно арабським верхнім вбранням — плащем-аббою** (рис. 7.14 а, б).

Крій абби нічим не відрізнявся від крою хаїка, оскільки цей плащ теж являв собою безрукавий квадратний одяг з невеликими проймами. Проте **абба** була не глухим, а розстібним одягом (розріз її йшов від плечових швів до подолу). Через те що була вирізана ціла смуга завширшки до 25 см, поли плаща спереду не сходились і ніяких застібок не мали. Коли аббу надягали, дуже широкі її плечі спускалися на руки; руки, таким чином, просовували у пройми дещо вище кисті. Водночас за рахунок великої ширини абби утворювалися вертикальні складки, які спадали вниз. Завдовжки абба сягала литок і навіть ступень. Шили її переважно із щільної, цупкої тканини, часто виготовленої з верблюжої вовни чорного, коричневого чи білого кольорів або смугастої з широкими (до 30 см) чорними, коричневими чи темно-синіми вертикальними смугами на білому фоні.

Рис. 7.14 – Чоловічий плащ-абба: а) абба одягнена поверх сорочки; б) схема крою абби, хаїка (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

Схожим на аббу верхнім одягом бедуїнів Північної Африки був бурнус - вже безрукавий плащ, тобто типовий одяг, яким обгорталися, але особливого крою й обов'язково з капюшоном.

- Від абби бурнус відрізнявся тим, що мав форму сегмента і велику ширину (приблизно 3—3,2 м, при довжині до 1,5—1,6 м). У центрі верхнього прямого краю бурнуса, на відстані 30-35 см по обидва боки, пришивався (або викроювався разом з центральними пілками) шматок тканини заввишки до 40 см, який являв собою капюшон (рис. 7.15 а). Весь сегмент з обрізаними вертикально краями складався навпіл, а верх капюшона зшивався. У бурнусі поли спереду низько (на 1,2-1,3 м) спускалися, на кінці округло звужуючись. Після накидання капюшона на голову, а основної частини бурнуса — на плечі й застібання його під шиєю, драпірування довгих піл давало змогу загорнути всю фігуру (рис. 7.15 б; рис. 7.15 а, б, в, г, рис. 7.16). Ліва пола загорталася навколо торса спереду, пропускала по праву руку й праву полу і через спину (попід бурнусом) закидалася ззаду на ліве плече так, що кінець її трохи звисав спереду з лівого плеча. Тут цей кінець зв'язували (вже попід лівою полою) з верхнім краєм цієї ж поли, який проходив спереду на рівні грудей. Праву полу просто закидали за ліве плече так, що кінець її звисав ззаду до талії або трохи нижче.

Рис. 7.15 – Чоловічий плащ-бурнус: а) схема крою бурнуса; б) бурнус, задрапірований поверх сорочки (Арабський Схід, VII—XVI ст.)

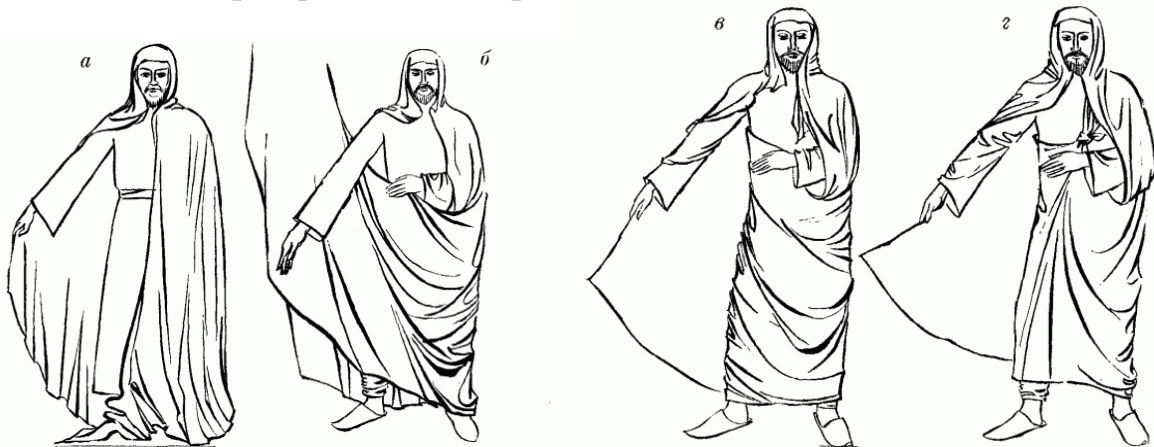

Рис. 7.16 – Чоловічий плащ-бурнус:
а, б, в, г) спосіб драпірування бурнуса (Арабський Схід, VII—XVI ст.)

*Бурнуси, так само як і абби, шили переважно з цупкої шерсті й прикрашали китичкою на капюшоні, а іноді й бахромою по краях. Бурнус бедуїнів, як і абба, проник частково і в костюм осілого населення, в тому числі, наприклад, в костюм маврів Іспанії. Серед маврів Іспанії та в Північній Африці побутував ще й широкий короткий шерстяний **плащ-пелерина**, завдовжки до попереку або стегон (рис. 7.17 а, б). Його накидали на плечі й застібали спереду під шиєю на один або кілька гудзиків; часто до нього **пришивали капюшон**.*

Рис. 7.17 – Чоловічий одяг: а, б) плащі-пелерини; в) куртка поверх сорочки, заправленої в штани (Арабський Схід, VII—XVI ст.)

З появою в Передній Азії турків у «східний» чоловічий костюм проникла *коротка куртка*. Вона швидко поширилася на Арабському Сході як елемент костюма переважно міського й землеробського населення. Завдовжки до пояса або до стегон, прямого крою, вона мала іноді невеликий стоячий комір. Носили її майже завжди розстебнутою спереду або разом із сорочкою, заправленою в штани-шаровари (рис. 6 в), або з каптаном. Куртки найчастіше мали довгі, до кисті, рукава, вузькі або дуже широкі. Шили куртки з щільної тканин — шерсті, сукна, бархату, шовку; часто їх оздоблювали вишивками.

Відомо, що *каптан* (тобто розстібний одяг прямого крою з рукавами) зустрічався як верхній одяг, що побутував у жителів міст ще за часів Мухаммеда, проте найбільшого поширення він набув у пізніший період, в часи розквіту халіфату, і був характерний для «східного» костюма взагалі, особливо серед знаті та заможних верств населення. Єдиним районом арабської середньовічної культури, де каптан майже не зустрічався, була Іспанія. Саме слово «*каптан*» (або «*куптан*») — арабське. На Арабському Сході носили два каптани — нижній і верхній,— які відрізнялися поміж собою деякими деталями. *Нижній каптан* (рис. 7 а) мав більш чи менш глибокий захід направо і завжди довгі, іноді вузькі, а іноді широкі рукава, часто розрізані зсередини майже до ліктів. Такі каптани неодмінно підперізувалися по талії широкими тканими або ювелірними поясами. *Верхні каптани* (рис. 7 б, в) відрізнялися від нижніх насамперед тим, що їх шили завжди впритул і носили розстебнутими й непідперезаними так, щоб виглядав нижній каптан.

Рис. 7.18 – Чоловічі каптани: а) нижній їй з заходом направо; б, в) верхні каптани, одягнуті поверх нижніх (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

Рукава верхніх каптанів переважно були коротшими, нерідко спускалися трохи нижче ліктів. Але зустрічались і довгі, до кисті, дуже широкі, дзвоникоподібні рукава, особливо характерні для одягу духівництва і вчених. Завдовжки верхні каптани були не коротші від нижніх і сягали литок або кісточок ступень. Як нижні, так і верхні каптани шили з найрізноманітніших тканин: від простих бавовняних і шерстяних до узорчатих шовкових, бархату й парчі.

Деякі верхні каптани в період найбільшого розвитку розкоші серед знаті арабських країн облямовували вздовж бортів хутром, що згодом стало типовим для Туреччини. У «східному» костюмі зустрічались також і дещо приталені каптани, іноді навіть відрізнi по талії. Але це були власне перські каптани, які часто мали рукава з розрізами в центрі, або відкидні — з розрізами вгорі біля пройм (рис. 7.21 г).

Необхідним елементом чоловічих арабських костюмів були штани. Якщо не брати до уваги зовсім коротких штанів, які бедуїни носили іноді під сорочку, то основний вид становили довгі штани, що спускалися, як правило, до кісточок ступень. Спочатку, а в кочівників — і пізніше, чоловічі штани мали середню ширину, дещо звужену внизу (рис. 7.13 б, в).

Широкі штани-шаровари, які підв'язувалися біля кісточок ступень і спадали складками (рис. 7.17 в), поширилися на Арабському Сході в чоловічих костюмах лише в період розквіту арабської культури, очевидно, під перським впливом їх носили переважно в містах, і особливо в колах знаті. Штани всіх видів майже завжди надівали під сорочку. Вони не мали розрізу спереду й укріплювалися в талії на шнуркові або тасьмі, просунутій крізь рубець верхнього краю. *Шили штани з різних тканин — бавовняних, полотняних, шерстяних, а в розкішному одязі знаті — і з шовкових.* *Іноді роль штанів в арабських костюмах виконувала набедрена пов'язка, яку бедуїни Аравії нерідко надівали під сорочку.* Набедрену пов'язку як єдиний одяг носили також під час роботи землероби, рибалки й міська біднота Аравійського півострова (рис. 7.19).

Рис. 7.19 – Основні елементи чоловічого костюму

Дуже велику роль в арабському чоловічому костюмі відігравали пояси. Ними пов'язували сорочки, каптани, штани та інший одяг; за них затикали кинджали. В складках поясів або в спеціально прикріплених шкіряних кишенях носили гроші. Крім простих вузьких ремінних або тканих поясів, якими підперізували нижні сорочки, побутували два види декоративних поясів: пояси завширшки до 20—30 см і завдовжки до 5 м, а також ювелірні пояси, прикрашені металевими накладками й коштовностями (які носили в колах знаті). Пояси складали вздовж удвічі й обгорталися ними навколо талії кілька разів, а спереду зав'язували вузлом без звисаючих країв. Робили пояси з різних тканин, у тому числі з цупких шовків з яскравим забарвленням (7.20).

Рис. 7.20 – Поясний елемент чоловічого костюму

Чоловіче взуття на Арабському Сході складалося в основному із сандалів і переважно шкіряних черевиків. Кочівники і частина міського населення, якщо не ходили босоніж (що траплялося найчастіше), здавна носили прості сандалі, які являли собою товсту підошву з верблюжої шкіри з одним, двома або трьома поперечними ремнями і поздовжнім ремінцем, що проходив поміж великим і другим пальцями. Такі сандалі мали характерний для взуття бедуїнів прямокутний носок, дещо ширший, ніж п'ята (рис. 7.21 а, б). Чоловічі черевики були двох видів: з задником (рис. 7.21 д, е) і без задника (рис. 7.21 в), причому в обох випадках — без підборів.

Рис. 7.21 – Чоловіче взуття. Арабський Схід. VII—XVI ст.: а, б) шкіряні сандалі бедуїнів; в) черевик без задника; г) м'який чобіт; черевики з задниками (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

У період розквіту арабської культури в містах все ширше робили загнутий догори носок (рис. 7.21 в), який став типовим для «східного» взуття взагалі. *Заможні городяни і знать, виходячи на вулицю, особливо в негоду, поверх черевиків надівали ще другу пару взуття — низькі черевики із товстої шкіри, які служили ніби калошами.* В Північній Африці чоловіки (насамперед, знатні) носили іноді й невисокі м'які шкіряні чоботи без підборів (рис. 7.21 г).

Чоловічі східні головні убори та зачіски. Відповідно до вимог ісламу, правовірні мусульмани повинні були *голити волосся на голові, залишаючи іноді тільки невелике пасмо на маківці.* З поширенням цієї релігії у завойованих арабами країнах цей звичай повсюдно був прийнятий, принаймні в середовищі міського населення і більшої частини осілих сільських жителів. Виняток становили лише Іран (де в умовах виникнення нового віросповідання *магометанської релігії — шиїзму — чоловіки не тільки не голили голови, а відпускали досить довге волосся*) і почасти маври в Іспанії (які також іноді носили довге волосся).

Щодо кочівників, то значна їх частина продовжувала носити волосся. Бедуїни пустелі нерідко відрощували довге волосся, випускаючи його пасмами на плечі й навіть заплітаючи в кіски (рис. 7.22 б).

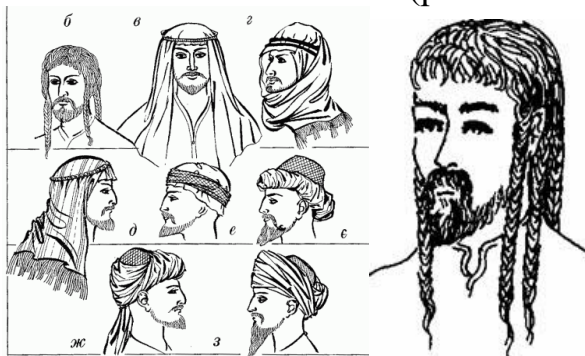

Рис. 7.22 – Чоловічі зачіски, головні убори. Арабський Схід. —XVI ст.: а) верхній чтан перського типу; б) зачіска бедуїна з кісками; в, г, д) хустки-куфії (г — задрапірована до шії); е) шапочка з обв'язкою; в) тарбуш, ов'язаний тюрбаном; ж, з) види тюрбанів (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

Здавна араби шанобливо ставились до бороди, вважаючи її не тільки окрасою чоловіка, а ще й «оселею для добрих духів». Тому скрізь на Арабському Сході чоловіки замолоду відрощували бороди і дбайливо їх доглядали. Звичайним типом бороди була підстрижена борода, відпущена від щік, якій надавали

переважно напівкруглої (рис. 7.22 б, в) та конічної (рис. 7.22 ж, з) форм; іноді зустрічались і подвійні бороди. З віком бороди подовжували, що було особливо характерним для духівництва. **Нерідко на щоках волосся підголювали так, що з боків борода створювала лише вузьку кайму вздовж краю щелепи** (рис. 7.22 г). **Разом з бородами неодмінно носили й вуса — неширокі, підстрижені, пропущені в бороди.** З проникненням в арабський халіфат турків подекуди, особливо в Ірані, бороди почали голити, залишаючи тільки вуса. Проте для Арабського Сходу протягом усього середньовіччя цей звичай був винятком.

Характерна особливість арабських чоловічих костюмів — постійне носіння головних уборів, які не знімали і в приміщеннях, навіть у мечетях. Найбільш давньою формою головних уборів, типовою для костюмів кочівників-бедуїнів, що перетворилася на поширений специфічно арабський головний убір, була **хустка-куфія**. **Це був квадратний шматок тканини розміром 130 X 130 см, який складали трикутником і накидали на голову так, що вершина трикутника спадала на спину, а бічні кути прикривали вуха і щоки і спускалися на плечі й верхню частину грудей** (рис. 7.22 в, д). Бічними краями хустки нерідко драпірували навколо шиї, закидали на плечі й затуляли низ обличчя до рота або носа (рис. 7.22 г). Така хустка укріплювалася за допомогою чорного або коричневого товстого шнура з верблюжої вовни, який не менше двох разів охоплював голову (7.23).

Рис. 7.23 – Головний убір чоловічого костюму

Кольорами куфії переважно були білий або чорний, проте нерідко вдавалися й до смугастих тканин. Крім куфій, араби носили ще й різноманітні **круглі або куполоподібні шапочки** (рис. 7.22 е). Типово арабський **тарбуш** являв собою досить високий червоний ковпак з повсті чи сукна, як правило, у формі зрізаного конуса (рис. 7.22 е).

У середньовічний період **тарбуш завжди носили, обмотуючи його довгим шматком тонкої тканини**, створюючи дуже поширений на Арабському Сході і навіть далеко за його межами головний убір, відомий під назвою **тюрбана** (рис. 7.22 ж, з). Способи драпірування, а звідси - й форми тюрбанів були дуже різноманітні, так само як і їхня величина. Часто зустрічались такі тюрбани, у яких краї обгортки вільно звисали або ззаду на спину, або збоку на плече (рис. 7.22 ж). Іноді (як, наприклад, у маврів Іспанії) **тюрбан намотували поверх куфії**, задрапірованої навколо шиї (рис. 7.24 в), а іноді його, навпаки, носили під куфію (рис. 7.24 б).

Рис. 7.24 – Чоловічі головні убори. Арабський Схід. VII—XVI ст.: а) феска; б) куфія, намотана поверх тюрбана; в) тюрбан, намотаний поверх куфії; г, д) шоломи (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

Щоб тюрбан не розмотувався і його легше було знімати, складки обгортки часто скріплювали ниткою. **Найбільш поширеним кольором тюрбана** був білий, проте нерідко можна було зустріти кольорові тюрбани: чорні, червоні, із смугастої тканини і навіть зелені. **Щодо відкритих тюрбанів, які згодом дістали назву фесок**, то їх прикрашали угорі темно-синіми китицями; носили їх в Єгипті, Північній Африці й Туреччині значно пізніше, тільки з XVIII ст. (рис. 7.24 а).

Східний бойовий обладунок та зброя. Приналежності чоловічих костюмів Арабського Сходу були нечисленні. Вони обмежувалися зброєю, сумкою із шкури чи тканини (підвішеною до пояса зліва) і чотками (рис. 7.25).

Рис. 7.25 – Бойовий обладунок в чоловічому костюмі

Якщо костюм духівництва на Арабському Сході не диференціювався із загальноцивільного, відрізняючись від нього тільки незначними деталями (переважно білий колір одягу, його велика довжина, високий тюрбан тощо), то військовий костюм, із створенням і розвитком Арабського халіфату все більше спеціалізовувався, хоча цілком ніколи не відокремлювався. **Арабський обладунок складався із кольчуги, шолома і наручнів, неодмінно доповнених щитом.** Кольчуга, складена з численних дрібних кілець (дуже тонко вироблена так, що, за свідченнями сучасників, вона в згорнутому вигляді могла вміститися в шоломі, являла собою розстібну куртку, але з

розрізом ззаду, де її стягували ременями (рис. 7.26 б). Завдовжки вона сягала приблизно лядів або їх середини і мала короткі, вище ліктів, рукава.

Нерідко в кольчугу, для її укріплення, на грудях, боках, спині і животі вводили додаткові металеві пластинки довгастої, квадратної і округлої форм. Іноді до кольчуги прикріплювали великі, прямокутної форми сталеві пластинки — «дзеркала» — по дві спереду і ззаду (рис. 7.26 г), запозичені, очевидно, у персів.

Кольчугу одягали на сорочку або каптан (рис. 7.26 а, г), а поверх неї накидали плащ, який оберігав обладунок від нагрівання під сонцем. Руки від кисті до ліктя захищали наручні, округлі вгорі й застебнуті біля зап'ястя браслетами. Часто ще одягали п кольчужні рукавиці (рис. 7.26 в, г). Ноги спеціального захисту не мали; воїни іноді взувалися у невисокі м'які чоботи. Голову прикривав шолом звичайної на Сході сфероїдальної форми з гострим верхом (рис. 7.25 г, д; рис. 7.26 а, г). Поступово шолом ускладнювався: до нього було додано рухомий намісник, підвісні навушники й потиличник. Типовою була прикріплена зсередини до шолома кольчужна сітка, яка вільно спадала на спину і плечі загостреними кінцями (рис. 7.26 а, г). Шоломи араби-кочівники, як правило, надівали поверх куфії (це захищало голову від дотику до неї нагрітого сонцем металу).

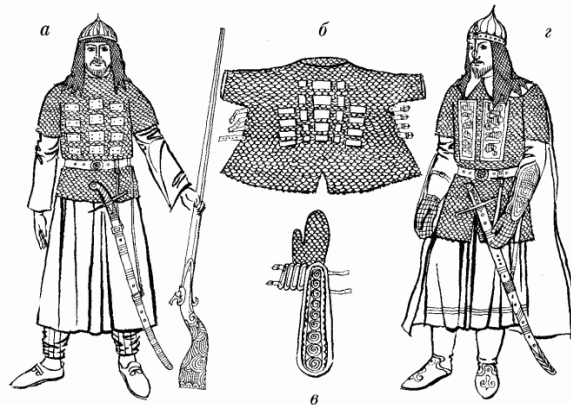

Рис. 7.26 – Військові костюми, обладунок. Арабський Схід. VII—XVI ст.: а) кольчуга поверх сорочки, шолом а бармицею, шабля, рушниця; б) коротка кольчуга; в) наручні; г) кольчуга з «дзеркалами», шолом з бармицею, плащ, наручні, рукавиці, шабля (Арабський Схід. VII—XVI ст.)

Доповненням захисного озброєння арабів був опуклий щит, круглої, як скрізь на Сході, форми і невеликого розміру (від 30 до 50 см в діаметрі). По краях щитів часто випускали бахрому (рис. 7.27 а).

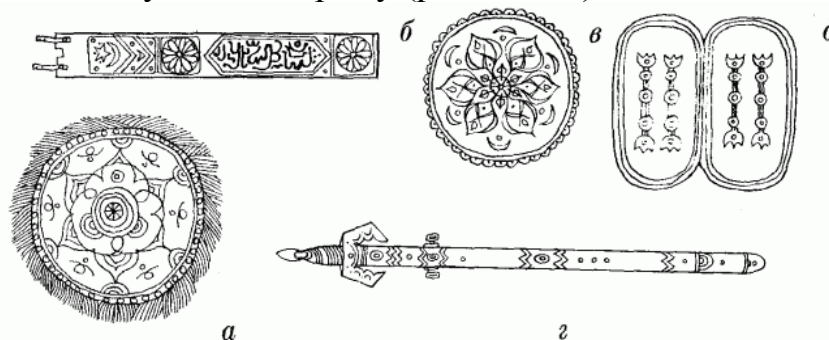

Рис. 7.27 – Військовий обладунок. Арабський Схід. VII—XVI ст.:
а, в) круглі щити; б) ювелірний пояс; г) прямий меч у піхвах;
д) щит з двох овалів (Арабський Схід, VII—XVI ст.)

Маври Іспанії застосовували і щит у формі двох з'єднаних посередині овалів (рис. 7.27 д). *Звичайна зброя арабів складалася в основному з лука, невеликого списа, кривих кинджалів і меча або шаблі.* У маврів Іспанії переважали прямі мечі (рис. 7.27 г), в той час як у східних арабських країнах, особливо в пізній період, переважала крива шабля.

З поширенням з XVI ст. вогнепальної зброї з'явилися гнотові рушниці, які мали дуже довгий ствол і вузький, фігурно вирізаний приклад (рис. 7.26 а). Увесь обладунок і зброю на Арабському Сході винятково пишно і дбайливо декорували. Різноманітний орнамент витискали на шкірі, інкрустували, витравлювали й наводили черню по металу, вишивали золотою і срібною ниткою. Воєначальники нерідко оздоблювали зброю, шоломи і навіть щити перлами й коштовним камінням.

Джерела інформації:

1. Joan Nunn. Fashion in costume, 1200-2000. / New Amsterdam Books, 2000. ISBN 9781566632799 (ISBN10: 156663279X). – P. 288.

2. Історичні костюми Арабського Сходу - VII-XVI ст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://swordmaster.org/2010/09/29/kostyumi-arabskogo-shodu-vii-xvi-st.html>.

КОСТЮМ ІНДІЇ

Практична частина №7

Дослідження історії розвитку індійського національного костюму

Мета: ознайомитися та засвоїти основні аспекти історії чоловічого та жіночого костюму Індії.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості історії розвитку костюму Індії за напрямками: естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі; основні види і форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого індійського національного костюму, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Загальна характеристика країни. Національні костюми Індії вражають своїм блиском і яскравістю. Вони неймовірно красиві і розкішні.

Про багатства Індії було відомо за багато сотень років до нашої ери. Славилася її сприятливий клімат, родючі землі, велика кількість річок і корисних копалин (особливо дорогоцінного каміння), розкіш флори та фауни. Індійці займалися виготовленням одягу давно.

Соціальна нерівність проявлялася в наявності варн (станів). Все населення Індії поділялося на варни. До вищих варн належали брахмани (жерці) та кшатрії (воїни); за ними йшли вайші (ремісники, землероби,

купці). Нижчою варною були шудри (слуги). Для кожної варни законом було встановлено особливий одяг.

Тканини, колористика, орнаментация. Історичні відомості, що дійшли до нас з V ст. до н.е. у вигляді наскальних малюнків, предметів, знайдених археологами, свідчать про те, що ще в ті далекі часи населення Індії могло виробляти бавовняну тканину, яка була найпопулярнішою. Бавовна була оптимальною сировиною, а одяг відрізнявся комфортом і підходив до жаркого клімату субтропіків. **Бавовняні тканини** виготовлялися як нефарбованими, так і строкатими або однотонними. У всьому світі **славилася найтонша індійська кисея з червоними візерунками**.

Належність до певної варни диктувала умови життя. Кожній варні відповідав свій костюм і тканина, з якої він виготовлявся. Так, **нижче дворянство не мало право носити одяг з льону**. Лляні тканини дозволялося носити лише найвищим **варнам**.

Індійцям були знайомі й **шовкові тканини, одяг з яких носили знатні люди**. Жінки вищих **варн одягалися в шовковий різнокольоровий одяг або з мусліну**, декоровану золотою вишивкою, натуральним хутром. Багаті індійці носили **дороге хутро, прикрашаючи ними одяг**, — з північних країн до Індії доставлявся соболеве, боброве, горностаєве та інше хутро.

Індійський костюм відчував на собі величезний вплив з боку держав-сусідів, колоніальних загарбників. **Верхній каптан індійських царів був запозичений у шляхтичів (контуш)**.

У північних частинах Індії, де повітря буває достатньо прохолодним, використовується кашемір. Для його виготовлення береться тонка козяча шерсть. Кашемір дуже теплий і тонкий матеріал. Тканини з овечої вовни йдуть на пошиття жупанів для чоловіків.

Шалі з кашеміру прикрашаються золотими і срібними нитками, вишивками. В Індії популярна парча. З неї шують чоловічі каптани і шапки.

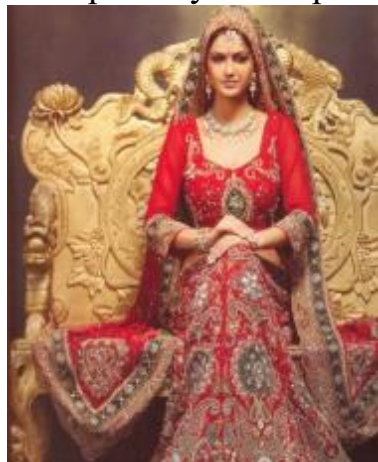
Розвиток торгових шляхів позитивним чином позначилося на розвитку ткацької майстерності індійців. З'явилися нові барвники, тканини. З кольором індиго познайомили римські торговці, з шовком – Китай. Незважаючи на величезний вплив зовнішніх факторів, Індія зуміла зберегти свою самобутність і не розчинитися в культурі народів, що заселяли її територію протягом багатьох століть.

Колір має величезне значення в одязі Індії. Кожному кольору і візерунку відповідає свій таємний сенс. Для європейця індійська тканина – це буйство яскравих фарб і мотивів, які переплітаються між собою. Житель Індії побачить в ній набагато більше, ніж, наприклад, рослинний чи геометричний мотив.

Один з найпоширеніших і найдавніших орнаментів – *пейслі (огірок, бута)*. Вважається, що він символізує вогняне полум'я, втілення людського життя. Тому орнамент широко використовується при виготовленні весільного одягу.

Індія – держава, де проживають люди різних конфесій. Населення, яке сповідує іслам, *воліє рослинний орнамент на тканині*. Найпопулярніший

елемент – лотос, священна квітка, який є уособленням мудрості, гармонії і творчого початку. Вважається, що лотос може виконати найпотаємніші бажання.

Гранатовий і манговий плоди, кипарис, пальма, гвоздика не менш улюблені рослинні візерунки.

Дуже цікаві геометричні візерунки на тканині. В кожному з них – свій сакральний зміст:

- ❖ **трикутник з розташованим вістрям вгору** – чоловічий символ, що позначає вогонь.
- ❖ **трикутник з направленою вістрям вниз** – жіночий знак, що символізує милість, воду.
- ❖ **коло** – розвиток і цілісність, разом з вогненным полум'ям – народження.
- ❖ **восьмикутник** – захист.
- ❖ **квадрат** – символ чесності, стабільності та власного будинку.
- ❖ **хрест** – енергія, зв'язок неба і землі.

Символіка кольорів:

- ✚ **Червоний** – свято. Використовується в одязі для урочистостей, весіль.
- ✚ **Помаранчевий** – вогненний колір. В одязі жінки символізує вірність, теплоту сімейного вогнища, чоловічий – відмова від всіх благ повсякденному житті.
- ✚ **Жовтий** – колір богів. Йому приписувалася можливість очищати тіло і душу. Колір пов'язаний з гармонією і жагою знань.
- ✚ **Зелений** – спокій.

✚ **Синій** – мужність, боротьба зі злом. У деяких районах Індії синю одягу вдягають лише представники нижчих станів, так як саме бідняки займалися виготовленням цього фарбувального пігменту.

✚ **Білий** – символ миру і чистоти. Цей колір є результатом змішування всього спектру, тому йому належить частина кожного колірної компонента.

Індійський костюм – це велика кількість складок, плавно спадаючих і утворюють красиві драпіровки.

Найвідоміший наряд – сарі, тканина, що обгортає все тіло. На драпірування сарі потрібен шматок тканини понад вісім метрів. Цей вид одягу зберігся і сьогодні. Щоправда, протягом багатьох сотень століть вона відчувала різні впливи — спочатку грецькі, потім монгольські та перські, тому змінювалися її форми.

Традиційний одяг на жінці: сарі, чолі, пояс, прикрашений шаллю; **на чоловікові:** дхоті та накидка з бахромою, чалма, вишита сорочка, кафтан та шаровари, шовковий шарф та чалма.

Він досі затребуваний в будь-якій точці країни. Довжина полотна для формування даного виду одягу досягає 9 метрів. Шматок полотна обмотує талію і прикриває плече жінки. Під сарі надівається спідниця і кофточка.

Жіночий костюм. Сарі і чолі – традиційний жіночий костюм. Чолі – ліфчик (коротка кофточка), що є елементом індійського жіночого одягу. Незважаючи на вплив греків, персів і монголів, цей вид одягу не зазнав якихось явних змін і на сьогоднішній день популярний в Індії. Кольори сарі дуже яскраві і насичені.

Туніка і штани-шаровари – вбрання жінок північно-західній частині Індії, що має назву сальвар-каміз. Кіноіндустрія часто використовує цей вид одягу в своїх фільмах, так як він поєднує в собі традиційний і сучасний стилі одягу. Зірки Боллівуду виглядають в сальвар камизе чудово.

Довга спідниця, має численні складки, що облягає кофточка з короткими рукавами і глибоким вирізом декольте – це лехенга-чолі (за назвою складових компонентів). Даний вид одягу часто носять незаміжні жінки.

Маленькі дівчатка південних провінцій Індії носять патта-навадай – шовкове плаття конічної форми з золотою смугою, що проходить по низу виробу.

Чоловічий костюм. Чоловіки носили «дохті» — пов'язку на стегнах, яка поверталася між ногами, і сорочки — довгі або трохи нижче колін, підперезані, а також накидки і плащі. Накидку накидали її на обидва плечі або тільки на ліве, зав'язуючи попереду. До традиційної чоловічої одягу відносять довгий піджак (шервани), сорочку до колін вільного крою (курта), облягаючі в районі щиколоток штани (чуридар).

Вищі варни носили священні шнури, звиті з трьох ниток, опоясуючи ними через ліве плече груди та спину.

Вбрання брахмана складалося з тонкої сорочки та шкіри газелі, а також пояса з цукрової тростини; приналежністю костюма також була бамбукова тростина.

Кшатрії мали носити лляну сорочку, накидку з оленьої шкури, тростину з баньянового дерева і підперезатися тятивою від цибулі. Вайшьям же дозволялося носити тільки вовняну сорочку, поверх неї - козячу шкуру і підв'язувати пеньковим поясом. Тростина, яку вони носили, робилася з фігового дерева.

Представники вищої варни мали право носити священний шнур – три нитки, які оперізували спину і груди через ліве плече. *Вбрання раджі було розкішним: шовк, багато прикрашений золотом і дорогоцінним камінням.*

Наряд воїна не відрізнявся помпезністю і красою: *довга сорочка з червоною обробкою і тюрбани.* Кшатрії, що знаходилися на службі царя, отримували від нього платню, і їм належав увесь військовий видобуток, крім золота і срібла, які за законом були часткою царя. Стародавні індійські воїни носили довгі сорочки з червоною облямівкою, поверх якої одягали овчину.

На голові у них були пов'язки у вигляді тюрбану. Билися вони без лат. Щити у них були дерев'яні чи шкіряні з металевою обшивкою. У кінних воїнів були круглі щити, у піших — вузькі, заввишки в людський зріст.

Воєначальники сорочки були темного кольору, прикрашеними срібними прикрасами. Їхній костюм був набагато багатшим, ніж одяг простих воїнів. Зброю в Стародавній Індії виготовляли із заліза та міді. Індійці рано опанували мистецтво плавлення сталі, і залізні індійські мечі високо цінувалися у країнах. Індійська зброя багато прикрашалася золотом, сріблом і коштовним камінням. Головною зброєю стародавніх індійців був лук, і вони майстерно ним володіли. Крім цибулі, їх арсенал складали списи, мечі та кинджали, бойові сокири, важкі булави та палиці. У індійських воїнів існували металні снаряди, а ворогів, що бігли, вони ловили арканами. Поряд із кіннотою та піхотою в індійському війську були колісниці та бойові слони. Саме на розкішній колісниці або на слоні у багатому оздобленні виїжджав на поле бою індійський цар. Військо супроводжували музиканти: трубачі, флейтисти, барабанщики. Попереду війська несли прапор.

Костюм царя. Індійські царі належали до касті кшатріїв і надзвичайно шанувалися і обожнювалися. Їхній костюм складався із золотого шовкового одягу, тюрбану з діадемою, прикрашеного дорогоцінним камінням, кольорових черевиків, золотого скіпетра. Особливі придворні носили за царем

опахало з буйволових хвостів, жовту парасольку, лук і меч. Всі ці предмети були символами царської гідності.

Зачіски та головні убори. Чоловіки носили довге волосся і довгі бороди, які фарбували в білий, синій, зелений, пурпуровий кольори. Головний убір нагадував давньоперську митру, пов'язки були у формі тюрбану.

Заміжні жінки заплітали коси, що спускалися вздовж спини. У коси вони вплітали квіти, перлинні нитки, стрічки. Дівчата носили на голові обручі, прикрашені дзвіночками. Волосся вони зачісували наперед і зв'язували вузлом на лобі.

Аksesуари та прикраси. Прикраси є невід'ємною частиною індійського костюму. Її характерна особливість, яка робить індійські прикраси впізнаваними у всьому світі. Вони симетричні, незважаючи на розкид орнаменту, різнокольорових каменів і фарб.

Жінки носять на голові нитки коштовностей, що спускаються у вигляді підвіски на лоб: шрингар-патті, тика.

Індійці завжди дбали про прикрасу свого тіла. Вони робили часті обмивання, умащували тіло пахощами, користувалися косметичними засобами: фарбували яскраво-червоною фарбою нігті, долоні, пальці на ногах, сурмили брови. Індійські жінки білили обличчя та шию, фарбували щоки, золотили губи, покривали коричневою фарбою зуби. Як у давнину, так і в пізніші часи індійці прикрашали себе безліччю коштовностей: намисто, браслети для рук і ніг, сережки, кільця. Як писав Афанасій Нікітін, у індійських жінок «на шиях перли, багато яхонтів, та на руках обручі та персні злати». Прикраси виготовлялися в основному зі слонової кістки, перлів, коралів, дорогоцінного каміння — берилів, смарагдів, рубінів. Люди, що належали до вищих каст, носили багаті намиста та сережки з дорогого каміння, безліч браслетів, що прикрашали руки від кисті до ліктя. Прикраси бідних людей робилися із дерева, кольорових каменів.

Для нареченої передбачені свої прикраси. Нат – кільце в носі. Ланцюжок з камінням закріплена за вухом. Нареченій також прикрашають ноги перстнями та браслетами.

Браслети, які носять індійські заміжні жінки, називаються чурі. Для їх виготовлення використовується **слонова кістка, корали, скло, дорогоцінні метали.** Кількість браслетів на одній руці досягає 24.

Прикраса на шиї носять назву хаара. Індійці вірять, що вони приносять удачу, зберігають любов, захищають від лихого ока.

Взуття. Традиційної взуттям індійців є **сандалі (чаппалы) або черевики з шкіри.** Представники вищих каст носили взуття з кольоровими підборами. Заможні люди носили черевики з білої шкіри на кольорових підборах. Бідолахи носили взуття, зроблене з кори дерева або з очерету.

Бідне населення для виготовлення взуття в якості сировини використовували **очерет і кору дерев.**

Індійський костюм в сучасному світі. Новітні тенденції і віяння моди не могли не вплинути на костюм жителя Індії наших днів. На вулицях міст можна зустріти жінок у **традиційному одязі і в джинсах і топі.**

Стиль сучасності поєднує в собі традиції та нововведення. Це виявляється у використанні різноманітних тканин і змішуванні елементів одягу: **тюрбан прекрасно вписується у костюм ділової людини, джинси поєднуються з курткою та дхоті з кросівками.**

Нині актуальний інтерес до індійських танців із відповідними костюмами. Багато жінок захоплюються такими заняттями.

Для **класичного індійського танцю Мохініяттам** використовують одяг білого кольору, оздоблений золотом і червоною облямівкою, гофровану спідницю; прикраси у вигляді квіткової гірлянди або золотих бус.

Для **стилю Боллівуд** потрібні костюми **яскраві і різноколірні**. При цьому у них повинна бути одна довжина і форма. Соліст дещо відрізняється від загальної маси, будучи деяким винятком.

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Ознайомившись із теоретичними відомостями поміркуйте, чи впливали соціалістичне, політичне, релігійне життя на формування костюму в Індії.
2. Особливості жіночого та чоловічого костюму.
3. Навести приклади у вигляді ілюстрацій костюмів воїнів та царів, а також зачісок та головних уборів.
4. Чим пояснюється кольорова гамма тканин і що вона символізує?
5. За додатковим аналізом інформації охарактеризуйте головні жіночі та чоловічі убори та наведіть приклади у вигляді ілюстрацій.

Самостійна робота: *Історія розвитку костюму Марокко, Туреччини та Ірану.*

Творче дослідження: *дослідити в мусульманських країнах вплив архітектури, мистецтва та релігії на естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі; основні види та форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.*

Рекомендовано переглянути кінострічку: *«Величне Століття. Роксолана» (2011р.), «Зірочки на землі» (2007 р.), «Діти з небес» (1997 р.), «Принцеса спецій» (2006 р. / індійський костюм).*

КОСТЮМ ГРУЗІЇ

Тема №8

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО КОСТЮМУ ГРУЗІЇ

8.1. Особливості формування та розвиток костюму в Грузії

Національний грузинський костюм відрізняється деякими франтівством, яке вміло поєднується з підкреслено елегантним кроєм. Жіночі наряди дуже гарні і нарядні, а чоловічі – демонстративно суворі. Традиційний костюм був широко поширений аж до двадцятого століття.

Історія формування костюму: Вперше національний грузинський костюм увійшов в ужиток в IX ст. Спочатку костюми з відтінками національного стилю носили жителі Південного Кавказу. Саме в цей час в побуті з'явилася «Чоха». Чоха- верхній чоловічий одяг народів Кавказу. Її назва перекладається з перської, як «матерія для одягу». Їх носили не тільки грузини, але і кавказці, а також росіяни і турки. Чоха – це предмет гардеробу, дуже зручний в носінні, вважається універсальним. Чоху носять чоловіки і жінки в будь-який час року.

Чоха - верхній чоловічий одяг народів Кавказу

З часом грузинський костюм ставав більш закритим. Рукава сорочок ставали довшими, а декор нарядів – більш стриманим, що пов'язано із релігійними традиціями. Чоловічий костюм став більш суворим порівняно з жіночим.

На початку ХХ ст. все менше жителів Грузії носили національний костюм. Тому багато місцевих дизайнерів намагалися впровадити елементи традиційного костюма в більш сучасний, повсякденний і урочистий одяг. Зараз національний грузинський костюм використовується на різних урочистих заходах.

8.2. Традиційні особливості костюму.

Традиційний грузинський костюм виділяється особливим франтівством, не властивим іншим національним вбранням.

Кольори і відтінки. Традиційними кольорами грузинського костюма є чорний і білий. Стримані вбрання в класичних кольорах мають свій прихований зміст. Так, чорний колір в Грузії призначався для знаті. Саме багаті грузини носили одяг чорного кольору. При цьому темні вбрання домінували не тільки в повсякденному стилі, але і на офіційних заходах і релігійних церемоніях. Нарівні з базовими відтінками, у традиційному грузинському костюмі були присутні і такі кольори, як сірий, бордовий і темно-синій.

Тканини і крій. Костюми представників знаті і бідняків у Грузії об'єднувала строгість крою та використання носких тканин. Більш дорогі костюми шили з якісних яскравих тканин, в той час, як дешеві моделі значно поступалися їм, як в якості, так і в зовнішньому вигляді. Для дам і панів з багатих сімей створювали вбрання з шовку або оксамиту, прикрашаючи їх мереживом або хутром, в залежності від сезону.

8.3. Весільне вбрання

Особливої уваги заслуговує традиційний грузинський весільний наряд. Весільні сукні в Грузії зовні нагадували їх повсякденні вбрання. Але що їх виділяло, так це білий колір і дорога обробка. Яким би не був достаток сім'ї, плаття для нареченої намагалися зробити максимально розкішним. Його прикрашали срібними чи золотими нитками, або простими аплікаціями. Голову покривали оксамитової шапочкою, доповненої легкою хусткою з ніжною ажурної тканини, яка прикривала обличчя молодої дівчини, що вступає в шлюб.

8.4. Загальна характеристика жіночого, чоловічого, дитячого костюму

Традиційний жіночий одяг в Грузії відрізняється особливою оригінальністю. Дівчата в цій країні носили приталені плаття в підлогу, які називалися картулі. Такий наряд підкреслював фігуру.

Ліф – це верхня частина сукні, максимально щільно прилягаюча до тіла, прикрашалася тасьмою, камінцями та бісером. Важливим атрибутом був і пояс. Найчастіше його шили з шовку або оксамиту. А край пояса додатково прикрашали перлами або витонченою вишивкою. Пояс пов'язували так, щоб декоративні елементи були видні стороннім.

Ліф – це верхня частина сукні, максимально щільно прилягаюча до тіла, прикрашалася тасьмою, камінцями та бісером.

Дитячий національний одяг

Різновид чоловічого національного вбрання

Дитячий одяг. Для дівчаток в Грузії створювали вбрання, але в більш простому вигляді. Дитячі костюми були більш простими та зручними. Довжина нарядів могла бути коротше, ніж у жінок. Крім того, дитячі костюми часто були більш яскравими, ніж вироби для дорослих.

Чоловічий одяг. Традиційний грузинський костюм для чоловіка повинен був максимально точно передавати прихильність грузин до фізичної роботи і їх мужність. Саме тому основний акцент є на зручності і здатності захищати тіло чоловіка від будь-яких погодних явищ.

Чоловічий костюм складався з верху і низу. Частинами верху виступали різні сорочки, жупани і навіть шуби. Доповнювали вбрання зручні штани або шаровари. Розрізнялися між собою і види верхнього одягу. Варто виділити такі з них, як коба, черкеска та чоха.

Черкеску носили поверх каптана. Без цього предмета гардероба вважалося непристойним з'являтися на вулиці навіть в жарку погоду. Черкеска шилася з матеріалів насичених кольорів, наприклад, чорного або сірого. Черкеска носилася не просто так, а доповнюючись поясом, прикрашеним срібною або металевою пряжкою. До такого поясу, як правило, кріпився кинджал, який до двадцятого століття вважався найбільш поширеною зброєю.

Як накидки в холодну пору року також використовували **набаді** або кожух. Такий вид верхнього одягу захищав від холоду і снігу. Більш зручними вважалися архалуки. **Архалук** являє собою халат з довгими полами і глибоким вирізом на грудях, зазвичай під талію. Архалук шився з сукна, сатину або шовку, в залежності від статусу і достатку володаря, часто щедро оздоблювався вишивкою. Короткі куртки добре поєднувалися, як зі штанами, так і з вільними шароварами. Такі куртки підперізувалися широкими пасками, що дозволяло підкреслити підтягнуту чоловічу фігуру.

Набаді

Архалук

8.5. Аксесуари та взуття

Аксесуари були присутні, як в жіночому, так і чоловічому варіанті традиційного костюма. Головні убори чоловіків були досить різноманітними. Взимку традиційний костюм доповнювався теплими повстяними шапками, які носили назву надбис куди. Альтернативою їм служили хутряні башлики. Більш урочисто виглядають прикрашені золотою або срібною китицею башлики, які носилися на зразок чалми (намотується на голову).

Дівчата і жінки в якості головних уборів носили лечаки і копі. **Лечаки** – це проста біла вуаль з напівпрозорого тюлю, а **копі** - спеціальний обруч для фіксування вуалі на голові.

Взимку традиційний костюм доповнювався теплими повстяними шапками, які носили назву **надбис куди**. Альтернативою їм служили хутряні **башлики**.

Лечаки – це проста біла вуаль з напівпрозорого тюлю, а **копі** - спеціальний обруч для фіксування вуалі на голові.

Грузинські жінки раніше також носили **чадри**— полотнище білого, синього або чорного кольору, в яке жінки, виходячи з дому, загортаються з голови до ніг, залишаючи щілину для очей. Пізніше цей варіант головного убору змінився на просту темну хустку під назвою **багдаді**. Цей предмет одягу, як і вуаль, кріпився на голові за допомогою спеціального обідка. Його вільні краї спадали на спину і плечі, підкреслюючи елегантну жіночу зачіску. Заміжнім жінкам частиною цього головного убору доводилося закривати також шию, щоб не залишати оголені частини тіла.

Що стосується **взуття**, для чоловіків воно було досить закритим. Дівчата носили більш витончені туфлі. Багаті грузинки могли дозволити собі коші – гостроносі черевики без задників з красиво загнутими носками. Дівчата з більш низького стану носили прості і зручні шкіряні постолі, які назвалися «каламани».

З аксесуарів популярністю серед жінок користувалися **намисто** з **буришину** або **коралів**. Макіяж дівчат в Грузії також був мінімалістичним. Дівчата використовували тільки рум'яна, щоб надати образу жвавості і чорнили брови і волосся.

Традиційний грузинський костюм виглядає строго, але водночас привабливо, під статі самих жителів цієї суворої гірської країни. Зараз національний костюм у Грузії носять виключно по святах, але, незважаючи на це, він все одно не відходить у небуття. Адже традиційний костюм – це втілення ментальності цілої нації і демонстрація її мінливої історії.

Джерела інформації:

1. Грузинський національний одяг, жіночий костюм і шапка, одяг Грузії Індійський національний костюм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prostolady.com.ua/578-gruzinska-natsionalna-odyag-zhinochiy-kostyum-i-shapka-odyag-gruziyi-dlya-divchinki-svoyimi-rukami.html>.
2. Грузинський національний костюм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://newsdaily.com.ua/legka-odyag/kostyumi/nacionalni/402-gruzinskij-nacionalnij-kostyum.html>.

Практична частина №8

Дослідження історичних і національних традицій весільних костюмів в історії людства

Мета: ознайомитися та засвоїти основні аспекти історичних і національних традицій в історії розвитку весільного вбрання в різні епохи.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості історії розвитку історичного і національного весільного вбрання в різні епохи за напрямками: естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі; основні види та форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска та елементи символіки у костюмах.

Необхідні матеріали та обладнання: мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Загальна характеристика весільного вбрання в різні епохи. **Весільна сукня** – вбрання, яке одягає наречена під час весільної церемонії. **Колір, фасон, оздоблення та роль у церемонії весільної сукні сильно варіюється в залежності від релігії та країни, до якої належить наречена.**

Шведська
весільна сукня

Фінське весільне вбрання

Грецька весільна
сукня

Норвезька
весільна сукня

Весільна сукня (1891)

Вінтерхальтер.
Королева Вікторія у
весільній сукні (1847)

Рембрандт. Єврейська
наречена (1667)

Рубенс. Портрет Є.
Фоурмен у весільній
сукні (1630)

У Середні віки та епоху Відродження весільна сукня зазвичай була урочистих кольорів: червоного, зеленого, золотого. У Скандинавії був популярним чорний колір. Оскільки наречена на весільній церемонії представляла не лише себе, а в першу чергу свою родину, її вбрання мало

віддзеркалювати найкращі риси її роду, його багатство та статус. Весільну сукню шили з найдорожчих тканин найбагатродніших кольорів та оздоблювали хутром.

Біла весільна сукня стає досить розповсюдженою в епоху **стилю ампір** (кінець XVIII — початок XIX століть), але лише одним з багатьох можливих варіантів: **блакитних, рожевих, лимонних, кремових**. Подією, яка зумовила шалену популярність саме білої весільної сукні спочатку в Англії, а потім у всьому світі, стало вінчання британської королеви Вікторії і принца Альберта в 1840 році, де наречена була вбрана саме у цей колір.

Весілля королеви Вікторії та принца Альберта в 1840 році

Фасони ж весільних суконь змінювалися разом із модою. У 1860-1870-х роках вони були з криноліном, у 1890-ті з турнюром, в епоху модерн — обтічних форм і здебільшого геометричних форм в епоху ар-деко.

Поверненню моди на довгу **весільну сукню з криноліном**, яка є найпопулярнішою сьогодні, світ **завдячує Крістіану Діору і стилю нью-лук**. Більшість сучасних фасонів для зручності імітують корсет, доповнюючи його декольте або вирізами на плечах. Зазвичай такі сукні носять **з палантином (тобто з шаллю з дорогої тканини), плащем з капюшоном, накидкою з дорогими (від-кутюр або вінтажними) прикрасами та рукавичками «оперної» довжини**.

На початку XXI століття близько 75% весільних суконь на ринку є без рукавів і без бретелей. Інші наречені віддають перевагу скромним фасонам з рукавами, вищими вирізами і закритою спиною.

Плаття без бретелей

1920 рік (Радянський Союз)

1960 р. (Радянський Союз)

1960 р. (Радянський Союз)

Більшість сьогоднішніх весільних суконь мають або спинку на шнурівці, або спинку на блискавці. Весільні сукні також можуть бути довгими або короткими, залежно від типу весілля. Багато західних урочистих суконь

походять від християнських ритуальних костюмів. Тому потрібно було зменшити вплив шкіри. У відповідь на цю тенденцію сукні без рукавів або без бретелей часто носять довгі білі рукавички.

Традиції в національному весільному вбранні в різних країнах світу. У західних культурах, як правило, наречені на весіллі одягають білу сукню, але виявляється, весільне вбрання зовсім не обов'язково повинне бути білим. Деякі культури використовують яскраві кольори одягу і прикраси, нареченим перед церемонією розмальовують руки і обличчя відповідно до місцевих традицій або приховують свої обличчя за щільними вуалями або коштовностями.

Азія. Весільні сукні в Китаї, Індії та В'єтнамі зазвичай червоного кольору, який символізує удачу і процвітання, наділений силою і здатний відганяти злих духів.. Водночас, останнім часом завдяки впливу західної культури *збільшилася кількість білих весільних суконь* у цих країнах.

У Японії наречені також можуть змінювати три і більше весільних суконь за церемонію. Найпопулярнішим варіантом японської весільної сукні є *біле кімоно*. Біле кімоно нареченої в японському одруженні, як і на Заході, символізує велику чистоту. Однак після самої церемонії багато жінок прагнуть переодягнутися в червоне вбрання, тим самим щаслива обраниця притягує удачу для шлюбу

Наречена на Філіппінах. Плем'я Якан населяє острів Басилані. Традиційні весілля тут розділені на два ритуали: ісламський і доісламський. Жінки розмальовують обличчя білими візерунками.

Корейський костюм. Цей костюм називається ханбок.

Індонезійське і малайське весільне вбрання розписується батиком і має назву кебая. Майже всі *весілля в Малайзії* свято шанують мусульманські традиції. Традиційні сукні наречених – *пурпурні або фіолетові. Святковий одяг на острові Балі – дуже яскравий і пишний, а* голови нареченої і нареченого під час церемонії прикрашають золоті вінці.

У другому за величиною місті *Суматри (Палембанг (Індонезія))* нареченої одягаються в багаті барвисті костюми, що відображають велич імперії Шривіджая.

Наречені *Джакарти* тут одягнені відповідно індонезійським традиціям. В нарядах присутня велика кількість золота, яскравість і вигадливі візерунки.

В'єтнамська весільна сукня

Китайське весільне вбрання

Японське весільне кімоно

Бірманське весільне вбрання

Індійське весільне сарі

Балі

Індонезія

Індонезійська весільна сукня

Традиції Джакарти

Палембанг (Індонезія)

Малайське вбрання

Філіппінське весільне вбрання

Філіппіни (плем'я Якан)

Корейське весільне вбрання

Індійські весільні сарі традиційно шують з червоного шовку, рясно вишитого золотом та бісером. Рідше використовують весільні сарі інших яскравих кольорів: золотого, рожевого, помаранчевого, жовтого. Також в Індії існує тенденція використовувати дві сукні під час весілля: одну для релігійної церемонії і другу для бенкету. У натовпі гостей легко розпізнати заміжніх жінок: вони наносять на середину лоба крапку.

Традиції Кіннаур. Народність Кіннаур проживає в Індії. Тут популярні важкі металеві прикраси ручної роботи. Все це зібрано в гірлянду, доповнену сухофруктами. Плечі жінки покриває вручну витканий шарф.

Наречена в Монголії.

Сукня для монгольської весілля має свою назву – діл. Це один з різновидів візерункової одягу монгольських кочівників, яку місцеві жителі носили протягом декількох століть.

Яван (Малайзія).

Весільне вбрання *мала-зійського міста Яван* складається з саронга, сорочки з високим коміром і бланкона (традиційного головного убору). Жінки збирають волосся в оригінальний пучок.

Єврейські традиції Афганістану.

Історики вважають, що євреї проживали в Афганістані протягом майже півтори тисячі років. Але тепер в країні залишився лише один єврей, народжений в 1959 році. Ці шикарні нареченої в довгих шатах покривали руки і ноги хною, а на лоб наносили блискітки.

Наречена Узбекистану

Церемонія одруження в Узбекистані називається Нікохім-гуй. Наречена одягнена в наряд, прикрашений ручною вишивкою.

Наречена Туркменістану

Туркменські нареченої красуються в червоних шовкових сукнях з срібними або позолоченими підвісками.

Наречена Казахстану

Традиційна казахська весілля не обходиться без саукеле – головного убору нареченої з вуаллю. Батьки готують цей атрибут задовго до того, як видадуть дочку заміж.

Єврейська наречена в Ємені. Весілля етнічних євреїв в Ємені примітна безліччю ювелірних виробів і складним головним убором нареченої, прикрашеним квітами і листям. Таке вбрання відганяє від молодят зло.

Тибет. Наречені в цьому регіоні одягають білі сукні з вовни. Однак наряд (як і саму дівчину) складно розгледіти під шарами яскравих фартухів і накидок.

Американські індіанці. Корінні народи Америки мають різні традиції весільних обрядів і різні весільні сукні.

Наречена народу **хопі** традиційно має вдягати ***вбрання, зіткане її майбутнім чоловіком і його другом.*** Весільне вбрання хопі складається з ***широкого пояса, двох білих суконь, білого халата з червоними смугами по верху і по низу, білих леггінсів з оленьчої шкіри і мокасин, стрічки для волосся.***

Наречена народу **пуєбло** вдягає на весілля ***бавовняний одяг, який пов'язується над правим плечем та підтримується поясом на талії.***

Згідно з традиціями **делаверів** наречена має бути вдягнена ***у спідницю до колін з оленьчої шкіри і намисто з мушель вампум, яке надівається на лоб.*** Також намисто вдягається на тіло вище пояса. Якщо весілля відбувається влітку, то наречена має бути оголеною вище пояса. Взимку вона має бути в легінсах зі шкіри оленя, мокасінах і роби з пір'я індички. Обличчя нареченої фарбують у білий, червоний і жовтий кольори.

Племена Північної Каліфорнії (кламати, модоки, юроки) використовують ***весільне вбрання символічних кольорів: білого (схід), синього (південь), жовтогарячого (захід), чорного (північ).*** Наречені також мають вдягати прикраси з бірюзи і срібла, а також срібний пояс, які мають захистити молодят від злих духів.

Наречена Перу. Жінки в долині Куско носять барвисті весільні наряди з виткані накидками і капелюхами. На них безліч прикрас.

Весільна сукня апачів

Наречена Перу

Мусульманські країни. Іслам вважається найбільш загадковою і поширеною релігією. Але, незважаючи на це, мусульманське весілля характеризується унікальністю і колоритністю, яка багата традиціями і звичаями. Звичаї мусульманського весілля діляться на кілька етапів: процес сватання; наступ ночі хни; проходження обряду ніках; святковий банкет.

Вбрання наречених. Мусульмани вважають за краще виготовляти одяг з дорогих матеріалів. Нареченим вибирається класичний костюм. Якщо говорити про наречену, то їй рекомендується підбирати плаття, яке враховує традиції та вимоги Корану. **Наряд майбутньої дружини повинен бути:** виготовлений з міцного і дорогого матеріалу: атласу або шовку; з довгими рукавами; з довжиною до підлоги; з прикритою зоною декольте і плечима. **Сукня може бути білого відтінку або з додаванням яскравих фарб.** На ньому є **різні візерунки та орнаменти.** Наречена виходить у світ з покритою головою. У деяких народів прийнято також надягати рукавички і полегшену вуаль на обличчя. Такий образ пояснюється тим, що Коран не дозволяє нареченій виставляти свою красу на показ. Вся чарівність віддається тільки чоловікові. Якщо говорити про **макіяж, то він досить яскравий.** Погляд заворує обранця. Подружками нареченої виконуються сумні пісні. Вони як би оплакують її відхід з рідного дому.

Бедуїнські наречені надягають важку щільну вуаль з коштовностей.

Палестинська весільна сукня

Бахреїнська весільна сукня

Малайське весільне вбрання

Весілля бедуїнів (Ізраїль):

Мусульманське весілля

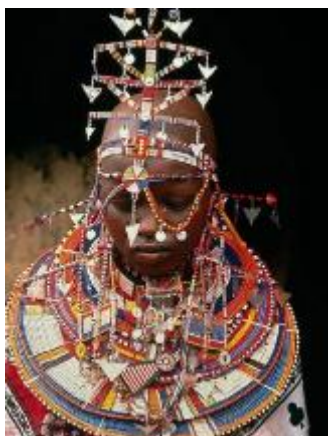
Туніська весільна сукня

Африка. У **Субсахарській Африці** весільний одяг характеризується, перш за все, ***великою кількістю прикрас, строкатістю барв і орнаментів.*** В деяких областях Африки для традиційного весільного вбрання нареченої необов'язкова верхня частина костюма, але її груди прикрашають кілька рядів різноколірного намиста.

Нігерія є однією з найбільших африканських країн, що нараховує більше 250 етнічних груп. Саме тому весільні обряди тут варіюються в залежності від регіону проживання. Але в більшості нігерійські нареченої віддають переваги яскравим шати. Їх голова покрита розкішним гелі – багатошаровим національним головним убором.

Кожна наречена на виданні в **Гані** має свій власний зразок тканини для святкової церемонії. Тому наряди пари ідеально гармонують один з одним.

Плем'я масаї (Кенія).

Наречена племені масаї зобов'язана надіти на голову значне намисто з бісеру і раковин. Тільки в ніч весілля завіса знімається.

Традиційні сукні Ефіопії

Ефіопська народність Хамар заохочує відмінності в шатах у заміжніх жінок і дівчат. Атрибутом невинності вважається великий комір з бісеру червоного, зеленого і чорного кольорів. Заміжні жінки носять срібні і золоті коміри.

Еритрея

Мусульманське плем'я рашайда в Еритреї до весілля жінки усамітнюються. Коли вони виходять на церемонію, то надягають фату з металевими нитками і перлами, переплетеними геометричними візерунками.

Європейські Країни.

Весілля Саамів. Корінні жителі крайньої півночі Європи проживають в Скандинавії і на Кольському півострові. Традиційний костюм чітко вказують на сімейний стан. Круглі візерунки на ремнях – ознака самотності, квадратні означають, що людина перебуває у шлюбі.

Традиції Норвегії

Бунад – так називається святковий норвезький костюм. Його надягають неодноразово: крім церемонії одруження, ще й на хрестини.

Шотландське весілля

Чоловіки на весіллі в Шотландії традиційно носять кілт. Причому кожен клан має свою версію шати. Коли наречена виходить з церкви, вона одягає на плечі хустку, зшитий з тієї ж тканини, що і кілт нареченого

Наречена Німеччини

Німецькі весільні головні убори унікальні в кожному регіоні. Тут, в долині Шварцвальд, в містечку Штаумбург-Ліппе, вони прикрашені сотнями різнобарвних бусин і каменів.

- **Весільним вбранням у Німеччині** в колишні часи приділялася особлива увага, в них вкладалися не шкодуючи коштів. Приклад наряду селянки з Шаумбург-Ліппе: візерункова нижня сорочка, кольорові панчохи, спідниця лілового кольору (можливо – синього), чорна пишна спідниця, комір в два шари з візерунками, рукава, хустка звичайна біла і мереживна, пояс.
- Перев'язь, що складається з стрічок – їх число означало кількість спідниць. Спідниці коштували дорого – це було придане нареченої. Чим більше спідниць — тим багатша наречена.
- Має бути чорний фартух з шовку, манишка, прикрашена золотим шиттям, мітенки білого кольору, розшите перлинками, корона, декорована скляними намистинами і гілочками розмарину. Дівчата з острова Фер виходили заміж в темних сукнях з синього англійського сукна. На плечі накидали хустку з зеленого шовку. На голові нареченої наречений поверх хустки закріплював півмісяць з яскраво-червоної матерії – цей знак надалі говорив про те, що жінка вже вийшла заміж.

Наречена Південно-Західної Болгарії. Святкові звичаї регіону Рибново унікальні і знаходяться під впливом традицій ісламу. Святкування з піснями і танцями триває протягом 5 днів. На другий день обличчя нареченої перетворюється до невпізнання.

Традиції Румунії

У Трансильванії одруження є найголовнішим святом у житті людей. Церемонія, організована батьками, насичена різними оригінальними ритуалами.

Югославське весілля

Між Косово і Македонією розташований регіон Гора, жителі якого сповідують мусульманську віру. Дивно, але їх звичаї досі зберегли елементи язичництва. Наречена також покриває обличчя візерунками і прибуває на церемонію на білому коні.

Наречена Угорщини

Футболка угорської нареченої – триколірний, з вишитими квітковими візерунками. У пошані тут кілька шарів нижніх спідниць і вінок з пшеничних колосків.

Польське Одруження. Польська наречена носить традиційний костюм з білою блузкою, розшитий квітами, і фату. Наречений також приколює в петлиці квітку.

Україна. Українське народне весільне вбрання зазвичай було схожим на звичайний повсякденний костюм, тільки більш яскравий та святковий, з більшою кількістю прикрас, вишивки тощо. Крім того, весільний одяг містив деякі елементи, нехарактерні для звичайного одягу. Важливою частиною весільного вбрання був головний убір — вже не дівочий, а жіночий.

Гуцули – етнічні українці, які проживають в Карпатах. Наречені тут теж одягнені в барвистому одязі. Не відстають по яскравості і колориту і самі гуляння з завзятими і пустотливими танцями, піснями і примовками.

Гуцульщина

Херсонщина

Поділля

Слобожанщина

Весілля на Волині

Весілля на Покутті

Весілля на Львівщині

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

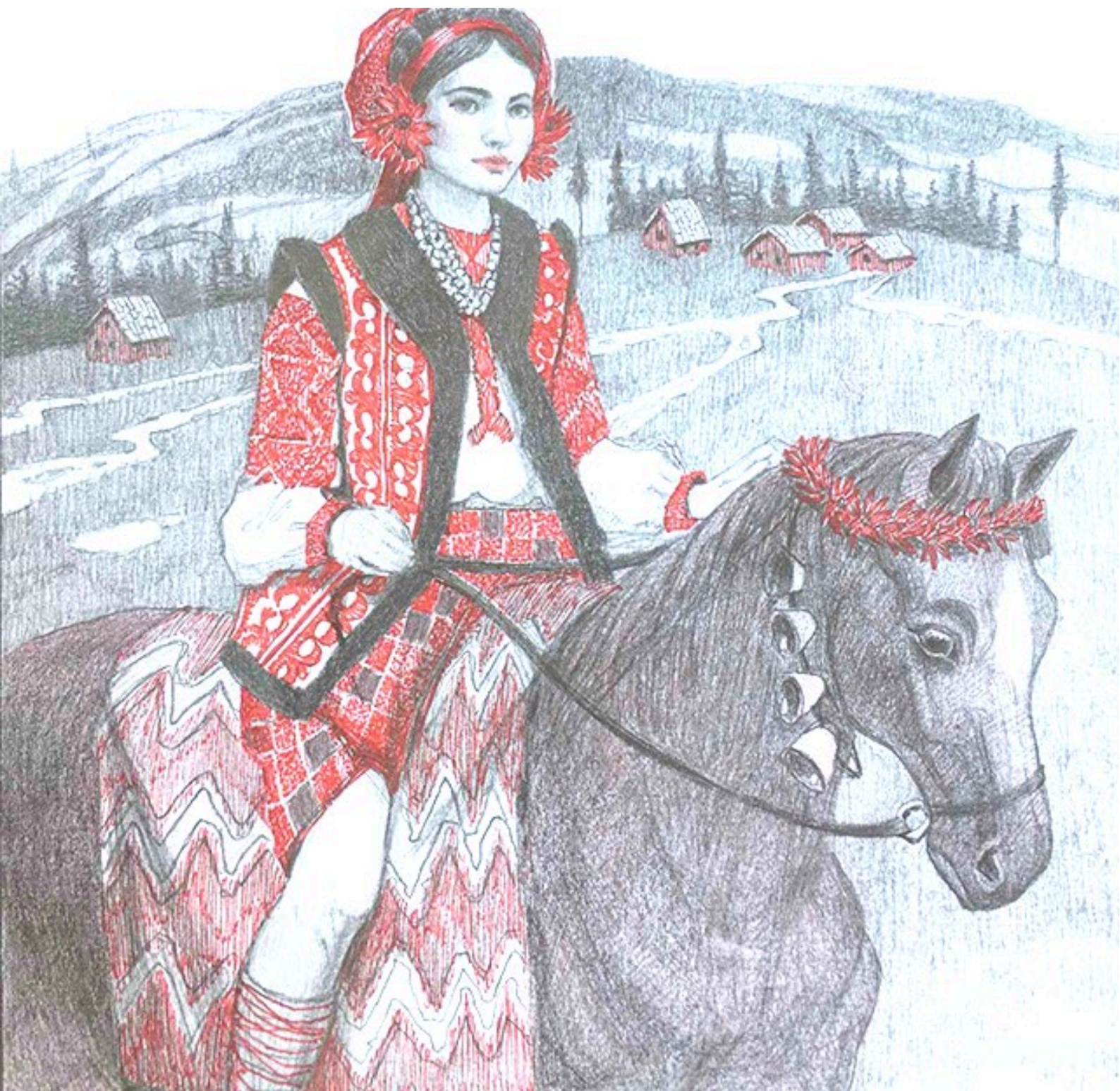
1. Ознайомившись із теоретичними відомостями поміркуйте, чи впливали соціалістичне, політичне, релігійне життя на формування весільного костюму.
2. Які основні елементи весільного костюму поєднують між собою мусульманські країни.

3. За додатковим аналізом інформації наведіть ілюстровані приклади українського весільного костюму (національного чи традиційного на вибір студента) або його елементів: прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.
4. Скласти глосарій (перелік понять, до 20 шт.), що стосуються весільних костюмів або його елементів різних народів.

Самостійна робота: Загальна характеристика професійних костюмів (уніформи) у різні часи. Додатково розглянути історію розвитку костюму Болгарії та Польщі.

Творче дослідження: дослідити історію виникнення уніформи, як костюма певної професійної діяльності, її особливості та різновиди. Проаналізувати костюм Болгарії та Польщі та визначити чинники формування основних елементів національного костюму: тканини та колір в одязі; основні види та форми чоловічого та жіночого вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття.

Рекомендовано переглянути кінострічку: «Тіні забутих предків» (1964 р., /особливості українського костюму та весільного вбрання), «Весілля в Малинівці»(1967 р., / особливості українського костюму та весільного вбрання), «За двома зайцями» (1961 р./особливості українського костюму, весільного вбрання), «Весільний спадок» (2020 р./особливості українського костюму та весільного вбрання; <https://www.youtube.com/watch?v=2oUxozBmQrA>).

Автор картини: Полтавська Катерина, 2022 р.

УКРАЇНСЬКИЙ КОСТЮМ

Тема №9

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМУ

9.1. Основні елементи українського національного одягу

Україна має велику територію. Різняться природні умови, тому різняться і одяг. Часто одяг у сусідніх селах різнився, особливо у вишивці. Тобто по вишивці можна було пізнати з якого села людина.

Український одяг проходив багато стадій, відповідно до часу, політичної та економічної ситуації. *зупинимося на формуванні українського народного одягу часів Козаччини.*

Формування українського народного одягу – цього яскравого й самобутнього культурного явища – відбувалося протягом багатьох століть. Ще за часів Київської Русі значного розвитку набули ткацтво та різноманітні ремесла, які мають безпосереднє відношення до створення одягу. Відтоді кожна епоха накладала відбиток на традиційне вбрання, і можна з упевненістю твердити, що особливості костюма являють собою одне з важливих джерел вивчення етнічної історії населення України, його соціальної структури, естетичних поглядів та уявлень тощо.

Загальнохарактерною рисою традиційного українського одягу та численних доповнень до нього є декоративна мальовничість, яка відбиває високий рівень культури виробництва матеріалів для одягу, створення його різноманітних форм, володіння багатьма видами й техніками опорядження та оздоблення. Водночас народному одягу притаманна значна варіативність. Найбільш помітними були відмінності у костюмі, що побутував на Лівобережжі та Правобережжі, Слобожанщині та Поділлі. Це ж стосується й традиційного одягу населення Подністров'я, Карпат, Полісся та Півдня України. Регіональною специфікою були позначені передусім матеріали для одягу; конструктивні, технологічні і декоративні прийоми його створення; способи виробництва окремих деталей: головних уборів, взуття, прикрас; колорит, техніка та мотиви орнаментики – особливо сорочок і поясного одягу, які майже до кінця ХІХ ст. зберігали давні локальні особливості, а

також способи носіння і об'єднання всіх елементів одягу в повний, завершений комплекс вбрання.

Основні елементи українського народного одягу мають давньослов'янське походження і беруть свої витoki з культури Київської Русі. Це домоткані тунікоподібні сорочки, поясний одяг у вигляді прямокутної орнаментованої смуги тканини, вузькі полотняні чоловічі порти, рушникoподібне жіноче головне вбрання, плетені й ткані пояси та ін.

В українському традиційному вбранні кінця ХІХ – початку ХХ ст. поряд із збереженням давніх місцевих ознак простежуються й пізніші нашарування, пов'язані насамперед з історичною долею різних земель України. Так, одяг населення Правобережжя зазнав помітного впливу польсько-литовської, Лівобережжя – російської культури. Велике значення мало й те, що через Україну йшло інтенсивне та постійне торговельне й культурне спілкування країн Заходу і Сходу. Виникнення Запорізької Січі, специфічні політичні умови, в яких опинилася Україна у ХVІ–ХVІІІ ст., взаємні контакти з сусідніми народами – все це зумовило своєрідність формування української національної культури і зокрема культури вбрання. Стильові особливості західноєвропейського ренесансу та з часом барокко проникають в художній світ України, отримуючи місцеву інтерпретацію і в одязі. Завдяки своїм самобутнім рисам традиційний костюм українців був певною позначкою належності людини до тієї чи іншої верстви суспільства, мав досить широку й складну семантику, символізуючи, крім етнічних, регіональних чи соціальних ознак, вік і стать людини, її сімейний стан тощо.

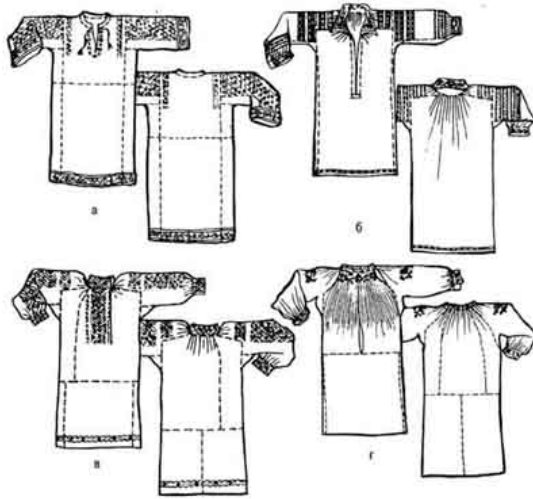
Найстійкішим щодо збереження традицій був одяг сільського населення. Багато його різновидів широко побутовали до початку ХХ ст.

За способом виготовлення одяг українців, як і інших народів, розподіляється на шитий і нешитий. Останній, давніший, виготовляється з одного або декількох шматків матеріалу, огортає стан, драпірується в різні способи, утримується на тілі за допомогою зав'язок, булавок, поясів. Деталі шитого одягу скріплюються швами. Він може бути глухий або розпашний, різний за кроєм. За розташуванням на стані людини одяг в основному розподіляється на натільний, нагрудний та стегновий (поясни й). Одяг також буває верхній та нижній й. Останній розподіл залежить від кліматичних та

сезонних особливостей, а також від традицій носити певний набір одягу в хаті чи на вулиці, в будень чи на свята тощо.

Натільний одяг. Єдиним видом натільного жіночого і чоловічого народного одягу на Україні в кінці XIX – на початку XX ст. була полотняна сорочка.

Типи крою жіночих сорочок: а) тунікоподібна; б) з плечовими вставками; в) з суцільнокроєними рукавами; г) з суцільнокроєними рукавами та ласткою

Сорочка – один із найдавніших елементів одягу. За часів Київської Русі С. слугувала як натільним, так і верхнім одягом і шилася з полотна чи сукна. Східнослов'янська С. кінця XIX – початку XX ст. мала велику кількість варіантів крою і орнаментації та відповідала декільком призначенням. Це і колоритно оформлені святкові, і більш стримані *пожнивні* та повсякденні сорочки, які виготовлялися з полотна різної якості.

Основними типами сорочок були: тунікоподібна; з плечовими вставками; з суцільним рукавом; на кокетці. Локальна специфіка виявлялася в засобах з'єднання плечової вставки та рукавів зі станом, у розмірі та формі плечової вставки, рукавів та *ласток* (клинців, що вшивалися в рукав для розширення пройми), у характері призбирування верхньої частини рукава та горловини, в оформленні коміра та манжетів, у горизонтальному та вертикальному членуванні стана сорочки. Розмір деталей, кількість полотнищ стана залежали від ширини доморобного полотна (в середньому 50 см), яка визначалася можливостями ткацького верстата. Локальної своєрідності сорочки надавала й орнаментация, що виконувалася технікою ткацтва або вишивки.

Забезпечення чоловіка та інших членів родини білизною покладалося за традицією на дружину. Молодий приносив у дім з рідної сім'ї дві-три сорочки. Після заручин наречена готувала для майбутнього чоловіка білизну, і часто вже на весіллі жених був одягнений у що її пошила й вишила молода.

Нагрудний одяг. Безпосередньо на сорочку українці напинали нагрудний одяг, який прикривав верхню частину фігури і виразно впливав на загальний силует. Цей тип одягу переважно був без рукавів, рідше з рукавами. Еволюція нагрудного одягу відбиває етнокультурні взаємовпливи і місцеві традиції, тісно пов'язана з кліматичними умовами та характером господарської діяльності народу. Зокрема, безрукавки, що їх носили як чоловіки, так і жінки, демонструють велику різноманітність типів – за рахунок використання різних матеріалів, крою, художніх прийомів тощо.

Керсетка – безрукавка з фабричної тканини, яка мала багато місцевих варіантів довжини, пропорцій, декорування. Побутувала здебільшого на Київщині, Чернігівщині, Полтавщині, частково на Півдні України. Найрозвиненіших форм К. набула у другій половині XIX ст., коли чітко визначилися не лише основні принципи її крою, а й локальні особливості щодо пропорцій, колориту, оздоблення.

Кентар – хутряна безрукавка населення Карпат та Прикарпаття. Мав значну локальну варіативність щодо довжини та прийомів оформлення.

Кентар

Лейбик

Лейбик (бруслик, катанка, горсет) –

сукняна безрукавка жителів передгір'я Карпат, рівнинної частини Західної України та Полісся.

Юнка (куртка, кохта) – нагрудний одяг з

рукавами, відомий у різних регіонах У країни. Найчастіше виконувався з фабричних тканин і повторював форму та крій місцевих безрукавок. Цю ж назву мав і різновид верхнього одягу.

Крім нагрудних юпок, існували й різновиди верхнього одягу – холості (неутеплені) та ватяні юпки, круглі ватяні кохти (ватянки). У цих

виробах було більше клинів, бантових або подвійних складок, а спинка часом відрізала по лінії талії. Використовувалися однотонні або орнаментовані фабричні тканини. Верхня, більш дорога й нарядна, відтінялася гармонуючою, але недорогою підкладкою, а іноді й ватною прокладкою, що їх прошивали ручним швом, а пізніше – машинною строчкою. Цей тип одягу увібрав кращі традиції конструктивно-технологічних і декоративних прийомів, утворюючи складний витвір мистецтва народного костюма.

- Зокрема, святковим одягом селянок Подніпров'я була *баєва* юпка з трьома клинами і великим виложистим коміром із тонкої червоної, синьої або зеленої байки (ворсистого сукна, раніше привозного, а з XVIII ст. – місцевого виробництва). Вся поверхня юпки прикрашалася саморобними китицями (*хвостиками, ковтками, мухами*) з кольорової вовни, які контрастували з основною матерією. У цьому одязі помітний вплив міського костюма різних соціальних груп, а також тодішніх модних течій.

Жіночий стегновий одяг. Узагалі стегновий (поясний) одяг прикривав нижню частину фігури та одягався безпосередньо на сорочку. В українському жіночому костюмі другої половини XIX – початку XX ст. існувало кілька способів його утворення: за допомогою незшитих, частково зшитих та зшитих прямокутних полотнищ саморобної вовняної тканини. Незшитий (розпашний) стегновий одяг (*запаска, плахта, горботка*) складався з одного або двох полотнищ (одно- або двоплатовий). Різні типи незшитого та частково зшитого одягу зберігають дуже давні форми. Їх удосконалення відбувалося за рахунок розвитку народного художнього ткацтва, яке набувало локальних рис в орнаментально-колеристичному вирішенні.

- **Зшитий стегновий одяг** – *спідниця (андарак, літник, димка, фартух, шорц)* у центральних областях України побутував поряд із незшитими формами; у північних районах, а також у ряді західних областей спідниця була основним типом стегнового жіночого вбрання. Спідниці шилися у 3-4 пілки з саморобних вовняних, наніввовняних та полотняних тканин, а з розвитком мануфактури і з фабричних матеріалів. Вони мали місцеві колористичні та орнаментальні особливості, а також різні назви.

Запаска – найдавніший загальнослов'янський варіант незшитого стегнового одягу. Була відома майже на всій території України і мала локальні варіанти оформлення. Переважно складалася з двох вузьких пілок вовняної саморобної тканини (двоплатова запаска). На Подніпров'ї запаска була у вигляді двох шматків товстого неваляного однотонного сукна різної ширини, частіше чорного та синього кольорів. Спочатку на талії пов'язували задню частину, ширшу й довшу, чорного кольору (*сіряк, плахту*), а спереду закріплювали другу, вужчу й коротшу, синього кольору – *попередницю*. Цей

тип запаски побутував на Середньому Подніпров'ї як повсякденний та робочий одяг. На свято молоді жінки носили зелені та червоні запаски, передня частина яких прикрашалася тканим орнаментом або вишивкою.

Саморобні двоплатові запаски інших районів України відрізнялися оздобленням. Так, на Поділлі площина попередниці рівномірно заповнювалась тканим або вишитим орнаментом; на Житомирщині, Північній Тернопільщині та Хмельниччині побутували килимові запаски. Вироби Придністров'я, Прикарпаття та Карпат були заткані поперечними або поздовжніми поліхромними смугами, часом із додаванням металевої нитки. На Поліссі білу полотняну запаску прикрашали широкою смугою червоного тканого орнаменту.

На всій території України побутував і *фартух* – запаска, яку носили з різними типами стегового одягу. Фартух часом робили із дорогих нарядних, частіше привозних тканин (парчі, візерунчастого шовку, шерсті). Цю ж назву мала й спідниця на Бойківщині (див. далі).

Плахта – частково зшитий розпашний святковий одяг, невід'ємна частина центральноукраїнського жіночого національного костюма. П. виконувалася із двох полотнищ (*гривок*) барвистої клітчастої вовняної саморобної тканини. Ці полотнища зшивали приблизно наполовину або на дві третини. Зшита частина охоплювала фігуру ззаду, а незшиті крила (*криси*) вільно звисали по боках. Іноді передні кінці П. підтикали під пояс. Заможні жінки надягали дорогі нарядні плахти, а спереду пов'язували візерунчасту вовняну або парчову запаску.

Чоловічий стеговий одяг. Різноманітної форми та крою штани – явище більш пізнє порівняно з іншими компонентами одягу. Їх поширення було пов'язане з появою їзди верхи, з розвитком орного способу обробітку землі тощо. Ще у середині XIX ст. на Україні носіння штанів вважалося ознакою соціально-вікової зрілості: їх одягали парубки лише після 15 років. Штани шили з грубого саморобного полотна – *дев'ятки* чи *десятки* білого кольору, іноді з вибіячастим малюнком у вигляді вузьких поздовжніх синіх або чорних смуг. Зимові штани робили з білої вовняної тканини, а в західних областях – із валяного сукна білого, коричневого або червоного кольорів. Заможне населення використовувало покупні тканини.

Комплекс традиційного одягу. Малісівиці

Комплекс традиційного одягу. Туропільці

Комплекс традиційного одягу. Житомирці

Основною ознакою крою штанів є спосіб поєднання двох холошів – ромбоподібний, прямокутний, трикутний або безклинний.

Різновид крою визначався також кількістю швів та способом утримання на талії – за допомогою *очкура*, ремня, вшитого пояса тощо. Локальною ознакою є і спосіб носіння штанів і сорочок. Там, де побутували широкі штани, у них заправляли сорочку, а з вузькими штанами сорочку носили навипуск.

Гачі (*гаці, ногавиці, холошні*) – найдавніші загальнослов'янські назви чоловічих штанів. За часів Київської Русі склалися з двох окремих частин: нижньої, що обтягувала ногу, та верхньої, що кріпилася на талії за допомогою шворки. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. вузькі штани з такою назвою побутували в західних та південних областях України.

Шаровари – термін перського походження. Старовинні широкі Ш. склали обов'язкову частину одягу запорізького козацтва. За образним висловом Т.Г. Шевченка, вони "мотнею вулицю мели". Широкий крій штанів у Східній та Центральній Україні зберігся до кінця ХІХ ст., поки на зміну їм не прийшли брюки міського крою.

Верхній одяг українців кінця ХІХ – початку ХХ ст. був надзвичайно різноманітний. Його типи відповідали специфіці природно-кліматичних умов, характеру господарської діяльності, соціальному становищу населення; на В. о. особливо яскраво відбилися етнокультурні взаємовпливи.

Традиційний верхній одяг поділяється на осінньо-весняний, зимовий та плащовий. Найбільшого поширення в українців набув осінньо-весняний вид В. о., багатий на матеріали, форми, конструктивно-художні прийоми.

Світлівирці (Волода) та чортівка (Володимир)

Кобак (Львівщина) та буря (Київщина)

Ситя, Київщина

Київ, Полтавщина

Форми осінньо-весняного верхнього одягу з домотканого сукна залежали від крою спинки і способу її з'єднання з передньою пілкою по лінії бічного шва. Виходячи із цього, верхній одяг міг бути прямий, розширений донизу вставними боковими клинами (халатоподібний) та приталений – з невідрізною або частково чи повністю відрізною спинкою. Традиційний верхній одяг із домотканого сукна не розрізався по лінії плеча, тобто викроювався з перегнутого полотнища (*вперекидку*). Прямий крій зберегли лише деякі види верхній одяг в західних областях України.

Поряд із домотканим сукном заможне населення Подніпров'я здавна використовувало для верхній одяг привозні тканини, а з розвитком вітчизняного мануфактурного виробництва – і місцевого виготовлення. Одяг, шитий із досить легких тканин, в умовах клімату України правив за верхній протягом значної частини року. Найбільшого розповсюдження такий одяг набув серед мешканців сіл, розташованих неподалік від торгових центрів. У XVIII – першій половині XIX ст. для нього використовували кольорове сукно різного гатунку, візерунчастий штоф, китайку, сірий черкасин, репс; для оздоблення – кольоровий оксамит, парчу, які завозилися з країн Заходу та Сходу. Одяг із фабричних тканин міг бути приталеним, з невідрізною або відрізною спинкою, а також сильно розширеним донизу – вільного халатоподібного крою. Він робився на підкладці і за потребою утеплювався тонким шаром клоччя або вати. Щодо зимового верхнього одягу, то його виготовляли з овечих шкір – вівчарство на Україні було досить розвинутим.

Жупан – давній тип слов'янського верхнього одягу. У XVII–XVIII ст. був частиною святкового чоловічого або жіночого костюма заможної козацької старшини, шляхти та міщан, а пізніше набув поширення у селянському побуті. Наявність жупана була ознакою заможності. Шили його з дорогих тканин – штофу, парчі або з тонкого фабричного сукна, частіше синього або зеленого кольору. Жупан був досить довгий, приталений, із призбираною спинкою і полами, що ледве сходилися, з відкладним або стоячим коміром, манжетами і кишнями, на полотняній підкладці. Поли, відлоги, манжети та кишені обшивалися кольоровою тканиною, прикрашалися тасьмою, шнурами, гарусом; уздовж пілок у два ряди і на кишнях пришивалися гудзики.

Жупан носили в парі з кунтушем (див. далі). Але якщо останній не ввійшов до селянського вжитку, то жупан, який з часом стали носити в парі зі свитою, закріпився у першій половині XIX ст. в костюмі заможного сільського населення Подніпров'я, ставши прототипом пізнішого виду одягу з фабричних тканин – *юпки*.

Капота – старовинний святковий верхній одяг з покупних тканин. Капота

Капота

була довшою та об'ємнішою за жупан, із глибоким заходом, вільна в талії, з трьома і більше складами на спинці, вузькими рукавами і великим виложистим коміром. Її шили з тонкого сукна або з шовкових тканин – однотонної (червоної, рожевої, блакитної) чи з розводами або квітами. У другій половині XIX ст. К. виходить із ужитку, однак деякі особливості її оздоблення застосовувалися ще з півстоліття.

Керея (сіряк, затула, кобеняк, бурка, свита з кобеняком) плащоподібний одяг однотипного крою, що побутував на всій території України у XIX ст. Шився з одного або двох перегнутих на плечах полотниць саморобного сукна гіршого гатунку (рядовини) чорного або сірого кольору. По боках вставлялися великі клини, до невеликого коміра пришивався прикрашений вишивкою капюшон. Застібок К. не мала, а підперезувалася поясом. Носили її поверх усіх видів верхнього одягу в негоду.

Керея, Чернівецька

Керея, Чернівецька

Кожух – зимовий одяг з овчих шкір хутром усередину. В різних місцевостях України мав особливості крою, пропорцій, кольору, оздоблення. За кроєм нагольні (некриті) К. були прямоспинні, розширені донизу (тулуб'ясті, кульові) та приталені – *під стан*. Колір К. – переважно білий, рідше червоний з відтінками або чорний. Вичинка білої овчини була складнішою, і виробництво К. із неї занепало раніше, проте вироби з червоних дублених шкір і досьогодні користуються попитом. К. прикрашали вишивкою, аплікацією з кольорової шкіри, нашивками з яскравих плетених шнурів, китичками з різнокольорових вовняних ниток та ін.

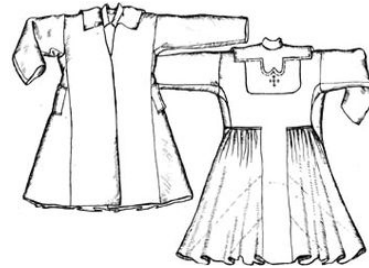

Свита – приталений верхній одяг із домотканого сукна, різновиди якого набули значного розвитку в центральних районах України у XIX ст.

Свита до вусів – невідрізний, розширений від талії донизу двома клинами крій. Спостерігався у старовинних українських свит. Подніпров'я (до двох вусів), а також у свит – латусі, свита -кущині Полісся та кабаті Західної України. Для такого одягу характерні об'ємність, опуклість за

рахунок клинів (*вусів*). На Подніпров'ї та Слобожанщині цей крій набув подальшого розвитку. Спочатку вшивали третій клин (*свита до трьох вусів*), а наприкінці XIX – на початку XX ст. стали розрізати спинку по вертикалі до пройми; відповідно до цього зростала кількість швів. Це привело до появи приталеної (*під стан*) багатоклинної свити. Трикутні або трапецієподібні клини замінювались глибокими, іноді подвійними, складками. Шили такі свити з білого або сірого сукна, довжиною до колін і нижче.

Свити до рясів – удосконалення прямоспинного крою свити та розширення її нижньої частини завдяки частковому підрізання спинки по лінії талії та вшиванню прямокутних клинів (*рясів, заборів, брижів*).

Свита

У свиті з підрізними бочками (з *рясами і прохідкою*) звужувалась, але обов'язково зберігалась суцільнокроєна частина спинки (*старша фалда, прохідка, доріжка, засібок*). Поряд із багатоклинними такі свити побутували на значній території України (переважно як чоловічий одяг) майже до початку XX ст. На Правобережжі їх шили з темно-коричневого, на Поліссі та Поділлі – з білого або сірого домотканого сукна. Свити *до заборів (катанка)* – одяг із підрізними та призбираними бочками, що побутував на півночі Подніпров'я.

Доповнення костюма. Пояси, убір голови, взуття, прикраси – невід'ємні складові народного одягу, що пройшли тривалий шлях свого розвитку. Їхні функції були різноманітними, так само як і матеріали, форми, техніки виконання, художні вирішення. Доповнення костюма були яскравими виразниками його локальної специфіки і водночас своєрідною соціальною позначкою людини, в них знаходили відбиття народні звичаї, моральні норми тощо. Так, навіть наприкінці XIX ст. в жіночому традиційному українському костюмі була недопустимою відсутність убору голови, пояса або ж культових прикрас. Останні виступали вагомими компонентами традиційних обрядів, з ними пов'язано чимало уявлень та повір'їв.

Доповнення костюма виконували й важливу естетичну функцію. Вони підкреслювали святковість або буденність того чи іншого комплексу одягу, створювали цілісний художній образ. У цьому розумінні доповнення костюма певною мірою мають самостійне значення.

Пояси здавна слугували обов'язковими елементами і водночас прикрасами одягу. В XIII–XV ст. дорогоцінні пояси були важливою ознакою гідності можновладців, їх передавали у спадок як особливу частину майна. У XVI–XVII ст. зміни в костюмі знаті зменшили соціальну функцію поясів, проте їхня декоративна роль зберігалася.

У народному костюмі кінця XIX – початку XX ст. пояси виконували різноманітні функції. За їхньою допомогою закріплювався поясний та розпашний верхній одяг, вони захищали та стягували м'язи живота під час важкої фізичної праці, на них тримали дрібні речі повсякденного вжитку, нарешті, вони були своєрідними талісманами та прикрасами. Як витвори народного мистецтва, пояси часто були художньо неповторними.

Здавна існувала традиція зображення на пояси певних знаків – оберегів, символів, емблем, а в XIX ст. в орнамент пояси іноді вписували ініціали або ім'я власника (як і ім'я коханої або коханого), дату та місце народження. Пояси пов'язані зі сферою обрядовості, а також народної моралі. Зокрема, показатися на людях без поясів означало скомпрометувати себе.

Локальну своєрідність традиційних поясів створювали матеріал, розмір, техніка виготовлення, орнаментация і колорит, а також способи пов'язування. Пояси виготовляли з вовни, льону, конопель, тканини, шкіри. Заможне населення використовувало шовк-сирець різних кольорів, срібну та золоту нитки. Ширина поясів коливалася від 3 до 30 см. П. були ручного і машинного ткацтва та плетені. Пояси, ткані *на дощечках (бердечці)*, виготовлялися без допомоги ткацького верстата і могли бути однотонними або поліхромними, з виразним орнаментальним малюнком геометричного або рослинного характеру. Викінчувалися пояси різнокольоровими торочками або великими кулястими китицями (*кутасами*). Пояси плетені особливим способом – *по стіні* – створювали цікавий візуальний ефект. Наприкінці XIX ст. найбільш розповсюдженими були саморобні вовняні пояси, пофарбовані домашнім способом у яскраві червоний, зелений та інші кольори. Бідніше населення носило нефарбовані пояси або ж просто лико чи мотуззя.

Крім саморобних були поширені й пояси, зроблені міськими ремісниками. Починаючи з другої половини XIX ст. саморобні пояси поступово замінюються фабричними.

Крайки (*оправки, попружки*) – досить вузькі пояси, за допомогою яких утримувався стегновий незшитий, а пізніше зшитий одяг. Ширина їх дорівнювала 3-15 см, довжина – до 3 м.

Очкур – вузький шкіряний або з рослинних волокон пояс, який втягувався в обшивку (*очкурню*) широких штанів. Побутовав на Подніпров'ї.

Пояс-рушник був обов'язковим під час весільного обряду. На Поліссі молода дарувала молодому червоний пояс, тим самим оберігаючи його від нещастя. Наречена на Полтавщині підперезувала обранця святково вишитим поясом, що мало примножити чоловічу силу. Взагалі пояс-рушник підкреслював святковість одягу, був ознакою заможності.

9.2. Характеристика головних уборів, прикрас та зачісок

Дівочі зачіски та головні убори. За часів Київської Русі дівчата носили розпущене волосся, розділене посередині. Ця традиція протягом століть зберігалася в побуті українських дівчат. Однак у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. це явище вже стає винятковим і частіше пов'язується з тим чи іншим обрядом, зокрема весіллям. Під час праці волосся підв'язували або заплітали в одну чи дві коси. Дрібненько сплетені косички (*дрібниці*) були поширені серед дівчат Поділля, Київщини та Полтавщини. На Волині та й на тому ж Поділлі дівчата заплітали коси учетверо (*батіжок*).

У деяких місцевостях Прикарпаття зберігався старовинний звичай подовжувати природне волосся штучними косами з червоної бавовняної волічки. На Гуцульщині дівчата вплітали в косу нитку (*шварку*), на яку нанизували гудзики. Для закріплення коси на голові її густо оплітали червоною вовною (*попліткою*) або прив'язували кінці кіс на тім'ї червоною стрічкою, яка закінчувалася на потилиці. Зачіску оздоблювали живими квітами – *закосичували*. На Покутті дівчата розділяли волосся на тім'ї на дві половини і заплітали над вухами коси (*китки*), які укладали на зразок вінка.

Для дівчат Лівобережжя у святкові дні було типовим заплітання волосся в одну косу, яка вільно звисала за спину, а в будень – у дві, що закладалися вінком. На Правобережжі і в свято і в будень дівчата заплітали волосся здебільшого у дві коси, які в свято вільно спадали на спину, а в будень закріплювалися навколо голови. На Полтавщині дівчата інколи заплітали волосся в одну велику і кілька маленьких кіс. Відомі й більш складні види зачісок, наприклад, у *зв'язку*, при якій частину волосся спереду розділяли навпіл та напускали на обидві сторони чола, утворюючи так звані *начоси*, кінці яких закладали за вуха під коси.

Звичай прикрашати голову квітами (*квітчатися*) був дуже поширений. Заплітаючи волосся у дві коси, дівчата обвивали їх навколо голови та закріплювали за ними квіти, що створювало враження одягнутого на голову вінка.

Дівочі головні убори суттєво відрізнялися від жіночих. Їм притаманна велика різнобарвність і пишність кольорів. Особливим розмаїттям форм і оздоблень відзначалися весільні головні убори. Характерним для них було те, що верх голови, *маківка*, був завжди відкритим. Звідси й головний убір здебільшого мав вінкоподібний вигляд.

Вінкоподібні головні убори поділяються на вінки-шнури, вінки площинні та вінки звиті. Матеріали, конструкція, форми й техніки їх виготовлення були найрізноманітнішими. Існували дівочі головні убори і інших форм.

Вінки-шнури мали вигляд тоненької яскравої стрічки, яку пов'язували навколо голови і закріплювали ззаду, стримуючи розпущене волосся. За таку стрічку, наприклад, на Чернігівщині затикали штучні або живі квіти, а на Київщині нашивали закладену у дрібні складки різнокольорову тканину, що імітувала вінок.

Площинні вінки робили обов'язково на твердій (іноді картонній) основі, яка мала циліндричну форму. Часом на неї у багато рядків нашивали вузькі різнокольорові стрічечки, зібрані у дрібні складки. Частіше ж основу обтягували шовковою тканиною, а зверху прикріплювали квіти.

Звиті вінки - найскладніша стадія розвитку дівочих головних уборів, яка мала значні територіальні відмінності. Так, на Середньому Подніпров'ї розмір квітів поступово зменшується в напрямку потилиці, в той час як в інших місцях (наприклад, на Поділлі) "квітчалися" в протилежному напрямку.

У звитому чубатому вінку композиційний акцент був спереду. Залежно від призначення такий вінок міг бути більш або менш нарядним і складним. Робили його з різних живих (чорнобривців, рожі, васильків, маку, жоржини, барвінку) або штучних (воскових чи паперових) квітів, прикрашали сусальним золотом, пташиним пір'ям, пофарбованим у яскраві кольори. Ззаду на спину опускалися барвисті стрічки.

На Західній Україні 3. в. прикрашали *уплітами*, *герданами* зі скляних намистин, листками позолоченого барвінку тощо. Дівчата підв'язували підборіддя червоною хустиною і, піднявши її на тім'я, опускали кінці з тороками за голову – у *переміть*. Попід хусткою з боків голови втикали живі або штучні квіти – *чічки*. На Івано-Франківщині до кіс прив'язували цілі жмути червоної, рідше різнокольорової вовни, яку опускали на плечі, – *уплітки*. Гуцулки носили 3. в. зі стеклярусу та стрічок, штучних квітів і павиноного пір'я – *карабулі*. На весілля одягали головний убір на зразок шапочки, зроблений з герданів та стрічок і оздоблений спереду круглими металевими бляшками, а збоку китицями квітів.

На свята прикрашали коси квітами або дрібним пір'ям, яке вмочували в розтоплений віск. Поверх усього цього накладали різнокольорові шовкові стрічки, кінці яких опускали на плечі. Під час праці дівчата підв'язували волосся стрічками.

Зачіски та головні убори заміжніх жінок. Зачіски заміжніх жінок помітно відрізнялися від дівочих. За давнім звичаєм, вони не заплітали волосся в коси, а, розділивши навпіл, зав'язували у жгут та звивали у плаский клубок на потилиці. У ХІХ – на початку ХХ ст. на значній території України й зачіска жіночого волосся зводилася до простого закручування його у вузол і підтикання під головний убір. У ряді районів Подністров'я та на Бойківщині жінки, однак, заплітали волосся у дві коси, подовжені уплітами з червоної вовни. Над чолом вони укладали очіпок, зроблений з кольорової бавовняної хустки, тісно зав'язаної на дерев'яному обручі. Очіпок оздоблювали низкою

великих заколок із блискучими золотавими головками. Від нього на плечі звисали дві довгі червоні стрічки (*партиці*) поміж косами, що спадали нижче талії. Поверх очіпка носили білу хустку, зав'язану так, що два кінці, схрещуючись під підборіддям, зав'язувалися на шиї.

Намітка – прямокутне платове вбрання голови; лляна, зрідка конопляна тонка або взагалі прозора (часом підкрохмалена) тканина завдовжки до 5 м і завширшки до 50 см. Найхарактернішим способом запинання намітки було обгортання її навколо очіпка та зав'язування пишним бантом ззаду. Цей старовинний вид головного убору в різних районах України мав свої назви: *плат* (Волинь, Західне Полісся), *завивало* (Полісся), *серпанок* (Південне Полісся), *перемітка*, *рантух* (Львівщина, Гуцульщина, Буковина), *перемітка* (Івано-Франківщина), *завійка*, *наміт* (Прикарпаття), *рушник* (Буковина), *рубок* (Лемківщина). Незважаючи на локальні відмінності, всі види намітки мали вигляд довгого шматка полотна, кінці якого були прикрашені багатим тканим перебірним орнаментом.

Хустка – широко розповсюджене по всій Україні квадратне платове вбрання голови. Способи пов'язування хустки, які частково наслідували способи пов'язування наміток, були різними. У північних районах хустки пов'язували під підборіддям, а кінці зав'язували на маківці (цьому передувало зав'язування двох невеликих платків, один з яких проходив під підборіддям). На Київщині кінці хустки обгортали навколо шиї та зав'язували на потилиці. На Середньому Подніпров'ї хустки драпірували в особливий спосіб довкруги голови, але так, щоб залишити відкритим денце очіпка.

Типи жіночих шапкоподібних головних уборів. XVII–XVIII ст.

Жіноче вбрання голови (за О. Сластином)

Очіпок – (очепок, чепець, чіпець, каптур, капор, чепак, керпа) – обов'язковий головний убір заміжніх жінок. Твердий очіпок – на зразок

шапки – шився з парчі та шовку, був на підкладці, часом утеплений і виразно прикрашався вишивкою. М'який очіпок (*чушку*) одягали під платове вбрання або під твердий очіпок. Варто зазначити, що очіпок, який одягала молода на весіллі, виконував певну магічну функцію та був символом щастя та плодючості в сім'ї.

Убрус. На всій території України аж до кінця XIX ст. зберігся стародавній звичай покривати заміжній жінці голову полотнищем тканини, що з часом перетворилося на різні форми традиційного жіночого вбрання. Назва «убрус», присутня ще в літописах XI ст., збереглася до наших днів. Чимало різновидів цього вбрання, яке лише умовно можна назвати платовим, діляться на дві великі групи: прямокутне і квадратне. Кожна з них за способами пов'язування має безліч локальних варіантів.

Чоловічі зачіски та головні убори. Для найбільш поширених чоловічих зачісок українських селян XIX ст. характерне досить високе підрізання волосся навколо всієї голови. Верхнє волосся біля маківки прикривало підголені місця. Головні убори були більш різноманітними. Залежно від сезону, місцевих традицій тощо їх робили із різних матеріалів та багатьох форм. Деякі різновиди мали пишне оздоблення, особливо на Західній Україні.

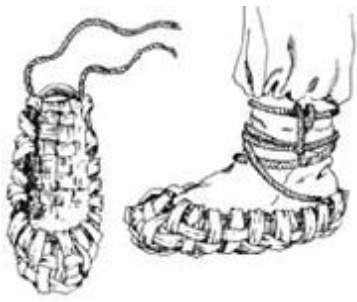
Підворота – повсюдно поширена на Україні зачіска, коли волосся підрізалася навколо голови, а на потилиці залишалася дещо довшим. Гуцули залишали волосся ззаду досить довгим, іноді заплітаючи його в одну чи дві коси.

«Під макітру» ("в кружок") – спосіб підстригання, відомий з XVII ст., коли за краєм накладеної на голову макітри відтинали волосся рівно довкола голови. Ця стрижка збереглася на Поділлі до початку XX ст. Їй передувала традиція голити всю голову, залишаючи на маківці довгого чуба (*оселедця*), який закручували за вухо. Ця традиція побутувала переважно серед запорізького козацтва.

Брилі (*солом'яники*) займали важливе місце серед головних уборів українських селян. Їх плели різними способами: рівною широкою стрічкою, а також у *зубчики*, *в луску*, *косичкою* тощо. Перші носили назву *простих*, а інші – *зубчастих*. Широкою популярністю користувалися Б. з широкими крисами і головкою у вигляді зрізаного конуса.

Солом'яні капелюхи Буковинського Поділля мали високе дно та вузькі загнуті догори криси, які облямовувалися чорною стрічкою, оздоблювалися квітами, герданами та півнячим пір'ям. На Подністров'ї високі головки капелюхів прикрашали плетеними із різнокольорового бісеру герданами, павиним пір'ям, паперовими й волічковими квітами.

Шапки (*капелюхи*) – найдавніший тип чоловічих головних уборів. Узимку носили шапки з овечого хутра або суконні з хутровою опушкою. Ця стародавня традиція зберігалася до початку XX ст. Носили їх залежно від місцевих звичаїв – прямо на всю голову, заломлюючи посередині, зсуваючи на потилицю або набакир.

Личаки

Традиційне взуття. Форми і матеріал взуття, як і одягу в цілому, виникли та розвивалися в різних районах України залежно від природних умов, характеру господарської діяльності, економічного становища населення. Робили взуття переважно з рослинних стеблин або кори дерев (лика), зі шкіри та повсті. Матеріали зумовлювали й техніку виготовлення взуття. Воно було плетеним, стягнутим або зшитим. Улітку жінки, особливо бідні, ходили просто босоніж.

Личаки – взуття, плетене з кори дерев. Із двох способів плетіння цього тину взуття – скісного і прямого – на території України був поширений прямий. На виготовлення личаки ішло лико лози, липи, в'яза. Це взуття складалося з прямоплетеної підшви та петель обабіч ступні. На нозі личаки трималися за допомогою мотузка з лика або конопель, який протягувався крізь петлі. Личаки були недовговічними, і тому в селян завжди був запас матеріалу для їх виготовлення, а плести личаки міг кожен.

Постоли (моршині, ходаки) – взуття, що зберігалося на Україні до початку ХХ ст. Це дуже давній тип шкіряного стягнутого взуття. Робили постоли з одного шматка товстої, але по можливості м'якої коров'ячої або свинячої сиром'ятної шкіри.

Постоли

Залежно від конфігурації носової частини постоли могли бути тупоносі та гостроносі. Способи кріплення пастоли до ноги, а також характер декоративного оформлення мали локальні особливості.

Сап'янці (чорнобривці) – святкові жіночі чоботи з особливої шкіри – сап'яну (червоного, зеленого, жовтого кольорів), із трохи задертими носами, невисокими халявками і вищими, ніж у чоловічих чоботях, підборами. Такі чоботи були рантові й шилися, як правило, на праву та ліву колодку. Виразно оформлені орнаментом сап'янці носили головним чином дуже заможні жінки. У бідноті ж коли й були які чоботи, то нерідко одна пара на всю родину. І вдягали їх найчастіше тільки на свята.

Черевики – жіночі шкіряні туфлі на невисокому підборі. Могли бути відкритими або з халявкою, що мала шнуровку чи гудзики. Прикрашалися багатим орнаментом, виконаним різноманітною технікою.

Типи черевиків

Чоботи – зшите шкіряне взуття, яке було відоме на території України ще за давньокиївської доби. Проте у селянській побут вони ввійшли набагато пізніше – лише наприкінці XVIII ст., та й то здебільшого серед заможного населення.

Жіночі прикраси. Жіноче населення України здавна любило носити різноманітні вушні, шийні та на грудні прикраси. Особливо виділялися нагрудні прикраси, що склалися з декількох компонентів, гармонійно пов'язаних між собою. До складу шийних та нагрудних прикрас входили різне за матеріалом намисто, вироби з бісеру, а також прикраси з металу (*ланцюжки, хрестик, згарди, монети-дукачі*). Так, у Центральній Україні носили багато разків різнокольорового або червоного намиста, монети-дукачі, ланцюжки з хрестиком або прикріпленими до них *бовтунцями, дармовисами*. На Лівобережжі як прикрасу використовували один великий дукач з багато оздобленим металевим бантом. На Правобережжі частіше носили три-п'ять невеликих з'єднаних між собою монет. У побуті гуцулів збереглися найдавніші металеві прикраси – *згарди* у вигляді нанизаних хрестиків. Популярними прикрасами гуцулок також були намисто з різнобарвного венеціанського скла та вироби, плетені з бісеру (*сітяний, гердани*). Різнокольоровий бісер нанизували на шовкову або волосяну нитки, плели або ткали, утворюючи мальовничий геометричний, іноді рослинний орнамент. Бісерні прикраси могли бути у вигляді смуги або опліччя і мали свої локальні особливості за формою, способами плетіння, малюнком, колоритом. Їх виробництво тривало до XX ст. і стало основою сучасного художнього промислу, продукція якого розходить по всій Україні та за її межі.

Виробляли прикраси місцеві ремісники-ювеліри, довозили їх і з інших країн. Селяни купували їх на ярмарках та у спеціальних торгових рядах у великих містах. Селянські "коштовності" – коралі, бурштин, дукач, сережки тощо – збирали протягом десятиліть, передавали як сімейну реліквію від покоління до покоління. Мода на них ніколи не минала.

Сережки – один із найдавніших видів жіночих вушних прикрас, який широко побутує і дотепер. З ними було пов'язано чимало народних повір'їв: С. могли знімати головний біль, загубити ж їх вважалося нещастям. За традицією, на піст або під час трауру вдягали найпростіші сережки. у вигляді кільця, а в першу шлюбну ніч молода обов'язково мусила зняти сережки.

Майже з дворічного віку українським дівчаткам проколювали вуха. Діти носили мідні, а дівчата й жінки – срібні, позолочені, зрідка золоті сережки. Їхня форма була дуже різноманітною. Найбільше поширення мали великі дуті *каблучки* або площинні у формі папівмісяця *калачики* з нескладною різьбленою орнаментациєю. На Полтавщині вдягали так звані *п'явочки* (у вигляді кільця), *уточки* (кільце з зображенням качки), *метелики, ягідки* (з тонкого обідка з великим червоним камінцем – *вічком*), *маківки* – у вигляді квітки з голубим або червоним камінцем посередині. До сережки часом кріпились привіски – *бовти, теліпони*. Стародавнє походження мали різноманітні металеві сережки гуцулів особливої грушоподібної форми.

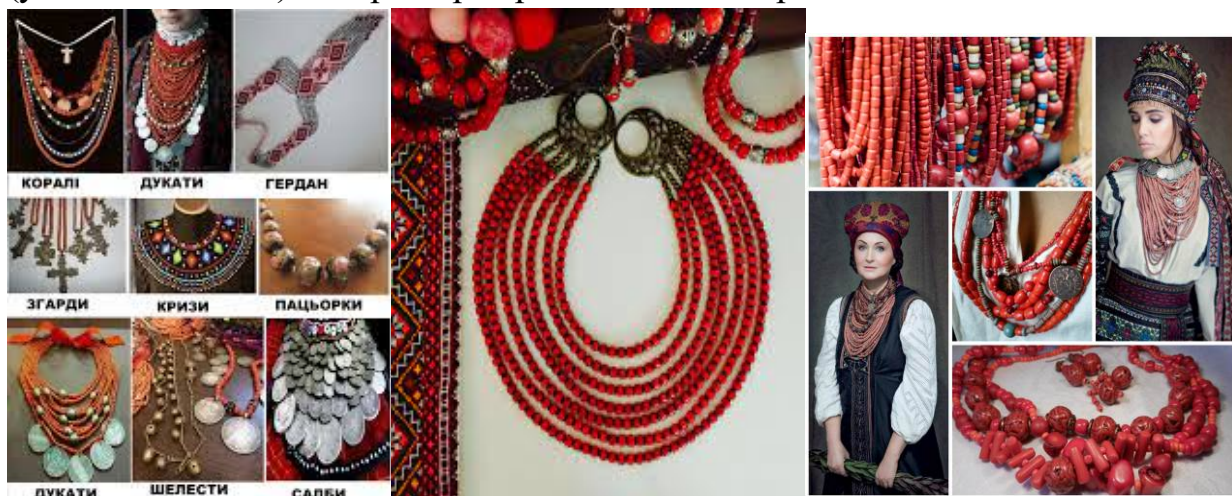
Намисто – найпоширеніша складова жіночих нагрудних прикрас на всій території України. Було різним як за матеріалом, кольором, формою, так і за способами носіння. Найбільше цінилося намисто з дорогих природних матеріалів – коралів, бурштину, перлів, гранатів, скла, смальти. В ряді районів Західної України зберігалась архаїчна традиція прикрашатися намисто із плодів – *клокiчкою*. В ХІХ ст. серед заможніших верств населення було розповсюджене привозне намисто з гранатів та кольорової смальти: *крававниці, блискавки, перли*. Дорого цінилося і гуцульське Не з венеціанського різнокольорового скла, яке завозилося з Італії.

На Лівобережній Наддніпрянщині було поширене намисто з "щирого" бурштину, що добувався в околицях Києва. Носіння такого намисто мало приносити здоров'я і щастя. Частіше носили одну довгу й масивну низку бурштину у сполученні з кораловим намистом.

Жіночі намистні прикраси. Львівщина

Коралове намисто набуло на Україні найширшого розповсюдження, хоча й залишалось малодоступним для біднішого населення. Ставлення до нього відбилосся в таких назвах: *добре намисто, справжнє намисто, щирі коралі, мудре намисто*. Коралі були різними за якістю, розміром, обробкою, кольоровими відтінками. Більш дешеві коралі були невеликі, нарізані у формі трубочок, маленьких циліндриків (*колюче намисто*). Дорогі червоні коралі оброблялись у вигляді овалів чи барилиць. На Правобережжі великі центральні намистини стягували срібною обручкою, на Лівобережжі між коралями нанизували срібні бусини (риффи, пугвиці). Кількість разків коралового намисто (у багатих – до 25) та характер обробки свідчили про достаток людини.

Пацьорки

Кораловому намисту народ приписував особливі лікувальні властивості. У траур та на піст замість червоного намиста одягали скляне – молочне або прозоре. Після 30 років жінка частіше відмовлялася

від носіння намиста., в деяких випадках носили й до 40 років (*Як якій добре жити, то й довше носить намисто*). Жінки похилого віку якщо й носили намисто, то у незначній кількості й темного кольору. На свята, ідучи до церкви або "на музики", всі груди завішували різнокольоровим намистом. Добре коралове намисто було в заможніших; бідні купляли намисто з різнокольорового скла.

Скляне (не дуге) намисто поширилося на Україні з середини ХІХ ст. Воно було білого, блакитного, зеленого, жовтого, червоного, вишневого, чорного кольорів. Іноді на одну нитку нанизували різнокольорові намистини. В кінці ХІХ – на початку ХХ ст. розповсюджуються різнокольорові скляні, іноді типу ялинкових, буси, які органічно доповнювали декоративні особливості народного вбрання цього періоду.

Намисто з натурального каміння хоча й вийшло на початку ХХ ст. з селянського ужитку, проте ревно зберігалось селянами впродовж десятиліть, особливо коралове. У 60–70-ті роки воно було високо оцінене міським населенням і стало широко використовуватись як прикраса сучасного одягу.

Дукати. Монети займали особливе місце серед традиційних нагрудних прикрас. Звичай використовувати монети як прикраси дуже давній: у різних народів монети нашивали на одяг, доповнювали ними ювелірні вироби або повністю складали з монет окремі прикраси. На Україні побутували різні способи носіння дукатів три-п'ять-сім і більше монет скріплювали між собою у вигляді намиста, прикріплювали їх до коралів тощо.

Дукач (личман) – прикраса у вигляді великої медалеподібної монети з металевим бантом, прикрашеною камінцями. Займав центральне композиційне місце у всьому комплексі нагрудних прикрас. Дукач у ХІХ – на початку ХХ ст. називали дуже різні за матеріальною та художньою цінністю жіночі прикраси – від грубого, але старанно виготовленого ювелірного виробу до фабричної штампованої бляшки. Відповідно до цього в одних місцевостях України на початку ХХ ст. дукач лишався святковою прикрасою, а в інших його носили щодня не тільки дорослі, а й діти.

Дукач становлять інтерес як пам'ятки народного мистецтва, що донесли до нас часом не властиві селянському побутові композиції та сюжети. За

дукач правили австрійські дукати, а пізніше російські рублі та місцеві вироби з різноманітними зображеннями. Носили їх на Лівобережжі, Чернігівщині, Полтавщині та Слобожанщині. При цьому традиції носити намисто з дукатів та один медалеподібний дукач не виключали одна одну.

Джерела інформації:

1. Історія вишиванки: від давнини до наших днів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://travel-in-time.org/uk/istoriya-vinahodiv/istoriya-vshivanki-vid-davnini-do-nashih-dniv/>.
2. Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма. – К: видавництво «Либідь», Київський університет, 1996. – 234 с.
3. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – 2-е вид./ А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна та ін. К.: Либідь, 1994. – 256 с.
4. Косміна О. Ю. Традиційне вбрання українців / О. Ю. Косміна. – К.: Балтія-Друк, 2008. – Т. 1 : Лісостеп. – 160 с.
5. Гуцульщина (репринтне видання 1899—1908 рр.). / В. Шухевич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nashformat.ua/products/gutsulschyna-repryntne-vidannya-1899-1908-rr.-929381>.
6. Гуцульський одяг та аксесуари. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hucul.if.ua/ua/shop/52/gutsulskij-odyag-ta-aksesuari.html>.
7. Буковина. Український костюм. Кінець XIX - початок XX ст. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://paramoloda.ua/articles/ukrayinskyu-kostyum-bukovyna/>.

Тема №10
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ:
ВІД ДАВНИНИ ДО НАШИХ ДНІВ

10.1 Вишиванка як символ, код та ідентифікація українського народу.

У невичерпній спадщині духовної культури нашого народу є особлива, винятково важлива її частина – вишиванка як незнищений клейнод та дорогоцінний предмет.

- У третій четвер травня українці відзначають День вишиванки, але офіційного статусу цей день немає. Ця традиція розпочалася зі студентської ініціативи на факультеті історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича у 2006 році. Нині цей день відзначається більш ніж у 50 країнах світу, а в Україні проходять «мегамарші вишиванок» та флешмоби української культури.

Вишиванка – це будь-який одяг, декорований вишивкою. Це і сорочка (як традиційна, так і сучасна), і блузка, і сукня, і спідниця. Такий одяг отримав назву «вишиванка» через оздоблення.

На відміну від традиційної сорочки, вишиванку прикрашали не лише геометричними, а й авторськими візерунками, абстрактними та рослинним орнаментами.

Історія вишиванки: від давнини до наших днів. **Вишиванка – дивовижний національний одяг українського народу має довгу і багату історію.** Без перебільшення можна сказати, що вишиванка і є сама історія, залишаючись вельми популярною і ми, українці ХХІ століття носимо таку ж вишиванку як і наші далекі предки, які жили століття тому.

Перші вишиванки наші дуже далекі предки могли носити ще в майже *первісну епоху неоліту (нового кам'яного віку)*. Ряд вчених вважає, що *вишиванки були вже у трипільців*, представників загадкового племені з розвиненою культурою. Але це тільки гіпотеза, припущення, так як точних відомостей про те, що у трипільців точно були вишиванки, немає. *А ось у скіфів вони були*. За словами давньогрецького історика Геродота, скіфи носили сорочки, прикрашені різними орнаментами – вишиванки.

Багаті козаки замовляли собі дорогі вишиванки з шовку, використовуючи золоті і срібні нитки. Їх часто носили міщани і купці.

За зовнішнім виглядом вишиванки та багатством її обробки, можна було визначити соціальний статус власника.

Носили вишиванки в середньовіччі в Київській Русі і в більш пізню епоху. Так італійський мандрівник Жільбер де Лануа, який в 1412 і 1421 роках двічі бував на території Угорського королівства, в своїх подорожніх нотатках писав, в тому числі, і про традиції носіння вишиванок русинами, як тоді називали наших предків, які жили по сусідству з мадярами.

Козацькі часи історії України характеризуються великою популярністю вишиванок, причому мистецтво їх створення розквітає пишним цвітом. Так багаті козаки замовляють собі дорогі вишиванки з шовку, з використанням золотих і срібних ниток. Їх часто носять міщани і

купці, часто за зовнішнім виглядом вишиванки і багатством її обробки можна було визначити соціальний статус її власника.

В кінці XIX століття українські вишиванки починають гармонійно поєднуватися з європейськими костюмами. Одним із законодавців моди носіння вишиванки разом з піджаком був великий український письменник Іван Франко.

Як не дивно, але українські вишиванки користувалися популярністю і за радянських часів, причому часом вишиванки як урочистий одяг одягали і партійні керівники Української РСР. А серед радянських босів особливо небайдужим до вишиванок був Микита Хрущов, який часом любив з'являтися на публіці одягнений в український національний костюм.

Після повалення Хрущова і початку брежнєвської епохи популярність вишиванок трохи згасла, щоб з новою силою відродитися вже у вільній Україні.

ВІЛЬНІ

Присвята українській культурі

10.2 Вишивка. Значення орнаменту та кольору у вишивці.

Основними орнаментами вишивки є:

❖ абстрактні або геометричні - це ромби, трикутники, кружечки, зигзаги, хрести та лінії. Геометричні візерунки символізують стихії природи та родючість землі, такі візерунки притаманні Гуцульщині;

❖ рослинні - це розетки, зірочки, що є переходом від геометричного малюнка до рослинного. Іноді - це зображення сонця. Пізніше в цю групу приєдналися орнаменти більш складні, такі як хміль, виноград, барвінок, калина, дубове листя та інші. Рослинні та квіткові орнаменти здавна символізують сімейне щастя та материнську любов. Такими орнаментами вишивали на Чернігівщині;

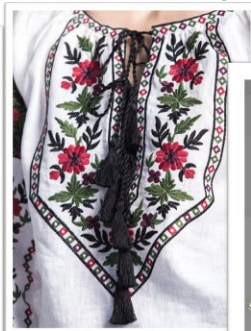
❖ зооморфні або тварини - це зайці, коні, жаби, риби. Птахи та комахи також присутні у давній вишивці. Майстрині з усієї країни зображали на полотні тварин і вірили, що їхні зображення приносять вірність, достаток і довголіття.

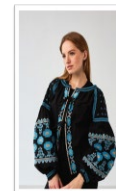
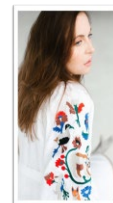
Геометричний орнамент

Рослинний орнамент

Тваринний орнамент

СТАРОВИННИЙ ОРНАМЕНТ
ВИШИТИХ СОРОЧОК

Кольори вишивки: на півночі – Чернігівщині, Полтавщині, Київщині, Харківщині переважали червоні, білі та сірі кольори (більш давні), а далі були вже червоний і синій, червоний і чорний кольори. Волинь і Полісся переважно чорний, з вкрапленнями червоної та помаранчевої. На Західній

Україні (Буковина, Галичина, Закарпаття) вишивали різними кольорами, але для кожної місцевості свої кольори та візерунки.

Способи вишивання можна поділити на:

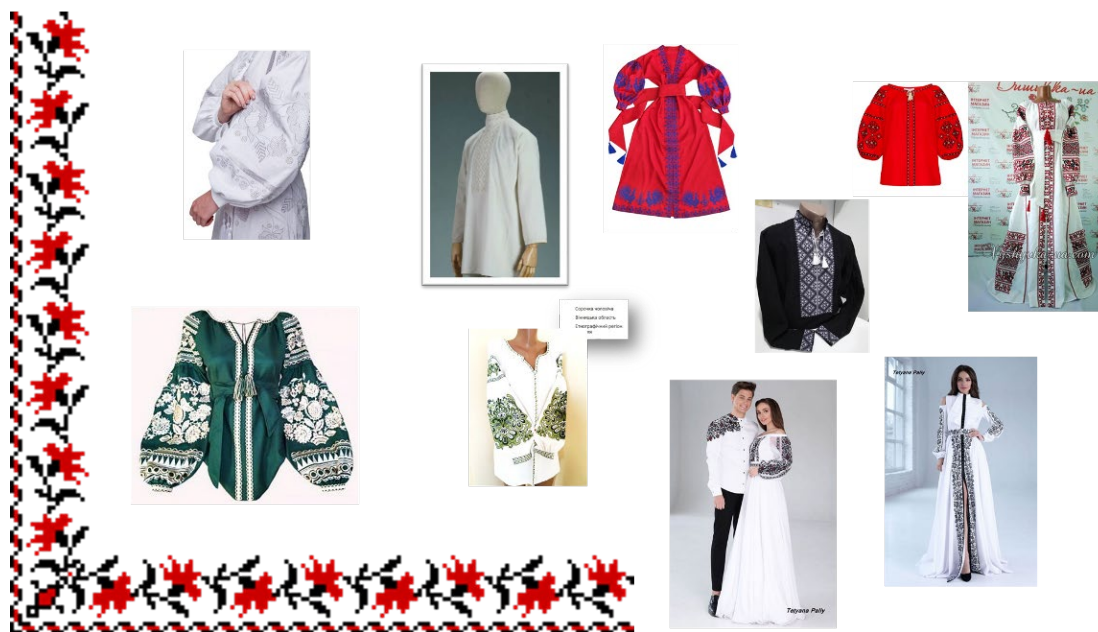
- мережка (нитки витягуються);
- вирізування;
- гладь чи настилування;
- хрестиком.

Був ще 5-й спосіб, дуже поширений в часи козацької доби – **настилування кольоровим шовком**. Цим способом вишивали одяг жінок козацької старшини, постільну білизну. Поєднували з шовком однієї барви (червоний, зелений, іноді чорний) та золотими нитками. Цей спосіб також вживали для вишивки церковних речей (тому пізніше його почали вважати лише церковним вишиванням, але точніше вважати його способом вишивання козацької доби або козацького бароко).

Значення кольору української вишиванки. Традиційно вважали, що:

- ❖ білосніжний колір означає цноту та чистоту,
- ❖ червоний символізує життєву силу,
- ❖ зелений – природу та спокій,
- ❖ чорний – землю та її родючість.

Найчастіше одягали білі вишиванки, що додавали життєрадісності. Чорна вишиванка слугувала для часу посту та жалоби, хоча в наш час чорні вишиванки стали певним аспектом у моді.

10.3 Орнаменти та регіональна приналежність техніки вишивання

Всі регіони України самовираженні своїми унікальними вишиванками, які відрізняються фасонами, кольором, способом вишивання, орнаментом і візерунками. І для кожного етнографічного регіону була характерна власна вишивка на сорочці. Загалом на території України вирізняють 18 окремих етнографічних регіонів, і кожен мав свої особливості в оздобленні сорочок. Охопимо кілька найбільших та найвиразніших.

Полісся (північна смуга України). Вишивали нитками, фарбованими природним рослинним фарбником – мареною красильною або тваринним барвником – червець (кошеніль). В орнаментиці – найрізноманітніші поєднання квадратів, ромбів та трикутників. Приклад – сорочка з Рівненської області, вишита на домотканому полотні червоними нитками.

Полісся (північна смуга України)

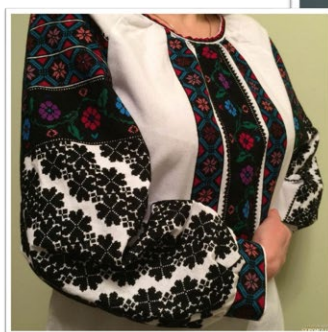

Сорочка жіноча
Рівненська область,
Сарненський
район (колишній
Рокитнівський),
с. Кисоричі
Етнографічний регіон:
Західне Полісся
Час: I пол. XX ст.
Матеріали: крапне
бавовняне полотно,
домоткане лляне
полотно, кручена
бавовняна нитка

Поділля (Вінниччина, Хмельниччина, Тернопільщина) переважала чорна вишивка. Чорний колір в українській народній традиції ніколи не сприймався як жалобний. На території Борщівського і Заліщицького районів Тернопільської області святковою вважалася саме чорна велика хустка. На Поділлі чорними нитками вишивали буденні, святкові і дитячі сорочки. Чорний колір наші предки асоціювали з землею та її родючістю.

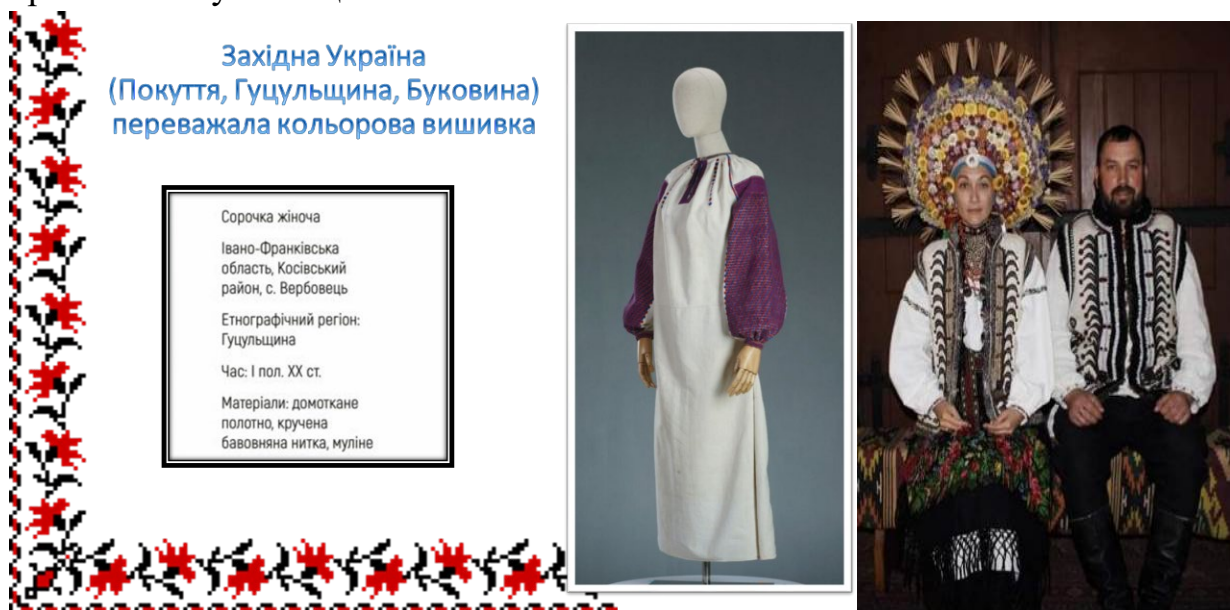
Поділля (Вінниччина, Хмельниччина, Тернопільщина) переважала чорна вишивка

Сорочка жіноча
Вінницька область,
Тупичинський
район (колишній
Томашпільський),
с. Стіна
Етнографічний регіон:
Східне Поділля
Час: поч. XX ст.
Матеріали: домоткана
бавовняна тканина
бамбак, домоткане
полотно, кручена
бавовняна нитка
заполоч, кручена
вовняна нитка

Західна Україна (Покуття, Гуцульщина, Буковина) переважала кольорова вишивка. Тут найбільш строката вишивка з усіх регіонів України – в одній сорочці поєднувалася максимальна кількість кольорів. Зразок –

сорочка з Івано-Франківщини, вишита традиційним геометричним орнаментом у техніці низ.

Середня Наддніпрянщина (Київщина, Полтавщина, Чернігівщина).

Поширена вишивка у всіх варіаціях, але найбільш характерна білим по білому – це найдавніша вишивка в усіх українських регіонах і, мабуть, найпростіша у виконанні. В цій техніці вишивали буденні і святкові сорочки. Використовувалася домопрядена, переважно лляна нитка, що відбілювали на сонці, або виробнича бавовняна нитка.

Традиційна сорочка в певних регіонах мала свою місцеву назву. Наприклад, на території Закарпаття сорочку називали «довганя». На території Рівненського Полісся вживали слово «кошуля», яке є спорідненим до польського слова «сорочка».

Південна Україна (Херсонська, Миколаївська, Одеська, Запорізька область, Автономна Республіка Крим).

Херсонська область. Вишивкам Херсонщини притаманний рослинно-квітковий орнамент. Він почав з'являтися на жіночих та чоловічих сорочках ще з середини XIX століття. Одна з найпоширеніших ідеограм – «Світове дерево», це образ прародительки – Матері-Землі. Частими були також символічні зображення тварин: зозулі, півня, коня та оленя. Старовинні херсонські сорочки часто вишивали чорними нитками. Побутувала на Херсонщині й вишивка білим по білому.

Миколаївська область. Жіночі сорочки цього регіону України були особливими. Їх вирізняли чотирикутний виріз довкола шії та вільні, без зборок у зап'ясті рукави. Сильно стилізовані рослинні мотиви. Це сосонки, дубове листя і шишки хмелю, різноманітні квіти та квітучі гілки. Цікаво, що такий елемент як лінія, що використовувався як розмежувальний компонент вишивки був символом землі або межі між добром і злом. Популярними ще були зооморфні мотиви.

Одеська область. Традиційні одеські сорочки з пухликами шили з білої бавовняної тканини. Пухлик – це збирана тканина на рукаві трохи нижче плеча. Саме пухлик додає рукавам пишності та об'єму. Стоячий широкий комір густо збирали у дрібні "зморшки", які оторочували тоненьким рубчиком. Верхній край рукавів призбирували, а нижню вишивали геометрично-рослинним візерунком у техніці хрестика. Основними кольорами були червоний, чорний, синій та жовтий. Вузькою смужкою обробляли краї рукавів.

Запорізька область. Відомою на всю Україну була чоловіча чумацька сорочка – з широкими рукавами, де вишивкою оздоблювався лише комір. Такий рукав служив прапором для подачі сигналу при переправі через дніпровські пороги. Чумацькі сорочки завжди добірно вишивалися. Комір здебільшого — лиштвою, пазуха — вирізуванням, а рукава вирізуванням з лиштвою. У Запорізькій області використовували всі основні геометричні фігури та їхні поєднання: кола (символи сонця) в середині яких розміщуються розетки, складені з ромбів; ромби можуть бути однією фігурою та

поділені на частини, також з крапками посередині.

Автономна Республіка Крим. Кримські татарки любили вишивати. Природно, що їхня вишивка відрізняється від більшості типових на материковій Україні. Важливими тут є контрасти (які можна побачити й на народному верхньому одязі). Вони часто використовують квітчасті орнаменти з ніжними кольорами, правильно підбираючи кожну квітку.

Головні знаки, використовувані майстрами тут такі: жіночий знак — вигнута гілка (егрі дал) — означає мінливість, динамічність, розвиток. Чоловічий — родове дерево — надійність, стійкість та сила. Гвоздика — літня людина. Тюльпани символізують молодих хлопчаків, а рози — жінок. Є також символ "марам", який досить часто зустрічається на вишивці і орнаментах, особливо головних покривалах і поясах з широкою вовняної тканини (учк'урах) — це «дерево життя».

Вишиванка - найсильніший оберег. Перші вишиванки відігравали не як функцію одягу, а, за повір'ями, оберігали їх власників від зла та нечистих помислів. Саме тому сорочки оздоблювали візерунками на рукавах, комірах, подолі так, щоб малюнок торкався тіла, оберігаючи дітей і родину. Для кожного ритуалу була особлива вишиванка. Дітям при народженні дарували вишиту сорочку для оберегу від злих духів, а молодому майбутню дружину вишивала сорочку для остатку і злагоди в родині.

Джерела інформації:

1. Історія вишиванки: від давнини до наших днів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://travel-in-time.org/uk/istoriya-vinahodiv/istoriya-vishivanki-vid-davnini-do-nashih-dniv/>.
2. Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма. – К: видавництво «Либідь», Київський університет, 1996. – 234 с.
3. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – 2-е вид./ А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна та ін. К.: Либідь, 1994. – 256 с.
4. Косміна О. Ю. Традиційне вбрання українців / О. Ю. Косміна. – К. : Балтія-Друк, 2008. – Т. 1 : Лісостеп.– 160 с.
5. Гуцульщина (репринтне видання 1899—1908 рр.). / В. Шухевич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nashformat.ua/products/gutsulschyna-repyntne-vydannya-1899-1908-гг.-929381>.
6. Гуцульський одяг та аксесуари. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hucul.if.ua/ua/shop/52/gutsulskij-odyag-ta-aksesuari.html>.
7. Буковина. Український костюм. Кінець XIX - початок XX ст. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://paramoloda.ua/articles/ukrayinskyu-kostyum-bukovyna/>.

Практична частина №9

Дослідження національних мотивів українського костюму та вишивки в сучасному одязі

Мета: ознайомитися та засвоїти основні національні мотиви українського костюму та вишивки в сучасному одязі.

Хід роботи: в ході практичного заняття необхідно розглянути та законспектувати основні положення теоретичної частини; дослідити особливості сучасного одягу різного асортименту із українськими національними мотивами, історію вишиванки і її особливе значення від давнини до наших.

Необхідні матеріали та обладнання: міні-макет жіночого та чоловічого національного костюму, мультимедійне обладнання.

Теоретична частина

Загальна характеристика українського вбрання. Народні мотиви в українському костюмі. Народний костюм, поєднуючи мистецтво узорного ткацтва, крою та декоративного оформлення, символізує духовну культуру українського народу, стародавні традиції, обряди, звичаї.

- Розвиток народного костюму сягає часів Київської Русі. Вже тоді одяг поділяли за кроєм, силуетом, видом тканини на поясний і нагрудний, прямий і тунікоподібний, з плечовими вставками, з суцільнокросним рукавом, на кокетці, з лляних, бавовняних, конопляних та вовняних тканин.
- Традиційно повсякденний одяг призначався для роботи вдома, в полі, в лісі, святковий – для недільних днів і релігійних свят, обрядовий – для заручин, весілля, похорону. Крім того одяг розрізняли і за віком, і за сімейним станом – для дівчат, жінок – молодиць, жінок зрілого віку та жінок похилого віку. Однією з найхарактерніших рис народного одягу є багатошаровість, яка надавала жіночій статури скульптурної монументальності. Так жіночий одяг складався з довгої або короткої вишитої сорочки, поверх якої одягали ткану плахту, обгортку або запаску, фартух, приталену керсетку або «юпку» з вусами. Одяг складався з кількох простих шарів, який накладалися один на одний, виділяючи орнаментальні місця: на рукавах, станку, фартуху, подолі тощо.

Для оздоблення одягу використовували різні орнаменти, але переважав геометричний, рослинний, рослинно – геометризований, зооморфний, геральдичний та інші, які виконували і роль оберега. Саме тому були чітко визначені місця їхнього розміщення: плече, середня

частина руки, зап'ясток, біля шиї, спина, груди, поділ сорочки тощо. Вишивка в цих місцях немов би захищала людину від злої сили. В орнаменти закладалися символи вічного руху, дерева життя, відродження, зораного і засіяного поля, родючості, тобто все те, що було тісно пов'язане з життям народу. Старовинні техніки вишивки: низь, занизування, штапівка, гладь, хрестик, мережки, та багато інших.

Невід'ємною частиною народного костюма були головні убори, взуття, кольорові пояси, прикраси: дукачі, коралі, селянки, гердани тощо.

Сучасний одяг різного асортименту із українськими національними мотивами. У сучасному одязі викистовують чимало елементів народного одягу: *зборки, складки, рельєфи, заціпи, крій рукава, оформлення вирізу горловини тощо.* Застосування елементів народного одягу у створенні сучасного залежить від його призначення. Наприклад, у моделюванні *ділового одягу використання елементів народного костюму обмежене.* У ньому зустрічаємо лише окремі елементи крою, загальний характер форми та строкати, картаті, набивні тканини з фольклорним рисунком.

В оформленні домашнього одягу *мотиви народного костюма використовують сміливіше: крій сорочок, широкі, вишиті в поглиблену пройму рукава, зав'язки, якими оформляють горловину, низ рукава, прийоми, розміщення декору, характерні поєднання кольорів – червоного і чорного, білого і червоного, зеленого і чорного тощо.*

Використання народних мотивів у моделюванні *одягу для відпочинку найбільш рухливе. Так для літніх суконь у фольклорному стилі пропонуються м'які, легкі, розріджені тканини, на зразок марлі, та виготовленні з них сукні з складками, зборками, буфами. Вишукане оздоблення відновлює в пам'яті образи, знайомі нам сьогодні лише з стародавніх картин.* Іноді ефект досягається за рахунок використання тканин – компонентів з різноманітними ткацькими візерунками, що імітують ручне народне ткацтво. Святковість одягу досягається різними засобами: пластичністю та об'ємністю форми, використанням контрастних тканин, різних видів оздоблення. У народному одязі запозичують крій, лінії пройми, форму уставок, рукавів тощо.

У моделюванні *сучасного одягу широко використовують народний крій рукавів: «кімоно», вишивний рукав, розширений по всій довжині, зі зборками по окату і низу, «ліхтарик», рукав вишитий у квадратну пройму, реглан та інші.*

Вільний крій і мішкуватість рукавів під проймою, запозичені з народного одягу, роблять сучасні вироби зручними, а плавні лінії плечей, які переходять у верхній зріз рукава, підкреслюють жіночність і природну красу. У святковому вбранні народний характер підкреслюється декором на рукавах, внизу спідниці, не лише вишивкою, але й орнаментом з тасьми, який утворює різноманітні рисунки і незвичні кольорові поєднання.

Одяг фольклорного стилю вдало доповнюють коміри, кишені, манжети, пояси, хустки, оздоблені вишивкою, плетені з лози кошики, прикраси з бісеру, дерева, кераміки, металу тощо.

Сьогодні популярністю користується і запозичена у народного костюма багатопредметність одягу. Наприклад, сучасний повсякденний комплект складається з подвійної спідниці, з об'ємної блузки та жилета, який може бути приталеним, на зразок керсетки або вільним, коротким чи подовженим, з застібкою і без неї. Такі жилети носять щодня з спідницями, штанами, блузками, светрами, або доповнюють ними святкову сукню.

Залишаються модними спідниці з вибитим рисунком тканини: з оборками, призібрані по лінії талії, з м'якими не заprasованими складками по колу, прями спідниці на запах, що нагадують обгортку, спідниці широкі з горизонтально застроченими дрібними складками або зашипами, якими оздоблювалися народні сорочки. Народне мистецтво надихає сучасних модельєрів на пошук нових пропорцій, композиційних вирішень. Так, до комплекту сучасного одягу за народними мотивами все частіше входять штани, спідниця – штани.

Сучасний одяг, у якому використані народні мотиви, має відповідати таким вимогам:

- *предмети одягу повинні передавати характер народного крою, видів оздоблення тощо;*
- *одяг має відповідати вимогам, які висуваються до нього;*
- *одяг за народними мотивами повинен інтерпретувати та пропагувати народні традиції, відображати самостійне бачення народного стилю.*

Все частіше українські дизайнери починають звертатись в своїх роботах до національних традицій оформлення одягу, особливо жіночого, на сукнях, дорогих і звичайних, з'являється українська вишивка, і навіть на чоловічих краватках та трусах з'являються візерунки наших предків. Українські мільйонери, бізнесмени та політики уже мають своїх улюблених дизайнерів які створюються для них індивідуальний одяг з вишивкою.

Вишивка не зникла з життя народу, як і не нівелювалася його душа, естетичні уподобання. Основне призначення гаптування - прикрашувати одяг, інтер'єрно-обрядові тканини - зумовило її виживання і дальший розвиток. Вишивка традиційно тримається на індивідуальній творчості, повільно переходить на перкалі, шовк та інші тканини промислового виробництва. І навпаки, фабричні різнокольорові нитки - заполоч, волічка, гарус - у народних гаптувальниць користуються великим попитом.

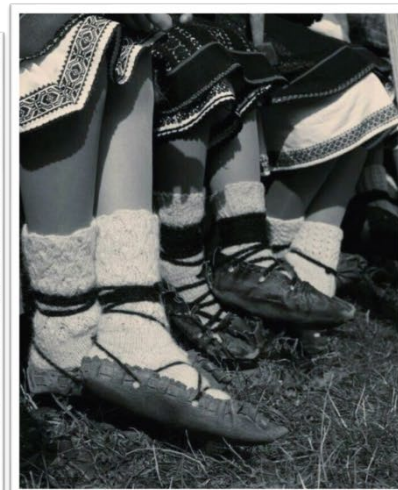
Сучасна вишивка - це вироби підприємств художньої промисловості. Вони розміщені у Косові, Львові, Луцьку та інших містах, де у співдружності з професіоналами художниками та дизайнерами відтворюють і удосконалюють українську вишивку у виробвах легкої промисловості. Тут ретельно ставляться до давніх традиційних зразків, мотивів та прийомів вишивання. Гаптування займає все більше місця у виготовленні нової ржавної атрибутики, в інтер'єрах відновлюваних і новостворюваних храмів, моделюванні костюмів для ансамблів, індивідуальних роботах тощо.

- В Київській Русі гаптування набуло поширення з прийняттям християнства. Разом із новою релігією були запозичені і звичаї багатого оздоблення православних храмів дорогоцінними тканинами, що створювало атмосферу величної святковості, урочистості, розкоші. Так гаптування золотом та сріблом стало переважно церковним шитвом. Гаптованими тканинами прикрашали вівтарі, плащаниці, хоругви, одяг священнослужителів.
- Тканини для шитва (парча, шовк, виткані золотом вироби) привозились спочатку зі східних країн та Західної Європи. Однак, згодом вони почали витіснятися виробами, створеними місцевими майстринями, які дуже швидко опанували техніку вишивки і виготовлення церковних прикрас. При монастирях створювались майстерні, в яких ретельно відібраних вишивальниць навчали тонкощам цієї складної та досконалої техніки

Починаючи з 30-40-х років у вишивці утверджується тенденція до створення речей декоративного характеру. Водночас відчутне прагнення скерувати вишивку в бік сюжетно-тематичних полотен з підсиленням рис станковізму. В таких творах вишивка виступає лише як технічний засіб для створення художнього образу.

Унікальність вишиванки XIX–XX ст.
представлено на архівних фото
модного журналу Vogue

Сучасна українська вишиванка, як модний тренд. Останнім часом українські вишиванки та вишиті речі стають популярнішими за будь-який модний бренд. Ця тенденція охоплює вже не тільки нашу країну, а й сягає далеко за її межами. Українські та іноземні селебрітіз, світові будинки моди (Valentino, D&G та інші) зробили свій вибір на користь українського етнічного одягу, а популярність та актуальність вишиванки була підтверджена авторитетним модним американським журналом Vogue. Завдяки українській дизайнерці Vita Kin, сукні з вишивкою приміряли на себе такі знаменитості, як Демі Мур, Діта фон Тіз, Клаудія Шиффер і багато інших.

За словами Віта Кін: «В українців є унікальний метод декорування одягу за допомогою вишивання». Вона адаптувала вишивку до сучасності, додавши елементи 70-х років, отримавши красиві убрання, що популярні донині.

Сучасну українську вишиванку вважають стильним вбранням. У 2013 році дизайнер *Юлія Магдич* заснувала бренд *Yuliya Magdych*. Одяг від Магдич швидко став популярним і у 2016 році про неї написали у Vogue. У 2019 році

колекція вишитого вбрання була представлена в Українському домі в Давосі, це було першим в історії Всесвітнього економічного форуму модним шоу.

Українська вишивка сьогодні – складне, багатогранне явище, що розвивається в сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва та творчості художників-професіоналів. Вишивка – один з масових і найбільш улюблених видів народного мистецтва. Вона є складовою частиною народного костюма, активно використовується в сучасному одязі, надаючи йому своєрідності і неповторності. Вишиті вироби органічно увійшли до побуту людей, прикрасили сучасний інтер'єр.

Питання для самоконтролю та засвоєння практичної частини:

1. Охарактеризуйте які основні форми та елементи національного костюму використовують у виготовленні сучасних виробів легкої промисловості.
2. Назвіть сучасний асортимент одягу в якому використовуються мотиви українського костюму.
3. Опишіть колористику вишивки за регіонами України.
4. За додатковим аналізом інформації наведіть ілюстровані приклади української вишивки у сучасних текстильних і швейних виробках.
5. *Комплексне завдання: розробити та створити ляльку-матонку в українському костюмі, що буде характеризувати історичну особу, регіон чи статус певної особи. У Додатку наведено приклади ляльок-мотанок із різновидом і колористикою українських традиційних костюмів.*

Самостійна робота: *Особливості та основні елементи костюмів Київської Русі. Характеристика етнографічного костюму Карпат: Гуцульщина та Буковина.*

Творче дослідження: *дослідити основні елементи костюмів Київської Русі та етнографічного костюму Карпат (Гуцульщина та Буковина): тканини та колір в одязі; чоловіче та жіноче вбрання; прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.*

Рекомендовано переглянути кінострічку: *«Захар Беркут» (2019 р. /одяг XIII ст.), «За двома зайцями» (1961 р./особливості українського костюму, весільного вбрання та елементи європейського костюма кінця XVIII ст. та XIX ст), «Князь Ігор» (1969 р. /одяг Київської Русі), «Ярославна, королева Франції» (1978 р. /одяг Київської Русі), «Ярослав Мудрий» (1981 р. /одяг Київської Русі).*

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

ЧАСТИНА !

1. Основні характеристики будь-якого костюма включають форму, силует, матеріал, колір, фактуру, оздоблення і аксесуари:
 - а) неправильно;
 - б) правильно.
2. За формою костюму та його складових можна охарактеризувати:
 - а) соціально-економічний стан держави;
 - б) якість умов життя людини в різні епохи;
 - в) країну походження костюму, етичні уявлення, епоху та матеріальні умови життя суспільства .
3. Більш широкою і більш індивідуальною категорією вважається:
 - а) костюм;
 - б) одяг;
 - в) прикраси.
4. Характер одягу і костюма певною мірою залежить від:
 - а) якості матеріалів, які використовуються для виготовлення одягу;
 - б) розвитку матеріалів, які використовуються для одягу, і методів їхнього сполучення;
 - в) використання галантереї, що використовуються для виготовлення одягу.
5. Костюм – це:
 - а) те, що захищає людину від впливів навколишнього середовища;
 - б) гармонійний ансамбль, що представляє собою систему елементів, які захищають людину від впливів середовища, а також виявляють його індивідуальність за допомогою інформаційно-естетичних засобів;
 - в) одяг, що носиться поверх білизни.
6. Мода – це:
 - а) костюм, що виражає індивідуальний, естетичний смак людини, а також загальні уявлення даної епохи про красу;
 - б) костюм, що вказує на приналежність людини до певної професії;
 - в) сукупність смаків і поглядів, що панують в певний час.
7. Функції одягу та його класифікація:
 - а) вікова, соціально-статєва, станова приналежність, професіональна, регіональна, релігійна, еротична, естетична, магічна;

- б) професіональна, естетична, вікова, соціально-статева;
 - в) соціально-статева, станова приналежність, професіональна, регіональна, еротична, естетична, магічна.
8. Полоса неширокої тканини, яку обгортали навколо талії і закріплювали поясом називається:
- а) клафт-ушебті;
 - б) схенті;
 - в) калазіріс.
9. Характерною рисою давньоєгипетського костюму протягом усіх тисячоліть існування були:
- а) матеріали із льону;
 - б) драпіровки;
 - в) матеріали із шкіри та вовни.
10. Найбільш багатими в епоху Рамесідів були костюми:
- а) чоловічі костюми;
 - б) жіночі костюми;
 - в) царів та їх сімей.
11. Основними символами, що засвідчували приналежність до царської влади були:
- а) льон плісирований, з бахромою по краям, парики;
 - б) хвіст, що прив'язувався до стегової пов'язки, змія-урій, дочка сонячного божества (зображали її згорнутою кільцем на лобі), корона;
 - в) довга рубашка, підвертаючи до верху, щоб було видно стегову пов'язку.
12. Одяг був простим в епоху:
- а) Давнє Царство;
 - б) Середнє Царство;
 - в) Нове Царство.
13. Клафт-ушебті – це:
- а) широка сорочка на одній або двох бретелях, що залишала груди неприкритими;
 - б) головний убір фараонів, що складався з куска полосатої тканини, стрічки та обруча з зображенням вугра;
 - в) полоса неширокої тканини, яку обгортали навколо талії і закріплювали поясом.
14. Схенті являлися:
- а) основою чоловічого костюму;
 - б) основою жіночого костюму;

- в) різновидом взяття єгиптян.
15. Калазіріс – це:
- а) полоса неширокої тканини, яку обгортали навколо талії і закріпляли поясом;
 - б) шкіра пантери з головою і лапами, що покривала спину жерця;
 - в) широка сорочка на одній або двох бретелях, що залишала груди неприкритими.
16. Характерною рисою давньоєгипетського костюму протягом усіх тисячоліть існування були драпіровки.
- а) неправильно;
 - б) правильно.
17. Одяг стає більш пишнішим і набуває кольорової гами у період:
- а) Середнього і Нового Царства;
 - б) лише в період Середнього царства;
 - в) з часів Давнього Царства.
18. Жіночий костюм в період Нового царства також став більш вишуканим та нарядним.
- а) правильно;
 - б) неправильно.
19. Немес – це
- а) головний убір, що представляє собою платок з плісірованої тканини з кольоровою гаммою – золоті та лазурові кольори;
 - б) жіноча довга сукня;
 - в) тростинка Тутанхамона.
20. Ляні тканини в період Нового царства не був плісірованим та без бахроми по краям.
- а) правильно;
 - б) неправильно.
21. Хекет та нехуху – це:
- а) золота корона з прикрасою;
 - б) крюк та батіг, які вважалися атрибутами фараонів;
 - в) драпірована жіноча сукня із шкіряним поясом.
22. На короні жінок зображали сокола, а чоловіків – змія-урей.
- а) правильно;
 - б) неправильно.
23. У Древній Греції основою ідеальної краси вважали:
- а) ошатний вигляд з блідим обличчям;
 - б) єдність, гармонія духу й тіла, тобто всі частини тіла й риси обличчя перебували в гармонічному поєднанні;

- в) волосся на голові у жінок та чоловіків повинне було бути поголеним, а натомість одягали великі перуки.
24. Які тканини використовували у Греції для створення одягу:
- а) атлас та органза;
 - б) тонкий шовк та віскоза;
 - в) грубі тканини із льону, а тонші – із вовни та суміші: льон-вовна.
25. Нижній одяг у греків, що скріплювався на плечах спеціальними застібками:
- а) хітон;
 - б) фібули;
 - в) гімантій.
26. Верхній одяг у греків називається:
- а) гімантій;
 - б) хламіда;
 - в) пеплос.
27. В період стилю Ампір:
- а) в чоловічому образі цивільний костюм почав запозичувати конструктивні особливості стилю уніформи;
 - б) визначними були сорочки, які кроїлися з широкими рукавами, гладенькі манжети, жабо;
 - в) в моді венгерки, козацькі штани, капелюх а ля Рубенс, східні халати, картаті тканини Шотландських мотивів.
28. В період стилю Романтизм у жіночому костюмі цінувалось:
- а) корсет, тонка талія, спідниця у формі дзвону, яка відкривала мініатюрні ніжки в балетних маленьких туфельках;
 - б) легкість та витончений образ;
 - в) зухвалість і буденність.
29. В період стилю Бідермеєр жіночий одяг став демонстрацією фінансового благополуччя чоловіка, його статусу, елегантного смаку, а в моді здоровий вигляд обличчя.
- а) неправильно;
 - б) правильно.
30. В період стилю Модерн основним типом буденного одягу чоловіків став:
- а) костюм трійка;
 - б) костюм стилю уніформи;
 - в) фрак застібнутим на всі гудзики, вузькі рукава з високим стоячим комірцем фрака.

ЧАСТИНА 2

1. У Древньому Римі панував культ:
 - а) світлої шкіри й чорного волосся;
 - б) світлої шкіри й білявого волосся;
 - в) світлої шкіри, білявого волосся та голубого кольору очей.
2. Нижній одяг у греків називався:
 - а) фібули;
 - б) хітон;
 - в) гімантій.
3. Хламида – це:
 - а) верхній чоловічий одяг із вовняної тканини, являючи собою довгасту мантію, що покривала шию короткою стороною, причому застібка закріплювалась або на грудях, або на правому плечі;
 - б) верхній жіночий одяг із вовняної тканини, являючи собою довгасту мантію, що покривала шию короткою стороною, причому застібка закріплювалась або на грудях, або на лівому плечі;
 - в) верхній чоловічий одяг, являючи собою прямокутний шматок тканини з вовни, що драпірувався різними способами навколо тіла.
4. Одяг прет-а-порте – це:
 - а) готовий одяг, який був розрахований на амбіційний середній клас;
 - б) готовий одяг, який був розрахований на амбіційний вищий клас;
 - в) готовий одяг, який був розрахований на амбіційний нижчий клас.
5. Основним типом буденного одягу чоловіків епохи модерну став:
 - а) костюм двійка: крохмальні манжети повинні були виглядати з-під піджака, шліца ззаду не псувала піджак при довгому сидінні;
 - б) костюм трійка: крохмальні манжети повинні були виглядати з-під піджака, шліца ззаду не псувала піджак при довгому сидінні;
 - в) костюм трійка: крохмальні манжети не повинні були виглядати з-під піджака.
6. Традиційним костюмом японців незалежно від віку було:
 - а) косимаки і футано;
 - б) кімоно;
 - в) хакама.
7. Обі – це:
 - а) національний японський костюм, який складався з просторої сорочки і штанів і найчастіше використовувався при заняттях бойовими мистецтвами;

- б) широкий пояс в японському костюмі вражаючої довжини, яка могла досягати понад 5 метрів;
 - в) різновид чоловічого одягу, яка представляла собою широкі штани, за формою нагадують простору спідницю.
8. Хакама – це:
- а) сучасна версія класичного, традиційного кімоно, яка є модифікованою під сьогоденні модні тренди і потреби японських жінок;
 - б) національний японський костюм, який складався з просторої сорочки і штанів і найчастіше використовувався при заняттях бойовими мистецтвами.
 - в) це різновид чоловічого японського одягу, яка представляла собою широкі штани, за формою нагадують простору спідницю.
9. Табі – це:
- а) дороге японців взуття, яке могли собі дозволити тільки гейші і заможні люди;
 - б) один з найбільш популярних видів взуття в Японії;
 - в) взуття для бідних верств населення.
10. Основою арабських костюмів був костюм:
- а) бедуїна-кочівника;
 - б) костюм Північної Африки;
 - в) костюм Сирії.
11. Протягом усього середньовіччя існували два варіанти арабського костюма:
- а) персів і турків;
 - б) мусульманський і магометський;
 - в) осілий і кочовий.
12. Здавна улюбленими кольорами арабського одягу був:
- а) синій, коричневий і зелений;
 - б) білий, коричневий, синій і чорний;
 - в) червоний, синій і чорний.
13. Абай - це:
- а) довга сукня з темною або ж чорної тканини;
 - б) покривало, верхній кінець якого затягувався ззаду на голову і кріпився за допомогою шнурка на лобі;
 - в) покривало, що повністю закривало лице, фігуру і лише для особи залишалася своєрідна «кватирка» - віконце у вигляді густої сітчастої тканини.

14. Особливістю чоловічих сорочок Арабського Сходу був:
 - а) глибокий грудний розріз, який спускався майже до поясу;
 - б) короткі, широкі рукава, часто з дзвоникоподібними розтрубами внизу;
 - в) правильні дві відповіді.
15. Крім довгих сорочок, арабський чоловічий костюм мав ще два види глухого наплічного одягу: джеббу і хаїк.
 - а) правильно;
 - б) неправильно.
16. Джебба – це:
 - а) широке, просторе глухе верхнє вбрання з бічними клинами й широкими плечами, в які між сорочкою і рукавом вставляли трикутні або трапецієвидні клини, що нагадували скісні полиці російських жіночих сорочок;
 - б) розстібний плащ, що являє собою безрукавий квадратний одяг з невеликими проймами.
17. Дуже велику роль в арабському чоловічому костюмі відігравали пояси, якими пов'язували сорочки, каптани, штани та інший одяг:
 - а) неправильно;
 - б) правильно.
18. Куфія – це:
 - а) досить високий червоний ковпак з повсті чи сукна у формі зрізаного конуса;
 - б) квадратний шматок тканини, який складали трикутником і накидали на голову так, що вершина трикутника спадала на спину, а бічні кути прикривали вуха і щоки і спускалися на плечі й верхню частину грудей;
 - в) тюрбани, у яких краї обгортки вільно звисали ззаду на спину, або збоку на плече.
19. Кожному регіону Німеччини були властиві свої характерні риси костюма, а найбільш пізнаваний був баварський.
 - а) неправильно;
 - б) правильно.
20. Фартух у німецькому жіночому костюмі одягали:
 - а) вище спідниці, що не мав складок і шили із однотонної тканини;
 - б) нижче спідниці, що мав багато складок і шили із різнокольорової тканини.
 - в) нижче спідниці, що мав багато складок і шили із яскравої тканини.
21. Дитячий німецький костюм для хлопчика складався з:

- а) бриджів із підтяжками, сорочки, черевичками та капелюхом;
 - б) штанів із кльошом, підтяжками, сорочки з жилетом, черевичками та капелюхом з орлиним пером.
 - в) бриджів із підтяжками, сорочки з жилетом, черевичками та капелюхом з орлиним пером.
22. Найпоширенішими матеріалами для пошиття німецького костюма вважалися:
- а) бавовна, льон, коноплі;
 - б) льон, вовняна тканина і шкіра;
 - в) льон, вовняна тканина і шовк.
23. Найпоширенішим головним убором німецького жіночого костюма слугував плетений очіпок, що зав'язувався під зачіскою.
- а) неправильно;
 - б) правильно.
24. Взуття німці виготовляли із:
- а) дерева, гуми та шкіри;
 - б) гуми, соломи та шкіри.
 - в) дерева, соломи та шкіри.
25. Загальною характерною рисою традиційного українського одягу та численних доповнень до нього є декоративна мальовничість матеріалів для одягу, його різноманітні форми, техніки опорядження та оздоблення.
- а) неправильно;
 - б) правильно.
26. Основні елементи українського народного одягу мають:
- а) західноєвропейське походження і беруть свої витoki з культури Білорусії, Польщі та Словаччини;
 - б) західноєвропейське походження;
 - в) давньослов'янське походження і беруть свої витoki з культури Київської Русі.
27. Керсетка – це:
- а) нагрудний одяг з рукавами, відомий у різних регіонах;
 - б) безрукавка з фабричної тканини, яка мала багато місцевих варіантів довжини, пропорцій, декорування;
 - в) хутряна безрукавка населення Карпат та Прикарпаття.
28. Запаска – це:
- а) спідниця (андарак, літник, димка, фартух, шорц) у центральних областях України побутовав поряд із незшитими формами; у

північних районах, а також у ряді західних областей спідниця була основним типом стегового жіночого вбрання;

- б) найдавніший загальнослов'янський варіант незшитого стегового одягу у вигляді двох шматків товстого неваляного однотонного сукна різної ширини, частіше чорного та синього кольорів;
- в) верхній одяг, більш дорогий і нарядний, що відтінялася гармонуючою, але недорогою підкладкою, а іноді й ватяною прокладкою, що прошивали ручним швом, а пізніше – машинною строчкою.

29.Гачі – це:

- а) найдавніші загальнослов'янські назви чоловічих штанів, що склалися з двох окремих частин: нижньої, що обтягувала ногу, та верхньої, що кріпилася на талії за допомогою шворки;
- б) давній тип слов'янського верхнього одягу;
- в) плащоподібний одяг однотипного крою, що шився з одного або двох перегнутих на плечах полотнищ саморобного сукна гіршого гатунку (рядовини) чорного або сірого кольору.

30.Плахта – являє собою:

- а) старовинний святковий верхній одяг з покупних тканин;
- б) частково зшитий розпашний святковий одяг, невід'ємна частина центральноукраїнського жіночого національного костюма;
- в) приталений верхній одяг із домотканого сукна, різновиди якого набули значного розвитку в центральних районах України у ХІХ ст.

КЛЮЧІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Номер питання	Відповідь	Номер питання	Відповідь
Частина 1		Частина 2	
1	б	1	в
2	в	2	б
3	а	3	а
4	б	4	а
5	б	5	б
6	в	6	б
7	а	7	б
8	б	8	в
9	а, б	9	б
10	в	10	а
11	б	11	в
12	а	12	б
13	б	13	а
14	а	14	а
15	в	15	а
16	б	16	а
17	а	17	б
18	а	18	б
19	а	19	б
20	б	20	в
21	б	21	в
22	а	22	б
23	б	23	б
24	в	24	в
25	а	25	б
26	а, б	26	в
27	а	27	б
28	а, б	28	б
29	б	29	а
30	а	30	б

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- 1 Дайте визначення поняттям «костюм» та «одяг». Окресліть функції костюму, його складову та класифікацію.
- 2 Опишіть чоловічий та жіночий одяг давніх єгиптян. Образи яких тварин використовували єгиптяни в своїх костюмах.
- 3 Назвіть основні відмінності чоловічого та жіночого костюмів в розрізі епох: Давнього Царства, Середнього Царства, Нового Царства.
- 4 Охарактеризуйте зачіски, макіяж та взуття єгиптян.
- 5 Опишіть зачіски, аксесуари і взуття давніх римляни та їх особливість. Які продукти використовували жінки для виготовлення косметики?
- 6 Які елементи костюму оздоблювали римляни вишивкою та, що використовували для виготовлення прикрас? Про який рівень розвитку ремесла свідчать прикраси?
- 7 Охарактеризуйте вплив соціалістичного, політичного та релігійного життя на формування костюму Давнього Риму.
- 8 Охарактеризуйте вплив соціалістичного, політичного та релігійного життя на формування костюму Арабського Сходу.
- 9 Які особливості жіночого костюму доби Французької революції та Директорії?
- 10 Які були особливості в жіночому та чоловічому образах доби регенства (1715–1730)?
- 11 Законодавці моди в період Французької революції та Директорії та яка їх роль?
- 12 Охарактеризуйте жіночий костюм XVIII ст. у напрямках: естетичний ідеал краси; тканини та колір в одязі.
- 13 Охарактеризуйте основні види та форми жіночого вбрання XVIII ст. у напрямках: прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.
- 14 Охарактеризуйте основні види та форми чоловічого вбрання XVIII ст. у напрямках: прикраси, косметика, головні убори, зачіска, взуття; елементи символіки у костюмах.
- 15 Охарактеризуйте вплив соціалістичного, політичного та релігійного життя на формування костюму в Китаї.
- 16 Чим пояснюється кольорова гамма тканин у Китаї та що вона символізує в різні періоди існування країни? Як народні етичні погляди, уявлення про життя, природу та щастя впливали на орнаментами?
- 17 Охарактеризуйте вплив соціалістичного, політичного та релігійного життя на формування костюму в Індії.
- 18 Особливості жіночого та чоловічого костюму Індії.
- 19 Опишіть види, символіку та кольорову гамму тканин.
- 20 Охарактеризуйте головні жіночі, чоловічі убори та аксесуари в українському костюмі.

- 21 Опишіть весільні костюми Азії та наведіть приклади регіональних відмінностей.
- 22 Вплив соціалістичного, політичного, релігійного життя на формування весільного костюму різних народів світу.
- 23 Які основні елементи весільного костюму поєднують між собою мусульманські країни?
- 24 Опишіть елементи символіки у весільних костюмах різних народів світу.
- 25 Скласти глосарій (перелік понять до 10 шт.), що стосуються весільних костюмів або його елементів різних народів.
- 26 Особливості німецького костюму: історія формування загального чоловічого образу.
- 27 Особливості німецького костюму: загальна характеристика жіночого образу та історія формування.
- 28 Різновиди тканин в німецькому костюмі їх колористика та орнаменти.
- 29 Охарактеризуйте жіночий український костюм у напрямках: натільний, нагрудний та стеговий одяг.
- 30 Основні елементи українського національного одягу.
- 31 Охарактеризуйте жіночий український костюм у напрямках: естетичний ідеал краси; тканини, колір в одязі, взуття, головний убір.
- 32 Охарактеризуйте чоловічий стеговий та верхній одяг в українському національному костюмі.
- 33 Характеристика головних уборів, прикрас, зачісок та взуття в українському національному жіночому костюмі.
- 34 Чоловічі зачіски, головні убори та взуття в українському національному костюмі.
- 35 Українська вишивка та її значення в національному костюмі.
- 36 Охарактеризуйте які основні форми та елементи українського національного костюму, що використовують у виготовленні сучасних виробів легкої промисловості.
- 37 Опишіть національні мотиви українського костюму та вишивки в сучасному одязі.
- 38 Назвіть сучасний асортимент одягу в якому використовуються мотиви українського костюму.
- 39 Опишіть колористику вишивки за регіонами України.
- 40 Історія вишиванки: від давнини до наших днів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Історія костюма в тезах та ілюстраціях: навч. пос. /городське вище комерційне училище Київського національного торговельно-економічного університету. – Ужгород, 2011 р. – 120 с.
2. Історія моди. Ілюстрована енциклопедія з давнини до наших днів. К. : Віват, 2013, 256 с.
3. К.К. Стамеров. Нариси з історії костюмів. К.: Мистецтво, 2007. – С.5-12.
4. О.Л. Шевнюк. Історія костюма. К.: Знання, 2008. – С.11-19.
5. Презентація за темою: «Особливості костюму в Стародавньому Єгипті». Електронний ресурс: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-za-temou-moda-v-starodavnomu-egipti-85071.html>.
6. Історія стилів (презентація): Від давнини до наших днів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.ppt-online.org/70029>.
7. Історик моди Мирослав Мельник. Історія костюма і моди, теорія моди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://modoslav.blogspot.com/>.
8. Історія образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва: Європейський костюм XVIII ст. Костюм стилю рококо: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arshistorian.blogspot.com/2020/11/18.html> (02.11.2020).
9. Все нове – це добре забуте старе! Все про одяг: дослідження, історія, побут, звичаї, виготовлення. Все на АМППР (1790-1820) - Частина 1: зачіски, крій, аксесуари, історія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lebedinajpesnja1.blogspot.com/2018/08/blog-post_3.html#more.
10. Костюм епохи XIX ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arshistorian.blogspot.com/2020/11/19.html>.
11. Костюм епохи Відродження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://afield.org.ua/mod3/mod44_3.html.
12. Що таке машинка? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tkaner.com/odezhda/manishka/manishka-eto/>.
13. Вишиті чоловічі підтяжки XIX ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://la-gatta-ciara.livejournal.com/103170.html>.
14. Історія сукні: від шкури мамонта до XX століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://etnoxata.com.ua/statti/moda-ta-stil/istorija-sukni-vid-shkuri-mamonta-do-hh-stolittja/>.
15. Японський одяг і костюм: вафуку, юката чоловіча, японське кімоно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prostolady.com.ua/581-yaponska-odyag-i-kostyum-natsionalnij-odyag-yaponiyi-vafuku-yukata-cholovicha-yaponske-kimono.html>.
16. Історичні костюми Арабського Сходу - VII-XVI ст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://swordmaster.org/2010/09/29/kostyumi-arabskogo-shodu-vii-xvi-st.html>.
17. Індійський національний костюм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsdaily.com.ua/legka-odyag/kostyumi/nacionalni/424-indijskij-nacionalnij-kostyum.html>; <http://mir-kostuma.com/national/asia/item/36-india>.
18. Національний костюм німців: фото, опис, історія і особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wday.com.ua/natsionalnij-kostyum-nimtsiv-foto-opis-istoriya-i-osoblivosti/>.
19. Національний німецький костюм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://newsdaily.com.ua/legka-odyag/kostyumi/nacionalni/419-nacionalnij-nimeckij-kostyum.html>.
20. Історія розвитку українського народного костюма. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/emiln>.

21. Історія вишиванки: від давнини до наших днів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://travel-in-time.org/uk/istoriya-vinahodiv/istoriya-vshivanki-vid-davnini-do-nashih-dniv/>.
22. Історичний костюм. Костюми Стародавньої Русі X-XIII ст. Загальна характеристика костюмів Київської Русі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://swordmaster.org/2010/04/12/kostyumi-starodavnoyi-rusi-x-xiii-st.html>.
23. Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма. – К: видавництво «Либідь», Київський університет, 1996. – 234 с.
24. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – 2-е вид./ А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. В. Косміна та ін. К.: Либідь, 1994. – 256 с.
25. Історія моди і костюму в одязі для ляльок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mylitta.ru/512-fashion-history.html>.
26. Весільна сукня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%83%D0%BA%D0%BD%D1%8F.
27. Рекомендовано для перегляду ілюстраційний матеріал: «Історія моди: Революція і мода (4 частина)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/vLSj3xCJdFo>.
28. Рекомендовані кінострічки, що збагачують уяву та розкривають особливості костюму різних народів світу в різні епохи існування людства: «Ательє Фонтана» (2011 р. /Сестри моди - Le sorelle della moda/) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kinokrad.co/274687-atele-fontana-sestry-mody.html>; «Клеопатра» (1963 р. / гламур у єгипетському стилі); «Помпеї» (2014 р. / костюм римського народу), «Три горішки для Попелюшки» (1973 р. /період Середньовіччя), «Джузеппе Москаті: Зціляюча любов» (2007 р. / XVIII ст.), «Джейн Ейр» (2011 р, XVIII ст.), «Маленькі жінки» (2011 р, XVIII ст.), «Вікторія» (2016 р, XVIII ст.), «Еффі» (2014 р, XVIII ст.), «Гра розуму» (20011 р, XVIII ст.), «Ен із зелених дахів» / (костюм XVIII-XIX ст./ <http://surl.li/emlkq>; <http://surl.li/emlkl>; <http://surl.li/emlla>; <http://surl.li/emlle>), «Полліанна» (2003 р., / костюм XIX ст.), «Різдвяні апельсини» (2012 р., / костюм XIX ст.), «Корона» (2016, / костюм XIX ст.), «Титаник» (1997 р., / костюм XIX ст.), «Сім років в Тибеті» (1997 р. / костюм тибетського народу), «Сяйво зірок» (2022 р., китайська дорама: <https://doramya.club/32319-siyanie-zvuzd.html>), «Принцеса спецій» (2006 р. / індійський костюм), «Зірочки на землі» (2007 р. / індійський костюм), «Діти з небес» (1997 р. / індійський костюм), «Величне Століття. Роксолана» (2011р. / турецький костюм), «Біляночка і Розочка» (2012 р. / німецький костюм), «Шість лебедів» (2012 р. / німецький костюм), «Захар Беркут» (2019 р. /одяг XIII століття), «За двома зайцями» (1961 р./особливості українського костюму, весільного вбрання та елементи європейського костюма кінця XVIII ст. та XIX ст), «Весілля в Малинівці»(1967 р., / особливості українського костюму та весільного вбрання), «Весільний спадок» (2020 р./особливості українського костюму та весільного вбрання; <https://www.youtube.com/watch?v=2oUhozVmQrA>), «Тіні забутих предків» (1964 р./особливості українського костюму та весільного вбрання), «Князь Ігор» (1969 р./одяг Київської Русі), «Ярославна, королева Франції» (1978 р./одяг Київської Русі), «Ярослав Мудрий» (1981 р./одяг Київської Русі).

ДОДАТОК:
ляльки-мотанки в національних
костюмах України

Різновид і колористика українських традиційних костюмів представлені в ляльках-мотанках

Лялька-мотанка у жіночому вбранні Центральної Полтавщини

Сорочка вишита різними техніками: «зерновий вивід», «солов'їні вічка», «коса гладь». Колористична гамма полтавських сорочок збагачувалась за рахунок використання ниток пастельних відтінків. Плахта вишита різнокольоровим перебором. Фартух-парча, укладений зустрічними складками. Висота 35 см. На голові очіпок.

Лялька-мотанка в українському народному одязі

#мотанка_іринапархоменко

2021/4/9 16:20

Лялька-мотанка в українському народному одязі із символікою Луцького національного технічного університету

Ляльки-мотанки у народному вбранні Волинського регіону

Народна лялька. Наречена

Народна лялька «Княгиня» (авторська інтерпретація Княгині Катерини Ляшко).

**Лялька-мотанка «Княгиня»
(тканина льон, фатін, вишивка – хрестик. Висота 53 см.)**

Лялька-мотанка висотою 33 см, тканина бавовна, оздобленнч, мереживо, ручне оздоблення, кутасики виготовлені з вовни

Різдвяна композиція «Колядники»

Князівна Либідь. « Гарна була то дівчина, чудова, як сонечко божє у квітні місяці. Переказують, що зо всіх сторін світу з'їздилися до неї лицарі-княжата, королевичі, і сваталися до неї. Але вона навіть слухати не хотіла про шлюб». Далі переказ повідомляє, що всі королевичі й княжата так і не змогли полонити серце київської красуні і домовилися в один день поїхати з Києва та перестати про неї згадувати. З часом помер і батько Либіді, київський князь. Далі в народному оповіданні йдеться про останні роки Либіді: «Наша князівна повинна була залишити пишний терен, збудувала собі на горі поблизу Києва маленьку хату і жила в ній сама-самітня. І сумне було життя для молодої і гарної дівчини». Мотанка Либідь (висота 37 см)

Навчальне видання

ГОЛОВЕНКО Тетяна Миколаївна
КОЗАРЬ Оксана Петрівна
БОНДАРЧУК Юлія Сргіївна
ШОВКОМУД Олександр Володимирович

Навчальний посібник

**ІСТОРІЯ КОСТЮМУ:
КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА НАРОДІВ СВІТУ**

Комп'ютерний набір і верстка: Т.М. Головенко
О. П. Козарь
Ю.С. Бондарчук
О.В. Шовкомуд

Підп. до друку «__» _____ 2023 р. Формат 60x84/16. Папір офс.

Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. __.

Тираж 50 прим.

Відділ іміджу та промоції ЛНТУ

Друк – Відділ іміджу та промоції ЛНТУ

43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75

Ролтавська
КАТЕРИНА
2022

Автор картини: Полтавська Катерина, 2022 р.

Друк – Відділ іміджу та промоції ЛНТУ
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
2023